ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตรา ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตรา
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

คำนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้จัดทำขึ้น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีกรอบการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และความมุ่งหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่มุ่งหวังให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นที่ยอมรับนับถือของสากล และสอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย และสภาพปัญหาประเทศไทย โดยมีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปฏิรูป และสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นให้ได้ และกำหนดแนวทางในการขจัดทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างได้ผล ตลอดจนสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพ

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ อย่างจริงจัง หลากหลายกลุ่มและหลากหลายวิธีการแล้ว ยังนำร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น ไปผ่านกระบวนการลงประชามติด้วย ในบางมาตราเมื่อมีการแก้ไขตามที่มีการออกเสียงประชามติแล้วยังต้องแก้ไขตามที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยด้วย ดังนั้น ความมุ่งหมายในบางมาตราจึงมิได้เป็นแต่ความตั้งใจหรือเหตุผลของการจัดทำขึ้นตามแนวคิดของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเท่านั้น

รัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีบทบัญญัติ และหลักการหลายส่วนที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่ผ่าน ๆ มา ทั้งในส่วนขององค์อำนาจหลักของประเทศได้แก่ บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ รวมทั้งองค์กรอิสระ นอกจากนี้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญยังได้ริเริ่มให้บัญญัติหมวดใหม่เพิ่มเติมขึ้นอีก เช่น หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ซึ่งไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน

ดังนั้น เพื่อให้ประชาชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อย่างถูกต้อง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จึงได้จัดทำความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ขึ้นไว้ด้วย

เหตุที่เรียกเอกสารนี้ว่า ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แตกต่างจากการเรียกขานของกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญหรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่มักจะเรียกเอกสารลักษณะนี้ว่า เจตนารมณ์ เพราะคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่า การพิจารณาเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญนั้น ต้องพิจารณาตามหลักการตีความกฎหมายลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ การพิจารณาจากบทบัญญัติที่ได้บัญญัติไว้เป็นสำคัญ ดังนั้น ในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงได้พัฒนาการจัดทำเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเรียกว่า “การจัดทำความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” เพื่อสื่อความหมายโดยตรงและชัดเจนถึงหลักคิดดังกล่าว

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจัดทำ “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยตั้งใจว่า นอกจากจะบอกเล่าความมุ่งหมายและความหมายแล้ว ยังจะบอกเล่าถึงเหตุผล ความเป็นมาของแนวคิดที่นำมาบัญญัติ พัฒนาการของมาตรานั้น ๆ ตั้งแต่ในอดีตจนถึงแนวความคิด และความมุ่งหมายล่าสุดของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญในการจัดทำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในมาตรานั้น ๆ ด้วย โดยหวังว่าจะได้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ทั้งที่เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาหากมีเหตุให้ต้องตีความ แม้ความตั้งใจนี้ไม่อาจบรรลุผลทั้งหมดเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเวลาและสภาวการณ์ที่เกี่ยวข้อง แต่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้จัดทำความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบในรายมาตราตามแนวคิดดังกล่าวได้เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ดี คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญหวังว่า “ความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐” เท่าที่ปรากฏนี้ จะเป็นแหล่งข้อมูลชั้นต้น (primary source) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา อ้างอิง การทำความเข้าใจ และใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ต่อไปตามสมควร

การจัดทำหนังสือฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี หากปราศจากซึ่งความอุตสาหพยายามร่วมแรง ร่วมใจของฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญ ในการสืบค้น จัดทำ ปรับปรุง แก้ไขจนสำเร็จลุล่วง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบคุณฝ่ายเลขานุการคณะจัดทำบันทึกการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รวมทั้งสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในทุกเรื่อง

ทั้งนี้ เมื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พ้นจากตำแหน่งแล้วนั้น สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรได้ดำเนินการจัดทำต้นฉบับที่สมบูรณ์ ตรวจสอบต้นฉบับ และตรวจทานความสอดคล้องต่อเนื่องของเนื้อหา รวมทั้งการออกแบบรูปเล่ม เพื่อดำเนินการจัดพิมพ์และเผยแพร่หนังสือความมุ่งหมายและคำอธิบายประกอบรายมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ต่อไป

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

พฤษภาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
หมวด ๑ ทั่วไป (มาตรา ๑ - ๕)	๑ - ๘
หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ (มาตรา ๖ - ๒๔)	๙ - ๓๓
หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย (มาตรา ๒๕ - ๔๙)	๓๔ - ๗๐
หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (มาตรา ๕๐)	๗๑ - ๗๓
หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ (มาตรา ๕๑ – ๖๓)	๗๔ - ๙๓
หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ (มาตรา ๖๔ – ๗๘)	๙๔ - ๑๒๔
หมวด ๗ รัฐสภา	๑๒๕ - ๑๒๖
ส่วนที่ ๑ บททั่วไป (มาตรา ๗๙ – ๘๒)	๑๒๗ - ๑๓๔
ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๘๓ – ๑๐๖)	๑๓๕ - ๑๘๖
ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา (มาตรา ๑๐๗ – ๑๑๓)	๑๘๗ - ๑๙๙
ส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง (มาตรา ๑๑๔ – ๑๕๕)	๒๐๐ - ๒๖๗
ส่วนที่ ๕ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา (มาตรา ๑๕๖ – ๑๕๗)	๒๖๘ - ๒๗๑
หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี (มาตรา ๑๕๘ – ๑๘๓)	๒๗๒ - ๓๐๘
หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ (มาตรา ๑๘๔ – ๑๘๗)	๓๐๙ - ๓๑๗
หมวด ๑๐ ศาล	๓๑๘
ส่วนที่ ๑ บททั่วไป (มาตรา ๑๘๘ – ๑๙๓)	๓๑๙ - ๓๒๕
ส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม (มาตรา ๑๙๔ – ๑๙๖)	๓๒๖ - ๓๓๓
ส่วนที่ ๓ ศาลปกครอง (มาตรา ๑๙๗ – ๑๙๘)	๓๓๔ - ๓๓๗
ส่วนที่ ๔ ศาลทหาร (มาตรา ๑๙๙)	๓๓๘ - ๓๓๙
หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๐๐ – ๒๑๔)	๓๔๐ - ๓๖๗
หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ	๓๖๘
ส่วนที่ ๑ บททั่วไป (มาตรา ๒๑๕ – ๒๒๑)	๓๖๙ - ๓๘๐
ส่วนที่ ๒ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (มาตรา ๒๒๒ – ๒๒๗)	๓๘๑ - ๓๙๔
ส่วนที่ ๓ ผู้ตรวจการแผ่นดิน (มาตรา ๒๒๘ – ๒๓๑)	๓๙๕ - ๔๐๒

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ (ต่อ)	
ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มาตรา ๒๓๒ – ๒๓๗)	๔๐๓ - ๔๑๙
ส่วนที่ ๕ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (มาตรา ๒๓๘ – ๒๔๕)	๔๒๐ - ๔๓๔
ส่วนที่ ๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา ๒๔๖ – ๒๔๗)	๔๓๕ - ๔๔๐
หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ (มาตรา ๒๔๘)	๔๔๑ - ๔๔๓
หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๒๔๙ – ๒๕๔)	๔๔๔ - ๔๕๒
หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๕ – ๒๕๖)	๔๕๓ - ๔๖๐
หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ (มาตรา ๒๕๗ – ๒๖๑)	๔๖๑ - ๔๗๖
บทเฉพาะกาล (มาตรา ๒๖๒ – ๒๗๙)	๔๗๗ - ๕๑๘
ภาคผนวก	
รายชื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ	
รายชื่อคณะที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ	
รายชื่อคณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญ	
ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญ	

หมวด ๑
บททั่วไป

ความมุ่งหมาย

คงตามหลักการตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยเป็นบทบัญญัติที่เป็นบททั่วไปที่แสดงถึงรูปแบบและการปกครองของรัฐ การแบ่งแยกอำนาจและการใช้อำนาจนั้น รวมถึงการรับรองถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้	กำหนดรูปแบบของรัฐว่าประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดว่าประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรที่มีรูปแบบของรัฐเป็นรัฐเดี่ยว

สำหรับประเทศไทยนั้น เนื่องด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ได้มีการปฏิรูปแผ่นดินในเรื่องสำคัญหลายเรื่อง ซึ่งรวมทั้งการกำหนดเขตแดนของรัฐไทยเพื่อเป็นเครื่องมือยืนยันสิทธิการครอบครองดินแดนและการมีอธิปไตยเหนือดินแดนที่ครอบครอง ประกอบกับได้มีการแก้ไขปัญหาการปกครองหัวเมืองแบบจารีตที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า โดยได้มีการยกเลิกเมืองประเทศราช และผนวกดินแดนประเทศราชให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระราชอาณาจักรอย่างแท้จริง ให้มีฐานะเป็นเมืองหนึ่งในประเทศเดียวกัน และป้องกันไม่ให้รู้สึกแตกแยกเป็นชาวต่างชาติต่างภาษา แต่ให้สำนึกว่าเป็นคนไทยเชื้อสายเดียวกัน และได้มีการรวมอำนาจมาอยู่ส่วนกลาง ซึ่งถือว่าเป็นการวางรากฐานการเป็นราชอาณาจักรของประเทศไทย และต่อมาในรัฐธรรมนูญจึงเขียนไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักร” หมายถึง ประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว และเป็นราชอาณาจักรซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	กำหนดรูปแบบการปกครองของประเทศว่าเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อยืนยันว่ารูปแบบการปกครองของประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม	กำหนดหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยยืนยันว่าอำนาจอธิปไตยยังคงเป็นของประชาชน มีพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้นผ่านทางองค์กรทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ส่วนความในวรรคสองเป็นการกำหนดกรอบและเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นบทบัญญัติที่อธิบายคำว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” หมายถึง ระบอบประชาธิปไตยของไทยที่ประกอบด้วยกลไกสำคัญ ๓ ประการ คือ ประชาชน พระมหากษัตริย์ และองค์กรทางการเมือง โดยมีความยึดโยงด้วยกันว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นโดยเป็นการใช้อำนาจผ่านองค์กรทางการเมือง ดังนี้ อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านทางศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ พระมหากษัตริย์ไม่ได้ทรงเป็นผู้ใช้อำนาจดังกล่าวโดยตรง ซึ่งจะสอดคล้องกับความในมาตรา ๑๘๒ ที่บัญญัติว่า บทกฎหมายพระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ

ส่วนการใช้ถ้อยคำว่า “เป็นของ” เกิดขึ้นในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๓) ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงคำว่า “มาจาก” ที่รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ได้บัญญัติไว้ เนื่องจาก คำว่า “เป็นของ” แสดงความเป็นเจ้าของที่ชัดเจนมากกว่า ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๓) ถึง พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๓) ได้มีการปรับเปลี่ยนไปใช้เป็นคำว่า “มาจาก” และเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๓) ได้ใช้คำว่า “เป็นของ” จึงได้มีการบัญญัติเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

(๒) ความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบหน้าที่และอำนาจขององค์กรหลัก คือ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มความว่า “เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม” ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่ต้องการสร้างความผูกพันในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรทั้งหลายในรัฐธรรมนูญนี้นอกเหนือจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรมแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนเป็นสำคัญด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน	กำหนดหลักประกันเพื่อคุ้มครองความเท่าเทียมกันของบุคคล สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและปวงชนชาวไทย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติวรรคหนึ่ง ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นบทกำหนดการคุ้มครองปัจเจกบุคคลทั้งหลายที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับหลักสากล และเนื่องจากคำว่า “บุคคล” มีความหมายครอบคลุมไม่ว่าจะเป็นเพศใด หรือเพศสภาพใด ดังนั้น การใช้คำว่า “บุคคล” ในวรรคหนึ่ง เพื่อเป็นหลักประกันในเรื่องการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลทุกคนตามหลักสากล และใช้คำว่า “ปวงชนชาวไทย” ในวรรคสอง เพื่อให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยอย่างเสมอกันเป็นสำคัญ

ส่วนบทบัญญัติวรรคสอง ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑ วรรคสอง) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองประชาชนชาวไทยที่จะได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน ทั้งนี้ การใช้คำว่า “ปวงชนชาวไทย” ในวรรคสอง เพื่อมุ่งหมายให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้เกิดแก่ประชาชนชาวไทยเป็นสำคัญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	กำหนดหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และเป็นบทบัญญัติที่เป็นทางออกในกรณีที่ไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติวรรคหนึ่งได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๖๑) โดยได้บัญญัติขึ้นเพื่อแสดงหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (supremacy of the constitution) ซึ่งตามความในวรรคหนึ่งดังกล่าวนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๖) ถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๕) จะใช้ความว่า “บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” จนกระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๖) ได้มีการเพิ่มเติมหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ จึงใช้ความว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” ซึ่งการเรียนการสอนวิชารัฐธรรมนูญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะมีการสอนว่า ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั้นจะพิจารณาได้จากความในมาตรานี้ เพราะกฎหมายใดขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเป็นอันใช้บังคับมิได้

ส่วนบทบัญญัติวรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่คงหลักการตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ อันที่จริงบทบัญญัติในลักษณะนี้แต่เดิมจะปรากฏอยู่แต่เฉพาะในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ซึ่งมีบทบัญญัติสั้น ๆ เฉพาะที่จำเป็นไม่ครอบคลุมทุกกรณี จึงได้บัญญัติทางออกไว้โดยให้ใช้ประเพณีการปกครอง ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๗) ซึ่งเป็นฉบับถาวร ได้บัญญัติบทบัญญัตินี้ไว้เป็นครั้งแรก และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๗) ได้บัญญัติตามมาจนยากจะตัดออกได้ ที่ผ่านมาในยามที่เกิดปัญหาขึ้นในประเทศ มักจะมีผู้เรียกร้องให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยบทบัญญัติดังกล่าว ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา แต่ยังไม่ปรากฏข้อยุติว่าวิธีการที่เรียกร้องนั้นถูกต้องหรือตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ รวมทั้งผู้ใดเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยว่าประเพณีการปกครองเป็นประการใด ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ (มาตรา ๕) จึงมี

บทบัญญัติวางหลักให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยในยามที่เกิดกรณีตามวรรคสองขึ้นในชั้นร่างรัฐธรรมนูญและนำไปลงประชามติจึงได้กำหนดไว้ในร่างดังกล่าวเพื่อให้มีกลไกและขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แต่ต่อมาได้มี**การปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด** คงเหลือความตามที่ปรากฏอยู่

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๕ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติได้บัญญัติว่า

“มาตรา ๕ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

เมื่อมีกรณีตามวรรคสองเกิดขึ้น ให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญจัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา นายกรัฐมนตรี ประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และประธานองค์กรอิสระ เพื่อวินิจฉัย

ในการประชุมร่วมตามวรรคสาม ให้ที่ประชุมเลือกกันเองให้คนหนึ่งทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมแต่ละคราว ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งใด ให้ที่ประชุมร่วมประกอบด้วยผู้ดำรงตำแหน่งเท่าที่มีอยู่

การวินิจฉัยของที่ประชุมร่วมให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

คำวินิจฉัยของที่ประชุมร่วมให้เป็นที่สุด และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐ”

หมวด ๒
พระมหากษัตริย์

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในหมวดนี้กำหนดขึ้นเพื่อรองรับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อย่างไรก็ตามในหมวดนี้ได้เพิ่มบทบัญญัติที่สำคัญหลายประการ เช่น การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖ องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้	สืบทอดหลักการการรับรองพระราชสถานะขององค์พระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของชาติ ซึ่งผู้ใดจะกล่าวหาหรือละเมิดมิได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยคำว่า “องค์พระมหากษัตริย์” ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า “The person of the King” ซึ่งหมายความรวมทั้งพระมหากษัตริย์ในฐานะส่วนพระองค์และพระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของรัฐ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก	เพื่อแสดงว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกศาสนาอื่น ๆ ด้วย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นบทบังคับที่มีนัยสำคัญเพื่อแสดงให้เห็นว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือมาช้านาน จึงได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ผู้ที่นับถือศาสนาอื่นจะเป็นพระมหากษัตริย์ไทยมิได้ ส่วนคำว่า “ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก” เป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม และแม้จะได้มีการกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ แต่ก็มิได้ละเลยศาสนาอื่น จึงได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ ทุกศาสนา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย	บัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย เพื่อแสดงถึงความสำคัญสูงสุดต่อความมั่นคงและความผาสุกร่มเย็นของคนในชาติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เนื่องจากในอดีตตามธรรมเนียมนิยม ผู้เป็นประมุขของรัฐทั้งหลายพึงมีหน้าที่ปกป้องอาณาเขตของตนให้พ้นจากการรุกรานของศัตรู ซึ่งพระมหากษัตริย์ของไทยก็ได้ทรงกระทำหน้าที่สำคัญนี้มาโดยตลอดตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และในยุคแรกเริ่มแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก็ยังทรงนำทัพออกต่อสู้กับข้าศึกด้วยพระองค์เอง จวบจนสมัยปัจจุบันแม้การรบในลักษณะดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอีกแล้วก็ตาม แต่พระมหากษัตริย์ก็ยังทรงเป็นมิ่งขวัญของเหล่าทหารหาญ และเหนือสิ่งอื่นใด ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาและถอดถอนฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการสถาปนาและถอดถอนฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานและเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๕๖) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ปรับปรุงหลักการจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยให้การสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่บุคคลใด ย่อมเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะตามพระราชอัธยาศัย และบัญญัติพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไว้ในมาตรานี้ด้วย ซึ่งแต่เดิมพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์จะบัญญัติไว้ในหมวดคณะรัฐมนตรี ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบัญญัติพระราชอำนาจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว จึงนำพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์มาบัญญัติไว้ในมาตรานี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและทรงแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่งและองคมนตรีอื่นอีกไม่เกินสิบแปดคนประกอบเป็นคณะองคมนตรี คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งองคมนตรี จำนวน และกำหนดหน้าที่ของคณะองคมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อรองรับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งและถอดถอนองคมนตรี ซึ่งคณะองคมนตรีประกอบด้วยประธานองคมนตรีและองคมนตรีอื่นอีกสิบแปดคน โดยคำว่า “องคมนตรี” หมายความรวมถึงประธานองคมนตรีด้วย ทั้งนี้ กำหนดให้องคมนตรีเป็นที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ ทำหน้าที่ถวายความเห็นในเรื่องที่ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑ การเลือกและแต่งตั้งองคมนตรีหรือการให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่นหรือให้องคมนตรีอื่นพ้นจากตำแหน่ง	รับรองพระราชอำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนองคมนตรี เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย รวมทั้งกำหนดผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเพื่อรองรับพระราชอำนาจในการเลือก การแต่งตั้งและการถอดถอนองคมนตรี การที่กำหนดให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในการแต่งตั้งประธานองคมนตรีนั้น เพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความยึดโยงกับตัวแทนประชาชน ซึ่งเป็นหลักที่วางไว้ในรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้ว่าในการขึ้นทรงราชย์ได้กำหนดให้ประธานรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนเป็นผู้ประกาศให้ประชาชนรับทราบ ดังนั้น เมื่อจะแต่งตั้งประธานผู้ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาให้พระมหากษัตริย์ และเพื่อแสดงความยึดโยงดังกล่าวโดยมิให้ฝ่ายบริหารเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงกำหนดให้ประธานรัฐสภาเป็นลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในการแต่งตั้งประธานองคมนตรี ส่วนการแต่งตั้งหรือถอดถอนองคมนตรีอื่น ๆ นั้น ถือว่าหลังจากนั้นเป็นกิจการภายในของพระองค์ เมื่อได้มีการยึดโยงดังกล่าวในการแต่งตั้งประธานองคมนตรีแล้ว จึงได้กำหนดให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งองคมนตรีอื่น ๆ หรือการให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือข้าราชการเว้นแต่การเป็นข้าราชการในพระองค์ในตำแหน่งองคมนตรี และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ	กำหนดลักษณะต้องห้ามขององคมนตรี เว้นแต่การเป็นข้าราชการในพระองค์ในตำแหน่งองคมนตรี

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๕) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามขององคมนตรี โดยการกำหนดให้องคมนตรีซึ่งเป็นคณะที่ปรึกษาขององค์พระมหากษัตริย์ต้องไม่ดำรงตำแหน่งในองค์กรทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดิน รวมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้นั้น เพื่อมิให้องคมนตรีผู้นั้นต้องอยู่ภายใต้การสั่งการของผู้มีอำนาจสูงสุดในองค์กรที่ตนดำรงตำแหน่งอยู่ อันอาจก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่องคมนตรี

(๒) คำว่า “เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ” หมายความถึงข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำด้วย เพื่อให้ครอบคลุมตำแหน่งข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ประเภทอื่นของรัฐทั้งหมด เว้นแต่การเป็นข้าราชการในพระองค์ในตำแหน่งองคมนตรี

(๓) สาเหตุที่ไม่มีคำว่า “ตุลาการศาลปกครอง” เนื่องมาจากตุลาการศาลปกครองมีตำแหน่งเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่แล้ว ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นข้าราชการและไม่มีสถานะเป็นองค์กรอิสระ จึงต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถดำรงตำแหน่งองคมนตรีได้

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๒ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติ ได้บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๒ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ”

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

“มาตรา ๑๒ องคมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง หรือข้าราชการเว้นแต่การเป็นข้าราชการในพระองค์ ในตำแหน่งองคมนตรี และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓ ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้ “ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”	กำหนดให้องคมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ก่อนเข้ารับหน้าที่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๖) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ การที่กำหนดให้ต้องมีการถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ขององคมนตรี เป็นการกระทำเพื่อแสดงความจงรักภักดี แสดงปณิธานที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และแสดงความยึดมั่นที่จะปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง	กำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งขององคมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๗) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งขององคมนตรีไว้ให้ชัดเจน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย การจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์ ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกา	กำหนดการแต่งตั้งและการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการในพระองค์ รวมถึงการจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติวรรคหนึ่ง ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๘) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดให้การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์พ้นจากตำแหน่ง เป็นพระราชอำนาจเฉพาะของพระมหากษัตริย์

ส่วนบทบัญญัติวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อบัญญัติให้เป็นพระราชอำนาจเฉพาะของพระมหากษัตริย์ในการจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคล โดยให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมหลักการจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เนื่องจากเดิมไม่มีการบัญญัติถึงรายละเอียดในการดำเนินการแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่งของข้าราชการในพระองค์ไว้ ทำให้ต้องบังคับตามกฎหมายข้าราชการพลเรือน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้เพิ่มความเป็นวรรคสองดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่ให้การแต่งตั้งข้าราชการในพระองค์เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

คำว่า “การจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์” หมายความรวมถึงการจัดการเรื่องการเงินและทรัพย์สินส่วนพระองค์ด้วย โดยการตั้งงบประมาณจะเป็นไปตามระบบงบประมาณปกติ แต่การใช้เงินและทรัพย์สินย่อมเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

สำหรับองค์กรที่ทำหน้าที่ยกร่างพระราชกฤษฎีกาตามความในวรรคสองเป็นไปตามหลักการบัญญัติกฎหมายทั่วไป โดยไม่ต้องกำหนดระยะเวลาจัดทำพระราชกฤษฎีกาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาใดในบทเฉพาะกาล

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๕ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติได้บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๕ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

การจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์ ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกา”

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

“มาตรา ๑๕ การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์**และสมุหราชองครักษ์**พ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

การจัดระเบียบราชการและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์ ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัยตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกฤษฎีกา”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะทรงแต่งตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะขึ้น ให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือไม่ก็ได้ และในกรณีที่ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ	เพื่อรองรับพระราชอำนาจในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ได้บัญญัติเปลี่ยนแปลงไปจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ในอดีตที่เคยกำหนดไว้ตายตัวว่า ในกรณีพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะต้องทรงแต่งตั้งผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เสมอ แต่เนื่องจากในยุคปัจจุบันนี้การติดต่อสื่อสาร และการเดินทางมีความสะดวกรวดเร็ว และไม่มีปัญหาต่อการบริหารราชการแผ่นดิน การที่กำหนดให้ต้องมีการตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในทุกครั้งไปเช่นเดิมนั้นย่อมไม่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมในปัจจุบัน ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงบทบัญญัติใหม่ให้การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในกรณีนี้เป็นไปตามความจำเป็นตามพระราชอัธยาศัย

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๖ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติได้บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๖ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

“มาตรา ๑๖ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะ~~ได้~~ทรงแต่งตั้ง~~ผู้ใดผู้หนึ่ง~~บุคคลหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะขึ้น ให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือไม่ก็ได้ และในกรณีที่ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๖ หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่น แต่ต่อมาคณะองคมนตรีพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นสมควรแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และไม่อาจกราบบังคมทูลทรงแต่งตั้งได้ทันการ ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะตามลำดับที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมกำหนดไว้ก่อนแล้วให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แล้วแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์	กำหนดวิธีการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในกรณีที่มิได้มีการแต่งตั้งไว้แล้วเกิดกรณีจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ได้บัญญัติเปลี่ยนแปลงจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ในอดีต ทั้งนี้เป็นผลมาจากการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ (มาตรา ๒ วรรคสาม) โดยแต่เดิมมักจะกำหนดกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักการใหม่โดยให้การเสนอชื่อผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มีทั้งแบบบุคคลเดียว แบบหลายคนเป็นคณะ ถ้าทรงกำหนดลำดับไว้ก็ต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งความว่า “ตามลำดับที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมกำหนดไว้ก่อนแล้ว” หมายความว่า พระมหากษัตริย์จะทรงกำหนดบัญชีรายชื่อไว้ล่วงหน้า เมื่อมีเหตุที่คณะองคมนตรีจะเสนอชื่อบุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะเพื่อเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จะต้องเป็นไปตามลำดับบัญชีรายชื่อที่ทรงกำหนดไว้ก่อนแล้วเท่านั้น

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๗ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติได้บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๗ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๖ หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่น ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งสมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์”

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

“มาตรา ๑๗ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๖ หรือในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่น แต่ต่อมาคณะองคมนตรีพิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นสมควรแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และไม่อาจกราบบังคมทูลทรงแต่งตั้งได้ทันการ ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อ***ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งสมควรดำรงตำแหน่ง***บุคคลคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นคณะ ตามลำดับที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมกำหนดไว้ก่อนแล้วให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์***ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบ***แล้วแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่ง หรือในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสอง ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีมิได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีเป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน	กำหนดให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗ หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๒๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดให้มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราว ในกรณีที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่แต่งตั้งขึ้นไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพื่อมิให้เกิดปัญหาแก่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้ "ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ" ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งเคยได้รับการแต่งตั้งและปฏิญาณตนมาแล้ว ไม่ต้องปฏิญาณตนอีก	กำหนดให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภา เว้นแต่เคยได้รับการแต่งตั้งและปฏิญาณตนมาแล้ว ไม่ต้องปฏิญาณตนอีก

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๒๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภา เพื่อแสดงความจงรักภักดี และแสดงปณิธานที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มหลักการใหม่ในวรรคสามเพื่อให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งเคยได้รับการแต่งตั้งและปฏิญาณตนมาแล้วไม่ต้องปฏิญาณตนอีก

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๙ ของร่างรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติได้บัญญัติว่า

"มาตรา ๑๙ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ""

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

"มาตรา ๑๙ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้

“ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งเคยได้รับการแต่งตั้งและปฏิญาณตนมาแล้ว ไม่ต้องปฏิญาณตนอีก”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๑ การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เมื่อมีพระราชดำริประการใด ให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎมณเฑียรบาลแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลเดิมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อมีพระราชวินิจฉัย เมื่อทรงเห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้รัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้	กำหนดหลักเกณฑ์ในการสืบราชสมบัติ และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๙) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดให้การสืบราชสมบัติต้องเป็นไปตามนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ การที่ใช้คำว่า “...โดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์...” มีความหมายว่า ให้ใช้หลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ส่วนพระอิสริยยศที่กำหนดไว้ในกฎมณเฑียรบาลนั้น ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับพระอิสริยยศที่มีอยู่ในปัจจุบัน

(๒) บทบัญญัติในวรรคสอง ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๒๐) และบัญญัติในลักษณะนี้เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๒) โดยกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ ซึ่งมีการกำหนดวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ไว้เป็นการเฉพาะ แตกต่างกับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชดำริประการใด ให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎมณเฑียรบาลขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อมีพระราชวินิจฉัย และหากพระมหากษัตริย์ทรงเห็นชอบ ให้กฎมณเฑียรบาลดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้โดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา แต่ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้รัฐสภาทราบต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบ และให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามมาตรา ๒๐ ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภาเพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบในการนี้ จะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ	กำหนดขั้นตอนการอัญเชิญองค์พระรัชทายาทในกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ หรือการอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๒๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการกำหนดขั้นตอนการอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ดังนี้

(๑) ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบ และให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

(๒) ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งพระรัชทายาทไว้ ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ซึ่งจะเสนอพระนามพระราชธิดาก็ได้ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ โดยเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอต่อรัฐสภา เพื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบและให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศให้ประชาชนทราบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒ ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๒๑ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงในระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่ง ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป ทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน ในกรณีที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่ง หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวตามวรรคสอง ให้นำมาตรา ๑๘ วรรคสาม มาใช้บังคับ	กำหนดผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวในระหว่างที่ราชบัลลังก์ว่างลง จนกว่าจะได้ประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๒๕) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบัญญัติขึ้นเพื่อรับรองความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(๒) การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวในระหว่างที่ราชบัลลังก์ว่างลง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) กรณีที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และยังไม่มีประกาศอัญเชิญองค์พระรัชทายาทหรือองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน

๒) กรณีที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้แล้วก่อนที่ราชบัลลังก์จะว่างลง ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป แต่ถ้าผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

(๓) บทบัญญัติในวรรคสามกำหนดให้ประธานองคมนตรีที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นการชั่วคราวนั้น จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีไม่ได้ ในการนี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีอื่นขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีเป็นการชั่วคราวไปพลางก่อน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓ ในกรณีที่คณะองคมนตรีจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๑๗ หรือมาตรา ๒๑ วรรคสอง หรือประธานองคมนตรีจะต้องเป็นหรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือมาตรา ๒๒ วรรคสอง และอยู่ในระหว่างที่ไม่มีประธานองคมนตรี หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้คณะองคมนตรีที่เหลืออยู่เลือกองคมนตรีคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประธานองคมนตรี หรือเป็นหรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง หรือตามมาตรา ๒๒ วรรคสอง แล้วแต่กรณี	กำหนดวิธีปฏิบัติในกรณีไม่มีผู้ทำหน้าที่ประธานองคมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๒๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะองคมนตรี โดยให้คณะองคมนตรีที่เหลืออยู่เลือกองคมนตรีคนหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ประธานองคมนตรี หรือเป็นหรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔ การถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กระทำต่อพระรัชทายาทซึ่งทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือต่อผู้แทนพระองค์ก็ได้ ในระหว่างที่ยังมิได้ถวายสัตย์ปฏิญาณตามวรรคหนึ่ง จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้ซึ่งต้องถวายสัตย์ปฏิญาณปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนก็ได้	กำหนดวิธีการถวายสัตย์ปฏิญาณ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นหลักการที่นำมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ (มาตรา ๑๙ วรรคหก) เนื่องจากมีการตรากฎหมายกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เข้าถวายสัตย์ปฏิญาณมากขึ้น โดยพระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้ถวายสัตย์ปฏิญาณต่อผู้แทนพระองค์ได้ และให้ถือว่าการถวายสัตย์นั้น เป็นการถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ที่ได้กระทำต่อหน้าผู้แทนพระองค์

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองบัญญัติให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้ที่ยังมิได้ถวายสัตย์ปฏิญาณสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนได้ เนื่องจากในรัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้ผู้ที่จะเข้ารับตำแหน่งต้องถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น จึงต้องบัญญัติความในวรรคนี้ไว้ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนได้

หมวด ๓
สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความมุ่งหมาย

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นหมวดที่มีความสำคัญที่สุดหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ และบัญญัติไว้เรื่อยมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ในทางหลักการแล้วหมวดนี้บัญญัติขึ้นเพื่อรองรับแนวคิดที่ว่ามนุษย์ควรได้รับความคุ้มครองจากรัฐเพื่อที่จะสามารถรักษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ได้ โดยห้ามมิให้รัฐใช้อำนาจทางนิติบัญญัติออกกฎหมายเพื่อลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือเกินจำเป็น หลักการสำคัญนี้ปรากฏในมหากฎบัตรแม็กนา คาร์ต้า (Magna Carta) ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก และนับแต่นั้นเป็นต้นมา การบัญญัติรัฐธรรมนูญจึงต้องมีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้เสมอ ทั้งนี้ การรับรองสิทธิและเสรีภาพแบ่งได้สามระดับ กล่าวคือ ระดับที่ ๑ สิทธิและเสรีภาพที่กระทบไม่ได้เลย ระดับที่ ๒ สิทธิและเสรีภาพที่กระทบได้ตามเงื่อนไขที่กำหนด และระดับที่ ๓ สิทธิและเสรีภาพที่กระทบได้โดยไม่มีเงื่อนไข ได้แก่สิทธิในทรัพย์สินของบุคคล นอกจากนั้นที่มาของหมวด ๓ นี้ยังสืบเนื่องมาจากหลักการที่วางไว้ใน หมวด ๑ บททั่วไป มาตรา ๔ ที่บัญญัติว่า“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน” ทั้งนี้ ตามหลักสากลสิทธิและเสรีภาพ หมายถึง “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” ซึ่งสามารถอธิบายความหมายที่เกี่ยวข้องได้ ดังนี้

๑. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรองแต่ถ้าจะห้ามหรือจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องตราเป็นกฎหมาย เช่น คู่รักผู้ชายกับผู้ชาย คู่รักผู้หญิงกับผู้หญิง สามารถอยู่ด้วยกันได้โดยไม่ต้องมีกฎหมายออกมาบังคับ

๒. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง เลือกปฏิบัติไม่ได้ต้องทำให้ทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพได้เหมือนกับคนอื่น การทำให้คนใช้สิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันเป็นสิ่งที่ต้องทำโดยไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การทำทางให้คนพิการได้มีสิทธิใช้ทางเท้าได้เหมือนคนปกติ

๓. “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน” หมายถึง การใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีความรับผิดชอบไม่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของคนอื่น และความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ ตามหลักสากลกำหนดว่า การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของรัฐและต้องไม่กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น เมื่อประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ รัฐมีหน้าที่โดยปริยาย (implied duties) ที่จะต้องดำเนินการ ๓ อย่าง คือ ๑) ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ๒) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ๓) ดำเนินการให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนวิธีการเขียนใหม่ให้เป็นสากลมากขึ้น โดยวางหลักการให้ “อะไรที่ไม่ได้ห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย สามารถทำได้และได้รับการคุ้มครอง” และในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิเสรีภาพตามหลักสากล (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) ไว้ ๓ ข้อ ดังนี้

๑) ต้องไม่กระทบความมั่นคงปลอดภัยของชาติ

๒) ต้องไม่กระทบความสงบเรียบร้อย

๓) ต้องไม่กระทบสิทธิเสรีภาพของคนอื่น

อนึ่งคำว่า “สิทธิ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย ทั้งนี้ สิทธิตามรัฐธรรมนูญนั้นถือว่าเป็นสิทธิ ที่อำนาจตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดได้บัญญัติให้การรับรองคุ้มครองแก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใด การให้อำนาจแก่บุคคลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้บุคคลใดแทรกแซงในสิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันให้รัฐต้องปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ ส่วน “เสรีภาพ” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นต้น อย่างไรก็ดี เมื่อมีสิทธิแล้วย่อมจะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่จึงเป็นของคู่กัน เพราะเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือได้ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองให้แล้ว อีกบุคคลหนึ่งก็จะต้องมีหน้าที่ที่จะต้องไม่รบกวนหรือขัดขวางต่อสิทธินั้น ในอันที่จะกระทำการหรือ งดเว้นไม่กระทำการใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามสิทธินั้นอย่างไรก็ได้ นอกจากนี้ เสรีภาพของบุคคลก็ย่อมก่อหน้าที่แก่บุคคลอื่น ๆ เช่นกัน โดยบุคคลอื่น ๆ ไม่มีสิทธิที่จะบังคับหรือขัดขวางการใช้เสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้ การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ ความในหมวด ๓ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการปรับปรุงหลักการจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยให้ครอบคลุมกว้างขึ้นกว่าเดิมจากที่เคยกำหนดให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครองจะมีเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้เปิดกว้างสอดคล้องกับหลักสากล เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ทั้งนี้ ถ้าไม่ได้มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ยังได้รับรองสิทธิชุมชนมากขึ้นกว่าเดิมด้วย อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิและเสรีภาพย่อมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ โดยในหมวดนี้ ได้กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพว่าต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้เป็นแนวทางใหม่ในการบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยเปลี่ยนจากแนวทางเดิมที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ เป็นการให้ความคุ้มครองทุกกรณีที่มิได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายห้ามหรือจำกัดไว้ โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่าการใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น นอกจากนั้นยังรับรองไว้ด้วยว่าในเรื่องใดที่จำเป็นต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ หากยังไม่มีการตรากฎหมายในเรื่องนั้น ก็ไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ ผู้ซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพสามารถใช้สิทธิทางศาลและมีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐได้

มาตรานี้ มีหลักการเช่นเดียวกับมาตรา ๕ ของคำประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นเอกสารแนบท้ายรัฐธรรมนูญและถือเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญฝรั่งเศส

โดยมาตรา ๒๕ ประกอบด้วยสองส่วนหลักที่สำคัญ กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าประชาชนแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ และส่วนที่สองกำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

(๒) บทบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แยกได้เป็นสองส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ ส่วนที่สองคือส่วนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมิได้ห้ามไว้ ปวงชนชาวไทยย่อมมีสิทธิและเสรีภาพนั้นและได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไขว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

(๓) บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่า แม้จะยังไม่มีการตรากฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่นั้น

(๔) บทบัญญัติในวรรคสามมีความมุ่งหมายเพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ให้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บทบัญญัตินี้มีลักษณะทำนองเดียวกับมาตรา ๒๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๕) บทบัญญัติในวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญา ให้มีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามร่างรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะดำเนินการได้ทุกเรื่อง แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นและประโยชน์สุขส่วนรวม พบว่า ประชาชนร้อยละ ๘๐.๕ เห็นด้วย และร้อยละ ๑๙.๕ ไม่เห็นด้วย[๑]

[๑] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง	เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เป็นการรวบรวมหลักการสำคัญ ๆ ที่เคยมีอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ มาไว้ในที่เดียวกัน แต่บัญญัติให้ชัดเจนถึงความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นเป็นการรองรับบทบัญญัติของมาตรา ๒๕ ที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้อย่างไม่จำกัด การจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะมีเฉพาะที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในกฎหมาย มาตรา ๒๖ จึงบัญญัติถึงเงื่อนไขที่จะตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพไว้ให้ชัดเจน กล่าวคือ ถ้าเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญจะกำหนดได้แต่เฉพาะตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะ มาตรานี้ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ ๔ ประการ คือ

(๑) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักนิติรัฐ (Legal State) เป็นเรื่องที่นักวิชาการเห็นว่ามีความหมายใกล้เคียงกันมาก คือ เป็นหลักการที่อารยประเทศยึดถือเป็นหลักที่ถือกำเนิดเป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษซึ่งใช้กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับคำว่า นิติรัฐ (Legal State) เป็นหลักที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งนำโดยประเทศสหพันธรัฐเยอรมัน ซึ่งใช้คำในภาษาเยอรมันว่า เรชท์สตาด (Rechtsstaat) แต่ทั้งนิติธรรม (Rule of Law) และนิติรัฐ (Legal State) ต่างใช้คติตรงกันว่า

หลักที่ ๑ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ เจ้าหน้าที่รัฐหรือฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจกระทำการใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากเอกชน ถ้าเอกชนจะดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายห้ามไว้ก็สามารถดำเนินการได้เสมอ การที่ไม่ให้เจ้าหน้าที่รัฐดำเนินการใด ๆ หากไม่มีกฎหมายบัญญัติเพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและแม้จะมีกฎหมายบัญญัติก็จะมีข้อกำหนดเงื่อนไขขอบเขตในการใช้อำนาจไว้ด้วย

หลักที่ ๒ คือ หลักที่ว่า เมื่อมีการกำหนดขอบเขตไว้เช่นใด รัฐหรือฝ่ายปกครองจะต้องใช้กฎหมายไปในขอบเขตแห่งอำนาจนั้นโดยเคร่งครัดไม่สามารถใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้[๒]

(๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

หลักการนี้เป็นหลักการใหม่ ที่กำลังเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศในอันที่จะป้องกันมิให้รัฐตรากฎหมายมาเพิ่มภาระแก่ประชาชนจนเกินความจำเป็น โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่สังคมและส่วนรวมจะได้รับ เมื่อเทียบกับภาระที่ประชาชนทุกคนจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ถ้ารัฐต้องการรู้ว่าประชาชนทั่วไปผู้ใดทำการค้าขายบ้าง รัฐอาจออกกฎหมายเพื่อกำหนดให้ประชาชนทั้งประเทศที่ประสงค์จะทำการค้าขายต้องมาจดทะเบียนต่อรัฐ เพียงเพื่อรัฐจะได้รู้ว่ามีผู้ใดค้าขายอยู่ที่ใดและค้าอะไร ซึ่งในการออกกฎหมายเช่นนั้นประชาชนทุกคนที่ทำการค้าขายย่อมเกิดหน้าที่ที่จะต้องมาจดทะเบียนกับรัฐ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่รัฐสามารถสำรวจตรวจสอบเป็นครั้งคราว หรือสามารถรู้ได้จากข้อมูลของหน่วยงานอื่น เช่น หน่วยงานที่จัดเก็บภาษีอากร เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาระที่เกิดแก่ประชาชน เมื่อเทียบกับประโยชน์ที่รัฐหรือสังคมจะได้รับย่อมไม่คุ้มค่ากัน หรือในกรณีที่รัฐตรากฎหมาย (พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. ๒๕๓๕) บังคับให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของรถต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับผู้ประสบภัยโดยประกันภัยกับบริษัท แม้ว่าประชาชนส่วนหนึ่งจะได้ทำประกันภัยที่คุ้มครองรวมถึงการคุ้มครองที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว ก็ยังถูกบังคับให้ต้องทำประกันภัยซ้ำอีก อันเป็นการสร้างภาระให้เกิดแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็น แม้ต่อมาจะได้มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวโดยเพิ่มความว่า “สำหรับรถที่เจ้าของรถได้จัดให้มีการประกันภัยความเสียหายต่อผู้ประสบภัย โดยเอาประกันภัยครอบคลุมความเสียหายต่อผู้ประสบภัยและทรัพย์สิน ตามชนิด ประเภท และขนาดของรถที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงแล้ว ไม่ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับประผู้ประสบภัยอีก” แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็มิได้ออกกฎกระทรวงดังกล่าว

ในส่วนที่เกี่ยวกับการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินจำเป็น มีความมุ่งหมายทำนองเดียวกับการห้ามตรากฎหมายสร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้รัฐตรากฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพเกินความจำเป็นเมื่อคำนึงถึงประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม เช่นรัฐจะตรากฎหมายบังคับให้ผู้จะเล่นกีฬาเป็นอาชีพทุกชนิดต้องได้รับใบอนุญาต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่สังคม หรือป้องกันมิให้เกิดอันตรายแก่ผู้ประกอบอาชีพ ย่อมจะเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่รัฐหรือสังคมจะได้รับย่อมไม่อาจเทียบได้กับความสูญเสียสิทธิและเสรีภาพที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนอย่างแน่แท้ เพราะกีฬาเป็นจำนวนมากไม่มีความเสี่ยงภัยต่อชีวิตร่างกายของผู้เล่น หรือผู้ชม เช่น การแข่งขันหมากล้อม หมากรุก หรือแม้แต่การเล่นกอล์ฟ

---

[๒] อมร วาณิชวิวัฒน์ และคณะ “คดีปกครองที่เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการตัดสินใจของคณะรัฐมนตรี” งานศึกษาวิจัยสนับสนุนทุนโดย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (สลค) ๒๕๕๑

(๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพของตนที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในตัวเอง ซึ่งใครจะมาละเมิดมิได้ เช่น ชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง เป็นต้น เดิมในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีการบัญญัติคำดังกล่าวไว้ แต่ในรัฐธรรมนูญยุคใหม่ เช่น เยอรมัน ญี่ปุ่น และพันธกรณีระหว่างประเทศภายหลังมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ คำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เริ่มบัญญัติในรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ ดังนั้น คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” จึงมีนัยแตกต่างไปจาก “ศักดิ์ศรี”ในความหมายทั่วไปที่หมายถึง “เกียรติศักดิ์”

(๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นหลักประกันมิให้รัฐบาลอาศัยเสียงข้างมากในรัฐสภาที่จะตรากฎหมายตามอำเภอใจ จนอาจก่อให้เกิดความไม่สงบหรือเดือดร้อนแก่ประชาชน โดยไม่จำเป็น

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ อันเป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในนานาชาติ ทั้งยังเป็นหลักการที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เช่นเดียวกัน ความหมายในวรรคนี้ มิได้มีความมุ่งหมายเพียงห้ามมิให้ตรากฎหมายในทางจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพแก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะโดยตรงเท่านั้น แม้แต่การตรากฎหมายที่จะมีผลให้เกิดกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะ ก็ต้องห้ามเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้ว่าในบางกรณีที่จำเป็นต้องกระทำ ก็ต้องมีบทบัญญัติยกเว้นไว้ให้ในรัฐธรรมนูญ ดังที่ปรากฏในมาตรา ๓๗ วรรคเจ็ดของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งบัญญัติยกเว้นให้กระทำได้ในกรณีการตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม	กำหนดหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคล และห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๒) ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๘) ได้มีการเพิ่มความตามวรรคสองว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ส่วนความในวรรคอื่น ๆ นั้นได้มีการบัญญัติเพิ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๓๐ และมาตรา ๖๔) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๓๐ และมาตรา ๓๑)

สำหรับประเทศไทยนั้น หลักความเสมอภาคของบุคคล ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบบศักดินา ก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งในเรื่องสิทธิ หรือความรับผิดแม้กระทั่งการรับโทษยังแตกต่างและไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น ความจำเป็นที่ต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

พุทธศักราช ๒๔๗๕ จึงมีสาเหตุเพื่อล้างความเชื่อเดิมเกี่ยวกับระบบการแบ่งชนชั้น ซึ่งแม้ในมหากฎบัตรแม็กนาคาร์ต้า (Magna Carta) ก็ได้มีการเขียนคำประกาศยืนยันการให้ความคุ้มครองของรัฐต่อเสรีชนที่จะต้องได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย ภายใต้กระบวนการยุติธรรม ซึ่งกลายมาเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตยในยุคหลัง ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญในประเทศต่าง ๆ เช่น เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย ก็ได้มีการบัญญัติรับรองความเท่าเทียมกันของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นกัน

นอกจากนี้ยังได้บัญญัติเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่า ไม่ว่าชายหรือหญิงย่อมมีความเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลใด ๆ ไม่ได้ แต่กรณีมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรค หรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นนั้น ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

ทั้งนี้ การรับรองสิทธิของบุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่จะมีข้อจำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้	เพื่อเป็นการรับรองและกำหนดหลักประกันในเรื่องสิทธิ เสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เสมือนหนึ่งเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากชีวิตและร่างกายเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่ในการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ จะต้องระมัดระวัง ไม่ให้กระทบสิทธิของบุคคลอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น การใช้สิทธิและเสรีภาพอาจถูกจำกัดด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง ได้วางกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพว่า ต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

ทั้งนี้ บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๑๔) และต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๑) ได้มีการเพิ่มความในเรื่องเงื่อนไขการจับ การขัง การตรวจค้นตัวบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

ดังนั้น การจับ การคุมขัง การค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดที่จะกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่ เป็นกรณีตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยคำว่า “กฎหมาย” ให้หมายถึง รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๒๙) ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๓๕) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยบัญญัติว่าก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ทั้งนี้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีเท่านั้น

นอกจากนี้ ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลในเรื่องเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๐ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ	ห้ามมิให้รัฐเกณฑ์แรงงาน เว้นแต่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๒) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติในมาตรานี้กำหนดว่ารัฐจะบังคับใช้แรงงานประชาชนไม่ได้ นอกจากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้ให้กระทำได้เฉพาะเพื่อป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ หรือในขณะที่มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก หรือในระหว่างที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน	รับรองเสรีภาพของบุคคลในการถือศาสนา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๓) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดความในส่วนแรกเป็นการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐไม่สามารถจะไปจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้ ส่วนที่สองเรื่องเสรีภาพในการปฏิบัติ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งอาจถูกจำกัดสิทธิได้ หากการกระทำดังกล่าวเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ	เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น

คำอธิบายประกอบ

สิทธิของบุคคลในครอบครัวได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๔๓) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๔๗) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิของบุคคลในเกียรติยศ ชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อวางหลักการในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง คงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๓๕) เป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลมิให้ถูกละเมิด ตลอดทั้งเพื่อกำกับและควบคุมรัฐในเรื่องการเปิดเผยข้อมูลของปัจเจกบุคคลต่อสาธารณะ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๔) เป็น และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในเคหสถานหรือที่อยู่อาศัย โดยการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานต้องมีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้เป็นต้น ซึ่งการใช้เสรีภาพในเคหสถานที่มีผลเป็นการกระทบสิทธิของบุคคลอื่นนั้น หากการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีลักษณะเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น ก็ย่อมไม่อาจอ้างเสรีภาพในเคหสถานตามมาตรานี้ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นโดยวิธีการใด ๆ ของบุคคล และเสรีภาพทางวิชาการ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา๑๔) ซึ่งจะกล่าวเฉพาะเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เท่านั้น ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๓๙) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องการคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยหลักการคุ้มครองเสรีภาพตามมาตรานี้ เป็นการรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เสรีภาพนี้เป็นที่ยอมรับนับถือว่า เป็นสิ่งสำคัญ มีคุณค่าในระดับสากล มีบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR) อย่างไรก็ตาม สิทธิในการแสดงความคิดเห็นนี้ หากมีการแสดงความคิดเห็นไปกระทบสิทธิบุคคลอื่น และทำให้บุคคลอื่นเสียหายย่อมมีความรับผิดในทางแพ่งหรือทางอาญาแล้วแต่กรณี นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติข้อจำกัดการใช้เสรีภาพของบุคคลบางประการ คือ กฎหมายเกี่ยวกับการรักษาความมั่นคงของรัฐ การคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน ทั้งนี้ ในกรณีการป้องกันสุขภาพของประชาชนนั้น หมายรวมถึง ในกรณีที่รัฐจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิบางเรื่อง เช่น การห้ามไม่ให้มีการโฆษณาขายบุหรี่ และเหล้า เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพตามความในมาตรานี้ ย่อมสามารถกระทำได้

(๒) การคุ้มครองเสรีภาพในวิชาการ(Academic Freedom) ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๔๒) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มหลักการใหม่

ในเรื่องการคุ้มครองการใช้เสรีภาพทางวิชาการว่า ต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น เสรีภาพทางวิชาการนั้นเป็นเสรีภาพที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย โดยบุคคลที่จะได้รับการคุ้มครองนั้นต้องเป็นผู้ทำงานทางวิชาการที่อยู่บนพื้นฐานหลักวิชาการอย่างถูกต้อง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน การวิจัย การค้นคว้า หรือการเสนอองค์ความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งการใช้เสรีภาพนั้นอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องไม่ขัดต่อหน้าที่หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพ และไม่ปิดกั้นความเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่นด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๕ บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกัน ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน และป้องกันการถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากต่างชาติ รวมทั้งเพื่อป้องกันมิให้รัฐเข้ามาให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน ทั้งนี้ ได้รับรองเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนว่ามีเสรีภาพดังเช่นสื่อมวลชนอื่น แต่ในการปฏิบัติงานต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดด้วย

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๑) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๖) อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มความเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า เสรีภาพในการทำหน้าที่สื่อกลางของอาชีพสื่อมวลชนนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ จึงต้องเป็นไปตามจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

(๒) บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๕) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ ความในวรรคสามได้กำหนดว่า ห้ามรัฐใช้อำนาจตรวจสอบข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ก่อนการเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ เว้นแต่ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม ซึ่งเป็นการคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๔๕) อย่างไรก็ดี โดยปกติหากมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือกฎอัยการศึก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงย่อมสามารถขอดำเนินการในเรื่องดังกล่าวได้

(๓) การกำหนดให้เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็น “บุคคลสัญชาติไทย” ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๓๙) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๔๕) เนื่องจากกิจการสื่อมวลชนถือเป็นกิจการสำคัญประเภทหนึ่งของรัฐ จึงต้องป้องกันการถูกแทรกแซงหรือครอบงำจากต่างชาติ

(๔) บทบัญญัติในวรรคห้าเป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อห้ามรัฐดำเนินการที่มีผลเป็นการอุดหนุนกิจการสื่อมวลชนของเอกชน โดยการซื้อโฆษณาจากสื่อมวลชนในลักษณะที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลนั้น ต้องห้ามไม่ให้ดำเนินการ เพื่อป้องกันมิให้มีการแทรกแซงการแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐ และป้องกันมิให้มีการเบี่ยงเบนของรัฐหรือการสร้างประชามติของสังคมที่จะมีต่อรัฐ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐอาจมีความจำเป็นในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์กิจการของรัฐในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ดังนั้น จึงกำหนดเป็นหลักการใหม่ว่าถ้ามีการใช้งบประมาณเพื่อการนั้น ให้หน่วยงานต่าง ๆ เปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ จะได้ประกาศให้ประชาชนทราบ และเพื่อใช้กระบวนการนี้เป็นการตรวจสอบการใช้งบประมาณของหน่วยงานของรัฐต่อไป

(๕) สำหรับบทบัญญัติคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นสื่อมวลชน เป็นบทบัญญัติซึ่งได้เคยรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๔๑) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๔๖) อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแปลงในรายละเอียดจากที่กำหนดไว้ว่า นอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้รับการรับรองคุ้มครองในฐานะสื่อมวลชนตามวรรคหนึ่งแล้ว ในการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่สังกัดด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลในการติดต่อสื่อสารถึงกัน โดยมีข้อยกเว้นในกรณีที่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการสื่อสารของบุคคล ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๔๐) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ ถือเป็นเสรีภาพในการติดต่อถึงกัน แต่เนื้อหาจะผิดกฎหมายหรือไม่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ของรัฐพบว่ามีการกระทำความผิดอันขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๓๔ ก็สามารถดำเนินการตรวจสอบได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อย่างไรก็ดี บทบัญญัติในมาตรานี้ให้ความสำคัญในเรื่องเสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร ไม่ใช่เนื้อหาข้อมูลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร

สำหรับบทบัญญัติในวรรคสองได้เพิ่มเติมจากหลักการเดิม โดยกำหนดว่าหากมีคำสั่งหรือหมายของศาลก็สามารถตรวจ กัก หรือเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันได้ รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันได้ ไม่ว่าด้วยเหตุอะไร ซึ่งในการขอให้ศาลมีคำสั่งหรือออกหมายนั้น จะต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงต้องขอให้ศาลออกหมายหรือมีคำสั่งด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดแจ้ง ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท ระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มิได้ใช้ประโยชน์ หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา ๒๖ วรรคสอง	เพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน และการสืบมรดก รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ และค่าทดแทน

คำอธิบายประกอบ

(๑) สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๔) ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๔) ได้บัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิในการสืบมรดก และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งบุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดก ย่อมได้รับความคุ้มครอง อย่างไรก็ตาม สิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์จะกระทำได้ก็แต่โดยกฎหมายให้อำนาจ เป็นต้น

(๒) บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเวนคืนได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๔) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งกำหนดให้การทดแทนเป็นราคาที่ซื้อขายกันในท้องตลาด แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแปลงให้การทดแทนการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นการทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควร

(๓) สำหรับบทบัญญัติที่กำหนดให้การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จะกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น เว้นแต่เป็นกรณีการชดเชยแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ มีหลักการสำคัญว่า กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะต้องระบุวัตถุประสงค์ มีการกำหนดระยะเวลา และขอบเขตการใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาทเพื่อความยุติธรรม แต่หากเกิดกรณีที่มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนอย่างหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมาต้องการจะนำไปดำเนินการในวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง รัฐต้องคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นให้กับเจ้าของหรือทายาท และหากรัฐยังต้องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นอีก ก็ต้องทำการเวนคืนใหม่โดยต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนใหม่ไว้ด้วย ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มิได้ใช้ประโยชน์หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นการเฉพาะรายได้ตามความจำเป็น โดยไม่ถือว่าขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๒๖ วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้น

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๔๑) และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๔๗) ได้บัญญัติเพิ่มเพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเดินทางด้วย และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมข้อยกเว้นของการจำกัดเสรีภาพให้รวมถึงการรักษาสถานภาพของครอบครัวด้วย ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้รับรองเสรีภาพของบุคคลที่จะเดินทางไป ณ ที่ใดก็ได้โดยอิสระ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางโดยวิธีใดก็ตาม ซึ่งในแต่ละวิธีในการเดินทางนั้น ก็อาจมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ เช่น การเดินทางโดยรถยนต์ก็จะอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติการจราจรทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๓๙ การเนรเทศบุคคลสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้ผู้มีสัญชาติไทยเข้ามาในราชอาณาจักรจะกระทำมิได้ การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้	การเนรเทศ การห้ามเข้าประเทศ และการถอนสัญชาติของบุคคลสัญชาติไทยจะกระทำมิได้

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๔๑) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ บทบัญญัติตามมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้มีสัญชาติไทย มิให้ถูกเนรเทศออกนอกราชอาณาจักรไทย หรือมิให้ถูกห้ามเข้ามาในราชอาณาจักรไทย อันเป็นสิทธิเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้น

(๒) บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติใหม่เพื่อกำหนดว่า การถอนสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้ ทั้งนี้ บุคคลต่างชาติผู้ได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยวิธีการใด ๆ เช่น การสมรสกับหญิงไทย บุคคลดังกล่าวจึงไม่ได้สัญชาติไทยโดยการเกิด หากมีการกระทำความผิดตามกฎหมาย ย่อมส่งผลให้ถูกถอนสัญชาติได้ และเมื่อถูกถอนสัญชาติไทยแล้วก็สามารถทำการเนรเทศได้ ทั้งนี้หากบุคคลดังกล่าวยังถือสัญชาติไทยจะไม่สามารถทำการเนรเทศได้เพราะเป็นการผิดหลักสากล แต่การถอนสัญชาติของบุคคลซึ่งมีสัญชาติไทยโดยการเกิดจะกระทำมิได้ เพราะหากเนรเทศบุคคลที่ถือสัญชาติไทยโดยการเกิดซึ่งถือว่าเป็นคนไทย บุคคลเหล่านั้นจะไม่มีประเทศให้อยู่อาศัย

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ถือสองสัญชาติ คือ สัญชาติไทยและสัญชาติอื่นยังถือว่าเป็นบุคคลสัญชาติไทย โดยกฎหมายไทยให้สิทธิที่จะสละสัญชาติมากกว่าจะบังคับให้สละสัญชาติ การบังคับเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติจะมีในกรณีที่บุคคลแปลงสัญชาติหรือบุคคลได้สัญชาติโดยการสมรส เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ว่าหากบุคคลต้องการแปลงสัญชาติเป็นคนอเมริกันต้องให้สละสัญชาติเดิม เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไข ในการจำกัดเสรีภาพว่าต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และกำหนดขอบเขตของการตรากฎหมายจัดระเบียบการประกอบอาชีพมิให้เป็นการก้าวก่ายการจัดการศึกษา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพในการประกอบอาชีพได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นการกำหนดข้อยกเว้นในการจำกัดเสรีภาพการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งกำหนดกรอบว่าจะทำได้ในกรณีใดบ้าง ในการดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพตามวรรคสองนี้ จำเป็นต้องพิจารณามาตรา ๒๖ และมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญประกอบด้วย เพราะการจำกัดเสรีภาพเป็นข้อยกเว้นจึงต้องพิจารณาจำกัดเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น ในการตรากฎหมายเพื่อ “การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ” ต้องไม่สร้างภาระให้แก่ประชาชนเกินความจำเป็น หรือทำให้บุคคลไม่สามารถเข้าประกอบอาชีพนั้นได้ด้วยเหตุที่ไม่เกี่ยวกับความรู้ในอาชีพนั้น เช่น กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับสถานศึกษาว่าจะต้องมีลักษณะอย่างใด เป็นต้น และต้องไม่มีลักษณะเป็นการกีดกันทางอาชีพหรือวิชาชีพ เนื่องจากมีแนวโน้มที่ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ จะรวมกลุ่มกันเพื่อกำหนดให้อาชีพของตนเป็น “วิชาชีพ” และสร้างกลไกที่เป็นอุปสรรคหรือภาระของผู้ประกอบอาชีพโดยไม่จำเป็น

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสาม เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อกำหนดว่า การจัดระเบียบการประกอบอาชีพนั้น ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา และต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อไม่ให้มีการสร้างเงื่อนไขในลักษณะที่จะนำไปสู่การจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลทั่วไป หรือเข้าไปก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างองค์ความรู้และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เข้ารับการศึกษา จึงจำเป็นต้องมีอิสระในการจัดระบบการศึกษาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับการศึกษา

โดยมิได้มุ่งหมายเพื่อให้ผู้เข้ารับการศึกษาไปประกอบอาชีพด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงด้านเดียว เช่น การประกอบอาชีพสื่อมวลชน หรือนักวิทยาศาสตร์ บุคคลมีเสรีภาพที่จะเป็นได้แม้ไม่จบการศึกษาทางด้านวารสารศาสตร์ หรือทางด้านวิทยาศาสตร์โดยตรง ซึ่งการจัดระเบียบการประกอบอาชีพ ไม่ได้หมายความเฉพาะในเรื่องวิชาชีพเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะด้วย เช่น การประกอบอาชีพประมง ก็ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการทำการประมง เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว (๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ	กำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนในการเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของรัฐ การร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๑๕) และบทบัญญัติสิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ นั้นได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๔๔) ส่วนบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลและชุมชนในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของหน่วยงานรัฐได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๘) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๖ มาตรา ๕๙ มาตรา ๖๐ และมาตรา ๖๔) ทั้งนี้ ความในมาตรานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐและง่ายต่อการตรวจสอบ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้แยกสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวให้มีความเหมาะสมชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการบัญญัติกฎหมายลำดับรอง

(๒) คำว่า “หน่วยงานของรัฐ” หมายรวมถึงรัฐวิสาหกิจและองค์กรอื่นของรัฐทั้งที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล และที่ไม่เป็นนิติบุคคลด้วย

(๓) การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการนั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๘) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๖) กำหนดให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ แต่การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการดังกล่าวจะต้องมิใช่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการ การจะวินิจฉัยว่าข้อมูลใดเป็นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาจากกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด	เพื่อรับรองหลักประกันเสรีภาพของบุคคลในการรวมตัวกัน การจะจำกัดเสรีภาพในเรื่องนี้ต้องตราเป็นกฎหมายและอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดเท่านั้น

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพของบุคคลในการรวมตัวกันได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๘) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมหลักการจากมาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยได้บัญญัติให้มีเสรีภาพในการรวมกันเป็นชุมชนด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติคุ้มครองเสรีภาพในการรวมตัวกันนั้นมิให้ถูกรัฐตรากฎหมายออกมาจำกัด เว้นแต่เป็นความจำเป็นเกี่ยวกับการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด บทบัญญัติทำนองเดียวกันนี้ในรัฐธรรมนูญก่อนปี ๒๕๑๗ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๓๗) และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๔๓) บัญญัติแตกต่างจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๓๗) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๔๕) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๖๔) และรัฐธรรมนูญปัจจุบัน กล่าวคือ รัฐธรรมนูญก่อนปี ๒๕๑๗ บัญญัติว่า “การรวมกัน การจัดตั้งหรือเงื่อนไขของการจัดตั้ง การดำเนินกิจการและการเลิกของสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ หรือหมู่คณะอื่นย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งทำให้สามารถตรากฎหมายออกมากำหนดเงื่อนไขในการจัดตั้งสมาคม สหภาพ สหกรณ์ ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ (๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ (๔) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความรวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย	เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๔๖ มาตรา ๕๖ และมาตรา ๖๐) แต่สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ บัญญัติเป็นเงื่อนไขให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๘ มาตรา ๖๖ และมาตรา ๖๗) จึงได้รับรองสิทธิให้มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องมีกฎหมายมารองรับ อย่างไรก็ดี มาตรานี้ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำสาระสำคัญของบทบัญญัติแห่งมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และมาตรา ๖๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาบัญญัติรวมกับสิทธิอื่น ๆ ให้เกิดความกว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยความในมาตรานี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีส่วนร่วม

ในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

บทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ต้องพิจารณาประกอบกัน ๔ มาตรา คือ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘ ซึ่งล้วนแต่เกี่ยวข้องกับสิทธิหรือหน้าที่ของชุมชน แต่อย่างไรจึงเป็นชุมชน และการใช้สิทธิในนามของชุมชนหรือปกป้องสิทธิของชุมชนจะมีขบวนการหรือขั้นตอนอย่างไร จำเป็นต้องให้สังคมค่อย ๆ สร้างวิวัฒนาการร่วมกัน โดยมีศาลหรือศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ประคับประคอง

(๒) สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๒) และ (๓) ได้กำหนดให้เป็นไปตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เนื่องจากเพื่อเป็นป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

(๓) ความในอนุมาตรา (๔) กำหนดให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อให้ประชาชนจัดระบบสวัสดิการได้ด้วยตนเอง

(๔) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้มิได้บังคับว่าบุคคลและชุมชนจะต้องร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในทุกกรณี กล่าวคือ สิทธิตามมาตรานี้ บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินการด้วยตนเองได้กรณีหนึ่ง และอีกกรณีหนึ่งบุคคลและชุมชนสามารถร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐได้ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุม ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๗) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการคุ้มครองเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งอาจกระทำได้แต่เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) เหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐตรากฎหมายเพื่อจำกัดเสรีภาพดังกล่าวได้ ก็เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองส่วนรวมและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นทั่วไป มิให้ต้องถูกลิดรอนหรือรบกวนอันเนื่องมาจากการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของบุคคลใด เช่น รัฐอาจตรากฎหมายจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เพื่อป้องกันมิให้สิทธิและเสรีภาพในการสัญจรในชีวิตประจำวันของบุคคลทั่วไปต้องถูกกระทบกระเทือน เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนในการจัดตั้งพรรคการเมือง และกำหนดแนวทางในการบริหารพรรคการเมืองให้อยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ โดยเฉพาะความในวรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๓๙) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยความที่ว่า “ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” เป็นเงื่อนไขสำคัญของการจัดตั้งพรรคการเมือง กล่าวคือ แม้ว่าพรรคการเมืองจะสามารถตั้งขึ้นมาตามอุดมการณ์ใด ๆ ของประชาชนที่มาร่วมกันในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่อุดมการณ์นั้นต้องไม่ขัดต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์ในการล้มล้างระบอบดังกล่าวจึงไม่ได้รับการคุ้มครองที่จะจัดตั้งขึ้นได้ตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น ในการจัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องทำอย่างไร รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งตามมาตรา ๑๓๐ (๔) กำหนดให้ทำเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติในวรรคสองเพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อกำหนดกรอบของกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งและการบริหารพรรคการเมืองให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๓๕ (๕) ซึ่งกำหนดว่า “คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้ครอบคลุมเรื่องกลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมือง สามารถปฏิบัติหน้าที่หรือดำเนินกิจกรรมได้โดยอิสระ ปราศจากการครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย”

กรอบที่กำหนดไว้ดังกล่าวเป็นการมุ่งหมายเพื่อให้พรรคการเมืองเป็นของประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่เริ่มแรก โดยกำหนดให้การบริหารและการส่งผู้สมัคร และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรค ต้องให้สมาชิกของพรรคมีส่วนร่วมด้วย เป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาศัยความได้เปรียบทางการเงินมาเป็นผู้บงการพรรคแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว ทั้งป้องกันมิให้บุคคลภายนอกที่มิได้เป็นสมาชิกของพรรคมาเป็นผู้ครอบงำหรือชี้นำกิจการของพรรคได้ และจะต้องมีกลไกในการกำกับดูแลสมาชิกของพรรคมิให้ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๖ สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้ง อำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และสิทธิในการรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค และสิทธิขององค์กรของผู้บริโภคที่จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภค

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๗) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๖๑) โดยบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และได้เพิ่มกลไกให้แก่ประชาชนเพื่อให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การคุ้มครองผู้บริโภคนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการบัญญัติไว้ ๒ ส่วน คือ บัญญัติให้เป็นสิทธิของประชาชนตามมาตรานี้ส่วนหนึ่ง และบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๖๑ อีกส่วนหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันเพื่อดูแลกันเองทางหนึ่ง และรัฐจัดหามาตรการเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรานี้มีลักษณะแตกต่างจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนได้กำหนดคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและให้ผู้บริโภคสามารถรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นองค์กรผู้บริโภคองค์กรหนึ่งที่เป็นอิสระ แต่ตามมาตรานี้ได้กำหนดให้ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะรวมตัวกันเป็นองค์กรของผู้บริโภคซึ่งอาจมีจำนวนมากตามลักษณะ ประเภท หรือชนิดของการบริโภค ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคสามารถรวมกลุ่มผู้บริโภคที่บริโภคผลิตภัณฑ์อย่างเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แยกกันเป็นองค์กร ๆ ไปตามความสมัครใจ ไม่ถูกบังคับให้ต้องรวมกันเป็นองค์กรเพียงองค์กรเดียว แต่เมื่อมีการจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคแยกจากกันแล้ว รัฐธรรมนูญได้คุ้มครองสิทธิให้องค์กรเหล่านั้นสามารถรวมตัวกันขึ้นเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค โดยมีรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	เป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ และได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐ และคุ้มครองคนยากไร้ที่จะได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๔๑) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ปรับปรุงหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ยากไร้ให้กว้างขวางขึ้น โดยจากเดิมที่เคยบัญญัติให้ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจำกัดแต่เฉพาะการรักษาพยาบาลจากสถานบริการของรัฐ เป็นมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ซึ่งจะเป็นบริการที่กว้างกว่าการรักษาพยาบาล แต่เพื่อมิให้เป็นภาระแก่รัฐในทันทีทันใดจนเกินขีดความสามารถ จึงได้กำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติเพื่อรัฐจักได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนให้เหมาะสมกับความพร้อมของรัฐได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายออกมากำหนด สิทธิของคนยากจนที่จะได้รับการบริการโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายก็ย่อมเกิดขึ้นทันทีตามหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัย ยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๕ มาตรา ๗๑ มาตรา ๒๕๘ ช. (๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๘ สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของมารดา และผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอ และบุคคลผู้ยากไร้ ที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นบทบัญญัติใหม่ โดยบทบัญญัตินี้เทียบเคียงจากกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights : ICESCR) ข้อ ๑๐ (๒) ที่รับรองว่ามารดาควรได้รับการคุ้มครองพิเศษระหว่างช่วงระยะเวลาตามควรก่อนหรือหลังการให้กำเนิดบุตร ระหว่างช่วงระยะเวลาเช่นว่านี้ มารดาซึ่งทำงานควรได้รับอนุญาตให้ลาโดยได้รับค่าจ้าง หรือลาโดยมีสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการด้านสังคมอย่างเพียงพอ โดยวัตถุประสงค์ของความในวรรคนี้ มีจุดมุ่งหมายเป็นการส่งเสริมให้พลเมืองไทยรุ่นใหม่มีสุขภาพแข็งแรงและมีคุณภาพเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีหลักประกันเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยกำหนดให้สตรีที่อยู่ในช่วงระหว่าง ก่อน และหลังการคลอดบุตรต้องได้รับความคุ้มครอง ช่วยเหลือ และให้โอกาสในการเลี้ยงดูบุตรได้อย่างเต็มที่

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๔) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๓) เป็นบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่บุคคลผู้ยากไร้ และผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพในอันที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัย ยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา ๔๗ มาตรา ๕๕ มาตรา ๗๑ มาตรา ๒๕๘ ช. (๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๔๙ บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้ ผู้ใดทราบว่ามีการกระทำตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้ ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง	เป็นเกราะคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกำหนดกลไกในการดำเนินการในกรณีมีการฝ่าฝืน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้โดยเฉพาะความในวรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ (มาตรา ๓๕) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เป็นบทบัญญัติวางหลักการเพื่อปกป้องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ส่วนบทบัญญัติในวรรคอื่น ๆ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๖๓) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๖๘) เป็นบทบัญญัติเพื่อกำหนดว่าเมื่อผู้ทราบการกระทำอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพิ่มความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หากกรณีดังกล่าวถ้าอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเองได้ ทั้งนี้ ย่อมไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

หมวด ๔
หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

ความมุ่งหมาย

ปวงชนชาวไทยมิได้มีแต่เฉพาะสิทธิและเสรีภาพตามหลักประกันสิทธิและเสรีภาพ ในหมวด ๓ เท่านั้น แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้ปวงชนชาวไทยต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวมเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาประเทศตามความในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยด้วย ทั้งนี้ ความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดหน้าที่ของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญเนื่องจากคำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” มีคำควบคู่กันอยู่คือ “หน้าที่” ไม่ว่าเรื่องใด ๆ ก็ตาม เมื่อมี “สิทธิและเสรีภาพ” ก็ย่อมมี “หน้าที่” คู่กันเสมอ เมื่อบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพ ย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ด้วย และหน้าที่เหล่านี้จะต้องมีการตรากฎหมายมาใช้บังคับซึ่งอาจมีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพแม้กระทั่งสิทธิขั้นพื้นฐานบางประการได้

บทบัญญัติในหมวด ๔ ยังคงหน้าที่ของปวงชนชาวไทยทั่วไปที่มีอยู่เดิม และมีหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นใหม่ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการที่บัญญัติในมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ กล่าวคือ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การเข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ การไม่สร้างความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม การลงประชามติ ความร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม และการไม่สนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้ (๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (๓) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด (๔) เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ (๕) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ (๖) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม (๗) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ (๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม (๙) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ (๑๐) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ	กำหนดหน้าที่หลักของบุคคลในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นสิ่งที่มาคู่กับสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับรองไว้ในหมวด ๓ ทั้งนี้ สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวอาจถูกจำกัดเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นปวงชนชาวไทยได้

คำอธิบายประกอบ

การกำหนดหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๕) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ โดยรัฐธรรมนูญฉบับก่อนปี ๒๕๔๐ นั้น จะกำหนดหน้าที่ไว้เพียงไม่กี่เรื่อง เช่น หน้าที่รักษาซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักษาซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หน้าที่เคารพกฎหมาย หน้าที่ป้องกันประเทศ หน้าที่รับการศึกษาอบรม เป็นต้น แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพิ่มหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหลายประการ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา ๓๕

ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งกำหนดให้ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่ต่อประเทศชาติประการต่าง ๆ ดังนี้

๑. การเพิ่มหน้าที่ในอนุมาตรา (๒) นอกเหนือการป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติและสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ คือ การให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การที่เพิ่มเรื่องดังกล่าวนี้ เนื่องจากภัยพิบัติทางธรรมชาตินับวันเกิดความรุนแรงมากยิ่งขึ้นอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่สังคมจะต้องให้ความสำคัญ จึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องร่วมมือและช่วยเหลือกัน

๒. การเพิ่มหน้าที่ตามอนุมาตรา (๔) กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งหมายถึงการบังคับให้เด็กทุกคนต้องมีหน้าที่เข้ารับการศึกษาอบรมตามการศึกษาภาคบังคับ และขณะเดียวกันบิดามารดา หรือผู้ปกครองย่อมต้องมีหน้าที่พาเด็กไปเข้ารับการศึกษาอบรม

๓. การเพิ่มหน้าที่ตามอนุมาตรา (๖) กำหนดหลักการให้การใช้สิทธิและเสรีภาพนอกจากจะต้องเคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นแล้ว ยังจะต้องไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม กล่าวคือ ต้องใช้สิทธิและเสรีภาพโดยสุจริตในทางสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

๔. การเพิ่มหน้าที่การลงประชามติตามอนุมาตรา (๗) เป็นการวางหลักเพื่อรองรับการจัดทำประชามติต่าง ๆ ในอนาคตด้วย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งหรือลงประชามติในระบอบประชาธิปไตย และสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อย่างไรก็ดี แม้จะกำหนดให้การไปเลือกตั้งหรือลงประชามติเป็นหน้าที่ แต่การไปทำหน้าที่ดังกล่าวก็ต้องเป็นการทำหน้าที่อย่างอิสระ ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง

๕. การเพิ่มหน้าที่ตามอนุมาตรา (๘) กำหนดหลักการเพื่อรองรับหลักสากลที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีองค์การระหว่างประเทศในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการเปิดช่องให้แก่ประชาชน หรือชุมชน ในการปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน และเป็นการสร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชาติว่าควรร่วมมือกันในการรักษาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มหน้าที่โดยกำหนดหลักการให้ประชาชนมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมด้วย เพื่อให้เกิดความครอบคลุมยิ่งขึ้น อันจะทำให้เกิดการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทย เช่น ภาพวาดโบราณ วัด เจดีย์โบราณ หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

อนึ่ง บทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ต้องพิจารณาประกอบกัน ๔ มาตรา คือ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘

๖. การเพิ่มหน้าที่ตามอนุมาตรา (๑๐) กำหนดหลักการเกี่ยวกับหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในเรื่องการป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบ

หมวด ๕
หน้าที่ของรัฐ

ความมุ่งหมาย

(๑) ด้วยเหตุที่**สิทธิและเสรีภาพ**ของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่ผ่าน ๆ มา ประชาชนมักจะได้รับในลักษณะ “นามธรรม” ผู้ใดต้องการให้เกิดผลจำเป็นต้องไปดำเนินการเรียกร้องให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้น ทั้ง ๆ ที่สิทธิบางประการเป็นเรื่องที่รัฐสมควรจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้กำหนดให้มีหมวดว่าด้วย “หน้าที่ของรัฐ” อันเป็นหมวดใหม่ที่บัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนว่า รัฐต้องดำเนินการอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ เพื่อให้สิทธิของประชาชนในเรื่องสำคัญ ๆ เกิดเป็นรูปธรรมโดยที่ประชาชนไม่ต้องเรียกร้อง

สาระในหมวดนี้หลายเรื่องเป็นการนำบทบัญญัติที่เคยบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐหลายประการมาบัญญัติไว้ในหมวดนี้ ในส่วนสิทธิและเสรีภาพจะเป็นเรื่องที่รัฐต้องทำให้แก่ทุกคน หรือเป็นเรื่องส่งผลกระทบต่อส่วนรวม เช่น การศึกษาภาคบังคับโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การบริการสาธารณสุข สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ศิลปะ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ การใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ของชาติ ฯลฯ บางบทบัญญัติจะเป็นเรื่องการดำเนินการของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม บางบทบัญญัติเป็นเรื่องการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น

(๒) สาระที่บัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐมีสภาพบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นอาจเป็นเหตุฟ้องร้องบังคับให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติได้ ดังนั้น จึงบัญญัติเฉพาะหลักการสำคัญและจำเป็น ดังจะเห็นได้ว่าการใช้ถ้อยคำจะใช้ว่า “รัฐต้อง ...” ซึ่งมีนัยสำคัญว่า เป็นการบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ ส่วนหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐเป็นเรื่องทิศทางหรือแนวทางในการดำเนินนโยบายของรัฐ หากรัฐไม่ดำเนินการ ก็ไม่อาจเป็นเหตุแห่งการฟ้องร้องให้หน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติได้ จะมีการใช้ถ้อยคำที่แตกต่างว่า “รัฐพึง ...”

(๓) หมวดหน้าที่ของรัฐ กำหนดให้ “รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชน” เพื่อให้รัฐต้องดำเนินการในเรื่องที่กำหนดให้แก่ประชาชน “ทุกคน” หรือ “ทุกชุมชน” เป็นการทั่วไป โดยที่ประชาชนแต่ละคนหรือแต่ละชุมชน “ไม่ต้องใช้สิทธิร้องขอ” เหมือนที่ผ่านมาอีก หรืออาจกล่าวได้ว่า รัฐมีหน้าที่ทำให้สิทธิเป็นจริง รวมทั้งในกรณีที่จำเป็นได้กำหนดกลไกเพื่อให้การทำหน้าที่ของรัฐบรรลุเป้าหมายไว้ด้วย ถ้ารัฐไม่กระทำตามหน้าที่ก็จะเป็นกรณีจงใจไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ หรือถ้ากระทำหน้าที่ไม่ดี ประชาชนและชุมชนย่อมมีสิทธิติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ และฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นได้ ทั้งนี้ เพื่อบริการประชาชนและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป

(๔) สำหรับหน้าที่ของรัฐบางประการ เช่น เรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเรื่องการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ การที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐนั้น บางบทบัญญัติจะสอดคล้องกับการกำหนดให้เป็นหน้าที่ของประชาชนและชุมชนด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐ ประชาชน และชุมชนร่วมกันทำหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๑ การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐจะทำหน้าที่ของรัฐที่บัญญัติไว้โดยประชาชนและชุมชนไม่ต้องร้องขอ หากรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิที่จะติดตาม เร่งรัด หรือฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เพิ่มขึ้นใหม่เป็นมาตราแรกของหมวด “หน้าที่ของรัฐ” อันเป็นหมวดใหม่ที่บัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ภายหลังจากที่ได้รับฟังความเห็นของประชาชนที่แสดงความห่วงใยว่ารัฐหรือหน่วยงานของรัฐอาจไม่ทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ และหากรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ทำหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้แล้ว ประชาชนและชุมชนจะสามารถติดตาม เร่งรัด หรือฟ้องร้องได้หรือไม่ มาตรานี้จึงบัญญัติขึ้นเพื่อให้สิทธิประชาชนและชุมชนที่จะติดตาม เร่งรัด ตลอดจนฟ้องร้องได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๒ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขตและเขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย เกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ รัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย	กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ปกป้องรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช และอธิปไตยของรัฐ โดยต้องจัดให้มีการทหาร การทูต การข่าวกรอง ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงแห่งชาติ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๖๐) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมข้อความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดหน้าที่ของรัฐในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งความเป็นชาติ อันประกอบด้วยสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต เกียรติภูมิ นอกจากนี้ต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในการดำเนินการดังกล่าวรัฐต้องจัดให้มีการทหาร การทูต และการข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ความว่า “บูรณภาพแห่งอาณาเขต” แปลว่า ความครบถ้วนสมบูรณ์ของอาณาเขต ซึ่งรัฐจักต้องรักษาไว้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลาโดยจะบกพร่องมิได้ โดยอาณาเขตหมายความรวมถึงบนท้องฟ้า ใต้น้ำ ไหล่ทวีป และเขตเศรษฐกิจจำเพาะ เป็นต้น ส่วนความว่า “เขตที่ประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตย” มีความหมายรวมถึงสิทธิพิเศษในการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ของรัฐชายฝั่ง

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติขึ้นเพื่อให้เกิดความชัดเจน เพราะที่ผ่านมาโดยปกติการใช้กำลังทหารจะใช้เพื่อป้องกันประเทศหรือการรบ การสงครามเป็นหลักใหญ่ ต่อมาในระหว่างที่ไม่มีสงคราม ทหารได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศ จึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า สามารถใช้กำลังทหารเพื่อการพัฒนาประเทศได้หรือไม่ และจะเกิดปัญหาว่า จะขัดต่อหลักเสรีภาพของบุคคลหรือไม่ รวมทั้งการใช้งบประมาณในด้านการพัฒนา ดังนั้น จึงบัญญัติให้ชัดเจนเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๓ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด	กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติทำนองนี้เคยมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ แต่จะอยู่ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ทั้งยังมีสาระที่แตกต่างกัน เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๗๕ วรรคหนึ่ง) กำหนดให้ “รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายฯ” ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๘๑ (๑)) กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการ “ดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง” แต่ความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มุ่งหมายที่จะให้เกิดการปฏิรูปให้กฎหมายมีผลบังคับใช้อย่างจริงจังและเข้มงวด จึงได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ ที่จะต้องดูแลให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่ออกมาใช้บังคับกับประชาชนหรือกฎหมายที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันจะเป็นประโยชน์หรือเป็นการบริการประชาชน ในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเกี่ยวข้อง จะต้องบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด และเมื่อกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐแล้ว หากมีการปล่อยปละละเลย ประชาชนอาจฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ตามมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญนี้ แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นการสร้างความเข้มงวดกวดขันให้เกิดขึ้นแก่ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชน ในขณะเดียวกันก็ให้อำนาจประชาชนในอันที่จะติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่าง	เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่มีความเสมอภาคแก่คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ และทุกพื้นที่ โดยให้เป็นหน้าที่ของรัฐเข้ามาดูแลและพัฒนาตั้งแต่เด็กเล็กก่อนวัยเรียนให้สามารถมีสติปัญญาที่พัฒนาและมีวินัยที่ดีงามอย่างเสมอเหมือนกัน รวมทั้งกำหนดเป้าหมายของการให้การศึกษาและผลสัมฤทธิ์ของการศึกษา รวมตลอดทั้งการเปลี่ยนแนวคิดในการจัดการศึกษาจากการมุ่งเข้าสู่มหาวิทยาลัยให้เป็นลักษณะการศึกษาตามความถนัด โดยจัดให้มีกองทุนเพื่อใช้เป็นแหล่งเงินในการปฏิรูปการศึกษาสำหรับผู้เรียนและครู และเพื่อให้การศึกษาเป็นเรื่องการวางอนาคตของชาติในระยะยาว ซึ่งไม่ใช่การศึกษาแบบเดิม แต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้าสู่ศตวรรษหน้า ซึ่งจำเป็นต้องมีทักษะที่แตกต่างจากทักษะที่ได้รับจากการศึกษาในระบบปัจจุบัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
น้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและ กำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว	

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๔๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักการให้บุคคลมีความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำเอาเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษามาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐแทน เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ โดยมุ่งหมายให้ขจัดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และทำให้โอกาสทางการศึกษาของทุกคนทัดเทียมกันอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ยังกำหนดให้ภาครัฐต้องมุ่งเน้นให้จัดการศึกษาแก่เด็กเล็กก่อนวัยเรียนให้ได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างเสมอภาคกันตั้งแต่ก่อนชั้นอนุบาล เพื่อมิให้เด็กเล็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจนต้องล้าหลังด้านการศึกษาไปตลอดชีวิตเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กเล็กที่ครอบครัวมีฐานะร่ำรวยซึ่งมีโอกาสได้รับการดูแลและพัฒนาตั้งแต่ก่อนชั้นอนุบาล แม้ภาครัฐจะมีโครงการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายเป็นเวลาสิบสองปี แต่โครงการดังกล่าวจะไม่เกิดประโยชน์แก่ครอบครัวเด็กที่มีฐานะยากจน ทั้งนี้ มีผลการวิจัยทางการแพทย์และการศึกษาตรงกันว่า เด็กวัยที่จะพัฒนาสมอง อารมณ์ และจิตใจต้องพัฒนาอย่างช้าในช่วงอายุ ๒ ขวบ ถึงก่อนอายุ ๕ ขวบ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ แต่เด็กเล็กในครอบครัวที่ยากจนและในชนบท ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาในวัยเด็กเล็ก ทำให้ไม่สามารถแข่งขันในระบบการศึกษาได้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้หาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ และให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยกำหนดให้การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถสร้างความเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน

ในส่วนของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ อย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งให้มีการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย ทั้งนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาสำหรับผู้ขาดแคลนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ประกอบกับเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยมีการใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนดังกล่าวได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๕ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง	กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ให้บริการ และส่งเสริมงานด้านสาธารณสุขที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดี มีการควบคุม ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ รวมทั้งการพัฒนาการแพทย์แผนไทย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๔๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ แต่อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการบริการสาธารณสุข ซึ่งจะสอดคล้องกับสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการบริการสาธารณสุขอย่างเสมอภาคและได้มาตรฐาน เพื่อให้คนมีสุขภาพและพลานามัยที่สมบูรณ์อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ รัฐจะต้องสร้างหลักประกันให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง พร้อมทั้งเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค นอกจากนี้ ยังบัญญัติเพิ่มเติมถึงเรื่องแพทย์แผนไทย เพื่อทำให้เกิดความคุ้มครอง และเป็นการให้ความสำคัญการแพทย์แผนไทยโดยรัฐ

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัย ยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๗๑ มาตรา ๒๕๘ ช. (๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้ การจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง รัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร การนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการลงทุนของรัฐ ประโยชน์ที่รัฐและเอกชนจะได้รับ และค่าบริการที่จะเรียกเก็บจากประชาชนประกอบกัน	กำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึง โดยยึดถือประโยชน์ของชาติและประชาชน โดยไม่เรียกเก็บค่าบริการสูงอันเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๕ (มาตรา ๔๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำหลักการเกี่ยวกับการจัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมาบัญญัติไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐแทน เพราะเป็นเรื่องที่ควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐจะไม่ดำเนินการไม่ได้ โดยได้แก้ไขข้อความให้มีความชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ นอกจากจะกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนแล้ว รัฐยังจะต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร ประกอบกับในการนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรมด้วย ซึ่งรัฐควรต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างรายได้ที่รัฐได้จากเอกชน กับภาระที่จะตกอยู่กับประชาชนในการใช้บริการ โดยต้องไม่คำนึงถึงแต่เฉพาะจำนวนเงินที่ได้รับเฉพาะหน้า ในขณะที่ประชาชนจะต้องแบกรับภาระนั้นต่อไปในระยะยาว ซึ่งอาจท่วมท้นจำนวนเงินที่รัฐได้รับในครั้งแรก และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน และการพัฒนา

ประเทศในระยะยาวได้ ทั้งนี้ คำว่า “อย่างทั่วถึง” บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันให้รัฐจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานทุกจังหวัดอย่างทั่วถึง ส่วนจะสามารถดำเนินการได้ทั่วถึงเมื่อใดเป็นเรื่องนโยบายและงบประมาณของรัฐ ส่วนคำว่า “หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน” บัญญัติขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาของรัฐ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา การจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคของรัฐ ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า และไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงต้องกำหนดกรอบเป็นหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนในความหมายกว้างไว้

นอกจากนี้ได้กำหนดหลักการบังคับมิให้รัฐกระทำโดยประการใด ให้โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เป็นของรัฐให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน หรือจะทำให้รัฐถือหุ้นน้อยกว่าเอกชนไม่ได้ และรัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร โดยกำหนดหลักการคุ้มครองการนำทรัพย์สินของรัฐไปหาประโยชน์ซึ่งอาจทำให้รัฐเสียหาย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย (๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการและใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดให้รัฐต้องดูแล อนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง ศิลปะ วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๗๙ และมาตรา ๘๑) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๘๐ มาตรา ๘๕ และมาตรา ๘๖) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่รองรับสิทธิชุมชน ชุมชนท้องถิ่น และชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐและขณะเดียวกันก็ได้รับรองสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงาม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ความว่า “จารีตประเพณีอันดีงาม” คือความดีงามที่วิญญูชนยอมรับนับถือ ทั้งนี้ “ความดีงาม” ความหมายอาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม นอกจากนั้นยังกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามเพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐและชุมชนได้มีสถานที่ในการร่วมกันพัฒนาและรักษาไว้ให้ยั่งยืนต่อไป

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ ได้กำหนดหลักการที่สำคัญ ๓ ประการ คือ หลักการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน และหลักการกระจายอำนาจ โดยในส่วนของรายละเอียดของการมีส่วนร่วมดำเนินการและการได้รับประโยชน์จากการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

อนึ่ง บทบัญญัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรม ต้องพิจารณาประกอบกัน ๔ มาตรา คือ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ (๘) มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า	เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการของรัฐหรือการอนุญาตให้ดำเนินการใดที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชนอย่างรุนแรง รัฐต้องศึกษา ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ทั้งนี้ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องก่อน โดยต้องคำนึงให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และต้องเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๖ วรรคสอง และมาตรา ๕๙) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๗ และมาตรา ๖๗ วรรคสอง) อันเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วมในการรับรู้และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการที่อาจมีผลกระทบต่อบุคคลและส่วนรวม และสิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มหลักการใหม่ในเรื่องการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการนั้นกำหนดให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนได้รับทราบข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต และนอกจากนี้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการระมัดระวังการเกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทาง

ชีวภาพ และหากเกิดผลกระทบจะต้องเป็นกรณีน้อยที่สุด และต้องดำเนินการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า ตามที่บัญญัติในวรรคสามของมาตรานี้

(๒) บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นการบัญญัติหน้าที่ของรัฐตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีที่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชนก่อนดำเนินการโครงการหรือกิจกรรม และต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง

(๓) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติกำหนดหลักการใหม่เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชนและชุมชนสามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้

(๔) บทบัญญัติในวรรคสามเป็นการเพิ่มหลักการใหม่เพื่อให้รัฐต้องพยายามป้องกันไม่ให้ผลกระทบเกิดขึ้นก่อนเป็นลำดับแรกแต่หากเกิดความเสียหาย รัฐต้องเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม และโดยไม่ชักช้า

ทั้งนี้ หลักเกณฑ์การเกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด คือ โดยทั่วไปรัฐจะต้องพยายามป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน หากป้องกันไม่ได้ทั้งหมดแล้วเกิดความเสียหายกับประชาชน จะต้องเป็นผลกระทบน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งเป็นไปตามแต่ละกรณี ไม่อาจกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ และเมื่อเกิดเป็นคดี ศาลจะเป็นผู้ชี้ว่าเป็นผลกระทบน้อยที่สุดหรือไม่

(๕) การรับรองและคุ้มครองสิทธิของประชาชนและชุมชนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะบัญญัติไว้ใน ๒ หมวดที่มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกันทั้งในเรื่องสิทธิของปวงชนชาวไทย และหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ มีการบัญญัติความปรากฏทั้งในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๓ และหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มาตรา ๕๗ และมาตรา ๕๘ และนอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก โดยกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๘ ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการให้หน่วยงานของรัฐที่คณะรัฐมนตรีกำหนดดำเนินการให้จัดทำร่างกฎหมายที่จำเป็นตามมาตรา ๕๘ ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อาจดำเนินการได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้คณะรัฐมนตรีสั่งให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นพ้นจากตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก	กำหนดหน้าที่ของรัฐในการเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะต่อประชาชน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๘) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๕๖ และมาตรา ๖๒) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก เพื่อให้การปฏิบัติราชการมีความโปร่งใส ประชาชนตรวจสอบได้โดยตรง ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่มุ่งจะให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังที่ปรากฏในมาตรา ๖๓ และมาตรา ๗๘ เป็นต้น

(๒) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จะบัญญัติอยู่ทั้ง ๒ หมวด ที่มีความสอดคล้องกันทั้งสิทธิของปวงชนชาวไทย และหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ มาตรา ๔๑ (๑) เป็นการบัญญัติรับรองถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ส่วนความในมาตรา ๕๙ เป็นการบัญญัติให้รัฐมีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลและข่าวสารสาธารณะที่อยู่ในความครอบครองของรัฐเช่นกัน

(๓) หน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าว ไม่รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการ ส่วนข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะใดจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการหรือไม่ รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (ควรดูประกอบพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบว่าด้วยการรักษาความลับของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๐ รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน การจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้งการให้ประชาชนมีส่วนได้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รัฐต้องจัดให้มีองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับการดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปตามวรรคสอง ในการนี้ องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ผู้บริโภคเกินความจำเป็น ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน รวมตลอดทั้งป้องกันการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน และป้องกันมิให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้งการกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำที่ผู้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดสถานะของคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียม ว่าเป็นสมบัติของชาติ ไม่ใช่สิทธิที่บุคคลใดจะอ้างความเป็นเจ้าของได้ และเป็นหน้าที่ของรัฐในการรักษาไว้เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน โดยกำหนดกรอบการใช้ประโยชน์ไว้ในวรรคสอง พร้อมทั้งสร้างกลไกในการกำกับดูแลไว้ในวรรคสาม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๔๐) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๔๗) โดยเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติม “...สิทธิในการเข้าใช้วงโคจรของดาวเทียม” ขึ้น เพื่อกำหนดให้เป็นสมบัติของชาติด้วย เนื่องจากวงโคจรของดาวเทียมนั้น ไม่มีเจ้าของประเทศใดจะมีสิทธิเข้าใช้วงโคจรในระดับและเส้นทางอย่างไร เป็นเรื่องการตกลงระหว่างประเทศ ที่รัฐจำเป็นต้องใช้ความเป็นรัฐไปทำความตกลง และเมื่อเป็นสมบัติของชาติแล้ว จึงต้องกำหนดให้รัฐใช้ให้เกิด

ประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นความในวรรคสามยังกำหนดรายละเอียดของการคุ้มครองประชาชนมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ และการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๑ รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรู้ข้อมูลที่เป็นจริง ด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค	กำหนดหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๕๗) และบัญญัติในทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๖๑) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐นี้ ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งยังได้ขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมด้านความปลอดภัย ด้านความเป็นธรรมในการทำสัญญา หรือด้านอื่นใด ด้วย

ทั้งนี้ ความว่า “...มาตรการหรือกลไก**ที่มีประสิทธิภาพ**ในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค...” บัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐดำเนินการอย่างจริงจังและให้เกิดผลในการคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๒ รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม กฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรอบการดำเนินการทางการคลังและงบประมาณของรัฐ การกำหนดวินัยทางการคลังด้านรายได้และรายจ่ายทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ การบริหารทรัพย์สินของรัฐและเงินคงคลัง และการบริหารหนี้สาธารณะ	กำหนดหน้าที่ของรัฐในการรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดและจัดระเบียบภาษีให้เกิดความเป็นธรรม รวมถึงกำหนดกรอบของกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๘๔ (๓)) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพิ่มเติมหลักการการให้มีกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังขึ้น ซึ่งบัญญัติให้ต้องครอบคลุมถึงกรอบการดำเนินการทางการคลังและงบประมาณของรัฐ วินัยทางการคลังด้านรายได้และรายจ่ายทั้งเงินงบประมาณและเงินนอกงบประมาณ การบริหารทรัพย์สินของรัฐ และเงินคงคลัง และการบริหารหนี้สาธารณะ ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นหลักในการดูแลการเงินการคลังของรัฐให้อยู่ในฐานะมั่นคง และเสี่ยงต่อการถูกนำไปใช้จ่ายในทางที่จะไม่เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน และไม่สร้างหนี้สินจนเกินกำลังของประเทศ การรักษาวินัยการเงินการคลังนี้จะมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่น ๆ อีกหลายมาตรา เช่น มาตรา ๑๔๐ มาตรา ๑๔๒ และมาตรา ๑๖๔ (๒) เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๓ รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้านหรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดหน้าที่ของรัฐในการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกรูปแบบ

คำอธิบายประกอบ

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ (มาตรา ๓๕ (๓)) เพื่อให้การขจัดการทุจริตเกิดผลอย่างจริงจัง โดยต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนและประชาชนในการร่วมมือกัน แต่การที่ประชาชนจะตื่นตัวเพื่อให้ความร่วมมือนั้น รัฐจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนก่อนเป็นเบื้องต้น เมื่อประชาชนตระหนักถึงภัยอันตรายอันเกิดจากการทุจริตแล้ว จึงจะให้ความร่วมมือเพื่อขจัดหรือต่อต้านการทุจริตอย่างได้ผล ในขณะเดียวกันก็ต้องมีหลักประกันว่าประชาชนที่ให้ความร่วมมือแล้ว จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ไม่ให้ถูกรังแกหรือกลั่นแกล้งได้

หมวด ๖
แนวนโยบายแห่งรัฐ

ความมุ่งหมาย

ประเทศไทยได้บัญญัติเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ และบัญญัติเรื่อยมา ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยมีแนวคิดทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญของประเทศไอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๓๗[๓] การกำหนดหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่จะกำหนดหลักการพื้นฐานให้รัฐบาลดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดบทบัญญัติหมวดนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม หากรัฐไม่ดำเนินการหรือไม่อาจดำเนินการได้ ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ แต่รัฐต้องรับผิดชอบทางการเมือง ในหมวดนี้จึงใช้คำขึ้นต้นของแต่ละมาตราว่า “รัฐพึง...” ซึ่งจะแตกต่างกับบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ อันมีสภาพบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นอาจเป็นเหตุฟ้องร้องบังคับให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติได้ ดังนั้นการใช้ถ้อยคำในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ จึงใช้คำขึ้นต้นของแต่ละมาตราว่า “รัฐต้อง...” ซึ่งมีนัยสำคัญว่า เป็นการบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดหลักการเพิ่มขึ้นใหม่หลายประการ รวมทั้งเรื่องต่อไปนี้

(๑) มาตรา ๖๕ ได้วางหลักการใหม่ให้รัฐพึงจัดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อให้มีแผนการพัฒนาประเทศโดยกำหนดกรอบเวลาและแนวทางพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติ สู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกรอบในการจัดทำแผนของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบริหารประเทศให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการบูรณาการกัน และเพื่อให้บทบัญญัติในมาตรานี้มีผลจริงในทางปฏิบัติ จึงได้บัญญัติมาตราอื่นๆไว้รองรับด้วย (มาตรา ๑๔๒ มาตรา ๑๖๒ มาตรา ๒๗๐ และมาตรา ๒๗๕)

(๒) มาตรา ๖๗ ได้เพิ่มหลักการในเรื่องการอุปถัมภ์ค้ำจุนศาสนา โดยการนำหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาเรื่องไตรสิกขามาบัญญัติเพิ่มเติมโดยกำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและ

---

[๓] รัฐธรรมนูญของประเทศไอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๓๗ ได้บัญญัติแนวนโยบายแยกเป็นหนึ่งหมวดต่างหากโดยมุ่งให้เป็น “คำแนะนำทั่วไป” (General guidance) ในการตรากฎหมายและมีสภาพบังคับทางการเมืองเท่านั้น หากรัฐสภาหรือรัฐบาลไม่ตรากฎหมายตามแนวนโยบายก็ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายที่เกิดสิทธิฟ้องแก่ประชาชนได้

Article ๔๕ outlines a number of broad principles of social and economic policy. Its provisions are, however, intended solely "for the general guidance of the Oireachtas", and "shall not be cognisable by any Court under any of the provisions of this Constitution" (preamble to Article 45).

การเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา ทั้งนี้ การใช้คำว่า “หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาที่อ้างถึงไว้ในมาตรานี้ หมายถึงพระพุทธศาสนาที่สืบต่อมาจากครั้งพุทธกาลเป็นแบบแผนเดิมไม่ขาดสายอันเรียกว่า เถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงแก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนา รวมทั้งหลักการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอก หรือโดยวิธีการใด ๆ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่ได้รับฟังผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และข้อเสนอจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นการสร้างความชัดเจนให้แก่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเพื่อจะรักษาสืบต่อพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับประเทศชาติบ้านเมืองสืบต่อไป โดยมิได้เป็นการลดความสำคัญของพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ลง และมิได้เป็นการลดความสำคัญของศาสนาอื่นด้วยเช่นกัน

(๓) มาตรา ๗๐ กำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่คนไทยจะได้การดูแลตามพันธกรณีหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

(๔) มาตรา ๗๑ กำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกด้านเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก และเห็นว่าสิ่งที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จ นอกจากรัฐและตัวระบบการศึกษาแล้ว ยังต้องมีสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่สำคัญด้วย ประกอบกับหลักการในเรื่องการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในมิติด้านต่าง ๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจะมุ่งเน้นแต่เฉพาะการพัฒนาด้านการศึกษาเพียงด้านเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จะต้องมีการพัฒนาในมิติอื่น ๆ ประกอบกันด้วย เช่น การกีฬา การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้รัฐดูแลเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้ครบวงจร ตั้งแต่คุ้มครองป้องกัน ช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟู และสิ่งสำคัญในการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐควรคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศหญิงและเพศชาย รวมถึงความต้องการของบุคคลที่มีวัย ลักษณะ หรือสภาพที่แตกต่างกันด้วย

(๕) มาตรา ๗๒ การดำเนินการของรัฐเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน การวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ การวางผังเมือง ในทุกระดับ และมีการบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาเมือง ให้เจริญเติบโตอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละเมือง วางมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนมีที่ทำกินอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น รวมทั้งกำหนดให้รัฐมีแนวนโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า พัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน

(๖) มาตรา ๗๓ กำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการกำหนดมาตรการหรือกลไกช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากเกษตรกรเป็นพื้นฐานและอาชีพหลักของสังคมไทย และในอดีตที่ผ่านมาราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่สมดุลกับต้นทุนการผลิต ดังนั้นจึงต้องกำหนดนโยบายให้มีมาตรการหรือกลไกช่วยให้สินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพ ผลผลิตสูง และมีต้นทุนต่ำ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ ส่วนเกษตรกรที่เป็นผู้ยากไร้ ได้กำหนดให้รัฐช่วยเหลือให้มีที่ทำกินโดยวิธีการปฏิรูปหรือวิธีอื่น โดยการปฏิรูปที่ดิน มีหลักการสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. การกำหนดขนาดการถือครองที่ดิน และ ๒. การพัฒนาที่ดินให้มีคุณภาพ

(๗) มาตรา ๗๕ กำหนดหลักการสำคัญของนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ โดยยึดหลักระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่มุ่งหมายให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงเป็นธรรม และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้เพิ่มบทบัญญัติขึ้นใหม่โดยกำหนดให้รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน ไม่ใช่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุเป็นหลักอย่างเช่นที่ผ่านมา อันจะเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

(๘) มาตรา ๗๖ กำหนดให้การบริหารราชการแผ่นดินต้องยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยกำหนดหลักการเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชน ไม่ใช่เป็นผู้ปกครองประชาชน และในการปฏิบัติหน้าที่ หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกัน เพื่อให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน และ กำหนดให้การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งกำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว อันจะทำให้การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐเป็นไปตามระบบคุณธรรม มีเอกภาพและมีแนวปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

หลักการให้หน่วยงานของรัฐทำงานอย่างบูรณาการ ร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการกำหนดให้มีประมวลจริยธรรมเป็นหลักการสำคัญที่ใช้กับองค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐทั้งปวง (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๒๑๙)

(๙) มาตรา ๗๗ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อกำหนดให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น โดยรัฐจะต้องย้อนกลับไปดูกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แล้วว่าหมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ยกเลิก หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเหล่านั้นเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน ทั้งนี้ รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายได้โดยสะดวก เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือผลกระทบที่จะมีต่อประชาชน หรือสามารถเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ที่หน่วยงานของรัฐอาจนึกไม่ถึงได้ จึงกำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประกอบการตรา

กฎหมายในทุกขั้นตอน และเพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นมีความจำเป็นต้องตราขึ้นอย่างแท้จริง มาตรา ๗๗ จึงกำหนดให้ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมายนั้นมีความคุ้มค่าและมีความจำเป็นอย่างแท้จริง และยังกำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามระยะเวลาที่จะมีกฎหมายกำหนด ในการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย

การบัญญัติมาตรา ๗๗ ไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ก็เพราะเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ การจะบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๗๗ ในทันทีทันใด อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ การบัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐก็เพื่อให้รัฐมีเวลาที่จะพัฒนาและปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรากฎหมายอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคาดหวังว่ารัฐจะตรากฎหมายแม่บทในการจัดทำร่างกฎหมายและการพิจารณากฎหมายในโอกาสอันควร

(๑๐) มาตรา ๗๘ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้รัฐพึงมีแนวนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๒. การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

๓. การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

๔. การตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๔ บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน	กำหนดแนวทางให้รัฐดำเนินการเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๕๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีความมุ่งหมายสำหรับใช้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเป็นเรื่องที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นผู้มีอำนาจพิจารณากำหนดนโยบายในการบริหารประเทศให้สอดคล้องกับกรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยไม่มีลักษณะเป็นการบังคับให้ต้องกระทำ ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐให้ดำเนินการ แต่หากการดำเนินการแล้วก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ ก็เป็นเรื่องความรับผิดชอบทางการเมืองของรัฐบาล เช่น รัฐบาลอาจถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๕ รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย ยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้	กำหนดให้รัฐมียุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่วางหลักการใหม่ให้รัฐพึงจัดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อให้มีแผนการพัฒนาประเทศโดยกำหนดกรอบเวลาและแนวทางพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกรอบในการจัดทำแผนของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบริหารประเทศให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีการบูรณาการกัน และเพื่อให้บทบัญญัติในมาตรานี้มีผลจริงในทางปฏิบัติ จึงได้บัญญัติมาตราอื่นๆไว้รองรับด้วย (ดูมาตรา ๑๔๒ มาตรา ๑๖๒ มาตรา ๒๗๐ และ มาตรา ๒๗๕ ประกอบ)

ยุทธศาสตร์ชาติจะกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ของชาติ และแผนยุทธศาสตร์ (Strategic plan) ที่ประชาชนทุกภาคส่วนและรัฐเห็นพ้องร่วมกัน และร่วมมือกันเพื่อเป็นพลังในการช่วยกันทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนของชาติในระยะยาว โดยมีตัวชี้วัดผลความคืบหน้าในการดำเนินการและความสำเร็จที่ชัดเจนและเป็นสากล ซึ่งการจัดทำ เปลี่ยนแปลง ทบทวนยุทธศาสตร์ชาติต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงด้วย

(๒) ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติเพื่อกำหนดวิธีการในการจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ว่าต้องให้ประชาชนทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมและมีการรับฟังความคิดเห็นอย่างเต็มที่

(๓) การตรากฎหมายตามมาตรานี้ ได้มีการกำหนดในบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๕ ว่าให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และให้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๖ รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยถือหลักความเสมอภาคในการปฏิบัติต่อกัน และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ และคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติและของคนไทยในต่างประเทศ	เพื่อกำหนดหลักการในเรื่องการดำเนินการต่างประเทศ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๕๖ และมาตรา ๕๗) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักการในเรื่องการดำเนินการต่างประเทศ โดยยึดถือหลักความเสมอภาค หลักความร่วมมือระหว่างประเทศและการคุ้มครองผลประโยชน์ชาติ ทั้งนี้ ความว่า “...และไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน...” เป็นหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น และไม่ต้องการให้ประเทศอื่นเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศไทย ซึ่งเป็นหลักสากล ในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ดังที่ปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติและกฎบัตรอาเซียน นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดหลักการเพื่อเป็นแนวทางให้รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศโดยถือหลักความเสมอภาค และให้ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ รวมถึงการกำหนดให้มีแนวนโยบายในการคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประเทศ และภาคเอกชน แรงงานและคนไทยในต่างประเทศ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่คนไทยในต่างประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด และพึงส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย	กำหนดหลักการในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๗๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดให้รัฐอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นในลักษณะของการพึงกระทำ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการปรับปรุงข้อความให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามที่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนและข้อเสนอจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยให้พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ได้รับความอุปถัมภ์และคุ้มครองเช่นเดียวกัน

(๒) สำหรับบทบัญญัติวรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เรื่องการอุปถัมภ์ค้ำจุนศาสนา โดยการนำหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาเรื่องไตรสิกขามาบัญญัติเพิ่มเติมโดยกำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา และการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา ทั้งนี้ การใช้คำว่า “หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาที่อ้างถึงไว้ในมาตรานี้ หมายถึง พระพุทธศาสนาที่สืบต่อมาจากครั้งพุทธกาลเป็นแบบแผนเดิมไม่ขาดสายอันเรียกว่า เถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงแก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนา รวมทั้งหลักการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อไม่ให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาทั้งภายในและภายนอก หรือโดยวิธีการใด ๆ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่ได้รับฟังผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชน และข้อเสนอจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นการสร้างความชัดเจนให้แก่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเพื่อจะรักษาสืบต่อพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับประเทศชาติบ้านเมืองสืบต่อไป โดยมิได้เป็นการลดความสำคัญของพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ลง และมิได้เป็นการลดความสำคัญของศาสนาอื่นด้วยเช่นกัน โดยวางหลักการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา

๒) ต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด

๓) ให้พุทธศาสนิกชนหรือฆราวาสมีบทบาทมากยิ่งขึ้นโดยมีส่วนร่วมในการปกป้องพระพุทธศาสนา เพื่อความเจริญและความยั่งยืนในการนับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

การกำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของ**พระพุทธศาสนาเถรวาท**เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญาซึ่งเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ตรงตามพระไตรปิฎกที่ได้มีการสังคายนากันมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การเสด็จดับขันธปรินิพพานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยรักษาแบบแผนอันเป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ โดยไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอื่น หรือไม่มีการตีความนอกไปจากที่พระอรหันตสาวกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ถือปฏิบัติกันมา อันเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาตามแนวทางนี้ที่ได้ตกทอดสืบมาเป็นพระพุทธศาสนาที่นับถือกันมาตลอดในประเทศไทย ซึ่งมีการเรียกหาว่า เป็นเถรวาท คือ ปฏิบัติตามที่ครูบาอาจารย์ได้สืบทอดกันมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพระไตรปิฎกฉบับปฐมสังคายนา อันมีพระมหากัสสปะ เป็นประธาน สืบต่อเนื่องมาเรื่อยนั้น โดยหลักได้เขียนเอาไว้เป็นภาษามคธ (หรือภาษาบาลี) ซึ่งในส่วนของประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย ก็ได้แปลเป็นภาษาของตน และใช้สืบต่อมา ส่งผลให้มีประเด็น และข้อถกเถียงในเรื่องคำแปลพระไตรปิฎก ประกอบกับในปัจจุบันมีพระพุทธศาสนาหลายนิกาย ที่เป็นผลมาจากการตีความพระไตรปิฎกไปในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะในแบบมหายาน หรือยานใหญ่ คือ มองแบบกว้าง อันอาจจะมิได้เป็นตามอาจาริยวาททั้งหมด ดังนั้นจึงใช้คำว่า “หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท” เพื่อให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาที่อ้างถึงไว้ในมาตรานี้หมายถึง พระพุทธศาสนาที่สืบต่อมาจากครั้งพุทธกาลเป็นแบบแผนเดิมไม่ขาดสายอันเรียกว่า เถรวาท เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงหลักอันแท้จริงแห่งพระพุทธศาสนา โดยมิได้เป็นการตัดรอนคำสอนของนิกายอื่น หากแต่เป็นการสร้างความชัดเจนให้แก่พุทธศาสนิกชนชาวไทยเพื่อจะรักษา สืบต่อพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับประเทศชาติบ้านเมืองสืบต่อไป โดยมิได้เป็นการลดความสำคัญของพระพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ลง และมิได้เป็นการลดความสำคัญของศาสนาอื่น เพราะรายละเอียดในวรรคสองนั้น อยู่ภายใต้วรรคหนึ่ง ซึ่งรัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่นเช่นเดียวกัน แต่เพื่อความเรียบร้อยในส่วนของพระพุทธศาสนาอันมีคนเกี่ยวข้องมาก จึงต้องบัญญัติรายละเอียดเพิ่มเติมไว้เพื่อมิให้เกิดปัญหา โดยเฉพาะในทางปฏิบัติ

หมายเหตุ

๑. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันอาทิตย์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอให้เพิ่มถ้อยคำต่อจาก “บ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด” ว่า “มาตรการและกลไกป้องกันการบิดเบือนหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาและป้องกันผู้ก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่สงฆ์” และการใช้คำว่า “รัฐพึงอุปถัมภ์” ให้เปลี่ยนเป็น “รัฐต้องอุปถัมภ์” เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่ได้รับสิทธิเท่าเทียม เช่น โรงเรียนปริยัติธรรมกับโรงเรียนทั่วไปได้รับงบประมาณแตกต่างกัน

๒. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอแนะว่ารัฐต้องอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาประจำชาติและศาสนาอื่น เพื่อให้กฎหมายรักษาพระพุทธศาสนาคู่ประชาธิปไตยต่อไป รวมทั้งในการป้องกันมิให้ทำลายพระพุทธศาสนา ขอให้เพิ่ม “และศาสนาอื่นด้วย”

๓. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” ระหว่างวันเสาร์ที่ ๑๓ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมไดมอนด์พลาซ่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีข้อเสนอแนะให้รัฐต้องอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นที่ประชาชนชาวไทยนับถือมาช้านาน มิให้มีการบ่อนทำลายซึ่งกันและกันในรูปแบบศาสนา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้	กำหนดขึ้นเพื่อให้ประเทศไทยมีระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๖๗) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม กำหนดเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมและหลักเกณฑ์ในการออกแบบกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ ทั้งนี้ คำว่า “การเข้าถึงความยุติธรรม” มีความหมายกว้างครอบคลุมทุกขั้นตอนรวมทั้งกระบวนการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมยอมความด้วย รวมตลอดจนการกำหนดให้มีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม และให้รัฐช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้เท่าเทียมกับคนอื่น โดยคำว่า “ผู้ด้อยโอกาส” หมายถึง บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ยากไร้ แต่ต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น เด็ก หรือสตรี เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๖๙ รัฐพึงจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ให้เกิดความรู้ การพัฒนา และนวัตกรรม เพื่อความเข้มแข็งของสังคมและเสริมสร้างความสามารถของคนในชาติ	กำหนดขึ้นเพื่อให้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้า

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๘๖) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ โดยมีความมุ่งหมายให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และคิดริเริ่มร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งความในมาตรานี้ส่วนแรกเป็นเรื่องการจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา และส่วนที่สอง เป็นเรื่องการสร้างให้เกิดความรู้ การพัฒนา และนวัตกรรม อันสอดคล้องกับคำอธิบายขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) ซึ่งเห็นว่า การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการวิจัยและพัฒนาจะทำให้เกิดสามสิ่ง คือ ความรู้ (knowledge) พัฒนาการ (development) และนวัตกรรม (innovation)

คำว่า “ศิลปะวิทยาการ” มีความหมายครอบคลุมศาสตร์ทุกแขนง ซึ่งหมายรวมถึงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีด้วย แต่เหตุที่บัญญัติเรื่อง “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี” เพิ่มไว้ให้ชัดเจน เนื่องจากเป็นเรื่องพื้นฐานในการขับเคลื่อนประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย	เพื่อกำหนดหลักการในการให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่คนไทยจะได้การดูแลตามพันธกรณีหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามประเพณีบางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น หรือไม่เป็นผลดีต่อกลุ่มชาติพันธุ์เอง ซึ่งควรได้รับการพัฒนาเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การเผาป่า หรือการรับประทานอาหารที่อาจก่อให้เกิดโรค เป็นต้น ดังนั้น จึงได้มีการบัญญัติความในตอนท้ายเพื่อวางกรอบว่า “ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย”

หมายเหตุ ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันอาทิตย์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอให้เพิ่มเติมคำว่า “ชนเผ่าพื้นเมือง” ต่อจากคำว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” เพื่อให้ครอบคลุมทุกกลุ่มและสอดคล้องกับนิยามของสหประชาชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๑ รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรม	กำหนดหลักการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การให้ความช่วยเหลือ เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส และหลักในการจัดสรรงบประมาณเพื่อความเป็นธรรมโดยคำนึงถึงเพศ วัย และสภาพของบุคคล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๘๐) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกด้านเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการปรับปรุงข้อความให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามที่ได้รับฟังข้อเสนอจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น สภาองค์กรชุมชน เป็นต้น อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาเป็นอย่างมาก และเห็นว่าสิ่งที่จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จ นอกจากรัฐและตัวระบบการศึกษาแล้ว ยังต้องมีสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่สำคัญด้วย ประกอบกับหลักการในเรื่องการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในมิติด้านต่าง ๆ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงจะมุ่งเน้นแต่เฉพาะการพัฒนาด้านการศึกษาเพียงด้านเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จะต้องมีการพัฒนาในมิติอื่น ๆ ประกอบกันด้วย เช่น การกีฬา การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้รัฐดูแลเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้ครบวงจร ตั้งแต่คุ้มครองป้องกัน ช่วยเหลือ เยียวยา และฟื้นฟู และสิ่งสำคัญในการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐควรคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศหญิงและเพศชาย รวมถึงความต้องการของบุคคลที่มีวัย ลักษณะ หรือสภาพที่แตกต่างกันด้วย

อนึ่ง นอกจากบทบัญญัติในมาตรานี้แล้ว บทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองและการอนุเคราะห์บุคคลในเรื่องสุขภาพอนามัย ยังมีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นอีก คือ มาตรา ๔๗ มาตรา ๔๘ มาตรา ๕๕ และมาตรา ๒๕๘ ช. (๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๒ รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้ (๑) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (๒) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (๓) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (๔) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น (๕) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน	กำหนดหลักการให้รัฐดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๗๗ มาตรา ๗๘ และมาตรา ๙๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน

คำว่า การวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ หมายถึง การจัดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เหมาะสม

สำหรับการวางผังเมือง ได้แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ผังเมืองเฉพาะ ผังเมืองจังหวัด และผังเมืองภาค ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการวางผังเมืองให้มีความชัดเจน ดังนั้น จึงกำหนดให้มีการวางผังเมืองในทุกระดับ และมีการบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาเมืองให้เจริญเติบโตอย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ของแต่ละเมือง

จัดให้มีการวางมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนมีที่ทำกินอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งเกิดจากความพยายามของภาครัฐที่จะตรากฎหมายจำกัดการถือครองที่ดินของประชาชน โดยกำหนดให้ประชาชนแต่ละคนมีสิทธิถือครองที่ดินจำนวนตามที่กำหนด บุคคลใดถือครองที่ดินเกินจำเป็นก็จะต้องคืนที่ดินให้แก่รัฐ แต่ปรากฏว่าภาครัฐยังไม่สามารถออกกฎหมายดังกล่าวได้ จึงทำให้ไม่สามารถนำที่ดินที่มีผู้ถือครอง แต่ไม่มีการใช้ประโยชน์คืนเป็นของรัฐ แล้วนำมาจัดสรรให้แก่ประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยได้รวมทั้งต้องจัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น อันเป็นการกำหนดให้มีการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อทุกอาชีพ

เนื่องจากมาตรานี้มีที่มาจากความต้องการจัดให้มีมาตรการหรือกลไกในการช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำและพลังงานร่วมกัน จึงกำหนดให้รัฐมีแนวนโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน

หมายเหตุ

๑. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ (ฉบับร่างเบื้องต้น)” ระหว่างวันเสาร์ที่ ๓๐ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๙ ณ โรงแรมฮอลิเดย์ อินน์ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรานี้สรุปได้ว่า ควรเพิ่มเรื่อง “รัฐต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้และถือครองที่ดิน” โดยรัฐต้องมีหน้าที่ในการศึกษาสำรวจข้อมูลคนยากจนที่เป็นจริงทั้งประเทศ ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ผู้ไม่มีบ้านของตนเอง ผู้ไม่มีงานทำไม่มีรายได้ให้ถูกต้อง เพื่อการวางแผนการพัฒนาให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และให้รัฐจัดสรรที่ดินแก่ประชาชนอย่างเป็นธรรม รวมถึงกำหนดให้รัฐควรมีการปฏิรูปที่ดินอย่างเป็นธรรมในรูปแบบโฉนดชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ รัฐต้องส่งเสริม “สิทธิชุมชน” ให้ชุมชนเป็นเจ้าของอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๒. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันอาทิตย์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรา ๗๒ (๕) ว่ารัฐต้องจัดหาทรัพยากรน้ำให้ทั่วถึงเพียงพอ โดยจัดให้มีกฎหมายน้ำและกระทรวงน้ำ

๓. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรานี้ สรุปได้ว่า ควรเพิ่มเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน การมีส่วนร่วมกำหนดผังเมือง การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนตนเอง ควรเพิ่มเรื่องการกระจายการถือครองที่ดิน ควรมีกฎหมายลำดับรองเกี่ยวกับการใช้ที่ดินรัฐ วัด สาธารณประโยชน์ เพื่อให้กฎหมายบังคับใช้อย่างจริงจัง และให้ประชาชนรากหญ้าถือครองโดยชอบธรรม โดยกำหนดให้เป็นวาระ

แห่งชาติ ให้คนจนต้องมีที่อยู่อาศัยในที่ดินของรัฐ ตามรายได้ บริบท อาชีพ เช่น กรณีเขตเศรษฐกิจพิเศษ ปัจจุบันได้รับการยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายผังเมืองอย่างเคร่งครัด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๓ รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นใด	กำหนดให้รัฐมีมาตรการหรือกลไกช่วยเหลือเกษตรกร

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๖๙ และมาตรา ๗๐) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการกำหนดมาตรการหรือกลไกช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากเกษตรกรเป็นพื้นฐานและอาชีพหลักของสังคมไทย และในอดีตที่ผ่านมาราคาผลผลิตทางการเกษตรไม่สมดุลกับต้นทุนการผลิต ดังนั้นจึงต้องกำหนดมาตรการหรือกลไกช่วยให้สินค้าทางการเกษตรมีคุณภาพ ผลผลิตสูง และมีต้นทุนต่ำ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้

กรณีเกษตรกรที่เป็นผู้ยากไร้ กำหนดให้รัฐช่วยเหลือให้มีที่ทำกินโดยวิธีการปฏิรูปหรือวิธีอื่นโดยการปฏิรูปที่ดิน มีหลักการสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑. การกำหนดขนาดการถือครองที่ดิน และ ๒. การพัฒนาที่ดินให้มีคุณภาพ อย่างไรก็ดี ที่ผ่านมาการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมของภาครัฐดำเนินการแต่เพียงการกำหนดขนาดการถือครองที่ดิน โดยไม่มีการพัฒนาคุณภาพที่ดินให้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือการพัฒนาเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย จึงบัญญัติความในมาตรานี้ขึ้นเพื่อรองรับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

หมายเหตุ ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” ระหว่างวันเสาร์ที่ ๑๓ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมไดมอนด์พลาซ่า จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรานี้ สรุปได้ว่า รัฐต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพ มีความปลอดภัยโดยใช้ต้นทุนต่ำและสามารถแข่งขันในตลาดได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๔ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	กำหนดหลักการให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ คุ้มครองและช่วยเหลือผู้ใช้แรงงาน และการดูแลเมื่อพ้นวัยทำงาน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๖๘) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๗๒) ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องจัดระบบแรงงานสัมพันธ์ และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการกำหนดมาตรการหรือกลไกช่วยเหลือผู้ใช้แรงงาน เนื่องจากแรงงานเป็นพื้นฐานและอาชีพหลักของสังคมไทย โดยเหตุผลที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ได้บัญญัติความว่า “ส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำ” ดังเช่นที่เคยบัญญัติในมาตรา ๘๔ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นั้น เนื่องจากในอนาคตสังคมไทยจะเป็นสังคมของผู้สูงอายุ จึงไม่อาจทราบได้ว่าจะต้องมีอายุเฉลี่ยเท่าใดที่จะถือว่าเป็นประชากรในวัยทำงาน ดังนั้นจึงได้บัญญัติความว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างรองรับศักยภาพการทำงานของประชากรวัยทำงานในอนาคต

คำว่า “สิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ” หมายรวมถึงการได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมด้วย

เหตุที่ไม่ได้บัญญัติให้ต้องส่งเสริมการออมแก่เกษตรกรไว้ในมาตรา ๗๓ เนื่องจากการทำเกษตรกรรมเป็นการประกอบกิจการของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้ใช้แรงงานที่มีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดการทำงานไว้ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมเรื่องการออมของผู้ใช้แรงงานไว้ ทั้งนี้ ปัจจุบันมีกฎหมายว่าด้วยกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งเกี่ยวข้องการออมเพื่อการดำรงชีพสำหรับผู้ใช้แรงงานที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์จากกองทุนประกันสังคม หรือไม่ได้เป็นข้าราชการ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่ไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ใด ๆ จากรัฐ

(๒) บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติกำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามข้อเสนอของสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และสภาพัฒนาการเมือง

หมายเหตุ ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ กรุงเทพมหานคร ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอความเห็นให้มีการ เพิ่มเติมหลักการในมาตรา ๗๔ สองเรื่องคือ เรื่องที่หนึ่งการใช้แรงงานรัฐต้องคำนึงถึงสุขภาพอนามัยของผู้ใช้แรงงาน และเรื่องที่สอง รัฐต้องจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่เป็นมาตรฐานสากล

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๕ รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือการจัดทำบริการสาธารณะ รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน ในการพัฒนาประเทศ รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประกอบกัน	กำหนดหลักการในการจัดระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและกำหนดหลักการกรณีที่รัฐจำเป็นต้องประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน รวมตลอดจนหลักการในการดูแลระบบสหกรณ์ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดระบบเศรษฐกิจของประเทศ ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๖๘) ส่วนเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการสหกรณ์ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๘๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ทั้งนี้ การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นเป้าหมายนั้นได้บัญญัติครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๘๓)

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติมาตรานี้เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญที่พึงนำไปใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยกำหนดหลักการสำคัญของกรอบการกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ โดยยึดหลักระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่มุ่งหมายให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ได้เพิ่มบทบัญญัติขึ้นใหม่โดยเพื่อกำหนดให้รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน ไม่ใช่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุ

เป็นหลักอย่างเช่นที่ผ่านมา อันจะเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่กำหนดว่ารัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชนด้วย เว้นแต่มีความจำเป็นบางประการ ซึ่งเป็นหลักการในทำนองเดียวกับมาตรา ๘๔ (๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๓) กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน ตามข้อเสนอของตัวแทนกลุ่มสหกรณ์ และเครือข่ายพสกนิกรไทยรวมใจสามัคคี ทั้งนี้ ปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยแบ่งเป็น ๗ ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน

(๔) บทบัญญัติในวรรคสี่เป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน ไม่ใช่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุเป็นหลักอย่างเช่นที่ผ่านมา อันจะเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

หมายเหตุ

๑. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ (ฉบับร่างเบื้องต้น)”ระหว่างวันเสาร์ที่ ๓๐ ถึงวันอาทิตย์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๙ ณ โรงแรมฮอลิเดย์ อินน์ เชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรานี้ว่า ควรเพิ่ม “การจะจัดตั้งห้างร้านที่มีผลกับส่วนรวมต้องทำประชามติ”

๒. ในการสัมมนา เรื่อง “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างรัฐธรรมนูญ” วันอาทิตย์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙ ณ โรงแรมโฆษะ จังหวัดขอนแก่น มีข้อเสนอเกี่ยวกับมาตรานี้ว่า ให้รัฐสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ เพื่อแบ่งปันประโยชน์ที่เป็นธรรม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๖ รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะ และการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชน ให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐ ให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดยกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจ หรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว	กำหนดหลักการ และแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะ และการใช้จ่ายเงินงบประมาณ รวมตลอดทั้งการบริหารงานบุคคล และการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๖๖) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อกำหนดรายละเอียดการดำเนินการตามแนวนโยบายในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยความในวรรคหนึ่งนี้ ได้บัญญัติเพื่อให้รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารเครื่องมือของรัฐให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และมีประสิทธิภาพ และกำหนดหลักการการบูรณาการการปฏิบัติหน้าที่ราชการร่วมกันอย่างเป็นระบบของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น การบริหารราชการแผ่นดินต้องยึดหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยคำนึงถึงผลประโยชน์สุขของประชาชนจะได้รับเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังได้กำหนดหลักการเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีทัศนคติเป็น

ผู้ให้บริการประชาชน ไม่ใช่เป็นผู้ปกครองประชาชนอย่างเช่นในอดีต และในการปฏิบัติหน้าที่ หน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้การใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

(๒) การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรม แม้รายละเอียดในการดำเนินการอาจมีความแตกต่างกัน แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งกำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐใช้เป็นหลักในการกำหนดประมวลจริยธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าว อันจะทำให้การบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐเป็นไปตามระบบคุณธรรม มีเอกภาพและมีแนวปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกัน

หลักการให้หน่วยงานของรัฐทำงานอย่างบูรณาการ ร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการกำหนดให้มีประมวลจริยธรรมเป็นหลักการสำคัญที่ใช้กับองค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐทั้งปวง (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๒๑๙)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง	กำหนดกรอบและหลักการสำคัญในการตรากฎหมาย ตามแนวคิดที่ว่าไม่ควรมีกฎหมายเกินความจำเป็น และสร้างหลักประกันให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ด้วยตั้งแต่ต้น

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ ยังไม่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อน

(๒) ในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัตินั้น โดยหลักทั่วไปจะมีกรอบอยู่เพียงว่าจะต้องไม่ตรากฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ สิ่งใดที่ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญรัฐย่อมออกกฎหมายมาบังคับใช้กับประชาชนได้เสมอ ต่อมาเริ่มมีแนวความคิดที่จะกำหนดกรอบให้กว้างขึ้น เพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจของรัฐทำให้ประชาชนต้องเสียสิทธิและเสรีภาพเกินสมควร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงบัญญัติเป็นเงื่อนไขลักษณะของกฎหมายและกรอบแห่งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของ

ประชาชนเข้มงวดยิ่งขึ้น เช่น จะต้องอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนไว้ให้ปรากฏ และในกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติเงื่อนไขไว้ ก็ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งกฎหมายจะต้องไม่มีลักษณะให้เกิดผลในการบังคับแก่กรณีใดหรือแก่บุคคลใดเป็นการเฉพาะด้วย ทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๖ ของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน

(๓) แต่โดยผลของบทบัญญัติทำนองเดียวกับมาตรา ๒๖ ดังกล่าว ยังไม่เป็นหลักประกันเพียงพอที่จะไม่ให้รัฐตรากฎหมายมาสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนอย่างไม่คุ้มค่า ทั้งกฎหมายที่ตราออกใช้บังคับก็มักจะปรากฏว่ามิได้มีการใช้บังคับอย่างจริงจัง อันเป็นที่มาของการทุจริตหรือประพฤติมิชอบได้ง่าย สร้างความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน โดยรัฐมิได้เคยรับรู้ถึงภาระที่ประชาชนจะต้องได้รับจากผลของกฎหมายนั้น ๆ จึงเกิดแนวคิดที่จะกำหนดกรอบและหลักการสำคัญในการตรากฎหมายขึ้นไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นที่มาของมาตรา ๗๗

(๔) มาตรา ๗๗ ได้วางหลักการสำคัญไว้ ๘ ประการ ดังนี้

(ก) หลักการประการแรกที่สำคัญที่สุด คือ การกำหนดให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น สิ่งใดที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย ก็ควรเลือกใช้วิธีนั้นก่อน เพราะเมื่อตราเป็นกฎหมายแล้ว ย่อมจะต้องมีบทบังคับอย่างเข้มงวด และสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนขึ้นในทันทีที่มีการตรากฎหมายนั้น อย่างไรจึงจะถือว่ามีความจำเป็น ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไปตามแนวทางที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัย และวางหลักอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ความใน (ข) ถึง (ซ) อาจเป็นแนวทางใช้ประกอบการพิจารณาว่ากฎหมายนั้นจำเป็นหรือไม่

(ข) เมื่อกำหนดให้มีการตรากฎหมายใหม่เท่าที่จำเป็นแล้ว รัฐจะต้องย้อนกลับไปพิจารณากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แล้วว่าหมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ยกเลิก หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเหล่านั้นเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน เช่น ในปัจจุบันมีกฎหมายว่าด้วยการใช้เครื่องกระจายเสียง ซึ่งออกใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยบังคับให้ทุกคนที่จะใช้เครื่องขยายเสียงจะต้องได้รับใบอนุญาตก่อน และจะใช้ภาษาอื่นใดนอกจากภาษาไทยมิได้ รัฐสมควรตรวจสอบว่ากฎหมายดังกล่าวถ้าใช้บังคับอย่างจริงจังในปัจจุบันจะเป็นไปได้หรือไม่ การมีกฎหมายดังกล่าวอยู่แล้วไม่ใช้บังคับ จะเป็นผลให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกระทำความผิดฐานละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ และถ้าบังคับจริงจะเกิดกลียุคขึ้นในสังคมหรือไม่

(ค) เมื่อมีกฎหมายแล้ว รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายได้โดยสะดวก ซึ่งในยุคที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่สะดวกและรวดเร็วเช่นปัจจุบัน ย่อมไม่เป็นการยากที่รัฐจะดำเนินการให้เกิดผลเช่นนั้น แต่ลำพังการจัดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงตัวบทกฎหมาย ไม่ได้ทำให้ประชาชนสามารถปฏิบัติตามกฎหมายนั้นได้อย่างถูกต้อง สิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการ คือ ต้องดำเนินการให้ประชาชนสามารถเข้าใจกฎหมายนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจทำเป็นระบบที่นำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมารวมไว้ในที่เดียวกัน หรือจัดทำคำอธิบายสั้น ๆ หรือคู่มือพอที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจได้ว่าตนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใดอย่างไร

(ง) เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือผลกระทบที่จะมีต่อประชาชน หรือสามารถเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ที่หน่วยงานของรัฐอาจนึกไม่ถึงได้ จึงกำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประกอบการตรากฎหมายในทุกขั้นตอน ซึ่งมิได้หมายความว่า ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในทุกขั้นตอน แต่หมายถึงการนำความคิดเห็นที่ได้รับฟังมาแต่ต้นนั้นไปใช้ประกอบการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วย

(จ) เพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นมีความจำเป็นต้องตราขึ้นอย่างแท้จริง มาตรา ๗๗ จึงกำหนดให้ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ที่จะได้รับจากการตรากฎหมายนั้น และภาระที่จะเกิดกับประชาชน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ประชาชนจะต้องเสียไปในการปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมายนั้นมีความคุ้มค่าและมีความจำเป็นอย่างแท้จริง

(ฉ) เมื่อกฎหมายนั้นใช้บังคับแล้ว มาตรา ๗๗ ยังกำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามระยะเวลาที่จะมีกฎหมายกำหนด ในการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์นี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ผลที่คาดหวังไว้ในการตรากฎหมายนั้น ได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดเพียงใด และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการปฏิบัติการตามกฎหมายจนเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือสร้างความสุขสงบให้แก่ประชาชนและสังคมมากน้อยเพียงใด

(ช) เพื่อเป็นการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและการปฏิรูปการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไปพร้อมกัน มาตรา ๗๗ จึงกำหนดเงื่อนไขในการตรากฎหมายให้หลีกเลี่ยงการใช้ระบบอนุญาต ซึ่งเป็นที่มาของการทุจริตประพฤติมิชอบ และระบบคณะกรรมการ ซึ่งทำให้เกิดขั้นตอน และหาตัวบุคคลที่จะรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำมิได้ นอกจากนั้น ในกรณีที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจในเรื่องใด จะต้องกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนไว้ให้ชัดเจน

(ซ) โดยธรรมชาติของกฎหมายซึ่งตราขึ้นเพื่อบังคับกับประชาชน จึงมักจะมีบทกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามด้วยเสมอ และโทษที่กำหนดไว้ก็ต้องเป็นโทษทางอาญา ซึ่งนับวันจะกำหนดให้สูงขึ้น ๆ จนอาจกลายเป็นเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ไปในทางที่ไม่ชอบได้ จึงได้กำหนดเงื่อนไขเป็นประการสุดท้ายว่า การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย ให้กำหนดแต่เฉพาะเมื่อเป็นความผิดร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องไปศึกษาและวางแนวทางในการกำหนด "ผลร้าย" แบบใหม่ขึ้นแทนที่โทษทางอาญา เช่น อาจกำหนดเป็นโทษทางปกครองแทน เป็นต้น

การบัญญัติมาตรา ๗๗ ไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ก็เพราะเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ การจะบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๗๗ ในทันทีทันใด อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ การบัญญัติไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐก็เพื่อให้รัฐมีเวลาที่จะพัฒนาและปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการตรากฎหมายอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคาดหวังว่ารัฐจะตรากฎหมายแม่บทในการจัดทำร่างกฎหมายและการพิจารณากฎหมายในโอกาสอันควร และเพื่อประโยชน์ในการปรับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ของรัฐ รัฐธรรมนูญมาตรา ๗๖ จึงกำหนดให้รัฐพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้มีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และมีประสิทธิภาพ เพื่อแทนที่

ภาพความเป็นผู้ปกครอง หรือผู้มีอำนาจ ที่เคยมีอยู่เดิม ในขณะเดียวกันก็กำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๘ (ค) (๒) ให้มีการปฏิรูประบบการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมวิชากฎหมายเพื่อสร้างความมีนิติทัศนะให้เกิดขึ้นในหมู่นักกฎหมาย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๘ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน	กำหนดหลักการให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนเข้าใจระบอบการปกครองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในทุกมิติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยกำหนดเป็นนโยบายสำคัญให้รัฐพึงมีแนวนโยบายในการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๒. การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

๓. การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

๔. การตัดสินใจทางการเมือง และ

๕. การอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

หมวด ๗
รัฐสภา

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้าง องค์ประกอบ และวิธีทำงานของรัฐสภา อันถือว่าเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยและเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ ซึ่งรับกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ

ทั้งนี้ โครงสร้างของระบบรัฐสภาไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกบัญญัติให้ ใช้ระบบสภาเดียว (unicameral) กล่าวคือ มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นมาได้บัญญัติให้ใช้ระบบสองสภา (bicameral) ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร กับวุฒิสภา (หรือที่แรกมีเรียกว่า “พฤฒสภา”) มาโดยตลอด ในชั้นแรกที่ใช้ระบบสองสภานี้ สภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายและตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดิน โดยวุฒิสภาจะทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อความละเอียดรอบคอบ

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ใช้ระบบสองสภาเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา โดยสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่พิจารณาเสนอร่างกฎหมายและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร และวุฒิสภาทำหน้าที่ในด้านกลั่นกรองกฎหมาย และการให้ความเห็นชอบการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ หมวด ๗ รัฐสภา ประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ บททั่วไป เป็นบทบัญญัติว่าด้วยองค์ประกอบของรัฐสภา หน้าที่และอำนาจของประธานและรองประธานฝ่ายนิติบัญญัติ การพิจารณากฎหมาย รวมทั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร บทบัญญัติในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง รวมทั้งวิธีการคำนวณเพื่อหาสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยมีหลักการว่า “คะแนนเสียงของประชาชนทุกคะแนนมีความหมายต่อผลการเลือกตั้ง” และในการเลือกตั้งนั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องให้ความสำคัญทั้งกับตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัคร ประกอบกัน โดยให้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว และใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจ สามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และประหยัดงบประมาณ

ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา บทบัญญัติในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับสมาชิกวุฒิสภา ทั้งองค์ประกอบ ที่มา หน้าที่และอำนาจ โดยมีหลักคิดพื้นฐานว่า วุฒิสภามิได้เป็นสภาพี่เลี้ยงเหมือนในอดีต หากเป็นสภาที่จะช่วยให้กฎหมายที่จะตราขึ้นนั้นมีความละเอียดรอบคอบ และมีการพิจารณาอย่างรอบด้าน โดยประชาชนจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคมมีส่วนร่วมในการพิจารณากฎหมายได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น ที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้จึงแตกต่างจากที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่แรกเริ่มมีที่มาจากการแต่งตั้ง การสรรหา การเลือกตั้ง และการผสมผสานระหว่างการสรรหาและการเลือกตั้ง เป็น “การเลือกกันเองในหมู่ประชาชนที่มีความประสงค์จะเข้ามาทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภา” ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๗ ว่า “วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคน ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกันหรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้” และให้เลือกตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ไปถึงระดับประเทศ อันเป็นการสร้าง “**การมีส่วนร่วมของประชาชน**” ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงและอย่างมีนัยสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะสมาชิกวุฒิสภาจะใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มาสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนจากร่างกฎหมายโดยไม่อยู่ภายใต้อาณัติของนโยบายของพรรคการเมือง ดังนั้น กระบวนการเลือกสรรสมาชิกวุฒิสภาจึงมุ่งที่จะให้ประชาชนซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลายในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพซึ่งประสงค์จะเข้ามาทำหน้าที่นี้เข้ามาสมัครรับเลือกได้ และให้แต่ละสาขาอาชีพหรือประสบการณ์หรือวิถีชีวิต ฯลฯ เลือกกันเอง เพื่อหลีกเลี่ยงกลไกหรือกับดักทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง และส่วนที่ ๕ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา เป็นการบัญญัติสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง หน้าที่ และอำนาจของบุคคลในสภาทั้งสอง รวมทั้งการดำเนินการในการประชุมของสภาทั้งสอง เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรฝ่ายนิติบัญญัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในส่วนนี้เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของรัฐสภาอันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ หน้าที่และอำนาจของประธานและรองประธานฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจในการพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างกฎหมาย รวมทั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๗๙ รัฐสภาประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ บุคคลจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกันมิได้	กำหนดองค์ประกอบของรัฐสภา โดยให้มีสองสภา (bicameral) กรอบและเงื่อนไขการที่รัฐสภาจะประชุมร่วมกัน หรือแยกกัน และเงื่อนไขการเป็นสมาชิกของแต่ละสภา

คำอธิบายประกอบ

โครงสร้างของระบบรัฐสภาไทยนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ อันเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรก ใช้ระบบสภาเดียว (unicameral) กล่าวคือ มีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว อย่างไรก็ดี นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นมา ได้ใช้ระบบสองสภา (bicameral) ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร กับวุฒิสภา (หรือที่แรกมีเรียกว่า “พฤฒิสภา”) มาโดยตลอด

สำหรับการกำหนดว่า “รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” นั้น มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดใช้ประโยชน์จากการใช้สมาชิกของสภาทั้งสองมาประชุมร่วมกันในกิจการทั่ว ๆ ไปอันจะสร้างความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง เพราะเมื่อกำหนดให้การประชุมร่วมกันจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ (ส่วนที่ ๕ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา) กรณีจึงไม่อาจตรากฎหมายเพื่อให้สภาทั้งสองมาประชุมร่วมกันนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนี้ ความในวรรคสามที่ห้ามบุคคลใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกัน เพื่อป้องกันมิให้เกิด “ความขัดแย้งในบทบาทหน้าที่” (Conflict of role) เพราะแต่ละสภาต่างมีหน้าที่และอำนาจ (accountability) รวมทั้งบทบาท (role) ที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งส่วนที่เสริมกัน (เช่น การพิจารณาร่างกฎหมาย) และส่วนที่ถ่วงดุลกัน (เช่น การขอให้ผู้ขาดสมาชิกภาพพ้นจากความเป็นสมาชิก) หากไม่มีข้อห้ามดังกล่าว จะทำให้เกิดการปฏิบัติที่ขัดแย้งในบทบาทหน้าที่ขึ้นได้ และอาจมีผู้ไม่สุจริตใช้เป็นช่องทางในการควบคุมการใช้อำนาจนิติบัญญัติเพื่อกระทำการอันไม่เป็นไปตามทำนองคลองธรรมได้โดยง่าย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๐ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา ในกรณีที่ไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานสภาผู้แทนราษฎรไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภาได้ ให้ประธานวุฒิสภาทำหน้าที่ประธานรัฐสภาแทน ในระหว่างที่ประธานวุฒิสภาต้องทำหน้าที่ประธานรัฐสภาตามวรรคสอง แต่ไม่มีประธานวุฒิสภา และเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในระหว่างไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ให้รองประธานวุฒิสภาทำหน้าที่ประธานรัฐสภา ถ้าไม่มีรองประธานวุฒิสภา ให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีอายุมากที่สุดในขณะนั้นทำหน้าที่ประธานรัฐสภา และให้ดำเนินการเลือกประธานวุฒิสภาโดยเร็ว ประธานรัฐสภามีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญและดำเนินกิจการของรัฐสภา ในกรณีประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามข้อบังคับ ประธานรัฐสภาและผู้ทำหน้าที่แทนประธานรัฐสภาต้องวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ รองประธานรัฐสภามีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญ และตามที่ประธานรัฐสภามอบหมาย	เพื่อกำหนดฐานะและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานแต่ละสภาในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นรัฐสภา

คำอธิบายประกอบ

ในชั้นแรก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ใช้ระบบสภาเดียว (unicameral) โดยมาตรา ๖ บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร” กรณีจึงไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการเป็นประธานรัฐสภา อย่างไรก็ดี นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นมา ได้ใช้ระบบสองสภา (bicameral) ซึ่งประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎร กับวุฒิสภา (หรือที่แรกมีเรียกว่า “พฤฒสภา”) จึงต้องมีการบัญญัติให้ชัดเจนว่าประธานสภาใดจะทำหน้าที่ประธานรัฐสภา ซึ่งมาตรา ๖๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ กำหนดให้ประธานพฤฒสภา (หรือประธานวุฒิสภาในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา) เป็นประธานของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และให้ประธานสภาผู้แทนเป็นรองประธาน เนื่องจากในเวลานั้นพฤฒสภา (วุฒิสภา) เปรียบเสมือนสภาพี่เลี้ยงทำหน้าที่กลั่นกรองงานของสภาผู้แทนราษฎร และมีความเป็นกลางเพราะไม่ได้มาจากพรรคการเมือง จึงมีความเหมาะสมที่จะกำหนดให้ประธานพฤฒสภา (วุฒิสภา) เป็นประธานรัฐสภา

และในรัฐธรรมนูญต่อมาอีกหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ก็ยึดถือตามแนวทางดังกล่าว เว้นแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ที่ได้กำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และให้ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา เนื่องจากสภาร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้นเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจาการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จึงเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง การให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภาจึงไม่เหมาะสม

ต่อมา เมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ แนวคิดที่ว่าสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจาการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จึงเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง การให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภาจึงไม่เหมาะสม ได้รับการยอมรับมากขึ้น ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้มีการกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และให้ประธานวุฒิสภาเป็นรองประธานรัฐสภา

สำหรับความในวรรคสามนั้น เป็นการเพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาได้เคยเกิดกรณีปัญหาทางรัฐธรรมนูญขึ้นเมื่อประธานวุฒิสภาต้องทำหน้าที่ประธานรัฐสภา แต่ในระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร จึงไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎรเพื่อปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภา ทั้งในเวลานั้นเองก็ไม่มีประธานวุฒิสภาด้วย มีแต่รองประธานวุฒิสภาทำหน้าที่ประธานรัฐสภา ดังนั้น เพื่อมิให้เกิดปัญหาทางรัฐธรรมนูญเช่นนี้ขึ้นอีก รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงกำหนดชัดเจนในกรณีเช่นว่านี้ ให้รองประธานวุฒิสภาทำหน้าที่ประธานรัฐสภา ถ้าไม่มีรองประธานวุฒิสภา ให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีอายุมากที่สุดในขณะนั้นทำหน้าที่ประธานรัฐสภา และให้ดำเนินการเลือกประธานวุฒิสภาโดยเร็ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๑ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติ จะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔๕ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้	กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจนิติบัญญัติ

คำอธิบายประกอบ

ในสมัยโบราณนั้น การตรากฎหมายเป็นพระราชอำนาจโดยเด็ดขาดของพระเจ้าแผ่นดิน แต่การตรากฎหมายยังไม่มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนเฉกเช่นปัจจุบัน บรรดาข้อรับสั่งที่พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระบรมราชโองการให้อาลักษณ์จัดทำขึ้นตามพระราชวินิจฉัยและประกาศใช้แก่ประชาชนล้วนถือเป็นกฎหมายทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเรียกว่าพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา หรือประกาศ นอกจากนี้ยังมีบรรดากฎเสนาบดีต่าง ๆ ที่ออกโดยเสนาบดีทั้งหลายด้วย

ต่อมา เมื่อมีพระบรมราชโองการประกาศตั้ง “กรมร่างกฎหมาย” ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๔๖๖ เพื่อทำหน้าที่ร่างกฎหมายขึ้นเป็นการเฉพาะ การร่างกฎหมายของประเทศจึงเป็นระบบระเบียบขึ้น ซึ่งกรมร่างกฎหมาย (ภายหลังคือ “คณะกรรมการกฤษฎีกา”) ได้วางระบบการตรากฎหมายขึ้นตามหลักว่ากฎหมายใดเป็นเรื่องที่จำกัดสิทธิเสรีภาพจะตราขึ้นในรูปพระราชบัญญัติ ถ้าเป็นเรื่องเร่งด่วนจะเป็นพระราชกำหนดซึ่งมีสถานะเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ หากเป็นเรื่องการจัดตั้งหน่วยงานหรือการบริหารงานภายในของราชการอันเป็นเรื่องทางบริหารจะเป็นพระราชกฤษฎีกา ส่วนการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือพระราชกฤษฎีกาจะเป็นกฎกระทรวง การแจ้งให้ประชาชนทราบจะเป็นประกาศ

จนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ ได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการตรากฎหมายในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแบบอังกฤษมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” โดยมาตรา ๖ บัญญัติรองรับการใช้พระราชอำนาจทางนิติบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร” และมาตรา ๓๖ ได้วางหลักรับกันไว้อีกทอดหนึ่งว่า “บรรดาพระราชบัญญัติทั้งหลาย จะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของสภา

ผู้แทนราษฎร” ดังนั้น การตราพระราชบัญญัติจึงเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ “โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร” ส่วนพระราชกำหนดซึ่งมีสถานะเช่นเดียวกับพระราชบัญญัตินั้นก็เป็นไปตามหลักการเดียวกันคือต้องได้รับความยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรด้วย แต่โดยที่เป็นเรื่องฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วน การตราพระราชกำหนดจึงเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะตราขึ้นใช้บังคับทันทีได้ แต่ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป “ท่านให้นำพระราชกำหนดนั้นเสนอต่อสภาเพื่ออนุมัติ ถ้าสภาอนุมัติแล้วพระราชกำหนดนั้นก็เป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้าสภาไม่อนุมัติไซร้ พระราชกำหนดนั้น เป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น” (มาตรา ๕๒ วรรคสอง)

ต่อมา เมื่อรัฐธรรมนูญใช้ระบบสองสภา (bicameral) จึงได้มีการแก้ไขบทบัญญัติในส่วนนี้ให้สอดคล้องกันว่าการตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติจึงเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ “โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา” ซึ่งรัฐธรรมนูญต่อมาทุกฉบับ รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ยึดแนวทางดังกล่าว

อนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มกระบวนการตามวรรคสองขึ้นใหม่เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาทางรัฐธรรมนูญเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีตที่นายกรัฐมนตรีได้นำร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งที่มีการส่งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จนทำให้เกิดปัญหาทางการเมืองขึ้น โดยกระบวนการที่เพิ่มขึ้นนั้นได้กำหนดว่าเมื่อร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีรอไว้ห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา ถ้าไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันตามจำนวนที่กำหนด เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี เพื่อให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือถ้าไม่มีกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเองว่าสมควรส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จึงให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในยี่สิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๓) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๑๑ (๓) (๔) (๕) หรือ (๗) แล้วแต่กรณี และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่ เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสอง เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งได้ด้วย	กำหนดกลไกในการดำเนินการเมื่อมีเหตุสงสัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาแต่ละสภาสิ้นสุดลง และผลแห่งการสิ้นสุดลงของสมาชิกภาพ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๘๑) โดยกำหนดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าห้าคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๐๕) ได้เพิ่มจำนวนสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไม่น้อยหนึ่ง

ในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการร้องขอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา แต่อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมหลักการใหม่ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้องนั้น และการกำหนดไม่ให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

(๒) ความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติใหม่ เพื่อกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย หากมีเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้องนั้น และในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ใดสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ และได้บัญญัติรับรองการกระทำของสมาชิกผู้นั้นว่าการพ้นจากสมาชิกภาพไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นตำแหน่ง เหตุผลที่เพิ่มความตามวรรคสองนี้เนื่องจากเคยปรากฏข้อเท็จจริงว่า เหตุที่สมาชิกที่รู้ตัวเองว่าขาดคุณสมบัตินั้นไม่สุจริต ใช้กลไกของรัฐธรรมนูญไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยการให้พรรคพวกตนเข้าชื่อเพื่อเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพราะบทบัญญัติเดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๒) กำหนดไว้ว่าเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วไม่มีผลกระทบย้อนหลัง ทำให้สมาชิกที่รู้ว่าขาดคุณสมบัตินั้นยังคงอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปโดยอาศัยโอกาสดังกล่าวสร้างความชอบธรรมที่จะอยู่อีกช่วงระยะเวลาหนึ่ง

อนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิได้มีบทบัญญัติให้คืนเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่สมาชิกผู้นั้นได้รับมาเนื่องจากการดำรงตำแหน่งดังกล่าวซึ่งเคยมีบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๒)

(๓) ความในวรรคสามเป็นหลักการที่บัญญัติขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันปัญหาในการนับองค์ประชุม จึงกำหนดไม่ให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสองเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

(๔) กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจดำเนินการได้ด้วยเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๑ วรรคท้าย) แต่ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้โดยตรง ไม่ต้องส่งผ่านประธานแห่งสภาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นเป็นสมาชิก

ส่วนที่ ๒
สภาผู้แทนราษฎร

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร รวมตลอดทั้งวิธีการได้มา คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง กระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง และการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความมุ่งหมายเพื่อแก้ไขสภาพปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนอย่างแท้จริง หากแต่เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองหรือเจ้าของพรรคการเมือง นอกจากนั้นยังมีลักษณะเป็นการให้ความสำคัญแก่รูปแบบและวิธีการยิ่งกว่าหลักการพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตย จึงได้ปรับระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของประเทศไทย โดยกำหนดหลักการเลือกตั้งใหม่ที่มุ่งเน้นให้คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงทุกคนมีความหมายมากที่สุด และให้ความสำคัญทั้งตัวบุคคลผู้สมัครรับเลือกตั้ง สมาชิกของพรรคการเมือง และพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครประกอบกัน ในอดีตที่ผ่านมาการเลือกตั้งจะถือเอาคะแนนเสียงของคนที่ได้รับคะแนนมากที่สุดเป็นเกณฑ์ ส่วนคะแนนเสียงของประชาชนที่ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่ไม่ได้รับเสียงข้างมาก จะถูกทิ้งไป ในลักษณะผู้ชนะกินรวบ ทำให้การลงคะแนนเสียงของประชาชนจะมีความหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าได้ลงคะแนนเลือกผู้ที่คนส่วนมากเลือกหรือไม่ ลักษณะเช่นนั้นเท่ากับเป็นการทอดทิ้งเสียงข้างน้อย ในการวางระบบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงเปลี่ยนแนวคิดใหม่ให้คะแนนเสียงทุกเสียงของประชาชนมีความหมายอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด จากพรรคการเมืองใด คะแนนเหล่านั้นจะนำไปคำนวณเพื่อประโยชน์ในการกำหนดตัวผู้แทนราษฎรได้ทุกคะแนน โดยให้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นแบบเขตเดียว เบอร์เดียว และใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว เพื่อให้ประชาชนเกิดความสนใจ สามารถใช้สิทธิได้ง่าย ไม่มีความซับซ้อน และประหยัดงบประมาณ

นอกจากนี้ได้สร้างหลักการใหม่โดยให้ประชาชนมีสิทธิที่จะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่ว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็แต่อำนาจนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คะแนนเสียงของประชาชนที่จะแสดงให้เห็นว่าอำนาจนั้นเป็นของประชาชน จึงสมควรทำให้เป็นที่ประจักษ์ โดยกำหนดว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกตั้ง นอกจากจะต้องได้คะแนนเสียงมากที่สุดแล้ว ยังจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใด เพื่อเป็นการวางกรอบให้พรรคการเมืองในการเลือกสรรคนลงสมัครในนามของพรรคการเมือง ที่จะต้องเลือกบุคคลที่มีคุณวุฒิ คุณสมบัติ และคุณงามความดีตามที่ประชาชนต้องการ หากส่งบุคคลที่ขัดต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยรวม ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะไม่เลือกใครเลย ในกรณีที่ไม่มีผู้สมัครใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขต

เลือกตั้งนั้น จะต้องจัดการเลือกตั้งใหม่จนกว่าจะได้ผู้แทนซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้น โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่ เพราะถือว่าประชาชนได้แสดงเจตนาไม่ยอมรับบุคคลเหล่านั้นแล้ว บุคคลเหล่านั้นจึงไม่สมควรลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนั้นอีก แต่ไม่ห้ามที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมัยต่อไป เพราะถือว่าเวลาที่ล่วงเลยไปอาจไปสร้างความดีงามจนประชาชนพอใจแล้วได้ นอกจากนี้ยังได้ปรับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจ และกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ และเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม โดยได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันเลือกตั้ง และในกรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ปัญหากรณีมีวิกฤตที่ทำให้จัดการเลือกตั้งไม่ได้ รวมทั้งหามาตรการป้องกันมิให้บุคคลซึ่งเคยกระทำการทุจริตต่อหน้าที่หรือทุจริตในการเลือกตั้งเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๓ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน ดังนี้ (๑) สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน (๒) สมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด และยังไม่มีการเลือกตั้งหรือประกาศชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่ ในกรณีมีเหตุใด ๆ ที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบคน ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่	กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๘๖ และ ๘๗) ซึ่งไม่ได้กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ตายตัวแต่ให้คำนวณจากจำนวนราษฎรเป็นเกณฑ์ โดยถือเกณฑ์ราษฎรจำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นคนให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน ถ้าเศษที่เหลือเกินเจ็ดหมื่นห้าพันคนให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มได้อีก ๑ คน และบทบัญญัติทำนองเดียวกันนี้ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๘๙ และมาตรา ๙๐) แต่การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ตายตัวได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๑๑ และมาตรา ๑๑๒) โดยบัญญัติให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าสองร้อยสี่สิบคนแต่ไม่เกินสามร้อยคน และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนสามร้อยหกสิบคน

การริเริ่มแบ่งประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๐) กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ มาจากการเลือกตั้ง ประเภทที่ ๒ มาจากการแต่งตั้ง แต่ต่อมาได้มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับกำหนดให้สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งเท่านั้น เช่น รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ จนถึง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ภายหลังได้มีการแยกที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็น ๒ ทาง คือ ทางหนึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง อีกทางหนึ่งมาจากเลือกตั้งผ่านบัญชีรายชื่อ ดังที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๙๘) กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็น ๒ ทางคือ คือ มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน จำนวนสี่ร้อยคน และมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคหนึ่ง) กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ ๒ ทางเช่นกัน คือ มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยเจ็ดสิบห้าคน และมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบห้าคน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนห้าร้อยคน ประกอบด้วย สมาชิกแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน การกำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓๕๐ : ๑๕๐ มีที่มาจากการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสม คือ ระบบจัดสรรปันส่วนผสม เนื่องจากระบบนี้มุ่งเน้นการพยายามทำให้คะแนนทุกคะแนน ของประชาชนมีความหมาย คะแนนที่ประชาชนเลือกทุกพรรคการเมืองจะต้องถูกนำมาคิดจัดสรรที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งสามร้อยห้าสิบคน เป็นจำนวนที่ให้ ความสำคัญกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องเป็นผู้แทนในเขตพื้นที่ของประชาชน และในขณะเดียวกันเพื่อให้คะแนนของประชาชนมีความหมายด้วยการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม จึงกำหนดให้มี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน ซึ่งมีที่มาจากการจัดสรรคะแนนที่ประชาชนเลือกพรรคต่าง ๆ ทั้งประเทศ ชดเชยให้แต่ละพรรคมีโอกาสได้ที่นั่งในสภาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็น สัดส่วนที่แปรผันโดยตรงกับคะแนนที่พรรคได้รับ

โดยที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกำหนดให้มีจำนวนตายตัว คือ ๓๕๐ คน และ ๑๕๐ คน จึงอาจเกิดปัญหาว่าถ้าขาดหายไปเพียง ๑ คน ก็อาจทำให้เกิดปัญหาว่าสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบตามองค์ประกอบและไม่สามารถทำงานต่อไปได้ จึงมีบทบัญญัติไว้ในวรรคสองและวรรคสาม เพื่อว่าในกรณีที่สมาชิกขาดหายไปไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสภาผู้แทนราษฎรต่อไปได้ สำหรับความมุ่งหมายในวรรคสอง มุ่งหมายว่าในเบื้องต้นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องมีครบจำนวนสามร้อยห้าสิบคนก่อน และหากมีการขาดหายในภายหลังจึงจะใช้บทบัญญัติในวรรคสองเพื่อให้สามารถดำเนินงานต่อไปได้ จึงได้ใช้ถ้อยคำว่า “ในกรณีที่ตำแหน่ง.....<u>ว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด</u>” ซึ่งหมายความว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งนั้นอยู่ก่อนแล้วว่างลง กรณีจึงจะเข้าข่ายบทบัญญัติแห่งวรรคสอง อย่างไรก็ตาม ยังมีบทยกเว้นอีกต่างหากสำหรับกรณีที่มีสมาชิกไม่ครบจำนวนมาแต่ต้น ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๔ ส่วนความในวรรคสามนั้นจะสามารถใช้ได้ตั้งแต่เริ่มต้น กล่าวคือแม้จะมีสมาชิกไม่ครบจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคนมาแต่ต้น จะด้วยเหตุใดก็ตามสภาผู้แทนราษฎรก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ จึงได้ใช้ถ้อยคำว่า “ในกรณีมีเหตุใด ๆ ที่ทำให้สมาชิก... <u>มีจำนวนไม่ถึง</u>หนึ่งร้อยห้าสิบคน...” ซึ่งมีความหมายต่างกับคำว่า “ว่างลง” ที่ใช้ในวรรคหนึ่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๔ ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดแล้ว หากมีความจำเป็นจะต้องเรียกประชุมรัฐสภา ก็ให้ดำเนินการเรียกประชุมรัฐสภาได้ โดยให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่ แต่ต้องดำเนินการให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ครบตามจำนวนตามมาตรา ๘๓ โดยเร็ว ในกรณีเช่นนี้ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่	กำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรในการเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ก่อนมีการประกาศผลการเลือกตั้งทั้งหมด

คำอธิบายประกอบ

กลไกที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้เริ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ดังนั้น เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดการเลือกตั้งแล้ว ยังไม่สามารถประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ครบทุกเขต ทำให้เกิดปัญหาไม่สามารถเปิดประชุมรัฐสภาได้ เนื่องจากในรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติที่บังคับไว้ว่า การเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกจะต้องกระทำภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปัญหานั้นทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถพิจารณาความสุจริตหรือไม่สุจริตของการเลือกตั้งได้อย่างละเอียด ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคท้าย) ได้มีการเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวนี้ขึ้นมา และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้คงหลักการดังกล่าวเช่นกัน เพื่อให้กรณีที่ไม่สามารถประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพร้อมกันทั้งหมดห้าร้อยคนได้ หากได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดก็ให้สามารถดำเนินการเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกได้ และเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถตรวจสอบการเลือกตั้งอย่างรอบคอบในส่วนที่เหลือต่อไปได้ โดยไม่ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรหยุดชะงัก นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้ขยายโอกาสให้คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์อีกขั้นหนึ่ง โดยกำหนดให้ประกาศผลการเลือกตั้งเป็นหกสิบวัน ซึ่งทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีเวลาเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่ และแม้กรณีที่ยังไม่อาจประกาศผลได้ภายในหกสิบวัน ก็สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งส่วนที่เหลือต่อไปได้ตามความในมาตรานี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละหนึ่งคน และผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งได้คนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้ ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดและมีคะแนนสูงกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใด เป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งนี้ การประกาศผลดังกล่าวไม่เป็นการตัดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำการทุจริตในการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ไม่ว่าจะได้ประกาศผลการเลือกตั้งแล้วหรือไม่ก็ตาม	กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ของการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วิธีออกเสียงลงคะแนน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ และในการประกาศผลการเลือกตั้ง และในกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยต่อไป หากมีการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในมาตรานี้เป็นการกำหนดวิธีการออกเสียงลงคะแนนเพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ แต่มิได้ระบุเจาะจงให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบดังเช่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๓ วรรคสอง) แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนแต่ละคน มีสิทธิลงคะแนนคนละหนึ่งคะแนน โดยจะลงคะแนนเลือกหรือไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดเลยก็ได้

การออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ มีบัญญัติมาตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ มาตรา ๒๙ วรรคสาม ความว่า “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ให้ใช้วิธีลงคะแนนออกเสียงโดยตรงและลับ”

“การออกเสียงลงคะแนนโดยตรง” ย่อมมีความหมายอยู่ในตัวว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเป็นผู้ลงคะแนนนั้นด้วยตนเอง ไม่อาจให้บุคคลอื่นลงคะแนนแทนตนได้ และมิใช่เลือกโดยวิธีเลือกตัวแทนเพื่อไปเลือกตั้งอีกทีหนึ่ง ในลักษณะที่กระทำในการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา หรือดังเช่นที่เคยกระทำในการเลือกตั้งในประเทศไทยตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งกำหนดให้ราษฎรในหมู่บ้านเลือกผู้แทนเพื่อออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนตำบล แล้วจึงให้ผู้แทนตำบลไปเลือกตั้งสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร วิธีดังกล่าวเป็นการออกเสียงลงคะแนนทางอ้อม

“การออกเสียงลงคะแนนโดยลับ” มีความหมายว่าในการลงคะแนนของผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน จะต้องกระทำในลักษณะที่บุคคลอื่นไม่อาจทราบหรือตรวจสอบได้ว่าผู้มีสิทธิออกเสียงได้ลงคะแนนเสียงอย่างไรหรือออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด ในเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัย ที่ ๙/๒๕๔๙ ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๙ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๓ ตอนที่ ๗๑ก ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๙) สรุปได้ว่า “หลักการเลือกตั้งโดยลับนั้นเป็นสาระสำคัญของการเลือกตั้งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การใช้สิทธิเลือกตั้งจะต้องโดยเสรี หากการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยลับแล้ว การเลือกตั้งก็ไม่อาจที่จะเป็นการเลือกตั้งโดยเสรีได้ การเลือกตั้งโดยลับให้ความคุ้มครองทั้งผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนและผลประโยชน์ส่วนรวมด้วย ตามหลักการการเลือกตั้งโดยลับจะต้องดำเนินการเลือกตั้งโดยไม่ให้ผู้ใดทราบได้เลยว่า ผู้ลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งแต่ละคนตัดสินใจเลือกใคร”

(๒) ความในวรรคสองเป็นหลักการที่กำหนดขึ้นใหม่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญที่เคยมีมา กล่าวคือ ที่ผ่านมาผู้ได้รับการเลือกตั้งจะได้แก่ผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุด แม้ว่าในบัตรเลือกตั้งจะเคยมีช่องสำหรับ “ไม่ประสงค์จะลงคะแนน” ปรากฏอยู่ และกฎหมายกำหนดให้นับเพื่อประกาศให้ประชาชนทราบด้วย แต่มิได้มีผลกระทบต่อผู้สมัครแต่อย่างใด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีผู้สมัครคนเดียวในเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนที่มีผู้ไม่ประสงค์จะลงคะแนน แต่ตามรัฐธรรมนูญนี้ ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในอันที่จะใช้สิทธิไม่เลือกผู้สมัครผู้ใดเลยได้ โดยให้นำคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใดมานับและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย หากปรากฏว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดมีจำนวนสูงสุด จะมีผลให้ผู้สมัครทุกคนไม่ว่าจะได้รับคะแนนเสียงเท่าใดไม่ได้รับเลือกตั้ง และจะถูกตัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่

(๓) ความในวรรคสามเป็นการให้อำนาจในการตรากฎหมายเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่การกำหนดรายละเอียดดังกล่าวต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นเพื่อให้กฎหมายที่จะตราขึ้นสามารถกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้ของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคุณสมบัติเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ จึงมีบทบัญญัติระบุไว้ว่ากฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้

(๔) กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศผลการเลือกตั้ง โดยต้องมีการตรวจสอบเบื้องต้นว่ามีเหตุอันควรเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะอาศัยแต่เพียงการไม่มีผู้ใดร้องเรียนแล้วประกาศผลการเลือกตั้งดังที่เคยปฏิบัติมามิได้ ทั้งยังกำหนดเงื่อนไขด้วยว่า จะต้องรู้ผลการเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดจึงจะประกาศได้ โดยมีระยะเวลาการตรวจสอบและประกาศผลไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ทั้งยังได้กำหนดไว้ด้วยว่าแม้จะได้ประกาศผลแล้ว หน้าที่ในการตรวจสอบก็จะต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๖ การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและการแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตามวิธีการ ดังต่อไปนี้ (๑) ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้งเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน (๒) จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคนตาม (๑) ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง (๓) จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน (๔) เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละจังหวัดตาม (๒) และ (๓) แล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่ครบสามร้อยห้าสิบคน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตาม (๓) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสามร้อยห้าสิบคน (๕) จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี โดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกัน และต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน	กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี และการแบ่งเขตเลือกตั้ง

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในมาตรานี้คงหลักการในการใช้หลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๐๒ วรรคสอง) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๙๔ วรรคสอง) แต่ที่แตกต่างจากเดิมคือรายละเอียดของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามร้อยห้าสิบคนที่นำมาเฉลี่ยเพื่อให้ทราบจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เช่น จำนวนราษฎรทั้งประเทศมีจำนวน ๗๐,๐๐๐,๐๐๐ คน จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน คือ (๗๐,๐๐๐,๐๐๐ หารด้วย ๓๕๐ เท่ากับ) ๒๐๐,๐๐๐ คน

(๒) การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีจังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เช่น กรณีตามตัวอย่างใน (๑) ถ้ามีจำนวนราษฎร ๑๕๐,๐๐๐ คน ก็ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ๑ คน โดยให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

ส่วนจังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกหนึ่งคน เช่น ๔๐๐,๐๐๐ คน ก็ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มอีกหนึ่งคนตามหลักเกณฑ์ในอนุมาตรา (๑) ดังนั้น จังหวัดดังกล่าวจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ (๔๐๐,๐๐๐ คน หารด้วย ๒๐๐,๐๐๐ เท่ากับ) ๒ คน

(๓) เมื่อคำนวณตามอนุมาตรา (๒) และ อนุมาตรา (๓) แล้ว ยังได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ครบ ๓๕๐ คน จังหวัดใดมีเศษที่เหลือจากการคำนวณตามอนุมาตรา (๓) มากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน เช่น จังหวัดหนึ่ง มีจำนวนราษฎร ๕๘๐,๐๐๐ คน จังหวัดนั้นจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๕๘๐,๐๐๐ หารด้วย ๒๐๐,๐๐๐ เท่ากับ) ๑๘๐,๐๐๐ คนที่เป็นจำนวนราษฎรที่เหลือเศษ ซึ่งทำให้จังหวัดนั้นจะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนเต็มไปก่อน คือ ๒ คน หากเศษเหลือ ๑๘๐,๐๐๐ เป็นเศษที่เหลือมากที่สุด จังหวัดนั้นก็จะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นอีก ๑ คน รวมเป็น ๓ คน

(๔) การแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น จังหวัดใดมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี เช่น จังหวัดหนึ่ง มีจำนวนราษฎร ๔๐๐,๐๐๐ คน จังหวัดนั้นจะมี ๒ เขตเลือกตั้ง และกรณีตัวอย่างตาม (๓) จังหวัดหนึ่ง มีจำนวนราษฎร ๕๘๐,๐๐๐ คน จังหวัดนั้นจะมี ๓ เขตเลือกตั้ง เป็นต้น ฉะนั้น ระบบการเลือกตั้งนี้จะเป็นแบบเขตเดียวเบอร์เดียว

ในกรณีที่ต้องแบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งเท่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี จะต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตใกล้เคียงกัน ส่วนรายละเอียดหลักเกณฑ์การแบ่งเขตเลือกตั้งจะกำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการนำเอาคะแนนที่ผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั้งประเทศมาคำนวณหาสัดส่วนของผู้แทนที่แต่ละพรรคจะได้รับ พบว่า ประชาชนร้อยละ ๖๙.๖ เห็นด้วย และร้อยละ ๓๐.๔ ไม่เห็นด้วย[๔]

[๔] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๗ ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง และจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้ เมื่อมีการสมัครรับเลือกตั้งแล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองจะถอนการสมัครรับเลือกตั้งหรือเปลี่ยนแปลงผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งตายหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และต้องกระทำก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง	กำหนดเงื่อนไขให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และสร้างบทบาทให้พรรคการเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบในการกลั่นกรองผู้สมัครและพัฒนาไปเป็นสถาบันทางการเมืองที่แท้จริง

คำอธิบายประกอบ

หลักการในเรื่องการบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่ ได้เริ่มบัญญัติขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๑๗) หลักการนี้เป็นที่ถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการว่ากรณีใดจึงจะส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยมากกว่ากัน ฝ่ายที่เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งควรสังกัดพรรคการเมือง มีเหตุผลว่าการมีพรรคการเมืองจะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของสมาชิกเป็นไปอย่างเป็นกลุ่มก้อนและมีพลัง ในขณะเดียวกันพรรคการเมืองจะสร้างความเข้มแข็งในทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้ และถ้าสามารถทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันการเมืองอย่างถาวร ก็จะทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ส่วนฝ่ายที่เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ควรต้องสังกัดพรรคการเมือง ผู้ใดประสงค์จะเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ให้เป็นไปตามความสมัครใจ จึงจะได้ชื่อว่ามีอิสระและเสรีภาพทางการเมืองอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับให้สังกัดพรรคการเมือง ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องตกอยู่ภายใต้อาณัติของพรรคการเมือง ซึ่งโดยปกติสมาชิกทั่วไปจะมิได้มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายของพรรคอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาการเมืองในประเทศไทยได้เริ่มต้นโดยมิได้บังคับให้ต้องสังกัดพรรคการเมือง ผลปรากฏว่าเกิดความวุ่นวายในสภาผู้แทนมาโดยตลอด เป็นที่สงสัยกันว่าในการลงคะแนนเสียงในแต่ละเรื่อง มีการให้อามิสสินจ้างกับสมาชิกที่มิได้สังกัดพรรคการเมือง ต่อมาในปี ๒๕๑๗ รัฐธรรมนูญจึงได้กำหนดบังคับให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกคนต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และได้บังคับให้ต้องสังกัดพรรคการเมืองนับแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

แต่ลำพังการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ก็ยังมิได้ทำให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองอย่างแท้จริง และแนวคิดเรื่องการร่วมอุดมการณ์ของสมาชิกพรรคเดียวกัน ก็มิได้เกิดขึ้นจริง ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้สร้างกลไกใหม่เพื่อสร้างบทบาทของสมาชิกของพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง และเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของพรรคการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ บทบัญญัติของมาตรานี้ที่บัญญัติว่า

“ต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้ง” ก็เพื่อแสดงเจตนารมณ์ให้เห็นว่าพรรคการเมืองและสมาชิกจะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน โดยกำหนดให้ผู้สมัครต้องเป็นผู้ที่ “พรรคการเมือง...ส่ง” เพื่อนำไปสู่การบัญญัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่จะบัญญัติกระบวนการในการที่พรรคการเมืองจะ “ส่ง” สมาชิกคนใดลงสมัครในนามพรรค ซึ่งจะต้องฟังเสียงของสมาชิกพรรคเป็นสำคัญซึ่งได้บัญญัติเป็นฐานไว้แล้วในมาตรา ๔๕

ความในวรรคสองนั้นแต่เดิมบัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการจ้างผู้สมัครรับเลือกตั้งถอนการสมัครรับเลือกตั้งซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองได้ เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้ส่งผู้สมัครไม่น้อยกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ แต่บทบัญญัติของวรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักใหม่ โดยผ่อนปรนให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้สมัครได้ในกรณีที่ผู้สมัครเดิมตายหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม แต่ต้องกระทำก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง เพราะระบบเลือกตั้งใหม่ได้กำหนดให้ใช้บัตรใบเดียว และนำคะแนนที่ผู้สมัครแต่ละคนได้รับไปคำนวณสำหรับการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และแบบบัญชีรายชื่อ คะแนนของพรรคการเมืองที่จะได้รับจากผู้สมัครของพรรคการเมืองจึงมีความหมายต่อพรรคการเมืองทุกพรรค หากสมาชิกของพรรคซึ่งได้สมัครไว้แล้วต้องพ้นจากการเป็นผู้สมัครจึงสมควรเปิดทางให้มีการเปลี่ยนตัวได้ ถ้าเหตุนั้นเกิดขึ้นก่อนที่จะปิดการรับสมัคร

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการพิจารณาลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพบว่า ประชาชนร้อยละ ๖๐.๔ พิจารณาทั้งตัวผู้สมัครและพรรคที่สังกัดรวมกัน ส่วนพิจารณาตัวผู้สมัครมีร้อยละ ๒๗.๘ และพิจารณาพรรคการเมืองที่สังกัดมีร้อยละ ๑๑.๘[๕]

[๕] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๘ ในการเลือกตั้งทั่วไป ให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบ และให้นำความในมาตรา ๘๗ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม พรรคการเมืองจะไม่เสนอรายชื่อบุคคลตามวรรคหนึ่งก็ได้	กำหนดหลักการใหม่เพื่อให้คะแนนเสียงของประชาชนมีนัยสำคัญต่อการเลือกนายกรัฐมนตรีในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งยังสร้างความโปร่งใสในทางการเมืองให้เกิดขึ้น โดยประชาชนจะทราบล่วงหน้าว่ามีบุคคลใดบ้างที่มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรีอันจะทำให้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของตน (ดูมาตรา ๑๕๙ ประกอบ)

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นการสร้างหลักการขึ้นใหม่เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิรับรู้ว่าพรรคการเมืองที่ตนจะตัดสินใจสนับสนุนนั้นจะเสนอผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี โดยกำหนดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถเสนอรายชื่อบุคคลเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้ไม่เกินจำนวนสามรายชื่อ และถือเป็นเอกสิทธิ์ของพรรคการเมืองนั้นที่จะตัดสินใจคัดเลือกหรือเสนอผู้ใดซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘๙ (๒) โดยมิได้มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นสมาชิกพรรค หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเป็นการเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนใช้ประกอบการลงคะแนนเสียง และประชาชนทราบถึงตัวบุคคลล่วงหน้าก่อนที่จะมีการลงคะแนนเสียงแล้ว จึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะใช้เป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจลงคะแนนให้พรรคการเมืองใด นอกจากนั้นเป็นการเสนอชื่อก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง จึงยังไม่มีทางทราบว่าผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจะเป็นหรือไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สำหรับจำนวนที่กำหนดให้ไม่เกินสามรายชื่อ ก็เพื่อให้พรรคการเมืองมีทางออกในกรณีที่บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อในอันดับต้น ๆ หรืออันดับใดอันดับหนึ่งมีเหตุทำให้ไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้ อย่างไรก็ดี ความในวรรคสองของมาตรานี้ได้ให้สิทธิแก่พรรคการเมืองที่จะไม่เสนอรายชื่อบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ เพื่อเป็นช่องทางสำหรับพรรคที่ไม่สามารถหาบุคคลที่เหมาะสมได้ แต่ในกรณีที่พรรคการเมืองใดไม่เสนอรายชื่อดังกล่าว ก็ย่อมไม่มีสิทธิที่จะเสนอชื่อบุคคลจากพรรคของตนให้เข้ารับการพิจารณารับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีได้ แต่ในชั้นการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรไม่ห้ามที่จะเสนอชื่อของบุคคลที่พรรคการเมืองอื่นได้เสนอไว้แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ เพราะถือว่ารายชื่อเหล่านั้นได้รับการกลั่นกรองหรือรับรู้มาจากประชาชนแล้ว

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรี หากกำหนดให้พรรคการเมืองต้องเสนอชื่อผู้ที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรีประกาศให้ประชาชนทราบก่อนการเลือกตั้ง พบว่า ประชาชนร้อยละ ๘๖.๙ เห็นว่า มีผลต่อการตัดสินใจในการลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ร้อยละ ๑๓.๑ เห็นว่าไม่มีผล ส่วนร้อยละ ๖.๑ ที่ไม่ทราบ/ไม่แน่ใจ[๖]

[๖] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๘๙ การเสนอชื่อบุคคลตามมาตรา ๘๘ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (๑) ต้องมีหนังสือยินยอมของบุคคลซึ่งได้รับการเสนอชื่อ โดยมีรายละเอียดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด (๒) ผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามที่จะเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๐ และไม่เคยทำหนังสือยินยอมตาม (๑) ให้พรรคการเมืองอื่นในการเลือกตั้งคราวนั้น การเสนอชื่อบุคคลใดที่มิได้เป็นไปตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าไม่มีการเสนอชื่อบุคคลนั้น	กำหนดเงื่อนไขของการเสนอชื่อบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง

คำอธิบายประกอบ

ที่ผ่านมาการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นการเลือกในสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะรู้ล่วงหน้าได้ว่าใครบ้างที่จะได้รับการเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองมักจะเสนอชื่อหัวหน้าพรรคการเมืองของตนเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็มิได้มีกฎหมายบังคับให้ต้องดำเนินการเช่นนั้น ดังนั้น เพื่อประกันว่าประชาชนจะได้ทราบล่วงหน้าว่า พรรคการเมืองจะเสนอผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงกำหนดให้พรรคการเมืองต้องมีมติให้ชัดเจนและแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดสมัครรับเลือกตั้งว่า จะสนับสนุนผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องประกาศให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป เพื่อประชาชนจะได้ใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจที่จะลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด ซึ่งโดยผลของระบบบัตรเลือกตั้งใบเดียวย่อมจะมีผลเป็นการสนับสนุนพรรคการเมือง และตัวบุคคลที่พรรคการเมืองนั้นเจตนาจะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองสามารถเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้วินิจฉัย ซึ่งอาจเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น หรือเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ นอกจากนั้นยังเป็นการเปิดโอกาสให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกได้จากบุคคลที่พรรคและประชาชนได้กลั่นกรองมาก่อนแล้วอย่างกว้างขวางว่าเหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี การกำหนดให้พรรคการเมืองเสนอรายชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีล่วงหน้า จึงเป็นการสร้างความเชื่อมโยงกับประชาชนโดยตรง ยิ่งกว่าการไปจำกัดให้ต้องเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะแม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชน แต่ก็เป็นการเลือกมาเพื่อให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนอาจมิได้ตั้งใจที่จะให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้

ส่วนการห้ามมิให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อยินยอมให้พรรคการเมืองเสนอชื่อได้มากกว่าหนึ่งพรรค ก็เป็นมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้เป็นข้อได้เปรียบในทางการเมืองในการรวบรวมคะแนนเสียงสนับสนุนตนเอง เพื่อให้ได้เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อให้การเลือกนายกรัฐมนตรีมีความโปร่งใสมากที่สุด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๐ พรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกัน และไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง การจัดทำบัญชีรายชื่อตามวรรคสอง ต้องให้สมาชิกของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย โดยต้องคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง	กำหนดเงื่อนไขและวิธีการในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้วจึงจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ แต่มิได้กำหนดจำนวนว่าจะต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นจำนวนเท่าใด การกำหนดเป็นเงื่อนไขว่าพรรคการเมืองจะต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก่อน จึงจะมีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ เพราะการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้ระบบบัตรใบเดียวที่ประชาชนจะลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง แล้วจึงนำคะแนนนั้นมาคำนวณหาจำนวนผู้ที่จะได้รับการเลือกตั้งจากผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ ถ้าพรรคการเมืองมิได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พรรคการเมืองนั้นย่อมไม่อาจมีคะแนนที่จะนำมาคำนวณสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ ส่วนเหตุที่มิได้กำหนดสัดส่วนระหว่างการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กับผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ เพราะโดยผลของวิธีการเลือกตั้งโดยใช้บัตรใบเดียวดังกล่าว พรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเพียง ๒ – ๓ คน แล้วส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อเต็มหนึ่งร้อยห้าสิบคน คะแนนเสียงที่จะนำมาคำนวณว่าผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อจะได้รับเลือกกี่คนย่อมมีเพียงเล็กน้อยและไม่ทำให้ได้ประโยชน์จากการส่งผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อแต่อย่างใด จึงไม่มีความจำเป็นต้องบังคับให้ต้องส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามจำนวนที่กำหนดดังที่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ

ความในวรรคสามแห่งมาตรานี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดทิศทางใหม่ของการเมืองไทย ไว้ ๓ เรื่องสำคัญ กล่าวคือ

(๑) การให้สมาชิกพรรคมีส่วนร่วมในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งเป็นการสร้างบทบาทของสมาชิกของพรรคการเมืองให้สูงขึ้น และเกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของพรรคการเมืองในเรื่องสำคัญ ๆ

(๒) การกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การพิจารณาผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งที่หลากหลายจากภูมิภาคต่าง ๆ โดยไม่ให้เกิดการกระจุกตัว

(๓) การสร้างความทัดเทียมกันระหว่างหญิงและชาย ให้เปิดโอกาสเท่าเทียมกันให้มากที่สุด โดยใช้กลไกทางพรรคการเมืองเป็นตัวนำ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๑ การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (๑) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยห้าร้อยอันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร (๒) นำผลลัพธ์ตาม (๑) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขต จำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ (๓) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (๒) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ (๔) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ และให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (๒) (๕) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของ	กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง และการคิดคำนวณคะแนนในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งตายภายหลังวันปิดรับสมัครรับเลือกตั้ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
แต่ละพรรคการเมืองแล้วให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้น เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปิดรับสมัครรับเลือกตั้งแต่ก่อนเวลาปิดการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนให้มาคำนวณตาม (๑) และ (๒) ด้วย การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	

คำอธิบายประกอบ

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกสองแบบ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และแบบบัญชีรายชื่อ ได้เริ่มมีขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแยกลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละแบบโดยใช้บัตรคนละใบ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้สร้างระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่ โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งได้หนึ่งคะแนน สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และนำคะแนนจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ด้วย ซึ่งมีผู้เรียกระบบการเลือกตั้งนี้ว่า “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” การเลือกตั้งระบบนี้มุ่งประสงค์ที่จะทำให้ทุกคะแนนมีความหมายไม่ถูกทิ้งเสียเปล่า โดยทุกคะแนนที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต (ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งหรือไม่ได้รับเลือกตั้ง) จะนำไปรวมเป็นคะแนนของพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ ระบบการเลือกตั้งนี้ให้ความสำคัญทั้งคนที่พรรคการเมืองส่งสมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองที่ส่งคนลงสมัครและบัญชีรายชื่อผู้ที่ถูกเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีประกอบกัน อีกทั้งยังมุ่งหมายให้พรรคการเมืองกำกับดูแลผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของตน มิให้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพราะถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุจริตในการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่ส่งสมัครก็จะไม่ได้คะแนนเพื่อคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไปด้วย

นอกจากนี้ ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวยังเป็นระบบที่เรียบง่ายโดยใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเพียงใบเดียว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่สับสนในการลงคะแนนแบบบัตรเลือกตั้งสองใบซึ่งเป็นเหตุให้มีบัตรเสียเป็นจำนวนมาก และเป็นระบบการเลือกตั้งที่บริหารจัดการเลือกตั้งได้ง่ายกว่าเดิม สามารถลดจำนวนกรรมการประจำหน่วยลงได้ จึงเป็นการประหยัดงบประมาณ อีกทั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะได้รับ จะสัมพันธ์กับจำนวนคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น เช่น พรรค ก. ได้คะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงให้ร้อยละ ๕๐ ของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง พรรค ก. ก็จะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยละ ๕๐ ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดคือจำนวน ๒๕๐ คนจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ๕๐๐ คน ตามสัดส่วนที่สัมพันธ์กัน

วิธีการคำนวณได้กำหนดไว้ตามวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) นำคะแนนรวมทั้งประเทศที่พรรคการเมืองทุกพรรคที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหารด้วยห้าร้อย อันเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทนราษฎร เช่น คะแนนรวมของทุกพรรคการเมืองมีจำนวน ๓๐,๐๐๐,๐๐๐ คะแนน หารด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ๕๐๐ คน ได้ผลลัพธ์เท่ากับ ๖๐,๐๐๐ คะแนน คะแนน ๖๐,๐๐๐ คะแนน จึงเป็นคะแนนเฉลี่ยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๑ คน

$$\frac{๓๐,๐๐๐,๐๐๐}{๕๐๐} = ๖๐,๐๐๐$$

สำหรับคะแนนรวมของทุกพรรคการเมืองที่นำมาคำนวณนั้น คือคะแนนที่ผู้สมัครหรือพรรคการเมืองได้รับจากคะแนนที่เป็นบัตรดีเท่านั้น

(๒) นำผลลัพธ์ตาม (๑) ไปหารจำนวนคะแนนรวมทั้งประเทศของพรรคการเมืองแต่ละพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุกเขต จำนวนที่ได้รับให้ถือเป็นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ เช่น พรรค ก. ได้คะแนนรวมทั้งสิ้น ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ คะแนน จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้เท่ากับ ๑๕,๐๐๐,๐๐๐ คะแนน หารด้วย ๖๐,๐๐๐ คะแนน ได้ผลลัพธ์ เท่ากับ ๒๕๐ คน ดังนั้นจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองประเภทที่พรรค ก. จะพึงมีได้เท่ากับ ๒๕๐ คน

$$\frac{๑๕,๐๐๐,๐๐๐}{๖๐,๐๐๐} = ๒๕๐$$

(๓) นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ตาม (๒) ลบด้วยจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งในทุกเขตเลือกตั้ง ผลลัพธ์คือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ หมายความว่า

หากพรรค ก. ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ๒๐๐ คน เมื่อนำไปหักจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองประเภทที่พึงมี จำนวน ๒๕๐ คน พรรค ก. จะได้รับจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออีก ๕๐ คน ซึ่งได้มาจาก ๒๕๐ ลบด้วย ๒๐๐ เท่ากับ ๕๐ คน

๒๕๐ - ๒๐๐ = ๕๐

(๔) ถ้าพรรคการเมืองใดมีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่ากับหรือสูงกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ให้พรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามจำนวนที่ได้รับจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และไม่มีสิทธิได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เช่น พรรค ข. จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้จากการคำนวณตาม (๒) จำนวน ๕๐ คน แต่พรรค ข. มีผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ๕๐ คน หรือ ๕๕ คน กรณีเช่นนี้ พรรค ข. ก็จะไม่ได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออีก กรณีดังกล่าว ในทางวิชาการการเลือกตั้งเรียกว่า เป็นกรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนเกิน (Overhang) ซึ่งเป็นกรณีที่พรรคการเมืองได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ เช่น พรรค ข. ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ๕๕ คน ซึ่งเกินจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรค ข. จะพึงมีได้ จำนวน ๕๐ คน จำนวนส่วนเกิน Overhang คือ ๕๕ – ๕๐ = ๕

กรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนเกิน (Overhang) ตาม (๔) ให้นำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดไปจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต่ำกว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ตาม (๒) ตามอัตราส่วน แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (๒) ซึ่งมาตรา ๙๑ วรรคท้ายได้บัญญัติว่า “...หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณการคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” ฉะนั้นรายละเอียดวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง จึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ส่วนข้อความที่ว่า “แต่ต้องไม่มีผลให้พรรคการเมืองใดดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินจำนวนที่จะพึงมีได้ตาม (๒)” ก็เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการคำนวณที่จะบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นแนวทางว่าจะใช้หลักเกณฑ์วิธีการคำนวณแบบใดต้องไม่ให้มีผลเกิดขึ้นในลักษณะดังกล่าว

ในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติ” เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๘ คณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติได้เสนอรายงานผลการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเมื่อวันที่ ๖ มกราคม ๒๕๕๙ โดยเสนอสูตรการคำนวณเพื่อจัดสรร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามอัตราส่วนในกรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนเกิน (Overhang) โดยใช้วิธีบัญญัติไตรยางศ์[๗] คือ

$$\frac{๑๕๐ \times \text{จำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจะได้รับ}}{๑๕๐ + \text{จำนวน ส.ส. ส่วนเกิน (Overhang)}}$$

เช่น พรรค ข. จะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๕๐ คน และเป็นกรณีที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนเกิน (Overhang) ๕

$$\frac{๑๕๐ \times ๕๐}{๑๕๐ + ๕} = ๔๘.๓๘$$

พรรค ข. จะได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นจำนวนเต็มก่อน คือ ๔๘ คน ถ้าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองยังไม่ครบจำนวน ๑๕๐ คน ให้พรรคที่มีเศษจากการคำนวณมากที่สุดได้รับการจัดสรรเพิ่มอีก ๑ คน ตามลำดับจนครบจำนวน ๑๕๐ คน ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณเช่นเดียวกับการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีตามมาตรา ๘๖ ซึ่งในทางคณิตศาสตร์เรียกว่า การใช้ค่าทศนิยมแบบเศษเหลือมากที่สุด (Largest remainder method) ซึ่งการใช้ค่าทศนิยมวิธีนี้จะไม่มีการปัดเศษทศนิยมเป็นจำนวนเต็ม กรณีมีเศษทศนิยมถึง ๐.๕ และจะไม่มีการปัดเศษทศนิยมทิ้ง กรณีมีเศษทศนิยมไม่ถึง ๐.๕

การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะพึงมีได้ และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจะได้รับ ตามมาตรา ๙๑ (๒) (๓) คณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติได้เสนอว่า ยังจะไม่มีการปัดค่าทศนิยมเพื่อหาจำนวนคนก่อน แต่ให้คงจำนวนค่าทศนิยมไว้ก่อน เพราะถ้ามีการปัดค่าทศนิยมก่อนอาจมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องคำนวณจากจำนวนค่าตัวเลขที่ได้จริงในการคำนวณขั้นนี้จนครบกระบวนการเสียก่อน แล้วจึงคำนวณหาจำนวนคนที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะได้รับในขั้นสุดท้ายของการคำนวณตามหลักการใช้ค่าทศนิยมแบบเศษเหลือมากที่สุด

(๕) เมื่อได้จำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองแล้ว ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งตามลำดับหมายเลขในบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น พรรค ข. ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๕๐ คน ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรค ข. ลำดับที่ ๑ ถึงลำดับที่ ๕๐ จะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สำหรับความในวรรคสองที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใดตายภายหลังวันปิดรับสมัครรับเลือกตั้ง แต่ก่อนเวลาปิดการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง ให้นำคะแนนที่มีผู้ลงคะแนนนำมาคำนวณตาม (๑)

---

[๗] รายงานผลการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติ (เพื่อพิจารณาจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ร่างแรก) โดยคณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติ ในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ, สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๖ มกราคม ๒๕๕๙, หน้า ๒๐-๒๑

และ (๒) ด้วย” เป็นการบัญญัติให้เกิดความชัดเจนว่า หากเกิดกรณีดังกล่าวให้นำคะแนนของผู้นั้นมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ส่งสมัครผู้นั้นด้วย

โดยที่รัฐธรรมนูญบัญญัติวิธีการในการคำนวณไว้เพียงหลักเกณฑ์ที่สำคัญ จึงมีบทบัญญัติไว้ในวรรคสาม เพื่อให้สามารถกำหนดให้การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้ง ในรายละเอียดได้โดยตราเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อนึ่ง บทบัญญัติในเรื่องวิธีการเลือกตั้งตามที่เคยบัญญัติมาในรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ๆ นั้น จะใช้คำว่า “บัตรเลือกตั้ง” เป็นสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดผลว่า ในการจัดการเลือกตั้งจะต้องมีการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้งตลอดไป จะใช้วิธีการทางอีเล็คทรอนิคส์ หรือวิธีอื่นที่ไม่ใช่ “บัตรเลือกตั้ง” ไม่ได้ แต่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้ ได้หลีกเลี่ยงคำว่า “บัตรเลือกตั้ง” โดยใช้คำว่า “คะแนน” หรือ “คะแนนเสียงเลือกตั้ง” แทน ด้วยวิธีนี้ หากในภายหน้ามีวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยวิธีอื่นใดนอกจากวิธีใช้ “บัตรลงคะแนน” ก็จะสามารถปรับปรุงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งให้สอดคล้องกันได้ โดยไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ประชาชนร้อยละ ๗๗.๖ เห็นด้วยกับการใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงใบเดียว เพื่ออำนวยความสะดวกและง่ายสำหรับผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยประชาชนในทุกภาค ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา และทุกอาชีพมีความเห็นเช่นเดียวกัน[๙]

[๙] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๒ เขตเลือกตั้งที่ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ให้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และมิให้นับคะแนนที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนได้รับไปใช้ในการคำนวณตามมาตรา ๙๑ ในกรณีเช่นนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการให้มีการรับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งใหม่ โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งเดิมทุกรายไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่นั้น	เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น ไม่ถูกจำกัดให้ต้องเลือกคนใดคนหนึ่งที่พรรคการเมืองส่งลงสมัคร โดยเปิดทางเลือกให้สามารถลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยได้ และคะแนนดังกล่าวจะมีผลต่อการได้รับเลือกหรือไม่ได้รับเลือกของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้พรรคการเมืองต้องระมัดระวังและรอบคอบในการส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้ง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นการสร้างหลักการขึ้นใหม่ เพื่อให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีช่องทางในการปฏิเสธผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมดได้ เพื่อเป็นมาตรการบังคับให้พรรคการเมืองต้องคัดสรรคนที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชนในเขตเลือกตั้งอย่างแท้จริง โดยกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะได้รับเลือกตั้งจะต้องได้คะแนนเสียงมากกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใด ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๘๕ ที่ได้รับรองสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแล้วว่าจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้ใด หรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้ (vote no) โดยเขตเลือกตั้งใดไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากกว่าคะแนนเสียงที่ไม่เลือกผู้ใดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ให้จัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ และมิให้นำคะแนนนั้นไปคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นตามมาตรา ๙๑ และกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเปิดรับสมัครใหม่ โดยห้ามผู้สมัครเดิมทุกรายสมัครรับเลือกตั้งที่จะจัดขึ้นใหม่ในคราวนั้นเพราะถือว่าประชาชนโดยเสียงข้างมากได้ปฏิเสธที่จะเลือกบุคคลเหล่านั้นแล้ว การห้ามนี้จะมีผลเฉพาะในการเลือกตั้งที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่นั้นเท่านั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๓ ในการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าต้องมีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ในบางเขตหรือบางหน่วยเลือกตั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งยังไม่แล้วเสร็จ หรือยังไม่มีการประกาศผลการเลือกตั้งครบทุกเขตเลือกตั้งไม่ว่าด้วยเหตุใด การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองพึงมีและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่ผลการคำนวณตามวรรคหนึ่งทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดลดลง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นในลำดับท้ายตามลำดับพ้นจากตำแหน่ง	กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมี และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับในกรณีที่ยังไม่อาจประกาศผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้ครบทุกเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่อุดช่องว่างในกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งยังไม่ครบถ้วน และจำเป็นต้องทราบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคจะพึงมี และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ แต่โดยที่มีรายละเอียดที่จะต้องบัญญัติให้ชัดเจนเพื่อสามารถปฏิบัติได้ ไม่เหมาะสมที่จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงกำหนดให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบัญญัติไว้ การที่จำเป็นต้องทราบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะประกาศผลการเลือกตั้งครบทุกเขต ก็เนื่องจาก ความในมาตรา ๘๕ วรรคสี่ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง และขณะเดียวกันความในมาตรา ๘๔ ได้กำหนดว่าเมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดแล้ว หากมีความจำเป็นจะต้องเรียกประชุมรัฐสภา ก็ให้ดำเนินการเรียกประชุมรัฐสภาได้ โดยให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

(๒) สำหรับความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อต้องพ้นจากตำแหน่ง นอกเหนือจากการพ้นจากตำแหน่งในกรณีปกติ กล่าวคือ หลังจากที่มีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคพึงมีในขณะที่ผลการเลือกตั้งยังไม่ได้ครบทุกเขต และได้มีการประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคจะได้รับเลือกตั้ง และสมาชิกดังกล่าวได้เข้าปฏิบัติหน้าที่แล้ว ต่อมาเมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งเพิ่มขึ้น จะต้องมีการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคจะพึงมี และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อใหม่ให้สอดคล้องกับผลการลงคะแนนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในการคำนวณใหม่อาจทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงไปได้ ในกรณีที่พรรคการเมืองใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเปลี่ยนแปลงไปในทางเพิ่มขึ้น ย่อมไม่เกิดปัญหาสำหรับพรรคนั้น เพราะสามารถนำรายชื่อลำดับถัดไปมาประกาศให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมได้ แต่พรรคการเมืองที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลดลงจะเกิดปัญหาว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร ความในวรรคสองจึงต้องกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นในลำดับสุดท้ายพ้นจากตำแหน่งตามลำดับ ตัวอย่าง เช่น พรรค ก ซึ่งเดิมคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้ ๑๐ คน แต่ผลการคำนวณจากคะแนนการเลือกตั้งใหม่ทำให้พรรค ก ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อลดลงเหลือจำนวน ๙ คน ก็ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรค ก ในลำดับท้ายตามลำดับ คือ ลำดับที่ ๑๐ พ้นจากตำแหน่ง

การที่ยังไม่อาจประกาศผลการเลือกตั้งได้ครบทุกเขตอาจเกิดได้ในกรณีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑) คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งใดทั้งเขตเลือกตั้ง หรือสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในบางหน่วยเลือกตั้ง ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งตามมาตรา ๒๒๕ กรณีมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

๒) กรณีที่การเลือกตั้งยังไม่แล้วเสร็จ เช่น การออกเสียงลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งแห่งใดไม่สามารถกระทำได้ หรือการนับคะแนน ณ ที่เลือกตั้งใดไม่สามารถกระทำได้ อันเนื่องจากเกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย หรือเหตุจำเป็นอย่างอื่น

๓) มีกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งมีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดยังมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงทำการไต่สวน และผลการไต่สวนยังไม่แล้วเสร็จ จึงยังไม่ประกาศผลการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๔ ภายในหนึ่งปีหลังจากวันเลือกตั้งอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดขึ้นใหม่ เพราะเหตุที่การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้นำความในมาตรา ๙๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างไม่ว่าด้วยเหตุใดภายหลังพ้นเวลาหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้งทั่วไป มิให้มีผลกระทบกับการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมีตามมาตรา ๙๑	กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ในกรณีมีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป

คำอธิบายประกอบ

โดยที่ระบบการเลือกตั้งที่กำหนดขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญ ได้ใช้ระบบการลงคะแนนโดยบัตรใบเดียวสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง แล้วนำคะแนนนั้นไปรวมกันทั้งประเทศที่แต่ละพรรคได้รับ และนำไปคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคจะได้รับเลือกตั้ง ด้วยระบบดังกล่าว ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป ย่อมจะทำให้คะแนนที่จะนำมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติมาตรานี้เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการที่จะนำคะแนนที่เกิดจากการเลือกตั้งใหม่มาคำนวณ

หลักเกณฑ์สำคัญของมาตรานี้ ได้แยกออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง สำหรับกรณีที่มีการเลือกตั้งใหม่ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเลือกตั้งทั่วไป และส่วนที่สอง สำหรับกรณีที่มีการเลือกตั้งใหม่ภายหลังหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเลือกตั้งทั่วไป

สำหรับในส่วนที่หนึ่งนั้น ได้กำหนดให้มีการนำคะแนนที่เกิดจากการเลือกตั้งใหม่มาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองใหม่ แต่จำกัดแต่เฉพาะในการเลือกตั้งใหม่ที่เกิดจากการเลือกตั้งที่มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมเท่านั้น หากเป็นการเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุที่ตาย ลาออก หรือพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากการขาดคุณสมบัติในบางประการที่ไม่มีลักษณะเป็นการทุจริตจะไม่มีผลกระทบต่อการคำนวณที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เหตุที่จำกัดแต่เฉพาะในกรณีที่การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมก็เนื่องจากเห็นว่า คะแนนที่ได้นำมาคำนวณในชั้นต้น เป็นคะแนนที่เกิดจากผลของการไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม จึงไม่สมควรที่จะปล่อยให้ผ่านไป ส่วนการเลือกตั้งใหม่ที่เกิดจากเหตุอื่น มิได้มีเหตุอันจะสงสัยในความถูกต้องของคะแนนที่ประชาชนได้ออกเสียงไว้ ส่วนการกำหนดระยะเวลาหนึ่งปีไว้

เพราะเห็นว่าการดำเนินการตรวจสอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งควรจะได้ทำให้แล้วเสร็จอย่างช้าไม่ควรเกินหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเลือกตั้งทั่วไป

สำหรับส่วนที่สอง ได้กำหนดให้การเลือกตั้งใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้งทั่วไป ไม่ว่าด้วยเหตุใดมิให้มีผลกระทบต่อการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคจะพึงมี ซึ่งหมายความว่าจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคมีอยู่จะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไปจากที่อยู่ สำหรับระยะเวลาหนึ่งปีที่กำหนดไว้นั้น เนื่องจากเห็นว่าระยะเวลาดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่สมควรแล้ว หากไม่มีการกำหนดระยะเวลาไว้ จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมีความไม่แน่นอนไปตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งอยู่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๕ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (๑) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง (๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักรจะขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่ และตามวันเวลา วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขในการออกเสียงเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง รวมทั้งการจำกัดสิทธิบางประการของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๕ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๙๙ ยกเว้นในอนุมาตรา (๒) ซึ่งกำหนดให้บุคคลผู้มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเดิมกำหนดให้ “มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง” การที่กำหนดให้นับถึงวันเลือกตั้งนั้นมีเหตุผลว่า เมื่อถือเอาอายุสิบแปดปีเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่ามีวุฒิภาวะที่สมควรใช้สิทธิเลือกตั้งได้ การนับอายุจึงสมควรนับถึงวันเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้ผู้ที่มีอายุครบสิบแปดปีหลังวันที่ ๑ มกราคม แต่ก่อนวันเลือกตั้ง ไม่ถูกตัดสิทธิ ดังเช่นที่ผ่านมา ทั้งยังทำให้มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย

(๒) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งของตนได้ มี ๓ กรณี คือ

๑) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เช่น นาย ก มีชื่อเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แต่มาทำงานอยู่ที่เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร สามารถขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งของตนที่เขตจตุจักร กรุงเทพมหานครได้

๒) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวัน นับถึงวันเลือกตั้ง เช่น นาย ก มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เป็นเวลาน้อยกว่าเก้าสิบวัน แต่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง นาย ก สามารถขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งที่เขตจตุจักร กรุงเทพมหานครได้

๓) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร เช่น นาย ก มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ แต่เดินทางไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา นาย ก สามารถขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้

การขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง สถานที่ วัน เวลา วิธีการ และเงื่อนไข ในการออกเสียงลงคะแนน ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๓) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ เนื่องจากมาตรา ๕๐ (๗) กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ เมื่อบัญญัติให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจึงเป็นเหตุให้ถูกจำกัดสิทธิได้ หลักการนี้เป็นหลักการเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๖๘) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๗๒) ซึ่งกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ทั้งนี้ ตามมาตรา ๙๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง.อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้ชัดแจ้งว่า สิ่งที่จะถูกตัดได้ต้องเป็น “สิทธิ” เท่านั้น โดยจะตรากฎหมายเพื่อตัดหรือจำกัดเสรีภาพเพราะเหตุที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมิได้ และสิทธิของบุคคลตามมาตรา ๙๕ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่บัญญัติให้ต้องถูกจำกัดนั้น ต้องเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นเองที่ผู้นั้นสามารถเลือกที่จะใช้สิทธินั้นได้ตามอำนาจที่กฎหมายรับรองให้กระทำการใด ๆ โดยสุจริต และอย่างอิสระ เช่น สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น หรือสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีกฎหมายรองรับให้บุคคลมีสิทธิดังกล่าว แต่มิใช่เป็นเสรีภาพของบุคคลนั้นในการประกอบอาชีพตามมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง (๑) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ (๓) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย (๔) วิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ	กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๙๐) สำหรับรัฐธรรมนูญก่อนหน้านั้นได้บัญญัติให้ไปกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้กำหนดห้ามมิให้ภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ใช้สิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกัน ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ (มาตรา ๑๑๐) ได้มีการแก้ไขโดยตัดความ “คนหูหนวกและเป็นใบ้ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้” ออก เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของผู้พิการ และบัญญัติลักษณะนี้เรื่อยมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้แก้ไขความในอนุมาตรา (๒) เป็น “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” โดยเพิ่มความว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” โดยถือหลักว่าคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจึงควรต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที

เคยมีปัญหาว่า “แม่ชี” เป็น "นักบวช" หรือไม่ และคณะกรรมการกฤษฎีกาได้วินิจฉัยว่า “แม่ชี” เป็น “นักบวช” โดยยึดตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ซึ่งกำหนดความหมายของคำว่า “นักบวช” ว่า ผู้ที่ได้เข้าพิธีบวชตามลัทธิศาสนาต่างๆ เช่น ภิกษุ สามเณร บาทหลวง การเข้าพิธีบวชดังกล่าวจึงหมายถึงการเข้าพิธีบวชตามหลักศาสนาหรือตามความเชื่อของบุคคลในลัทธินั้น ๆ และเมื่อแม่ชีต้องผ่านพิธีการบวชกับพระภิกษุและมีการกล่าวคำขอบวช ซึ่งถือได้ว่าการดำเนินการดังกล่าวเป็นการเข้าพิธีบวชแล้ว ดังนั้น คำว่า “แม่ชี” จึงอยู่ในความหมายของคำว่า “นักบวช”[๙]

[๙] บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง สิทธิเลือกตั้งของชีและแม่ชีตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เรื่องเสร็จที่ ๑๕๔๔/๒๕๕๖

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๗ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีนับถึงวันเลือกตั้ง (๓) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภา ระยะเวลาเก้าสิบวันดังกล่าวให้ลดลงเหลือสามสิบวัน (๔) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ด้วย (ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง (ข) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง (ค) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีการศึกษา (ง) เคยรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ หรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งแล้วแต่กรณี เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี	กำหนดคุณสมบัติของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๑) และต่อมาในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับได้บัญญัติให้คุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๙๒) ได้กำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเฉพาะในเรื่องอายุ และการศึกษาเท่านั้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๘๘) ได้กำหนดเพิ่มคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งเกี่ยวกับสัญชาติ และคุณสมบัติอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๑๗) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๙๔) ได้เพิ่มเรื่องการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติเรื่องการศึกษาไว้ ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๑๑ หลังจากนั้นในรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๑๑) ได้เพิ่มลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดเชื่อมโยงในพื้นที่ที่สมัครรับเลือกตั้ง เช่น การมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ในจังหวัดนั้น สถานที่เกิด สถานศึกษา หรือจังหวัดที่เคยรับราชการ เป็นคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย และต่อมาได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดอายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้งนั้น เป็นหลักการเดียวกับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ส่วนการกำหนดเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องสังกัดพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หากเป็นกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบและผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ประสงค์จะย้ายพรรคการเมืองก็สามารถย้ายพรรคการเมืองได้แต่ต้องมีระยะเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับถึงวันเลือกตั้งจึงจะมีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองที่ย้ายมาสังกัดใหม่ได้

การกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่สมัครรับเลือกตั้ง เช่น การมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งหรือถิ่นกำเนิด หรือที่ตั้งสถานศึกษา หรือ จังหวัดที่เคยรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๑) ติดยาเสพติดให้โทษ (๒) เป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต (๓) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) (๕) อยู่ระหว่างถูกระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวหรือถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล (๗) เคยได้รับโทษจำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงสิบปีนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (๘) เคยถูกสั่งให้พ้นจากราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ (๙) เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า	กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน (๑๑) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง (๑๒) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง (๑๓) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (๑๔) เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี (๑๕) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (๑๖) เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ (๑๗) อยู่ในระหว่างต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๑๘) เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔ หรือมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม	

คำอธิบายประกอบ

(๑) การที่ต้องกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยจึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชน โดยได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๙๓) กำหนดลักษณะว่า (๑) ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ (๒) คนตาบอดทั้งสองข้าง (๓) บุคคลล้มละลายซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี (๔) ผู้เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท (๕) ข้าราชการประจำ (๖) บุคคลซึ่งเคยเป็นข้าราชการประจำมาแล้วและได้พ้นจากตำแหน่งราชการประจำมายังไม่ถึงหนึ่งปีในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังจากนั้นในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาจึงมี

การปรับปรุงแก้ไขลักษณะต้องห้ามบางประการเพื่อให้เหมาะสมและเป็นไปตามสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ เรื่อยมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ปรับปรุงบัญญัติลักษณะต้องห้ามหลายประการใหม่ เพื่อให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น บางกรณีเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ (มาตรา ๘) และในหลายกรณีเป็นการบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้บริหารบ้านเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลเข้ามาบริหารบ้านเมือง

(๒) ในกรณีเพื่อให้เกิดความชัดเจนมีการปรับปรุงข้อความใน อนุมาตรา (๗) และ (๙) ดังนี้

อนุมาตรา (๗) จากเดิมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๒ (๕) กำหนดว่า “เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุก โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง...” เป็น “เคยได้รับโทษจำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงสิบปีนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

เรื่องนี้ เดิมรัฐธรรมนูญได้มีวิธีการเขียนลักษณะต้องห้ามที่เกี่ยวกับการจำคุก ๒ แนวทาง กล่าวคือ แนวทางที่ ๑ การใช้คำว่า “ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” ซึ่งแปลว่า ต้องได้รับโทษจริง แนวทางที่ ๒ การใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” ซึ่งหมายความถึง บุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยไม่คำนึงว่าจะได้รับโทษจำคุกจริงหรือไม่ แต่ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๓๖/๒๕๔๒ สรุปว่าแม้รัฐธรรมนูญจะใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่การที่จะก่อให้เกิดผลร้ายต่อบุคคล จะต้องตีความอย่างแคบ กล่าวคือในส่วนที่เกี่ยวกับคำพิพากษา ต้องหมายถึงคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้ว ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับผลของคำพิพากษา แม้จะบัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” ก็ต้องหมายความว่าบุคคลนั้นได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาเช่นเดียวกับที่เขียนว่า “ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษา” เพราะฉะนั้นในการเขียนรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา จึงได้บัญญัติเสียใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจนเพื่อเปลี่ยนแปลงผลของคำวินิจฉัยของรัฐธรรมนูญให้ตรงตามเจตนารมณ์

อนุมาตรา (๙) จากเดิมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๒ (๗) กำหนดว่า “เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ” เป็น “เคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะร่ำรวยผิดปกติ หรือเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” โดยเห็นว่า การที่บุคคลใดกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจนศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ย่อมไม่อยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ ไม่สมควรให้เข้ามีอำนาจในทางการเมืองอีก

(๓) บัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ในอนุมาตรา (๑๐) และ (๑๑)

อนุมาตรา (๑๐) เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง โดยเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ที่ได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามว่า บุคคลที่จะเป็นกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านนั้น หากเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า

กระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายบางประการตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๒ (๑๑) แล้ว จะเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านไม่ได้เลยตลอดชีวิต ไม่ว่าจะได้รับโทษหรือไม่ หรือแม้แต่จะมีการล้างมลทิน หรือได้รับอภัยโทษในภายหลังก็ตาม อย่างไรก็ดี ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี ทั้งนี้ หลักการสำคัญของบทบัญญัติอนุมาตรา (๑๐) จะต้องยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่ โดยเหตุนี้ในเวลาที่มีการล้างมลทิน หรืออภัยโทษ จะทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับผลจากการล้างมลทิน หรือได้รับการอภัยโทษเลย เนื่องจากการล้างมลทิน คือ การลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาครบถ้วนและพ้นโทษแล้ว หรือการอภัยโทษ คือ การให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษที่กำลังได้รับโทษอยู่ ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไป ซึ่งเป็นการล้างโทษ ไม่ใช่การล้างความผิด ดังนั้น ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติอนุมาตรา (๑๐) ความผิดนั้นยังคงอยู่ จึงถือว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อนุมาตรา (๑๑) บัญญัติหลักการใหม่ว่า บุคคลที่ “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง” ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะถือว่าบุคคลนั้นได้ทำทุจริตตั้งแต่ต้นแล้ว ย่อมเป็นผู้ไม่สมควรที่จะเข้ามาเป็นผู้แทนของประชาชนอีกต่อไป เป็นหลักการที่เทียบเคียงเช่นเดียวกับผู้ทุจริตการสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการ ก็จะถูกตัดสิทธิในการสมัครสอบแข่งขันเช่นเดียวกัน

หมายเหตุ (๑) ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการห้ามผู้ที่เคยรับโทษจำคุกแต่พ้นโทษยังไม่ถึงนับถึงวันเลือกตั้ง (ยกเว้นความผิดโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษซึ่งมีโทษเล็กน้อย เช่น การดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้า การแจ้งความเท็จ ฯลฯ) ห้ามลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพบว่า ประชาชนร้อยละ ๗๐.๐ เห็นด้วย และร้อยละ ๓๐.๐ ไม่เห็นด้วย[๑๐]

(๒) ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการห้ามผู้ที่ถูกศาลตัดสินว่าทุจริตต่อการเลือกตั้ง ห้ามลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พบว่าประชาชนร้อยละ ๘๓.๒ เห็นด้วย และร้อยละ ๑๖.๘ ไม่เห็นด้วย[๑๑]

---

[๑๐] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

[๑๑] ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙), สำนักงานสถิติแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๙๙ อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเลือกตั้ง ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร จะมีการควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้	กำหนดวาระของสภาผู้แทนราษฎร และห้ามมิให้มีการควบรวมพรรคการเมืองระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร

คำอธิบายประกอบ

ความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกันการควบรวมพรรคการเมือง ซึ่งมีที่มาจากหลักสำคัญที่วางในรัฐธรรมนูญ คือ การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง และไม่ประสงค์ให้มีการย้ายพรรคการเมืองได้ อันเป็นการห้ามซื้อตัวบุคคลเพื่อหวังผลในทางการเมือง ซึ่งเดิมในอดีตก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ยังไม่เคยมีปัญหาการควบรวมพรรคการเมือง ต่อมาเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้มีวิธีการ “ซื้อตัว” สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยวิธีการควบรวมพรรคการเมือง เพราะได้มีการกำหนดว่าถ้าสมาชิกพ้นจากพรรคการเมืองหรือลาออกจากพรรค ถือว่าพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่กรณีพรรคการเมืองถูกยุบ สมาชิกย้ายไปสังกัดพรรคการเมืองใหม่ได้ จึงมีการควบรวมพรรคเกิดขึ้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้มีบทบัญญัติอนุญาตให้ควบรวมพรรคการเมืองได้ จึงทำให้มีการควบรวมพรรคการเมืองภายหลังมีการเลือกตั้งเพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้แก้ไขโดยบัญญัติห้ามมิให้มีการควบรวมพรรคการเมืองที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๐ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง	กำหนดวันเริ่มต้นสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คำอธิบายประกอบ

การกำหนดวันเริ่มต้นสมาชิกภาพนั้น เดิมมีแนวคิดหลายรูปแบบ คือ แบบที่ ๑ เริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๙๘ กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง แบบที่ ๒ เริ่มตั้งแต่วันปฏิบัติหน้าที่คือวันเปิดประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรก เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ มาตรา ๙๔ ได้กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาเป็นครั้งแรก และแบบที่ ๓ เริ่มตั้งแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง แต่มีปัญหาในการนับวันเริ่มต้นการปฏิบัติหน้าที่ และวันประกาศผล ดังนั้น ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ เป็นต้นมา จึงให้นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดวันเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร จึงได้กำหนดวันเริ่มต้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นนับตั้งแต่วันเลือกตั้ง และเหตุนี้จะทำให้ทราบแน่นอนถึงการนับระยะเวลาครบสี่ปี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๑ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ (๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร (๒) ตาย (๓) ลาออก (๔) พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๙๓ (๕) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๙๗ (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๗) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๔ หรือมาตรา ๑๘๕ (๘) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก (๙) พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกตามมติของพรรคการเมืองนั้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ในกรณีเช่นนี้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมิได้เข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่พ้นสามสิบวันดังกล่าว (๑๐) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง แต่ในกรณีที่ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองเพราะมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นไม่อาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่มีคำสั่งยุบพรรคการเมือง ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันถัดจากวันที่ครบกำหนดหกสิบวันนั้น (๑๑) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔ หรือมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม (๑๒) ขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร	กำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
(๑๓) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท	

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นการกำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งความส่วนใหญ่เป็นไปเช่นรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยมีส่วนที่แตกต่างและเพิ่มขึ้นใหม่ดังนี้

(๑) กรณีอนุมาตรา (๑๑) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔ หรือมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ซึ่งเป็นเหตุที่ได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องบทบัญญัติในมาตรา ๑๔๔ (ดูคำอธิบายประกอบในมาตรา ๑๔๔)

(๒) กรณีอนุมาตรา (๑๓) เป็นการคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ว่าสมาชิกภาพของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแม้จะมีการรอการลงโทษ ยกเว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท ซึ่งการเพิ่มความผิดฐานหมิ่นประมาทก็เพื่อเป็นการป้องกันการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งทางการเมืองกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแสดงความเห็นในสภาผู้แทนราษฎร และเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถแสดงความเห็นหรือให้ข้อมูลข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๒ เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ การเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักรตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา	กำหนดหลักเกณฑ์การเลือกตั้งทั่วไปภายหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ

คำอธิบายประกอบ

แต่เดิมรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ได้กำหนดว่า เมื่อสภาสิ้นอายุ จะมีพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งทั่วไป และในพระราชกฤษฎีกานั้นจะระบุวันเลือกตั้งไว้ด้วย โดยกำหนดวันเลือกตั้งเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร และได้มีการบัญญัติลักษณะนี้มาโดยตลอด กระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้กำหนดให้มีองค์กรอิสระ รวมทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นมาเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการจัดการดูแลการเลือกตั้ง จึงเกิดปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดวันเลือกตั้งในพระราชกฤษฎีกา เนื่องจากพระราชกฤษฎีกาเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยคำแนะนำของฝ่ายบริหาร ในกรณีฝ่ายบริหารจะตราพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภา ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่สามารถสอบถามคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนว่าจะกำหนดวันเลือกตั้งวันใด ทำให้เกิดปัญหาข้อขัดข้อง ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๒/๒๕๕๗[๑๒] ว่าการกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปขึ้นใหม่เป็นอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันของนายกรัฐมนตรีและประธานกรรมการการเลือกตั้ง แต่ก็ยังไม่กระจ่างชัดว่าจริง ๆ ใครเป็นผู้กำหนดวันเลือกตั้ง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้เปลี่ยนหลักการใหม่ โดยกำหนดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปก่อน ส่วนวันเลือกตั้งจะเป็นวันใดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

[๑๒] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๑ ตอนที่ ๔๑ก ๑๗ เมษายน ๒๕๕๗

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไป การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา และให้กระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน ภายในห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาตามวรรคหนึ่งใช้บังคับ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันแต่ไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวใช้บังคับ วันเลือกตั้งนั้นต้องกำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร	กำหนดอำนาจในการยุบสภา และเงื่อนไขในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการยุบสภามีบัญญัติมาแต่ดั้งเดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๕) เป็นต้นมา การยุบสภาผู้แทนราษฎร เป็นเครื่องมือในการคานอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ ขณะเดียวกันการยุบสภาก็เป็นการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารเพื่อส่งคืนอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสิน เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งรุนแรงในรัฐสภาหรือปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลรวมทั้งการยุบสภาเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง

การยุบสภาผู้แทนราษฎรให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา และให้กระทำได้เพียงครั้งเดียวในเหตุการณ์เดียวกัน เช่น รัฐบาลเสนอร่างกฎหมายที่เป็นนโยบายสำคัญ แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการของร่างกฎหมายดังกล่าว นายกรัฐมนตรีอาจดำเนินการให้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรได้ และเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ นายกรัฐมนตรีคนเดิมได้กลับมาเป็นรัฐบาล จึงเสนอร่างกฎหมายเดิมที่เคยเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร หากสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่รับหลักการของร่างกฎหมายนั้นอีก จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเพราะเหตุนั้นอีกไม่ได้ แต่การยุบสภาไม่จำเป็นต้องกระทำเพราะเหตุที่เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติเสมอไป การยุบสภาอาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากฝ่ายบริหารต้องการฟังเสียงประชาชนเมื่อมีปัญหาสำคัญ หรือหยั่งความนิยมที่ประชาชนยังมีต่อพรรคการเมืองของรัฐบาล เพื่อความมั่นใจในการที่จะดำเนินนโยบายที่สำคัญ ๆ ต่อไปก็ได้

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนหลักการใหม่โดยกำหนดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปก่อน ส่วนวันเลือกตั้งจะเป็นวันใดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด ตามที่ได้บัญญัติไว้แล้วในมาตรา ๑๐๒ ดังนั้น ความในวรรคสามแห่งมาตรานี้จึงได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องประกาศกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปใน

ราชกิจจานุเบกษาภายในห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกายุบสภามีผลใช้บังคับ โดยวันเลือกตั้งที่กำหนดต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน แต่ไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวใช้บังคับ

เหตุที่กำหนดระยะเวลาวันเลือกตั้งยาวกว่าการเลือกตั้งทั่วไปกรณีอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๒ ที่กำหนดไว้สี่สิบห้าวันนับแต่วันที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ ก็เนื่องจากเหตุการณ์การยุบสภาไม่มีความแน่นอนดังเช่นการครบอายุของสภาผู้แทนราษฎร จึงให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถกำหนดระยะเวลาของวันเลือกตั้งให้ยาวขึ้นได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้สมัครและพรรคการเมืองมีความพร้อมในการเลือกตั้งและไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันในการเลือกตั้ง ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาความลักลั่นในทางปฏิบัติ ดังที่มีคำอธิบายในมาตรา ๑๐๒ แล้ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๔ ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดการเลือกตั้งตามวันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดตามมาตรา ๑๐๒ หรือมาตรา ๑๐๓ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ก็ได้ แต่ต้องจัดให้มีการเลือกตั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เหตุดังกล่าวสิ้นสุดลง แต่เพื่อประโยชน์ในการนับอายุตามมาตรา ๙๕ (๒) และมาตรา ๙๗ (๒) ให้นับถึงวันเลือกตั้งที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๑๐๒ หรือมาตรา ๑๐๓ แล้วแต่กรณี	ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ได้ในกรณีมีเหตุจำเป็น

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา ในกรณีที่มีเหตุทำให้การลงคะแนนเลือกตั้งไม่สามารถกระทำในวันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดได้ เช่น เกิดจลาจล อุทกภัย อัคคีภัย เหตุสุดวิสัย เหตุจำเป็นอย่างอื่น โดยบัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกตั้งขึ้นใหม่ได้ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องจัดให้มีการเลือกตั้งภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เหตุดังกล่าวหมดไป การกำหนดวันเลือกตั้งใหม่นี้ ไม่จำเป็นต้องมีการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงพระราชกฤษฎีกาที่กำหนดให้มีการเลือกตั้ง เพราะในพระราชกฤษฎีกามิได้กำหนดวันเลือกตั้งไว้ดังที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ

เมื่อมีการกำหนดวันเลือกตั้งใหม่ ย่อมอาจกระทบถึงสิทธิของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดให้ต้องมีอายุ ๑๘ ปีหรือ ๒๕ ปี นับถึงวันเลือกตั้ง และเพื่อมิให้จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ประกาศไปแล้วต้องเปลี่ยนแปลงไปตามวันที่เลื่อนออกไป มาตรานี้จึงบัญญัติยกเว้นในส่วนที่เกี่ยวกับการนับอายุของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้นับถึงวันเลือกตั้งที่กำหนดไว้เดิม และสามารถใช้บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้จัดทำไว้แล้วได้ต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๕ เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ (๑) ในกรณีที่เป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง เว้นแต่อายุของสภาผู้แทนราษฎรจะเหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และให้นำความในมาตรา ๑๐๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (๒) ในกรณีที่เป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง หากไม่มีรายชื่อเหลืออยู่ในบัญชีที่จะเลื่อนขึ้นมาแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตาม (๑) ให้เริ่มนับแต่วันเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ส่วนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตาม (๒) ให้เริ่มนับแต่วันถัดจากวันประกาศชื่อในราชกิจจานุเบกษา และให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่างนั้น อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่ การคำนวณสัดส่วนคะแนนของพรรคการเมืองสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเมื่อมีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้เป็นไปตามมาตรา ๙๔	กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนเวลาในการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๓) โดยกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ มาจากการเลือกตั้ง ประเภทที่ ๒ มาจากการแต่งตั้ง และได้กำหนดว่า “สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นไปตามกาลสมัย ผู้แทนประเภทที่ ๑ จะอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๔ ปี นับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง แต่เมื่อถึงสมัยที่ ๓ แล้วแม้ผู้แทนในสมัยที่ ๒ จะได้อยู่ในตำแหน่งไม่ถึง ๔ ปีก็ดี ต้องออกจากตำแหน่งนับแต่วันที่ผู้แทนในสมัยที่ ๓ ได้เข้ารับตำแหน่ง และถ้าตำแหน่งผู้แทนว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามเวร ให้สมาชิกเลือกผู้อื่นตั้งขึ้นใหม่ให้เต็มที่ว่าง แต่ผู้แทนใหม่มีเวลาอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่ผู้ออกไปนั้นชอบที่จะอยู่ได้” ส่วนผู้แทนประเภทที่ ๒ นั้น ความในมาตรา ๑๐ บัญญัติว่า “...สมัยที่ ๓ เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตต์ได้สอบไล่วิชชาปถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันใช้ธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ ๒ เป็นอันไม่มีอีกต่อไป”และต่อมาแม้ในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับกำหนดให้สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งเท่านั้น ก็ได้มีการกำหนดในลักษณะเดียวกันว่าการที่ตำแหน่งสมาชิกผู้แทนว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี ๒ ประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ดังนั้น จึงได้มีบทบัญญัติเพื่อกำหนดว่าการที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงอันเนื่องมาจากเหตุอื่นใดที่มิใช่เป็นการออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ส่วนกรณีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลงอันเนื่องมาจากเหตุอื่นใดที่มิใช่เป็นการออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่างนั้น อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่ ซึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้คงหลักการดังกล่าวเช่นเดียวกัน

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสามกำหนดให้การคำนวณสัดส่วนคะแนนของพรรคการเมืองสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเมื่อมีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้เป็นไปตามมาตรา ๙๔ หมายถึง กรณีที่มีการเลือกตั้งใหม่ภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่มีการเลือกตั้งทั่วไป เฉพาะในการเลือกตั้งใหม่ที่เกิดจากการเลือกตั้งที่มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรมเท่านั้น ให้นำคะแนนที่เกิดจากการเลือกตั้งใหม่มาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองใหม่ แต่ถ้าเป็นการ

เลือกตั้งใหม่ที่เกิดขึ้นเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้งทั่วไป ไม่ว่าด้วยเหตุใด จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคมีอยู่จะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๖ ภายหลังที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุด และสมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่พรรคการเมืองตามวรรคหนึ่ง มีสมาชิกเท่ากัน ให้ใช้วิธีจับสลาก ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรย่อมพ้นจากตำแหน่งเมื่อขาดคุณสมบัติตามวรรคหนึ่ง หรือเมื่อมีเหตุตามมาตรา ๑๑๘ (๑) (๒) (๓) หรือ (๔) ในกรณีเช่นนี้ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่าง	กำหนดให้มีผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร และวิธีการได้มาซึ่งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

คำอธิบายประกอบ

ตำแหน่งผู้นำฝ่ายค้านในอังกฤษซึ่งเป็นแม่แบบดั้งเดิมของระบบรัฐสภาที่เรียกว่าระบบเวสมินส์เตอร์ (Westminster System of parliamentary government) นั้นมีการตั้งกันเป็นธรรมเนียมมาเป็นเวลากว่าร้อยปีก่อนที่จะได้มีการบัญญัติเอาไว้อย่างเป็นทางการในพระราชบัญญัติรัฐมนตรีของพระมหากษัตริย์ ค.ศ. ๑๙๓๗ (Ministers of the Crown Act 1937) ซึ่งผู้นำฝ่ายค้าน (Leader of the Opposition) นั้นมีชื่อเรียกเต็ม ๆ ในอังกฤษ รวมถึงประเทศในเครือจักรภพอื่น ๆ ว่า ผู้นำของฝ่ายค้านที่จงรักภักดีต่อพระราชินีเป็นที่สุด (Leader of Her Majesty's Most Loyal Opposition) โดยผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรนั้นคือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นผู้นำของพรรคที่มีคะแนนเสียงมากที่สุดที่ไม่ได้เป็นพรรครัฐบาล หรือพรรคร่วมรัฐบาล ในกรณีที่มีพรรคการเมืองใดได้เสียงข้างมากเด็ดขาด ผู้นำฝ่ายค้านก็คือผู้นำของพรรคที่มีคะแนนเสียงมากที่สุดเป็นลำดับสอง โดยผู้นำฝ่ายค้านนี้จะทำหน้าที่เป็นผู้นำในการตรวจสอบนโยบายของรัฐบาล และตรวจสอบการทำหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี นอกจากนั้นผู้นำฝ่ายค้านยังเป็นผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีหากว่ารัฐบาลไม่สามารถบริหารประเทศต่อไปได้ โดยไม่มีการยุบสภา และผู้นำฝ่ายค้านยังทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีเงาในคณะรัฐมนตรีเงาที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของนายกรัฐมนตรี

และรัฐมนตรีอื่น ๆ โดยสามารถที่จะเสนอนโยบาย หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีได้ด้วย ในระบบรัฐสภาสมัยใหม่ ผู้นำฝ่ายค้านมีความสำคัญมากในการทำหน้าที่ถ่วงดุลอำนาจ และตรวจสอบการทำหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี

สำหรับประเทศไทยนั้น ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้โดยมีการบัญญัติให้มีตำแหน่งผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๒๖) เป็นต้นมา และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในพรรคฝ่ายค้าน โดยกำหนดว่าภายหลังที่คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุดและสมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิได้กำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่ผู้นำฝ่ายค้านเป็นหัวหน้าพรรคว่าต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรในขณะแต่งตั้ง ดังเช่นที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

อนึ่ง รัฐธรรมนูญนี้ได้กำหนดให้ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทและหน้าที่เพิ่มมากขึ้นโดยกำหนดให้สามารถขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาโดยไม่ลงมติได้ตามมาตรา ๑๕๕

ส่วนที่ ๓
วุฒิสภา

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในส่วนนี้ เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสมาชิกวุฒิสภา ทั้งในเรื่ององค์ประกอบ ที่มา หน้าที่และอำนาจ โดยมีแนวคิดเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยถือว่าวุฒิสภาเป็นสภาพี่เลี้ยง โดยมุ่งหมายให้วุฒิสภาเป็นองค์กรที่จะประสานความคิดเห็นจากบุคคลหลากหลายอาชีพ วิถีชีวิต และความสนใจ ที่นำความรู้และประสบการณ์จากประชาชนโดยตรง โดยไม่อยู่ใต้อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมือง เพื่อให้การตรากฎหมายได้รับการพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ ทั้งเป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้โดยตรงและอย่างมีผลต่อการบริหารกิจการบ้านเมือง

เพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดดังกล่าวรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่มาของสมาชิกวุฒิสภา โดยสมาชิกวุฒิสภาจะมิได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหวังไม่ให้สมาชิกวุฒิสภาตกอยู่ภายใต้อาณัติของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองและมิได้ใช้การสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาดังเช่นที่ผ่านมาซึ่งเป็นการให้คณะบุคคลเพียงไม่กี่คนมาสรรหาสมาชิกวุฒิสภาแล้วให้ถือว่าเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่โดยเน้นความสำคัญของประชาชนทั่วไปที่จะเข้ามาสมัครได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเกินกำลังของบุคคลทั่ว ๆ ไป โดยแยกออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ให้มากที่สุดเพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่มีคุณสมบัติทุกคนสามารถเข้าสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ และเพื่อให้ผู้สมัครมีส่วนร่วมในเบื้องต้นอย่างแท้จริง จึงกำหนดให้ประชาชนเลือกกันเองดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๗ ว่า “วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคน ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกันหรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้” การสร้าง “**การมีส่วนร่วมของประชาชน**” ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงและอย่างมีนัยสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะสมาชิกวุฒิสภาจะใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มาสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนจากร่างกฎหมายโดยไม่อยู่ภายใต้อาณัติของนโยบายของพรรคการเมือง ดังนั้น กระบวนการเลือกสรรสมาชิกวุฒิสภาจึงมุ่งที่จะให้ประชาชนซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลายในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพซึ่งประสงค์จะเข้ามาทำหน้าที่นี้เข้ามาสมัครรับเลือกได้ และให้แต่ละสาขาอาชีพหรือประสบการณ์หรือวิถีชีวิต ฯลฯ เลือกกันเอง เพื่อหลีกเลี่ยงกลไกหรือกับดักทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีวาระการดำรงตำแหน่งห้าปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกและจะดำรงตำแหน่งเกินหนึ่งวาระไม่ได้ ซึ่งถือว่าระยะเวลาห้าปี เป็นระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อที่จะทำให้มีรัฐสภาที่สามารถดำเนินงานด้านนิติบัญญัติได้ในช่วงที่สภาผู้แทนราษฎรครบวาระสี่ปี และในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศที่มีระยะเวลาช่วงละห้าปี อีกด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๗ วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคน ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ การแบ่งกลุ่ม จำนวนกลุ่ม และคุณสมบัติของบุคคลในแต่ละกลุ่ม การสมัครและรับสมัคร หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกกันเอง การได้รับเลือก จำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะพึงมีจากแต่ละกลุ่ม การขึ้นบัญชีสำรอง การเลื่อนบุคคลจากบัญชีสำรองขึ้นดำรงตำแหน่งแทน และมาตรการอื่นใดที่จำเป็นเพื่อให้การเลือกกันเองเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการให้การเลือกดังกล่าวเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จะกำหนดมิให้ผู้สมัครในแต่ละกลุ่มเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกัน หรือจะกำหนดให้มีการคัดกรองผู้สมัครรับเลือกด้วยวิธีการอื่นใดที่ผู้สมัครรับเลือกมีส่วนร่วมในการคัดกรองก็ได้ การดำเนินการตามวรรคสอง ให้ดำเนินการตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ เพื่อให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยในระดับประเทศ ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่ครบตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าเพราะเหตุตำแหน่งว่างลง หรือด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่เพราะเหตุถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา และไม่มีรายชื่อบุคคลที่สำรองไว้เหลืออยู่ ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ แต่ในกรณีที่มีสมาชิกวุฒิสภาเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดและอายุของวุฒิสภาเหลืออยู่เกินหนึ่งปี ให้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาขึ้นแทนภายในหกสิบวันนับแต่วันที่วุฒิสภามีสมาชิกเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ผู้ได้รับเลือกดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่ การเลือกสมาชิกวุฒิสภาให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา	กำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภาโดยวิธีที่ประชาชนที่มีคุณสมบัติสามารถสมัครและเลือกกันเองตามกลุ่มที่หลากหลายในลักษณะที่ผู้มีคุณสมบัติทุกคนจะสามารถสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ โดยให้เลือกกันตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ แต่ให้สมาชิกวุฒิสภามีฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย มิใช่ผู้แทนของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุตามหลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๗๘ ที่บัญญัติให้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน และมาตรา ๒๕๘ ก.(๑) การปฏิรูปประเทศให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การกำหนดให้ผู้สมัครสามารถสมัครได้โดยเสรี และเลือกกันเองโดยตรงก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่สนใจในการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองจะไม่ถูกกีดกันหรือถูกคัดกรองโดยองค์กรหรือพรรคการเมืองใด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
และภายในห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกามีผลใช้บังคับ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเริ่มดำเนินการเพื่อเลือกไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ การกำหนดดังกล่าวให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำความในมาตรา ๑๐๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม	

คำอธิบายประกอบ

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติเพื่อกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภาแนวทางใหม่ จากแนวความคิดที่ว่า ในยุคสมัยใหม่มักจะมีผู้เรียกร้องว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมือง แต่ไม่เคยปรากฏว่ามีการบัญญัติไว้ในที่ใดว่าการมีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดผลต่อประชาชนเป็นส่วนรวมนั้นจะดำเนินการได้โดยวิธีใด หรือแนวทางหรือวิธีการใดที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดขึ้นเป็นผลอย่างจริงจัง การกำหนดให้วุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง ก็มักมีข้อติติงว่าบุคคลเหล่านั้นมิได้มาจากประชาชน ในขณะที่การกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง ก็จะหลีกไม่พ้นที่ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งจะต้องอิงหรือพึ่งพาพรรคการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้ง โดยทั้งสองกรณีนั้นประชาชนทั่วไปคงได้แต่เพียงรับรู้ผลของการแต่งตั้งหรือมีส่วนร่วมเฉพาะในขณะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การจะสมัครเข้ารับเลือกตั้งด้วยตนเอง มีข้อจำกัดต่าง ๆ มากมาย ทั้งในแง่ของค่าใช้จ่าย และการดำเนินการให้ได้รับเลือกตั้ง ทั้งผู้สมัครและผู้ได้รับเลือกตั้งก็มิได้มีความหลากหลายในด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่หลากหลายในสังคม จึงยากที่จะเข้าใจความนึกคิดและความต้องการที่แตกต่างกันของกลุ่มบุคคลที่หลากหลายเหล่านั้นได้ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ โดยเน้นความสำคัญของประชาชนทั่วไปที่จะเข้ามาสมัครได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเกินกำลังของบุคคลทั่ว ๆ ไป โดยแยกออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ให้มากที่สุดเพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่มีคุณสมบัติทุกคนสามารถเข้าสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ และเพื่อให้ผู้สมัครมีส่วนร่วมในเบื้องต้นอย่างแท้จริง จึงให้ผู้สมัครด้วยกันเองเลือกกันเองตามวิธีการที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญต่อไป และในกรณีที่มีผู้สมัครเป็นจำนวนมากก็อาจกำหนดให้มีวิธีการคัดกรองกันก่อนได้ แต่ต้องเป็นการคัดกรองที่ผู้สมัครมีส่วนร่วมในการคัดกรองนั้น เช่นการให้ผู้สมัครในกลุ่มเดียวกันจับสลากกันเอง เป็นต้น

เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนที่มีคุณสมบัติทุกคนจะมีสิทธิสมัครเข้ารับเลือกได้ มาตรา ๑๐๗ วรรคหนึ่ง จึงบัญญัติคุ้มครองไว้ว่า “..ในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้”

อนึ่ง คำว่า “ความรู้” ที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งของมาตรานี้ มิได้หมายความถึงความรู้ที่จะวัดกันด้วยประกาศนียบัตรหรือปริญญาทั้งปวง แต่หมายถึงความรู้ที่บุคคลมีอยู่จริงในด้านต่าง ๆ เช่นความรู้ในการทำนา ความรู้ในการทำการประมง หรือความรู้ในการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

การที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้มีการดำเนินการเลือกกันตั้งแต่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ก็เพื่อให้ขบวนการเลือกตั้งอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และประชาชนในแต่ละอำเภอสามารถเข้าสมัครในกลุ่มที่ตนคิดว่าตนสังกัดอยู่ และร่วมกันคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมในแต่ละกลุ่มได้ สำหรับประชาชนทั่วไปที่มิได้เข้าสมัครก็อยู่ในฐานะที่จะตรวจสอบผู้สมัครได้ เพราะเป็นผู้ที่อยู่ในอำเภอเดียวกัน

การกำหนดในรัฐธรรมนูญให้สามารถกำหนดมิให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกัน ก็เพื่อให้สามารถกำหนดวิธีการในการป้องกันการสมยอมกันได้

บทบัญญัติที่บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยในระดับประเทศ ก็เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดว่า เมื่อสมาชิกแต่ละคนมาจากการสมัครและคัดเลือกจากแต่ละกลุ่มแล้ว สมาชิกเหล่านั้นจึงต้องปกป้องและรักษาแต่เฉพาะประโยชน์ของกลุ่มของตน ความมุ่งหมายที่แท้จริงประสงค์จะให้สมาชิกทุกคนใช้ความรู้ ประสบการณ์ อันหลากหลายจากแต่ละกลุ่มมาหลอมรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและประชาชนเป็นส่วนรวม โดยประชาชนจากแต่ละกลุ่มจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในแง่มุมของบุคคลในกลุ่มของตนและไม่ถูกเพิกเฉยหรือละเลย จริงอยู่สภาผู้แทนราษฎรก็มีสมาชิกที่เป็นผู้แทนของราษฎรอยู่ แต่ในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะถูกผูกมัดด้วยพันธะที่เกี่ยวกับประโยชน์ของประชาชนในจังหวัดหรือเขตเลือกตั้งที่ตนได้รับเลือกตั้ง เพื่อสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นกับประชาชนในเขตหรือจังหวัดนั้น และพันธะอันเกี่ยวกับการดำเนินการตามแนวทางของพรรคการเมืองที่ตนสังกัด ประชาชนบางหมู่เหล่า หรือบางพื้นที่จึงอาจถูกละเลยไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรได้

เมื่อสมาชิกวุฒิสภามีที่มาดังกล่าวข้างต้น ประชาชนจึงมีช่องทางที่จะเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างจริงจัง และเกิดผลสัมฤทธิ์ได้มากกว่าการมีแต่เพียงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่ครบสองร้อยคน ไม่ว่าเพราะเหตุตำแหน่งว่างลงหรือด้วยเหตุอื่นใดอันมิใช่เพราะเหตุถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา และไม่มีรายชื่อบุคคลที่สำรองไว้เหลืออยู่ ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ ส่วนกรณีที่มีสมาชิกวุฒิสภาเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดและอายุของวุฒิสภาเหลืออยู่เกินหนึ่งปี ให้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาขึ้นแทนภายใน ๖๐ วันนับแต่วันที่วุฒิสภามีสมาชิกเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง และผู้ได้รับเลือกแทนดังกล่าวอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่

นอกจากนี้ได้กำหนดให้การเลือกสมาชิกวุฒิสภาให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา และภายในห้าวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกามีผลใช้บังคับ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเริ่มดำเนินการเพื่อเลือกโดยต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีมีเหตุจำเป็นอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ เป็นเหตุให้ไม่สามารถจัดการเลือกสมาชิกวุฒิสภาได้ ให้นำความในมาตรา ๑๐๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม คือให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกใหม่โดยต้องจัดให้มีการเลือกภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เหตุดังกล่าวสิ้นสุดลง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๘ สมาชิกวุฒิสภาต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ก. คุณสมบัติ (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีในวันสมัครรับเลือก (๓) มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี หรือเป็นผู้มีลักษณะตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (๔) เกิด มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ทำงาน หรือมีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ที่สมัครตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ข. ลักษณะต้องห้าม (๑) เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๕) (๑๖) (๑๗) หรือ (๑๘) (๒) เป็นข้าราชการ (๓) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก (๔) เป็นสมาชิกพรรคการเมือง (๕) เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมือง เว้นแต่ได้พ้นจากการดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก (๖) เป็นหรือเคยเป็นรัฐมนตรี เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นรัฐมนตรีมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก (๗) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก	กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
(๘) เป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาในคราวเดียวกัน หรือผู้ดำรงตำแหน่งในศาลรัฐธรรมนูญหรือในองค์กรอิสระ (๙) เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้มีจุดมุ่งหมายให้สมาชิกวุฒิสภามีความเป็นกลาง ปราศจากการแทรกแซงทางการเมือง และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ทั้งนี้ คุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำบทบัญญัติส่วนใหญ่มาใช้ร่วมกัน โดยคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาและคณะรัฐมนตรีจะเป็นคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

(๒) การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้กำหนดโดยคำนึงถึงความผูกพันที่ผู้สมัครจะเกี่ยวพันกับพื้นที่ที่ตนจะลงสมัคร กล่าวคือ ต้องเป็นที่ที่เกิด มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ทำงาน หรือมีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ที่จะสมัครตามหลักเกณฑ์ที่จะกำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญต่อไป การกำหนดเช่นนี้เพื่อให้ผู้สมัครมีความคุ้นเคยกับปัญหาและประชาชนในพื้นที่ในทางใดทางหนึ่ง การที่กำหนดไว้หลายทางก็เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สมัครมีทางเลือกได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่เปิดกว้างจนสามารถไปสมัครที่ใดก็ได้โดยไม่มีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ที่ตนจะสมัคร ระบบการเลือกสมาชิกวุฒิสภาแบบใหม่นี้มีเป้าหมายสี่ประการ คือ (๑) ประชาชนทั่วไปสามารถลงสมัครรับเลือกได้อย่างกว้างขวาง (๒) ผู้สมัครรับเลือกมีความเชื่อมโยงกับประชาชนในเขตพื้นที่ที่ลงสมัครรับเลือก (๓) ผู้สมัครจะมีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ แม้แต่วิถีชีวิตที่หลากหลาย จนสามารถเป็นตัวแทนประชาชนได้อย่างกว้างขวางในทุกมิติ (๔) ด้วยวิธีการเลือกกันเองที่จะกำหนดขึ้น จะทำให้ผู้สมัครไม่มีภาระและค่าใช้จ่ายจนเกินกำลังที่ประชาชนทั่วไปจะรับได้ และไม่จำเป็นต้องอาศัยฐานเสียงของพรรคการเมือง ซึ่งจะทำให้เป็นอิสระจากพรรคการเมืองได้อย่างแท้จริง

(๓) การที่กำหนดลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับการเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่ได้พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือก มีความมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาหมดความผูกพันกับพรรคการเมืองอย่างแท้จริง

(๔) ลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับคนในครอบครัวตามความใน ข. (๘) บัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการให้เป็น “สภาครอบครัว”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๐๙ อายุของวุฒิสภามีกำหนดคราวละห้าปีนับแต่วันประกาศผลการเลือก สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาเริ่มตั้งแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือก เมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลง ให้สมาชิกวุฒิสภาอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่	กำหนดวาระของวุฒิสภา การเริ่มต้นและการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

เดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๒๖) ได้กำหนดให้ “สมาชิกภาพแห่งพฤฒสภา มีกำหนดเวลาคราวละหกปี เฉพาะในวาระเริ่มแรกเมื่อครบกำหนดสามปีให้มีการเปลี่ยนสมาชิกกึ่งหนึ่งโดยวิธีจับสลาก แต่ผู้ที่ออกไปมีสิทธิได้รับเลือกตั้งกลับเขามาอีก” เพื่อให้การทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติมีอยู่อย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้สมาชิกภาพแห่งวุฒิสภามีระยะเวลาหกปี ซึ่งจะยาวกว่าวาระของสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรจะมีช่วงเวลาที่หยุดพักเพื่อรอให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐสภาจำเป็นต้องมีอยู่ตลอดเพื่อในยามฉุกเฉินอาจจำเป็นต้องดำเนินการในเรื่องสำคัญหรือจำเป็นต้องให้ความเห็นชอบ เช่น การแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรือการประกาศสงคราม เป็นต้น และได้มีการบัญญัติทำนองนี้ในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแนวคิดใหม่ โดยให้วุฒิสภาเข้าสู่ตำแหน่งและพ้นวาระไปพร้อมกัน โดยได้กำหนดอายุของวุฒิสภามีกำหนดคราวละห้าปีนับแต่วันประกาศผลการเลือก ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๑๗ วรรคสอง) รวมทั้งได้มีบทบัญญัติวรรคสามแห่งมาตรานี้เพื่อแก้ปัญหาความไม่ต่อเนื่อง โดยให้วุฒิสภาชุดที่พ้นจากตำแหน่งยังอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ ซึ่งจะทำให้มีวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาในยามจำเป็นที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎรได้

หมายเหตุ ผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภาควรมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเท่าใด พบว่า ร้อยละ ๗๓.๘๔ เห็นชอบให้มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี ร้อยละ ๑๐.๙๖ เห็นชอบให้มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี ร้อยละ ๖.๑๖ เห็นชอบให้มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี แต่สามปีแรกให้จับ

สลากออกครึ่งหนึ่ง ร้อยละ ๖.๔๘ เห็นชอบกรณีอื่น ๆ ได้แก่ ควรดำรงตำแหน่งน้อยกว่าสี่ปี โดยให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงาน และดำรงตำแหน่งไม่เกิน ๒ วาระ และร้อยละ ๒.๕๖ ไม่ระบุ/ไม่แน่ใจ[๑๓]

[๑๓] สรุปผลสำรวจความเห็นประชาชนจากการจัดทำโดยศูนย์สำรวจ “นิด้าโพล” จัดทำระหว่างวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน – ๑ ธันวาคม ๒๕๕๘

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๐ เมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลง ให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาใหม่ตามมาตรา ๑๐๗ วรรคห้า	กำหนดกระบวนการให้ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา เมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลง

คำอธิบายประกอบ

เป็นบทบัญญัติเพื่อให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาใหม่ภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดตามมาตรา ๑๐๗ วรรคห้า โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่จะต้องประกาศกำหนดวันเลือกภายในห้าวันนับแต่วันที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา โดยจะต้องกำหนดให้มีการเลือกภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวมีผลใช้บังคับ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๑ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อ (๑) ถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา (๒) ตาย (๓) ลาออก (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๐๘ (๕) ขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา (๖) ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท (๗) กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๑๓ หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๔ หรือมาตรา ๑๘๕ (๘) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔ หรือมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม	กำหนดการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรานี้ได้เพิ่มเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลงแตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญในอดีต กล่าวคือ ได้เพิ่มเหตุตาม (๗) และ (๘) ขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับมาตราอื่น ๆ ของรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น โดยที่ได้มีการยกเลิกระบบการถอดถอนโดยวุฒิสภาแล้ว การสิ้นสุดสมาชิกภาพเนื่องจากการถูกถอดถอนจึงไม่ได้บัญญัติไว้อีก

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๒ บุคคลผู้เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงมาแล้วยังไม่เกินสองปี จะเป็นรัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิได้ เว้นแต่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น	กำหนดข้อห้ามมิให้ผู้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๒๗ วรรคสอง) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๑๖ วรรคสอง) ซึ่งกำหนดให้รัฐมนตรีต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งสมาชิกภาพสิ้นสุดลงมาแล้วยังไม่เกินสองปีนับถึงวันที่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี การห้ามเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่อยู่ใต้อาณัติของฝ่ายบริหารหรือพรรคการเมือง โดยใช้ตำแหน่งทางการเมืองมาเป็นเครื่องจูงใจ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติข้อยกเว้นโดยให้โอกาสสมาชิกวุฒิสภาที่พ้นจากตำแหน่งยังสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในระดับหนึ่ง คือ การเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๓ สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ฝักใฝ่หรือยอมตนอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ	กำหนดมาตรการให้สมาชิกวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่ของตนตามความคิดเห็นของตนโดยสุจริตใจ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ที่มีความมุ่งหมายให้สมาชิกวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่ตามประสบการณ์ ความรู้ และวิถีชีวิตที่ตนรับรู้มาโดยมุ่งต่อประโยชน์ของประชาชนโดยตรงและสุจริตใจ จึงห้ามมิให้สมาชิกวุฒิสภาฝักใฝ่ในการเมือง หรืออยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมือง และเพื่อให้มีผลบังคับอย่างจริงจัง จึงกำหนดให้การฝ่าฝืนมีผลทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๑๑ (๗)

ส่วนที่ ๔
บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

ความมุ่งหมาย

เพื่อกำหนดสถานะ โครงสร้างขององค์กร หน้าที่และอำนาจ และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของสภาและสมาชิกแห่งสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์	กำหนดสถานภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาและเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๓๖) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบัญญัติไว้เพื่อกำหนดสถานภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่ว่าจะได้รับเลือกตั้งมาจากจังหวัดใด หรือได้รับการคัดเลือกโดยคณะบุคคลใด สมาชิกแห่งสภาทั้งสองต่างมีฐานะเป็น “ผู้แทนปวงชนชาวไทย” และไม่ว่าประชาชนชาวไทยจะเป็นผู้ลงคะแนนเลือกสมาชิกผู้นั้นมาหรือไม่ การปฏิบัติหน้าที่จะต้องคำนึงถึงปวงชนชาวไทยเป็นสำคัญ จะมุ่งแต่เฉพาะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในเขตหรือจังหวัดที่ตนได้รับเลือกมามิได้ ส่วนบทบัญญัติที่ว่า “ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ” ก็เพื่อให้สมาชิกทั้งสองสภาได้ตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ตนจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนและประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ โดยไม่ถูกผูกมัดหรือครอบงำจากบุคคลหรือคณะบุคคลใด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้ “ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ”	กำหนดเงื่อนไขในการเข้ารับหน้าที่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดไว้เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาต้องปฏิญาณตนเพื่อแสดงความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน โดยต้องรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ และไม่กระทำการที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ การปฏิญาณตนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในต่างประเทศ แบ่งออกเป็นสามประเภท คือ ประเภทที่หนึ่ง เป็นกลุ่มประเทศในเครือจักรภพแห่งอังกฤษ ซึ่งผู้นำประเทศและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อสมเด็จพระราชินีนาถของประเทศอังกฤษ ประเภทที่สอง เป็นกลุ่มประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ ซึ่งผู้นำประเทศและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระมหากษัตริย์ของประเทศนั้น และประเภทที่สาม เป็นกลุ่มประเทศที่ไม่มีพระมหากษัตริย์ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยประธานาธิบดีจะต้องทำพิธีปฏิญาณตนต่อประธานศาลฎีกา เป็นต้น

ส่วนการปฏิญาณตนก่อนเข้ารับหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังมีปรากฏในต่างประเทศเช่นกัน ตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญของประเทศออสเตรเลีย รัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรเบลเยี่ยม รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐกาน่า เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๖ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาแต่ละสภามีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา ในระหว่างการดำรงตำแหน่ง ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นกรรมการบริหารหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองขณะเดียวกันมิได้	กำหนดให้แต่ละสภามีประธานและรองประธานและสถานะความเป็นกลางของประธานและรองประธาน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติมาตั้งแต่เริ่มมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๒) เป็นต้นมา โดยกำหนดให้สภามีประธานของสภาซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกของสภานั้น ๆ ส่วนความในวรรคสองได้มีการบัญญัติเพิ่มในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๒๔ วรรคห้า) ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติมาตรานี้เพื่อคงหลักการดังกล่าวไว้ การบัญญัติเพิ่มเติมดังกล่าว เนื่องจากแต่เดิมยึดถือประเพณีปฏิบัติว่าผู้เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร แม้จะยังคงต้องดำรงสถานภาพความเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอยู่ แต่จะหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปดำเนินกิจการของพรรคอันจะทำให้เกิดความหวั่นเกรงในความไม่เป็นกลางได้ แต่ต่อมาประเพณีดังกล่าวได้ถูกละเลยมากขึ้น จึงได้บัญญัติห้ามไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มิให้ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นกรรมการบริหารหรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองในระหว่างที่เป็นประธานหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกวางใจในความเป็นกลางทางการเมืองของผู้ที่จะทำหน้าที่ประธานในการประชุมหรือดำเนินกิจการของสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างสนิทใจ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๗ ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งจนสิ้นอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันสิ้นอายุของวุฒิสภา เว้นแต่ในระหว่างเวลาตามมาตรา ๑๐๙ วรรคสาม ให้ประธานและรองประธานวุฒิสภายังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป	กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานและรองประธานวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๐๔ วรรคสอง) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันมาในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

แต่บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของประธานและรองประธานวุฒิสภานั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ กำหนดว่า ที่เดิมเคยกำหนดว่าประธานและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันก่อนวันเลือกประธานและรองประธานวุฒิสภาใหม่ ซึ่งจะต้องกระทำทุกสองปี เนื่องจากในอดีตเมื่อครบสองปีสมาชิกวุฒิสภาต้องจับสลากออก ดังนั้นประธานและรองประธานวุฒิสภาเดิมจะพ้นตำแหน่งในทุกสองปี และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ไม่มีการจับสลากออก แต่มีปัญหาว่าวันเลือกประธานวุฒิสภาใหม่คือวันใด และถ้ากรณีที่ไม่มีการจับสลากออกดังที่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๒๔ วรรคสาม) จะทำให้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนว่าประธานวุฒิสภาจะต้องดำรงตำแหน่งถึงเมื่อใด และอาจทำให้มีข้อต่อรองในเรื่องตำแหน่งประธานและรองประธานวุฒิสภาเกิดขึ้นได้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้บัญญัติใหม่เพื่อให้เกิดความชัดเจน และสอดคล้องกับการที่วุฒิสภาไม่มีการจับสลากออกอีกต่อไปว่า ประธานและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันสิ้นอายุของวุฒิสภา ซึ่งมีกำหนดคราวละห้าปี และเมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลง ได้กำหนดข้อยกเว้นว่าให้ประธานและรองประธานวุฒิสภายังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ตามมาตรา ๑๐๙ วรรคสาม เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๘ ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานและรองประธานวุฒิสภา ย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระตามมาตรา ๑๑๗ เมื่อ (๑) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก (๒) ลาออกจากตำแหน่ง (๓) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่น (๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุด หรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นกรณีที่คดียังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท	กำหนดเงื่อนไขการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานและรองประธานวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๐๔ วรรคสาม) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานและรองประธานวุฒิสภา

ความในอนุมาตรา (๔) เป็นบทบัญญัติที่บัญญัติให้ตรงตามความมุ่งหมายที่เคยกำหนดไว้เดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ซึ่งบัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” อันเป็นถ้อยคำที่แตกต่างจากกรณีอื่น ๆ ที่บัญญัติทำนองว่า “ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” ซึ่งมุ่งหมายต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีแรกมุ่งถึงคำพิพากษาที่ให้จำคุก ส่วนกรณีหลังมุ่งถึงการถูกจำคุก แต่ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๓๖/๒๕๔๒ ว่า แม้จะเขียนต่างกันเช่นนั้น แต่ก็ต้องแปลความเหมือนกันว่า กรณีจะเข้าข่ายจะต้องเป็นการมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก และต้องถูกจำคุกจริง ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้บัญญัติให้ชัดเจนขึ้นว่า ในกรณีของประธานสภาต้องการให้มีมาตรฐานที่สูงกว่าสมาชิกของสภา โดยบัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ” เพื่อให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้บัญญัติให้ชัดเจนทำนองเดียวกัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๑๙ ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจดำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามข้อบังคับ รองประธานสภามีหน้าที่และอำนาจตามที่ประธานสภามอบหมาย และปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาเมื่อประธานสภาไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา และผู้ทำหน้าที่แทน ต้องวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานและรองประธานวุฒิสภาไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกกันเองให้สมาชิกคนหนึ่งเป็นประธานในคราวประชุมนั้น	กำหนดหน้าที่และอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาและรองประธานของทั้งสองสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๓) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดหน้าที่และอำนาจของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาในการดำเนินกิจการของสภาให้เป็นไปตามข้อบังคับของแต่ละสภา ส่วนบทบัญญัติตามวรรคสองที่กำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาและผู้ทำหน้าที่แทน ต้องวางตนเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ได้มีการบัญญัติเพิ่มขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีประธานชั่วคราว ในกรณีที่ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาไม่อยู่ในที่ประชุม เพื่อให้การประชุมสภานั้น ๆ สามารถดำเนินไปได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๐ การประชุมสภาผู้แทนราษฎรและการประชุมวุฒิสภาต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม เว้นแต่ในกรณีการพิจารณาระเบียบวาระกระทู้ สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะกำหนดองค์ประชุมไว้ในข้อบังคับเป็นอย่างอื่นก็ได้ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด รายงานการประชุมและบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกแต่ละคนต้องเปิดเผยให้ประชาชนทราบได้ทั่วไป เว้นแต่กรณีการประชุมลับหรือการออกเสียงลงคะแนนเป็นการลับ การออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งใด ให้กระทำเป็นการลับ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ	กำหนดองค์ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา หลักเกณฑ์การลงมติ และวิธีการออกเสียงลงคะแนน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๔๐) ซึ่งบัญญัติให้องค์ประชุมของวุฒิสภา หรือของสภาผู้แทนราษฎรทุกคราวต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา ซึ่งจะแตกต่างกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๑๑๒) โดยได้มีการเปลี่ยนให้การประชุมวุฒิสภาก็ดี หรือของสภาผู้แทนราษฎรก็ดีต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

การกำหนดหลักเกณฑ์เรื่ององค์ประชุม การลงมติ และการออกเสียงลงคะแนนในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็เนื่องจากว่า ภารกิจสำคัญของสภาคือการตรากฎหมายและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน จำนวนสมาชิกที่จะเข้าร่วมประชุมและวิธีการออกเสียงลงคะแนนจึงเป็นส่วนสำคัญ และจำเป็นต้องกำหนดองค์ประชุมไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้มีการอาศัยเสียงข้างมากปกติไปกำหนดให้ผิดแผกไป ส่วนการกำหนดข้อยกเว้นในกรณีการพิจารณาระเบียบวาระกระทู้ในสภา

ผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา รัฐธรรมนูญอนุญาตให้กำหนดองค์ประชุมขึ้นใหม่เป็นการเฉพาะได้ ก็เนื่องจากเป็นเรื่องที่มิได้เกี่ยวกับประโยชน์สำคัญอันจะมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนเป็นการทั่วไป การกำหนดองค์ประชุมให้น้อยลงเป็นอย่างอื่นเพื่อให้สามารถดำเนินการโดยลุล่วงไปได้จึงไม่มีผลกระทบอย่างใดที่สำคัญ

นอกจากนี้ การบัญญัติให้เปิดเผยให้ประชาชนทราบได้ทั่วไปถึงรายงานการประชุมและบันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกแต่ละคน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๑ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรก ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสองสมัย ๆ หนึ่งให้มีกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ขยายเวลาออกไปก็ได้ การปิดสมัยประชุมสามัญประจำปีก่อนครบกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน จะกระทำได้ก็แต่โดยความเห็นชอบของรัฐสภา วันประชุมครั้งแรกตามวรรคหนึ่ง ให้ถือเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง ส่วนวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง ให้เป็นไปตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด แต่ในกรณีที่การประชุมครั้งแรกตามวรรคหนึ่งมีเวลาจนถึงสิ้นปีปฏิทินไม่เพียงพอที่จะจัดให้มีการประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง จะไม่มีการประชุมสมัยสามัญประจำปีครั้งที่สองสำหรับปีนั้นก็ได้	กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประชุมและระยะเวลาการประชุมของรัฐสภา

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติเกี่ยวกับ “การเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรก” ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๘) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกประชุมและระยะเวลาการประชุมของรัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดหลักการใหม่ในการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรก โดยให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งมาตรา ๘๕ วรรคสี่ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อว่าผลการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตรวจสอบเบื้องต้นและประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ซึ่งกำหนดให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อให้สมาชิกได้มาประชุมเป็นครั้งแรกภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๒) เนื่องจากในอดีตรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๘) กำหนดว่า ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่งหรือหลายสมัย แล้วแต่สภาจะกำหนด ซึ่งมักจะกำหนดให้มีสมัยประชุมของรัฐสภาเพียงหนึ่งสมัย เนื่องจากฝ่ายบริหารเห็นว่าหากมีสมัยประชุมของรัฐสภาเป็นสองสมัย ก็อาจทำให้มีการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในสมัยประชุมของรัฐสภาได้ทั้งสองสมัย ต่อมาในปี ๒๕๓๔ ได้มีการเสนอให้มีสมัยประชุมของรัฐสภาเป็น ๒ สมัย โดยแบ่งเป็นสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติและสมัยประชุมสามัญทั่วไป ซึ่งในสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติรัฐสภาต้องประชุมเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเป็นหลัก ถ้าจะพิจารณาเรื่องอื่นใดจะต้องเป็นกรณีที่รัฐสภามีมติให้พิจารณาเรื่องอื่นใดด้วย และเพื่อให้ทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีข้อกังวลเรื่องการอภิปรายไม่ไว้วางใจ จึงกำหนดให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจจะทำได้เพียงในสมัยสามัญทั่วไปเท่านั้น ซึ่งการกำหนดให้มีการประชุมสองสมัยในลักษณะนี้ได้มีการนำมาบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๕๙) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๒๗)

สำหรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้มีสมัยประชุมของรัฐสภาเป็นสองสมัยเช่นกัน โดยไม่แยกออกเป็นสมัยประชุมสามัญทั่วไป และสมัยประชุมสามัญนิติบัญญัติดังเช่นที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๕๙) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๒๗ วรรคสอง) โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดไว้ชัดเจนในมาตรา ๑๕๔ ว่าให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีสิทธิเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในสมัยประชุมสามัญได้เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น

นอกจากนี้ ได้กำหนดให้วันประชุมครั้งแรกเป็นวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง ส่วนวันเริ่มสมัยประชุมครั้งที่สองให้เป็นไปตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๒ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและทรงปิดประชุม พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งแรกด้วยพระองค์เอง หรือจะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระรัชทายาทซึ่งทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้แทนพระองค์ มาทำรัฐพิธีก็ได้ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๒๓ และมาตรา ๑๒๖ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุม และการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา	บัญญัติเรื่องการเรียกประชุมรัฐสภา สมัยประชุมสามัญประจำปีและสมัยวิสามัญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ได้บัญญัติเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ ดังนั้น การที่บัญญัติให้พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งแรก นับเป็นการเชื่อมโยงระหว่างสถาบันพระมหากษัตริย์และฝ่ายนิติบัญญัติ ในการที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา

รัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา ถือว่าเป็นพิธีการที่สำคัญที่สุดของรัฐสภา โดยเริ่มครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๖ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ พระราชพิธีการเปิดประชุมรัฐสภานั้น ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบต่อกันมาแต่โบราณ เป็นราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบรัฐพิธีเปิดประชุมรัฐสภา โดยพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่พระราชทานแก่สมาชิกรัฐสภา ถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นสวัสดิมงคลที่สมาชิกรัฐสภาจะต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประชาชน และประเทศชาติอย่างสูงสุด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๓ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญได้ ให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลและลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ	กำหนดหลักเกณฑ์การเปิดประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญได้ เนื่องจากสมาชิกของทั้งสองสภาอาจมีประเด็นที่เห็นว่าควรนำมาหารือร่วมกัน ส่วนการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถร้องขอให้ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญได้โดยลำพังนั้น เพราะเดิมที่ผ่านมาสมาชิกวุฒิสภามักจะมาจากการแต่งตั้ง จึงจำเป็นต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ได้มีการเปลี่ยนแปลงให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกของประชาชนโดยตรง ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ยังคงบัญญัติลักษณะเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยไม่ได้เปลี่ยนหลักการดังกล่าวเลย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๔ ในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใดในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้ เอกสิทธิ์ตามวรรคหนึ่งไม่คุ้มครองสมาชิกผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภา และการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย ให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงตามที่บุคคลนั้นร้องขอตามวิธีการและภายในระยะเวลาที่กำหนดในข้อบังคับการประชุมของสภานั้น ทั้งนี้ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามข้อบังคับของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม ตลอดจนผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใดซึ่งได้รับอนุญาตจากประธานแห่งสภานั้นด้วยโดยอนุโลม	กำหนดเอกสิทธิ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติตามความในวรรคหนึ่งนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๗) เพื่อคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในการแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมแห่งสภา โดยกำหนดให้เป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้ เนื่องจากรัฐสภาเป็นเวทีแห่งการ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียงในข้อเท็จจริง จึงจำเป็นต้องให้อิสระแก่สมาชิกในการกล่าวถ้อยคำแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๐ (มาตรา ๕๐) ได้บัญญัติให้ขยายการคุ้มครองรวมไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามคำสั่งสภา รวมทั้งบุคคลอื่นที่ประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในที่ประชุม และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระ ปลอดภัย ด้วยความสุจริตใจปราศจากความกดดันและการคุกคามจากบุคคลใด อย่างไรก็ดี เนื่องจากในอดีตการประชุมของสภาไม่ได้มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ เอกสิทธิ์จึงสามารถคุ้มครองเต็มที่ แต่ต่อมาได้เริ่มมีการถ่ายทอดการประชุมของสภาที่เป็นเรื่องสำคัญเป็นครั้งคราว และมีข้อเรียกร้องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะสมาชิกฝ่ายค้านที่เรียกร้องให้มีการถ่ายทอดการประชุมมากขึ้น ซึ่งฝ่ายรัฐบาลให้เหตุผลว่าการถ่ายทอดการประชุมของสภาอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลภายนอกได้ ดังนั้น จึงได้มีการสร้างกลไกใหม่ขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๓๑) โดยกำหนดว่า เอกสิทธิ์ในการกล่าวถ้อยคำ หรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาจะไม่คุ้มครองกรณีในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากการกล่าวถ้อยคำนั้นกระทบต่อบุคคลอื่น และหลังจากนั้นได้มีการถ่ายทอดการประชุมของสภามาโดยตลอด ซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกฟ้องร้องมากขึ้น ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๕๗) ได้เพิ่มบทบัญญัติเพื่อเป็นการเยียวยาแก้ไขโดยให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงหากสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย แต่การโฆษณาคำชี้แจงดังกล่าวไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล

อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักการลักษณะเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ รวมทั้งได้เพิ่มถ้อยคำในวรรคสี่ว่า “... ผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์<u>หรือทางอื่นใด</u> ...” เพื่อให้ครอบคลุมรวมถึงผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการถ่ายทอดการประชุมที่มีลักษณะเป็นการภายในหรือใช้ระบบวงจรปิดและระบบอื่นให้ได้รับเอกสิทธิ์ตามมาตรา ๑๒๔ นี้ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๕ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภา ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันที ถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา	กำหนดความคุ้มกันเกี่ยวกับเสรีภาพของสมาชิกสภา เพื่อป้องกันการกลั่นแกล้งทางการเมือง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดความคุ้มกันแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มิให้ถูกกลั่นแกล้งทางการเมืองด้วยวิธีการจับกุมคุมขัง หรือเรียกตัวไปสอบสวนในระหว่างสมัยประชุม เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไม่ถูกกระทบกระเทือน และป้องกันการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งต้องปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑๔

สำหรับบทบัญญัติในวรรคสองและวรรคสามซึ่งเป็นหลักการทั่วไปเกี่ยวกับกรณีการจับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญา

ซึ่งห้ามมิให้ดำเนินการในระหว่างสมัยประชุม แต่ถ้ามีการจับในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกทันที และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกมีสิทธิที่จะขอให้ปล่อยตัว นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติโดยคงหลักการเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ และได้เพิ่มถ้อยคำให้ชัดเจนว่า “...ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้” กล่าวคือ ความในวรรคสองนี้ไม่ควรตีความอย่างแคบว่าหมายถึงการปล่อยตัวสมาชิกผู้นั้นมาร่วมประชุมสภาเท่านั้น เนื่องจากในบางกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาอาจถูกกลั่นแกล้งทางการเมืองด้วยการถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เพื่อให้สมาชิกผู้นั้นถูกจับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวไปสอบสวนอันทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมสภาก็ได้ อย่างไรก็ตาม ควรต้องพิจารณาคำขอให้ปล่อยตัวของประธานสภาและคำสั่งให้ปล่อยตัวของพนักงานสอบสวนหรือศาลด้วย

บทบัญญัติในวรรคสี่ของมาตรานี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแปลงหลักการใหม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่เดิมกำหนดว่าศาลจะพิจารณาคดีอาญาที่สมาชิกถูกฟ้องนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก ทั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่า ศาลถือเป็นองค์อำนาจหนึ่งของอำนาจอธิปไตยจึงควรมีอิสระในการพิจารณาคดี ไม่ควรให้ศาลต้องมาขออนุญาตต่อสภาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป จึงกำหนดหลักการใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ว่า ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุมได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตสภา แต่การพิจารณาคดีนั้นต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงหลักการดังกล่าว “ให้ศาลพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้” หมายถึง ไม่ว่าจะนอกหรือในสมัยประชุมย่อมดำเนินคดีได้ และเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ แล้ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ย่อมจะส่งผลทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่กระทำความผิด อาจได้รับโทษจำคุกในระหว่างสมัยประชุมได้ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่กระทำความผิดอาญาไม่อาจอาศัยความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญทำให้ตนไม่ถูกดำเนินคดีได้ต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๖ ในระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ไม่ว่าด้วยเหตุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ หรือเหตุอื่นใด จะมีการประชุมวุฒิสภามิได้ เว้นแต่ (๑) มีกรณีที่รัฐสภาต้องดำเนินการตามมาตรา ๑๗ มาตรา ๑๙ มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ หรือมาตรา ๑๗๗ (๒) มีกรณีที่วุฒิสภาต้องประชุมเพื่อทำหน้าที่พิจารณาให้บุคคลดำรงตำแหน่งใดตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เมื่อมีกรณีตามวรรคหนึ่ง ให้วุฒิสภาดำเนินการประชุมได้ โดยให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญ และให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ในกรณีตาม (๑) ให้วุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภา แต่การให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๗๗ ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา	กำหนดหลักการมิให้มีการประชุมวุฒิสภา ในระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่เป็นกรณีจำเป็นที่วุฒิสภาจะต้องทำหน้าที่รัฐสภา หรือกรณีอื่นตามที่กำหนดไว้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๒๘) โดยบัญญัติว่า ในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ การประชุมวุฒิสภานั้นจะกระทำมิได้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๑๑) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๑๐๗) ได้บัญญัติโดยยึดถือแนวดังกล่าวนี้เช่นกัน ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๐ ได้บัญญัติเพิ่มเติมในมาตรา ๓๖ ว่า ในระหว่างที่สภาผู้แทนถูกยุบ ถ้าจำเป็นจะมีการประชุมวุฒิสภาก็ทำได้ และได้มีการบัญญัติทำนองเดียวกันนี้นับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๔๕) เป็นต้นมา เหตุที่กำหนดว่าในระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ไม่ว่าด้วยเหตุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบ หรือเหตุอื่นใด จะมีการประชุมวุฒิสภามิได้ เนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติ คือ รัฐสภา ประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ดังนั้น เมื่อไม่มีสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่ใช่รัฐสภา โดยหลักจึงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ อย่างไรก็ตาม บางกรณีที่มีความจำเป็นซึ่งเป็นหน้าที่ของวุฒิสภาโดยตรง วุฒิสภาย่อมสามารถประชุมได้ หรือกรณีที่วุฒิสภาต้องปฏิบัติหน้าที่รัฐสภาเพราะมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้น หรือกรณีที่วุฒิสภาต้องทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การพิจารณาแต่งตั้งหรือให้ความเห็นชอบบุคคลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพื่อกำหนดให้มีการประชุมวุฒิสภาในระหว่างที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง หรือสภาผู้แทนราษฎรถูกยุบได้เฉพาะกรณีที่บัญญัติในอนุมาตรา (๑) และ (๒) เท่านั้น

กรณีตามอนุมาตรา (๑) กำหนดให้วุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาในเรื่องที่รัฐสภาต้องดำเนินการ หมายถึง การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗ การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาตามมาตรา ๑๙ การรับทราบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ตามมาตรา ๒๐ การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๑ หรือการประกาศสงครามตามมาตรา ๑๗๗ ทั้งนี้ ความในวรรคสามแห่งมาตรานี้ได้กำหนดว่ากรณีให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามตามมาตรา ๑๗๗ ดังกล่าวจะต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

ส่วนกรณีตามอนุมาตรา (๒) เป็นกรณีที่วุฒิสภาต้องประชุมเพื่อทำหน้าที่พิจารณาให้บุคคลดำรงตำแหน่งใดตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๗ การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมแต่ละสภา แต่ถ้าคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกของแต่ละสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา แล้วแต่กรณี ร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ	กำหนดลักษณะการประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้เป็นไปโดยเปิดเผย และกำหนดเงื่อนไขในการประชุมลับไว้ด้วย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดให้การประชุมสภาผู้แทนราษฎร การประชุมวุฒิสภา และการประชุมร่วมกันของรัฐสภาต้องเป็นไปโดยเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภา เพื่อให้เกิดความโปร่งใส และให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูล และสามารถตรวจสอบการทำงานได้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการประชุมทุกครั้งจะดำเนินไปโดยยึดถือเอาประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นที่ตั้ง และต้องคำนึงถึงความเห็นของเสียงข้างน้อยด้วย

สำหรับการประชุมลับ เป็นการประชุมที่ต้องกระทำเป็นการลับตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุมสภา โดยบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔๒) กำหนดให้คณะรัฐมนตรีร้องขอหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกันไม่ต่ำกว่าสิบห้าคนร้องขอ ก็ให้ประชุมลับ แต่ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๕๘) ได้เพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าคนร้องขอเพื่อให้ประชุมลับ และบัญญัติลักษณะนี้เรื่อยมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๖๐) ได้มีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการร้องขอให้มีการประชุมลับ โดยกำหนดว่าคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกของแต่ละสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา แล้วแต่กรณี ร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับได้ และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๘ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจตราข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานสภา เรื่องหรือกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมาธิการสามัญแต่ละชุด การปฏิบัติหน้าที่และองค์ประชุมของคณะกรรมาธิการ วิธีการประชุม การเสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การปรึกษา การอภิปราย การลงมติ การบันทึกการลงมติ การเปิดเผยการลงมติ การตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายทั่วไป การรักษาระเบียบและความเรียบร้อย และการอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีอำนาจตราข้อบังคับเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกและกรรมาธิการ และกิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในข้อบังคับตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการหรือทุพพลภาพ ต้องกำหนดให้บุคคลประเภทดังกล่าวหรือผู้แทนองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นโดยตรง ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด และในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอ ต้องกำหนดให้ผู้แทนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด	กำหนดอำนาจในการตราข้อบังคับทั้งหลายทั้งปวงของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

เนื่องจากในวาระแรกเริ่มของการประชุมสภาผู้แทนราษฎรนั้น ยังไม่มีข้อบังคับที่ใช้ในการดำเนินการและควบคุมการประชุมของตนเอง ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๗) จึงกำหนดให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาองคมนตรีไปพลางก่อน และนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้เปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างสภา จากสภาเดี่ยวเป็นสภาคู่ ทำให้รัฐสภาประกอบด้วยพฤฒสภา (ภายหลังเปลี่ยนเป็นวุฒิสภา) และสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น

ข้อบังคับการประชุมสภาจึงแยกไปตามโครงสร้างของสภาด้วย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๖๑) ได้บัญญัติให้พฤฒสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจตั้งข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของสภา และในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับได้เพิ่มเติมรายละเอียดของข้อบังคับการประชุมของแต่ละสภาเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ ของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๙๑) ได้เพิ่มให้อำนาจสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาในการตราข้อบังคับเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกและกรรมาธิการ และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้คงหลักการตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เช่นเดียวกัน

สำหรับความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติเคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๙๐) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๕๒) แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำมารวมบัญญัติไว้เป็นมาตราเดียว เป็นการกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ของข้อบังคับการประชุมในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการหรือทุพพลภาพ และในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอ โดยต้องเปิดโอกาสให้บุคคลหรือผู้แทนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าวด้วย เนื่องจาก ร่างกฎหมายดังกล่าวอาจเป็นร่างกฎหมายที่จำกัดสิทธิ หรืออาจเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิ ส่งเสริม สนับสนุนหรือคุ้มครองแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๒๙ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภาตั้งเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิก ตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญ หรือคณะกรรมาธิการร่วมกันตามมาตรา ๑๓๗ เพื่อกระทำกิจการ พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริง หรือศึกษาเรื่องใด ๆ และรายงานให้สภาทราบตามระยะเวลาที่สภากำหนด การกระทำกิจการ การสอบหาข้อเท็จจริง หรือการศึกษาตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสภา และหน้าที่และอำนาจตามที่ระบุไว้ในการตั้งคณะกรรมาธิการก็ดี ในการดำเนินการของคณะกรรมาธิการก็ดี ต้องไม่เป็นเรื่องซ้ำซ้อนกัน ในกรณีที่การกระทำกิจการ การสอบหาข้อเท็จจริง หรือการศึกษาในเรื่องใดมีความเกี่ยวข้องกัน ให้เป็นหน้าที่ของประธานสภาที่จะต้องดำเนินการให้คณะกรรมาธิการที่เกี่ยวข้อง ทุกชุดร่วมกันดำเนินการ ในการสอบหาข้อเท็จจริง คณะกรรมาธิการจะมอบอำนาจหรือมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลใดกระทำการแทนมิได้ คณะกรรมาธิการตามวรรคหนึ่งมีอำนาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้ แต่การเรียกเช่นว่านั้นมิให้ใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของแต่ละศาล และมิให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรงในแต่ละองค์กรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี ให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในกิจการที่คณะกรรมาธิการสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษา ที่จะต้องสั่งการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดหรือในกำกับ ให้ข้อเท็จจริง ส่งเอกสาร	กำหนดอำนาจในการตั้งคณะกรรมาธิการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และอำนาจของกรรมาธิการใน (การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง) การเรียกเอกสารหรือบุคคลใดมาชี้แจงในที่ประชุมคณะกรรมาธิการ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
หรือแสดงความเห็นตามที่คณะกรรมาธิการเรียก ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเปิดเผยบันทึกการประชุม รายงานการดำเนินการ รายงานการสอบหาข้อเท็จจริง หรือรายงานการศึกษา แล้วแต่กรณี ของคณะกรรมาธิการให้ประชาชนทราบ เว้นแต่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี มีมติมิให้เปิดเผย เอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๔ ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่และผู้ปฏิบัติตามคำเรียกตามมาตรานี้ด้วย กรรมาธิการสามัญซึ่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๒๘ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้กำหนดอัตราส่วนตามวรรคแปด	

คำอธิบายประกอบ

(๑) นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ โดยกำหนดให้รัฐสภามีสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับระบบคณะกรรมาธิการไว้ (มาตรา ๒๖) โดยเรียกว่า อนุกรรมการ ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ได้เปลี่ยนชื่อจากคำว่า “อนุกรรมการ” เป็น “คณะกรรมาธิการ” และนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้เปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างสภา จากสภาเดี่ยวเป็นสภาคู่ ทำให้รัฐสภาประกอบด้วยพฤฒสภา (ภายหลังเปลี่ยนเป็นวุฒิสภา) และสภาผู้แทนราษฎรมีการบัญญัติเกี่ยวกับระบบกรรมาธิการ (มาตรา ๕๙) โดยกำหนดให้พฤฒสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจเลือกสมาชิกในสภาตั้งเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิก ตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อให้เป็นกลไกในการช่วยเหลือการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(๒) บทบัญญัติมาตรานี้เป็นการกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจในการตั้งสมาชิกของแต่ละสภาเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ กรรมาธิการร่วมกันตามมาตรา ๑๓๗ และมีอำนาจเลือกบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของสภาเพื่อตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ รวมทั้งกำหนดหน้าที่และ

อำนาจในการดำเนินการของคณะกรรมาธิการที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสภา เพื่อให้กลไกการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อป้องกันกลไกดังกล่าวไม่เกิดการซ้ำซ้อนกัน

นอกจากนี้ในการกำหนดหน้าที่และอำนาจดังกล่าวข้างต้น ยังเป็นการจำกัดไม่ให้คณะกรรมาธิการใช้อำนาจหน้าที่เกินกว่าที่ระบุไว้ในการตั้งคณะกรรมาธิการ

(๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการในกรณีการสอบหาข้อเท็จจริง คณะกรรมาธิการจะมอบอำนาจหรือมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลใด กระทำการแทนมิได้นั้น โดยประสงค์ให้คณะกรรมาธิการสามัญและคณะกรรมาธิการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นโดยตรง และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องภารกิจของคณะกรรมาธิการ ในมาตรา ๑๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้ใช้คำว่า “การสอบหาข้อเท็จจริง” แทนคำว่า “การสอบสวน” ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๓๕ ที่ให้อำนาจเลือกผู้ที่มิได้เป็นสมาชิกของสภามาเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาสอบสวนได้ด้วย

(๔) การกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกเอกสาร หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำ หรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้ เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้สมาชิกของแต่ละสภาสามารถเข้าใจถึงปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม อำนาจในการเรียกเอกสาร หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นดังกล่าว มิให้ใช้บังคับกับผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของศาล เพื่อให้กระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดีหรือการบริหารงานบุคคลของศาลมีความเป็นอิสระ รวมทั้งคณะกรรมาธิการไม่มีอำนาจในการเรียกวัตถุอื่นใดที่ไม่ใช่เอกสาร หรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อมาสอบหาข้อเท็จจริง เนื่องจากคณะกรรมาธิการไม่มีอำนาจในการสอบสวนในคดีอาญา

(๕) การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในกิจการที่คณะกรรมาธิการสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษา ต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวของคณะกรรมาธิการ เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(๖) การบัญญัติให้เปิดเผยบันทึกการประชุม รายงานการดำเนินการ รายงานการสอบหาข้อเท็จจริง หรือรายงานการศึกษาของคณะกรรมาธิการให้ประชาชนทราบ เป็นการสะท้อนให้ประชาชนเห็นถึงความโปร่งใส สุจริต และตรวจสอบได้ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมาธิการ เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินของคณะกรรมาธิการจะยึดถือเอาประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๐ ให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ดังต่อไปนี้ (๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน (๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน (๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (๙) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๑๐) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน ๑๐ ฉบับ เพื่อกำหนดรายละเอียดมารองรับบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้ดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้

คำอธิบายประกอบ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (organic law) เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของหลักการหรือกลไกสำคัญของรัฐธรรมนูญในเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจสอบและถ่วงดุลการทางการเมือง หรือกำหนดกลไกการดำเนินงานขององค์กรที่มีความสำคัญ เพื่อให้หลักการหรือกลไกสำคัญของรัฐธรรมนูญนั้น “มีผลปฏิบัติอย่างแท้จริง” โดยมีกระบวนการตราและแก้ไขเป็นพิเศษแตกต่างจากกระบวนการตราพระราชบัญญัติทั่วไป

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญรวม ๘ ฉบับ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๙ ฉบับ ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำนวน ๑๐ ฉบับ ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

(๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

(๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

(๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

(๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๙) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

(๑๐) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๑ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดย (๑) คณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร	กำหนดหลักการในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๖๙) ซึ่งบัญญัติให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจะเสนอได้ก็แต่โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรี และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๓๙) ได้เพิ่มให้ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา หรือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยความในอนุมาตรา (๑) กำหนดให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระ เหตุผลเพราะการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับศาลและองค์กรอิสระนั้น ควรเป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาตามหลักการถ่วงดุล และเพื่อแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกรณีศาลหรือองค์กรอิสระเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอง แล้วไม่ผ่านความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร สามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วยนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีความสำคัญมีกระบวนตราเป็นพิเศษแตกต่างจากร่างพระราชบัญญัติโดยทั่วไปที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน สามารถเสนอได้ตามมาตรา ๑๓๓ (๒)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๒ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ นอกจากที่บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้ ให้กระทำเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติ (๑) การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้เสนอต่อรัฐสภา และให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวัน โดยการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สาม ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา ถ้าที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบตามร่างที่เสนอตามมาตรา ๑๓๑ (๒) ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้รัฐสภาส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นไปยังศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความเห็น ในกรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง ไม่มีข้อทักท้วงภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างดังกล่าว ให้รัฐสภาดำเนินการต่อไป (๓) ในกรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบมีข้อความใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ ให้เสนอความเห็นไปยังรัฐสภา และให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในการนี้ ให้รัฐสภามีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมตามข้อเสนอของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระ ตามที่เห็นสมควรได้ และเมื่อดำเนินการเสร็จแล้ว ให้รัฐสภาดำเนินการต่อไป	กำหนดกระบวนการตราและการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดกระบวนการตราและการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแตกต่างจากที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๔๐ ซึ่งกำหนดให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามลำดับ โดยให้กระทำเป็นสามวาระเช่นเดียวกับร่างพระราชบัญญัติทั่วไป และมาตรา ๑๔๑ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้วก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญต่อไป แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อนุมาตรา (๑) บัญญัติว่า การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้เสนอต่อรัฐสภา และให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในเวลา ๑๘๐ วัน โดยการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา ถ้าที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบตามร่างที่เสนอตามมาตรา ๑๓๑ เพราะร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของหลักการหรือกลไกสำคัญของรัฐธรรมนูญในเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจสอบและถ่วงดุลการทางการเมือง หรือกำหนดกลไกการดำเนินงานขององค์กรที่มีความสำคัญ

ส่วนกรณีที่เป็นร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๑ (๒) เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๓๓ วรรคท้ายด้วย

นอกจากนี้ ยังวางหลักการใหม่ในอนุมาตรา (๓) โดยกำหนดว่าในกรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง พบว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือทำให้ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ ให้เสนอความเห็นไปยังรัฐสภาและให้รัฐสภาประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปตามหลักการถ่วงดุลอำนาจ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๓ ร่างพระราชบัญญัติให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรก่อน และจะเสนอได้ก็แต่โดย (๑) คณะรัฐมนตรี (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน (๓) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติซึ่งมีผู้เสนอตาม (๒) หรือ (๓) เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน จะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี	กำหนดผู้มีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติ และกำหนดหลักเกณฑ์การเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๒๒ และมาตรา ๕๓) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันต่อมาในรัฐธรรมนูญหลายฉบับจนกระทั่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๗๐) ได้บัญญัติเพิ่มให้ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้เป็นครั้งแรก โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน สามารถเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาในการเสนอกฎหมาย และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๖๓) ได้ลดจำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเข้าชื่อเสนอกฎหมายจากห้าหมื่นคนเป็นไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ง่าย โดยกำหนดให้การเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้เฉพาะในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยและหมวดหน้าที่ของรัฐเท่านั้น และให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นบทบัญญัติกำหนดให้ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามความในอนุมาตรา (๒) และ (๓) จะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี นั้น เนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นผู้มีหน้าที่ในการหารายได้ให้แก่ประเทศและบริหารจัดการงบประมาณของประเทศ และเพื่อให้ฝ่ายบริหารได้ตรวจสอบถึงความจำเป็น ความเหมาะสมและความพร้อมด้านงบประมาณก่อนที่จะมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินต่อรัฐสภา โดยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นกฎหมาย นอกจากนี้ เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วจะ

กระทบต่องบประมาณของแผ่นดินหรือสร้างภาระผูกพันต่องบประมาณของแผ่นดิน ฝ่ายบริหารจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๔ ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน หมายความถึงร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (๑) การตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร (๒) การจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน (๓) การกู้เงิน การค้ำประกัน การใช้เงินกู้ หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินของรัฐ (๔) เงินตรา ในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานคณะกรรมาธิการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะเป็นผู้วินิจฉัย ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรจัดให้มีการประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณากรณีตามวรรคสอง ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีกรณีดังกล่าว มติของที่ประชุมร่วมกันตามวรรคสอง ให้ใช้เสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด	กำหนดลักษณะของร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินและการวินิจฉัยในกรณีที่เป็นที่สงสัย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๕๓ วรรคสอง) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดความหมายหรือลักษณะสำคัญของร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

“ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน” ได้แก่ร่างพระราชบัญญัติที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) มีสาระเกี่ยวกับการตั้งขึ้น ยกเลิก ลด เปลี่ยนแปลง แก้ไข ผ่อน หรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร ยกตัวอย่าง เช่น ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... มีการแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวกับ ค่าลดหย่อนการคำนวณภาษีเงินได้สำหรับบุคคลธรรมดา โดยกำหนดให้ผู้มีเงินได้ที่อุปการะเลี้ยงดู บิดา มารดามีสิทธิหักลดหย่อนภาษีได้เพิ่มขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีหรืออากร หรือตัวอย่างกรณีการเพิ่มประเภทที่จัดเก็บภาษีหรืออากรขึ้นใหม่ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการยาง

แห่งประเทศไทย พ.ศ. .... ที่กำหนดให้การส่งยางออกนอกราชอาณาจักรต้องเสียอากร จากเดิมที่ไม่ต้องเสียอากร เป็นต้น

(๒) มีสาระเกี่ยวกับการจัดสรร รับ รักษา หรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการโอนงบประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน เช่น กรณีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นใหม่ เช่น ร่างพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพของรัฐสภา พ.ศ. .... กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพของรัฐสภามีฐานะเป็นนิติบุคคลที่ไม่ใช่ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

(๓) มีสาระเกี่ยวกับการกู้เงิน การค้ำประกัน การใช้เงินกู้ หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินของรัฐ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการบริหารหนี้สาธารณะ พ.ศ. .... กำหนดให้กระทรวงการคลังค้ำประกันการชำระหนี้เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละสิบเป็นร้อยละยี่สิบของงบประมาณรายจ่ายประจำปีที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น โดยเป็นการค้ำประกันเงินกู้ในนามของรัฐบาล เป็นต้น

(๔) ร่างพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเงินตรา เช่น พระราชบัญญัติเงินตรา ในภาวะฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน พ.ศ. ๒๔๘๕ พระราชบัญญัติระบบเงินตราชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นต้น

นอกจากนี้ ความในมาตรานี้ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการในกรณีที่เป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของที่ประชุมร่วมกันของประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานคณะกรรมาธิการสามัญของสภาผู้แทนราษฎรทุกคณะเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินเป็นเรื่องสำคัญที่ควรต้องใช้ดุลยพินิจจากหลายฝ่ายร่วมกัน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีการประชุมร่วมกัน และการกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันเพื่อมิให้เกิดความล่าช้าและอยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๕ ร่างพระราชบัญญัติใดที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้เสนอและในชั้นรับหลักการไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน แต่สภาผู้แทนราษฎรได้แก้ไขเพิ่มเติม และประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นเองหรือมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทักท้วงต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้มีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรสั่งระงับการพิจารณาไว้ก่อน เพื่อดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๓๔ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ในกรณีที่ที่ประชุมร่วมกันตามวรรคหนึ่งวินิจฉัยว่า การแก้ไขเพิ่มเติมทำให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นมีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นไปให้นายกรัฐมนตรีรับรอง ถ้านายกรัฐมนตรีไม่ให้คำรับรอง ให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการแก้ไขเพื่อมิให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน	กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมที่ทำให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นมีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๔๔) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดขั้นตอนในการพิจารณากรณีร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งเสนอ และในชั้นรับหลักการไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน แต่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจนเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน และประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นเองหรือมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทักท้วงว่าการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้มีลักษณะเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรสั่งระงับการพิจารณาไว้ก่อน เพื่อดำเนินการตามมาตรา ๑๓๔ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ และเนื่องจากอำนาจในการรับรองร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินเป็นอำนาจของนายกรัฐมนตรีโดยเฉพาะ ดังนั้น หากร่างพระราชบัญญัติใดถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงจนเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินก็ต้องนำเข้าสู่กระบวนการให้นายกรัฐมนตรีรับรองต่อไป และหากนายกรัฐมนตรีไม่ให้คำรับรอง ให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการแก้ไขเพื่อมิให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๖ เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติและลงมติเห็นชอบแล้ว ให้สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา วุฒิสภาต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมานั้นให้เสร็จภายในหกสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน ทั้งนี้ เว้นแต่วุฒิสภาจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา ระยะเวลาในวรรคหนึ่ง ไม่ให้นับรวมระยะเวลาที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๙ ถ้าวุฒิสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติไม่เสร็จภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินไปยังวุฒิสภา ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรแจ้งให้วุฒิสภาทราบและให้ถือเป็นเด็ดขาด หากมิได้แจ้ง ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นไม่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน	กำหนดกระบวนการ ขั้นตอน และระยะเวลาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๕๔) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๑๑๙ วรรคสาม) ได้บัญญัติเพิ่มขึ้นในเรื่องการให้ประธานแห่งสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังอีกสภาหนึ่งนั้นแจ้งด้วยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินหรือไม่ คำแจ้งของประธานแห่งสภาให้ถือเป็นเด็ดขาด และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในชั้นวุฒิสภามีกระบวนการและวิธีพิจารณาเช่นเดียวกับสภาผู้แทนราษฎร จะแตกต่างในเรื่องระยะเวลาเท่านั้น กล่าวคือ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติทั่วไปที่ไม่เกี่ยวด้วยการเงิน วุฒิสภาต้องพิจารณาให้เสร็จภายในหกสิบวัน แต่ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน เพื่อความรวดเร็ว เว้นแต่วุฒิสภาจะได้ลงมติให้ขยายเวลา

ออกไปเป็นกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกินสามสิบวัน ซึ่งกำหนดระยะเวลาดังกล่าวไม่นับรวมระยะเวลาที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรแจ้งให้วุฒิสภาทราบโดยให้ถือเป็นเด็ดขาด และให้ดำเนินการตามขั้นตอนและระยะเวลาตามที่กำหนดในวรรคหนึ่งต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๗ เมื่อวุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จแล้ว (๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ (๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร (๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติม ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ ถ้าเป็นกรณีอื่น ให้แต่ละสภาตั้งบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้คณะกรรมาธิการร่วมกันรายงานและเสนอร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ไม่ว่าอีกสภาหนึ่งจะได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วหรือไม่ ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน การประชุมคณะกรรมาธิการร่วมกันต้องมีกรรมาธิการของสภาทั้งสองมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม และให้นำความในมาตรา ๑๕๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าวุฒิสภาไม่ส่งร่างพระราชบัญญัติคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๓๖ ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้ดำเนินการตามมาตรา ๘๑ ต่อไป	เพื่อกำหนดวิธีการดำเนินการภายหลังจากที่วุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จแล้ว

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๕๒) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเมื่อวุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเสร็จสิ้นแล้ว

การลงมติของวุฒิสภาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ โดยอาจลงมติได้ ๓ กรณี คือ

๑) เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่มีการแก้ไขให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา แล้วให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยและเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

๒) ไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร เป็นการที่วุฒิสภายับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อนและส่งกลับคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรจะยกร่างพระราชบัญญัตินั้นพิจารณาใหม่ได้เมื่อระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันได้ล่วงพ้นไป นับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๘

๓) มีการแก้ไขเพิ่มเติม ถ้าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติม ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้วแล้วให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ แต่ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบด้วยกับวุฒิสภาที่มีมติแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนราษฎรเสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น

(๒) การแต่งตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ประกอบด้วยบุคคลซึ่งเป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่สภาผู้แทนราษฎรกำหนด ซึ่งถ้าสภาทั้งสองเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ แต่ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติ ไม่ว่าอีกสภาหนึ่งจะได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วหรือไม่ ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน เหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มความในอนุมาตรา (๓) ว่า “... ไม่ว่าอีกสภาหนึ่งจะได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วหรือไม่” ก็เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเพื่อป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตว่า สภาผู้แทนราษฎรเคยมีมติไม่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ที่คณะกรรมาธิการร่วมกันเสนอ และได้ยืนยัน

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรทันทีโดยไม่รอผลการพิจารณาของวุฒิสภา และในกรณีดังกล่าวทำให้มีข้อถกเถียงและได้มีการเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย[๑๔]

(๓) การประชุมของคณะกรรมาธิการร่วมกันในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีการแก้ไข จะต้องมีกรรมาธิการของสภาทั้งสองมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมาธิการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม และให้นำความในมาตรา ๑๕๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(๔) กรณีวุฒิสภาไม่ส่งร่างพระราชบัญญัติคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรภายในกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๓๖ กล่าวคือ ภายในหกสิบวันกรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติทั่วไป หรือภายในสามสิบวันกรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน และมิได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปในกรณีพิเศษซึ่งต้องไม่เกินสามสิบวันตามมาตรา ๑๓๖ ให้ถือว่าวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑

---

[๑๔] ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ที่ ๓ – ๔ /๒๕๔๕ สรุปว่า การที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติ ไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองการดำเนินงานขององค์การห้ามอาวุธเคมี พ.ศ. .... ของ คณะกรรมาธิการร่วมกัน โดยวุฒิสภายังไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว ยังถือไม่ได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวถูกยับยั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๕ วรรคหนึ่ง (๓) และถือไม่ได้ว่า ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๘ สภาผู้แทนราษฎรจะยกร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ตามมาตรา ๑๓๗ ขึ้นพิจารณาใหม่ได้เมื่อพ้นหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ (๑) วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรสำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา ๑๓๗ (๒) (๒) วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา ๑๓๗ (๓) ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรหรือร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๔๓ วรรคสี่ ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันตามวรรคหนึ่ง ให้ลดเหลือสิบวันในกรณีร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้นั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน	กำหนดระยะเวลาและวิธีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งทั้งที่เป็นกรณีร่างพระราชบัญญัติทั่วไป และร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๒๔) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการดำเนินการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีมติยับยั้งไว้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดวิธีการเริ่มนับระยะพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้ ดังนี้

๑) กรณีตามอนุมาตรา (๑) วุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนราษฎร ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๓๗ (๒) ให้นับระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทนราษฎร

๒) กรณีตามอนุมาตรา (๒) สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย สำหรับกรณีการยับยั้งตามมาตรา ๑๓๗ (๓) ให้นับระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่สภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย

๓) ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรนั้น หากสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรหรือร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาด้วย

คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ตามมาตรา ๘๑

(๒) ความในวรรคสามเป็นบทบัญญัติใหม่ที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๗๖ วรรคสอง) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๔๘ วรรคสอง) ที่เดิมกำหนดว่า ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน สภาผู้แทนราษฎรอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้นั้น ถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันข้างต้น ให้ลดเหลือสิบวัน เว้นแต่ร่างพระราชบัญญัติที่ยับยั้งไว้นั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๑๔๓ ซึ่งเป็นกรณีเร่งด่วน ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สภาผู้แทนราษฎรสามารถยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันทีตามมาตรา ๑๔๓ วรรคสี่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๓๙ ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามมาตรา ๑๓๗ คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้มิได้ ในกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้พิจารณานั้น เป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป	กำหนดข้อห้ามไม่ให้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกันกับร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้ง และกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยในกรณีที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๕๑) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อเป็นการห้ามมิให้เสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ เนื่องจากหากนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอีกครั้งหนึ่ง ก็จะเป็นการนำหลักการเดิมมาพิจารณาซ้ำ และกระบวนการพิจารณาก็จะออกมาในรูปแบบเดิม ซึ่งจะเป็นการเสียเวลาโดยไม่สมควร นอกจากนี้ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอหรือส่งให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภานั้น มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ หรือไม่ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๐ การจ่ายเงินแผ่นดิน จะกระทำได้เฉพาะที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย กฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หรือกฎหมายเกี่ยวด้วยการโอนงบประมาณ กฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง หรือกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นว่านี้ ต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายชดใช้ในพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมหรือพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณถัดไป	กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจ่ายเงินแผ่นดินทั้งในกรณีปกติและกรณีที่จำเป็นรีบด่วน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒(มาตรา ๑๒๗) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการจ่ายเงินแผ่นดินทุกกรณี ในกรณีเช่นนี้ ต้องตั้งงบประมาณรายจ่ายชดใช้เงินคงคลังที่ถูกใช้ไปก่อนในปีงบประมาณถัดไป ซึ่งเป็นการกำหนดระบบการควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาลให้มีความชัดเจน ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบโดยฝ่ายนิติบัญญัติ โดยเฉพาะการใช้จ่ายเงินแผ่นดินนอกกฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย หรือกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ หรือกฎหมายเกี่ยวด้วยการโอนงบประมาณหรือกฎหมายว่าด้วยเงินคงคลัง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมการจ่ายเงินแผ่นดินจึงมีการบัญญัติความว่า “กฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ” ซึ่งจะครอบคลุมถึงการใช้จ่ายเงินกู้ ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถนำมากำหนดไว้ในงบประมาณแผ่นดินเพื่อให้มีการติดตามและตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หมายเหตุ : ในเรื่องของเงินกู้ ได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓ - ๔/๒๕๕๗ ได้วินิจฉัยว่าคำว่า “เงินแผ่นดิน” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๖๙ ไว้ว่า แม้ไม่ได้มีการกำหนดความหมายไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายใด แต่เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ ที่บัญญัติคำนิยามของคำว่า “ตรวจสอบ” หมายความว่า “การตรวจบัญชี ตรวจการรับ การใช้จ่าย การใช้ประโยชน์ การเก็บรักษา และการบริหาร ซึ่งเงิน ทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ของหน่วยรับตรวจ ที่ได้มาจากเงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณ **เงินกู้** เงินอุดหนุน เงินบริจาค และเงินช่วยเหลือ จากแหล่งในประเทศหรือต่างประเทศอันเนื่องมาจากการ

ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามวัตถุประสงค์ ของหน่วยรับตรวจ ทั้งนี้ ไม่ว่าเงิน ทรัพย์สิน สิทธิ หรือผลประโยชน์ดังกล่าว จะเป็นของหน่วยรับตรวจ หรือหน่วยรับตรวจมีอำนาจหรือสิทธิในการใช้จ่ายหรือใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ เพื่อให้การดังกล่าวเป็นไปตาม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี และแบบแผนการปฏิบัติราชการอันจะก่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารการเงินของรัฐและเป็นมาตรการป้องกันการทุจริต และให้หมายความรวมถึง การตรวจสอบอื่นอันจำเป็นแก่การตรวจสอบดังกล่าวด้วย” ประกอบกับความเห็นของพยานบุคคล ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการเงิน การคลัง และงบประมาณ เห็นว่า เงินแผ่นดิน ย่อมหมายถึง เงินของประชาชนทั้งชาติ โดยหมายความรวมถึง บรรดาเงินทั้งปวง ทรัพย์สิน สิทธิ และผลประโยชน์ ที่รัฐเป็นเจ้าของหรืออยู่ในความครอบครองของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณ **เงินกู้** เงินอุดหนุน เงินบริจาค หรือเงินช่วยเหลือจากแหล่งในประเทศหรือต่างประเทศอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานรัฐนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเงินกู้ตามร่างพระราชบัญญัตินี้มีภาระต้องชำระคืนทั้งเงินต้นหรือดอกเบี้ยจากเงินที่ตั้งไว้ในงบประมาณรายจ่ายประจำปี ดังนั้น เงินกู้ตามร่างพระราชบัญญัติให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งของประเทศ พ.ศ. .... จึงเป็นเงินแผ่นดิน”

สำหรับในเรื่องของเงินกู้ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะต้องวางมาตรการที่สำคัญในการควบคุมและตรวจสอบการเงิน การคลัง และการงบประมาณของรัฐ เนื่องจากที่ผ่านมามีการอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการก่อหนี้สาธารณะและสร้างภาระทางการคลังแก่ประเทศจำนวนมาก ทั้งนี้ การกู้เงินหรือการก่อหนี้สาธารณะของรัฐบาลจำเป็นต้องมีกระบวนการควบคุมและตรวจสอบที่ชัดเจน เพื่อแสดงให้เห็นว่าฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนได้มีส่วนรับรู้และรับทราบการบริหารงบประมาณของรัฐบาลด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๑ งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลางก่อน รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระของรัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และองค์กรอัยการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ ในกรณีที่เห็นว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรรอาจไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ หรือองค์กรอัยการจะยื่นคำขอแปรญัตติต่อคณะกรรมาธิการโดยตรงก็ได้	เพื่อกำหนดให้งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินต้องทำเป็นพระราชบัญญัติและกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณให้รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และองค์กรอัยการ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๗) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์งบประมาณรายจ่ายของแผ่นดินต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ โดยให้รัฐสภาซึ่งถือเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นผู้ให้ความเห็นชอบ ซึ่งจะต้องมีการแสดงรายละเอียดการใช้จ่ายตามวิธีการงบประมาณอย่างโปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ถ้าพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณออกไม่ทันปีงบประมาณใหม่ ให้ใช้กฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายในปีงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลางก่อน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสามารถดำเนินการต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงักเพราะขาดเงินงบประมาณในการดำเนินการ

(๒) ความในวรรคสองคงหลักการเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๖๘ วรรคแปดและวรรคเก้า) กำหนดหลักการให้รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระและองค์กรอัยการได้รับการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอกับการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระ รวมทั้งหากเห็นว่างบประมาณที่ได้รับจัดสรรอาจไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ หรือองค์กรอัยการจะยื่นคำขอแปรญัตติต่อคณะกรรมาธิการโดยตรงก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระจากคณะรัฐมนตรีในการบริหารงบประมาณ และให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพ แต่อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมว่า การจัดสรรงบประมาณให้องค์กรดังกล่าวนั้นต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๒ ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ต้องแสดงแหล่งที่มาและประมาณการรายได้ ผลสัมฤทธิ์หรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจ่ายเงิน และความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาต่าง ๆ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ	เพื่อกำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณร่ายจ่ายประจำปี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นการวางหลักการใหม่ที่กำหนดให้รูปแบบ แนวทางการจัดทำเอกสารเสนอของบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณอย่างน้อยต้องกำหนดเรื่องที่มาแห่งรายได้ และผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจ่ายเงินตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ ซึ่งในเรื่องที่มาแห่งรายได้ต้องระบุให้ชัดเจนว่าเป็นเงินรายได้จากการจัดเก็บภาษี กู้เงิน หรือแหล่งรายได้อื่นใด และผลสัมฤทธิ์ที่คาดว่าจะได้รับจากการจ่ายเงินนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อให้เห็นถึงผลสำเร็จในเรื่องของการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน โดยจะต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์จากการใช้จ่ายงบประมาณอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้ทันที แต่การกำหนดเป้าหมายแห่งผลสัมฤทธิ์ก็ต้องกำหนดไว้ให้ชัดเจนและกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนไปสู่ผลสัมฤทธิ์นั้นไว้ให้ชัดเจนด้วย นอกจากนี้ ได้เพิ่มหลักการใหม่ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติตามมาตรา ๖๕ และแผนพัฒนาต่าง ๆ ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๓ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยห้าวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาถึงสภาผู้แทนราษฎร ถ้าสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณา ในการพิจารณาของวุฒิสภา วุฒิสภาจะต้องให้ความเห็นชอบหรือไม่ให้ความเห็นชอบภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ มิได้ ถ้าพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าวุฒิสภาเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีเช่นนี้และในกรณีที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ ถ้าวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้นำความในมาตรา ๑๓๘ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้สภาผู้แทนราษฎรยกขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งและวรรคสาม มิให้นับรวมระยะเวลาที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสาม	เพื่อกำหนดกระบวนการ วิธีการ และระยะเวลาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย ของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๕๔) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอ การพิจารณา และกรอบระยะเวลาของการตราพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมและพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

(๒) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร

๑) สภาผู้แทนราษฎรจะต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายให้แล้วเสร็จภายใน ๑๐๕ วันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาถึงสภาผู้แทนราษฎร

๒) ถ้าสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา ให้ถือว่าสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินั้น และให้เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณา

(๓) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของวุฒิสภา

๑) เมื่อวุฒิสภาได้รับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายจากสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาจะต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบร่างพระราชบัญญัตินั้น ภายในยี่สิบวันนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภา โดยจะแก้ไขเพิ่มเติมใด ๆ ไม่ได้ ถ้าวุฒิสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา ให้ถือว่าวุฒิสภาเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัตินั้น

๒) เมื่อวุฒิสภาพิจารณาแล้วหากวุฒิสภาเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่ายตามที่สภาผู้แทนราษฎรส่งมายังวุฒิสภา ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้แก่นายกรัฐมนตรี ซึ่งเมื่อนายกรัฐมนตรีได้รับร่างพระราชบัญญัติแล้วจะต้องรอไว้ห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา เพื่อเปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

๓) หากวุฒิสภาไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย สภาผู้แทนราษฎรสามารถยกร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที และถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติยืนยันร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัติได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และให้ส่งร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายให้แก่นายกรัฐมนตรีเพื่อนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

(๔) ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาจะไม่นำระยะเวลาดังกล่าวมานับรวมกับกรณีที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาเสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในกรณีที่เห็นว่ามีการกระทำที่มีส่วนได้เสียต่อการใช้จ่ายงบประมาณ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๔ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะแปรญัตติเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการมิได้ แต่อาจแปรญัตติในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (๑) เงินส่งใช้ต้นเงินกู้ (๒) ดอกเบี้ยเงินกู้ (๓) เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้ ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสอง ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสอง ให้การเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำดังกล่าวเป็นอันสิ้นผล ถ้าผู้กระทำการดังกล่าวเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้กระทำการนั้นสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น แต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้กระทำการหรืออนุมัติให้กระทำการ หรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าวแล้วแต่มิได้สั่งยับยั้ง ให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของรัฐมนตรีที่พ้น	เพื่อวางมาตรการและเงื่อนไขในการแปรญัตติงบประมาณรายจ่ายประจำปีรวมทั้งกำหนดบทลงโทษในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมาธิการ รวมถึงคณะรัฐมนตรีซึ่งมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณซึ่งไม่เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรานี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
จากตำแหน่งนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ และให้ผู้กระทำการดังกล่าวต้องรับผิดชดใช้เงินนั้นคืนพร้อมด้วยดอกเบี้ย เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ถ้าได้บันทึกข้อโต้แย้งไว้เป็นหนังสือหรือมีหนังสือแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบ ให้พ้นจากความรับผิด การเรียกเงินคืนตามวรรคสามหรือวรรคสี่ ให้กระทำได้ภายในยี่สิบปีนับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้รับแจ้งตามวรรคสี่ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการสอบสวนเป็นทางลับโดยพลัน หากเห็นว่ากรณีมีมูล ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการต่อไปตามวรรคสาม และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและศาลรัฐธรรมนูญหรือบุคคลใดจะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งมิได้	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ (มาตรา ๑๓๓) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ โดยห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการ แต่อาจแปรญัตติในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- เงินส่งใช้ต้นเงินกู้
- ดอกเบี้ยเงินกู้
- เงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย

สาเหตุที่ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติเพิ่ม เนื่องจากการแปรญัตติเพิ่มเป็นการเพิ่มเงินงบประมาณ เป็นการสร้างโครงการขึ้นใหม่อันเป็นการก้าวก่ายหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ส่วนการลดหรือตัดทอนรายจ่ายถือเป็นการควบคุมการใช้จ่ายเงินของรัฐให้เกิดความคุ้มค่า มีเป้าหมายตรงตามความจำเป็นของราษฎร และมีประสิทธิภาพ อันเป็นหน้าที่โดยตรงของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

(๒) ความในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๘๐) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๖๘) เนื่องจากในอดีตก่อนปี พ.ศ. ๒๕๑๑ นั้น การแปรญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังมิได้มีเจตนามุ่งที่จะแปรญัตติเพื่อนำเงินงบประมาณไปอยู่ในอำนาจการใช้จ่ายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต่อมาเริ่มมีแนวคิดที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวงเงินที่จะนำไปใช้จ่าย โดยให้เหตุผลว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้พบเห็นปัญหาของประชาชนโดยตรงบ้าง มีราษฎรมาร้องเรียนเพื่อให้แก้ไขปัญหาให้บ้าง จึงเริ่มมีการแปรญัตติเพื่อกันเงินส่วนหนึ่งไว้ให้อยู่ในอำนาจที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถนำไปใช้จ่ายทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาของราษฎรได้โดยตรง และมีแนวโน้มที่จำนวนเงินดังกล่าวจะเพิ่มมากขึ้นทุกปี และแนวโน้มที่จะเกิดการทุจริตอันเนื่องมาจากการจัดทำโครงการดังกล่าวมากขึ้น จึงได้มีการแก้ปัญหาโดยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๘๐ วรรคหก) เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ เสนอ แปรญัตติ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันมีผลให้ผู้นั้นมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณ เพราะมิใช่หน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ อย่างไรก็ตาม แม้จะได้มีบัญญัติข้อห้ามในลักษณะดังกล่าวแล้ว รูปแบบการแปรญัตติเพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจใช้จ่ายเงินงบประมาณยังคงเกิดขึ้นตลอดมาและมีจำนวนสูงขึ้นตามลำดับ และพฤติกรรมแห่งการกระทำส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการดำเนินการอย่างครบวงจร โดยร่วมกันทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ประจำ

โดยที่ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ไม่ได้บัญญัติสภาพบังคับแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนไว้ชัดเจน ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้กำหนดโทษในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการ มีการกระทำที่มีส่วนได้เสียในการใช้จ่ายงบประมาณ ตามความในวรรคสามแห่งมาตรานี้ โดยแบ่งโทษเป็นดังนี้

๑) การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา โดยให้สิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และต้องถูกเรียกให้ชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยที่ได้มีการนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ คืน โดยกำหนดอายุความในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายไว้เป็นเวลายี่สิบปีนับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ

๒) คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้กระทำการ หรืออนุมัติให้กระทำการ หรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าวแล้วแต่มิได้สั่งยับยั้ง และต้องถูกเรียกให้ชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยที่ได้มีการนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ คืนด้วย โดยกำหนดอายุความในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายไว้เป็นเวลายี่สิบปีนับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ

อายุความที่กำหนดไว้ยี่สิบปีดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีเวลาพอสมควรในการตรวจสอบและเรียกคืนเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะสามารถดำเนินการได้เมื่อรัฐบาลที่กระทำการอันไม่ชอบนั้นได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้มีการตรวจสอบกันเองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเพื่อการป้องกันการครอบงำการใช้จ่ายงบประมาณ โดยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา ที่เห็นว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสองให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว

(๓) กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้จัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ถ้าได้บันทึกข้อโต้แย้งไว้เป็นหนังสือหรือมีหนังสือแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบ ให้พ้นจากความรับผิด เพื่อให้มีพยานในการดำเนินคดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมาธิการ หรือคณะรัฐมนตรีที่กระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัตินี้ และเป็นช่องทางสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่สุจริตแต่จำต้องดำเนินการไปตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาหรือฝ่ายการเมือง ในอันที่จะไม่ต้องไปร่วมรับผิดด้วย

(๔) กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการสอบสวนเป็นทางลับโดยพลัน หากเห็นว่ากรณีมีมูล ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคสาม และห้ามเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเพื่อความปลอดภัยและเพื่อให้มีผู้กล้าแจ้งเบาะแสในการดำเนินคดี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๕ ร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีรอไว้ห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา ถ้าไม่มีกรณีต้องดำเนินการตามมาตรา ๑๔๘ ให้นำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในยี่สิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว	เพื่อกำหนดเงื่อนเวลาในการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ได้บัญญัติแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มกระบวนการใหม่เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาทางรัฐธรรมนูญเช่นที่เคยเกิดขึ้นในอดีตที่นายกรัฐมนตรีได้นำร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งที่มีการส่งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จนทำให้เกิดปัญหาทางการเมืองขึ้น โดยกระบวนการที่เพิ่มขึ้นนั้นได้กำหนดว่าเมื่อร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีรอไว้ห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากรัฐสภา ถ้าไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันตามจำนวนที่กำหนด เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี เพื่อให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือถ้าไม่มีกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นเองว่าสมควรส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จึงให้นำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายภายในยี่สิบวันนับแต่วันพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๖ ร่างพระราชบัญญัติใด พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว	เพื่อกำหนดหลักการปฏิบัติในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๘) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับพระราชอำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัติของพระมหากษัตริย์ ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๒๑) ยังคงหลักการไว้เช่นเดิม แต่ได้เปลี่ยนแปลงองค์กรทางรัฐธรรมนูญซึ่งมีอำนาจยืนยันร่างพระราชบัญญัติที่พระมหากษัตริย์ทรงยับยั้งจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐสภาและเพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างของฝ่ายนิติบัญญัติที่เปลี่ยนแปลงเป็นระบบสภาคู่ หลังจากนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๗๗ และมาตรา ๑๒๕) ได้เปลี่ยนแปลงหลายประการ กล่าวคือ ส่วนที่ว่าด้วยระยะเวลาที่พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ได้มีการทูลเกล้าฯ ถวายในครั้งแรกซึ่งได้กำหนดระยะเวลาให้ยาวขึ้นจากเดิมที่เคยกำหนดไว้แต่เพียงหนึ่งเดือน เปลี่ยนเป็นเก้าสิบวัน และระยะเวลาที่พระมหากษัตริย์อาจยับยั้งไว้ได้ในกรณีซึ่งรัฐสภายืนยันร่างที่ทรงส่งคืนมาจากเดิมที่เคยกำหนดระยะเวลาสิบห้าวันเปลี่ยนเป็นสามสิบวัน ในขณะเดียวกันจำนวนคะแนนในกรณีที่สมาชิกรัฐสภาจะยืนยันร่างพระราชบัญญัติซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงยับยั้งนั้นได้เพิ่มขึ้นเช่นกัน จากเดิมที่เคยกำหนดไว้แต่เพียงกึ่งหนึ่งได้แก้ไขเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา

ได้บัญญัติทำนองเดียวกันรวมถึงในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อรับรองหลักการเกี่ยวกับพระราชอำนาจในการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติและกำหนดขั้นตอนในการที่ทรงใช้พระราชอำนาจดังกล่าว ตามประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๗ ในกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบหรือที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป บรรดาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบที่ตกไปตามวรรคหนึ่ง ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณีพิจารณาต่อไป ถ้ารัฐสภาเห็นชอบด้วยก็ให้รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปได้ แต่คณะรัฐมนตรีต้องร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป	กำหนดสถานะของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและร่างพระราชบัญญัติกรณีที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภา และการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและร่างพระราชบัญญัติกรณีภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๒๕) :ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสถานะของร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวันในกรณีสภาสิ้นอายุหรือมีการยุบสภา ส่วนกรณีที่เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๕๐) สำหรับความในวรรคสองได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๗๘) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อให้คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปได้มีทางเลือกว่าจะให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม หรือร่างพระราชบัญญัติที่ค้างการพิจารณาอยู่ในรัฐสภา ในขณะที่อายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร จะนำมาพิจารณาต่อไปหรือจะให้ตกไป โดยได้กำหนดหลักการสำคัญ ดังนี้

(๑) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม หรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบหรือที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วแต่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป

(๒) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบที่ตกไปตามวรรคหนึ่ง ถ้าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปร้องขอต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไป ถ้ารัฐสภาเห็นชอบด้วย ก็ให้รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปได้ แต่คณะรัฐมนตรีต้องร้องขอภายในหกสิบวันนับแต่วันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปตามมาตรา ๑๒๑ ส่วนร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมหรือพระราชบัญญัติที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว แต่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยหรือเมื่อพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา ให้เป็นอันตกไป คณะรัฐมนตรีจะร้องขอให้มีการพิจารณาต่อไปไม่ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๘ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติใดขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๘๑ (๑) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า (๒) หากนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นเช่นว่านั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาทราบโดยไม่ชักช้า ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยมิได้ ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญ ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่มิใช่กรณีตามวรรคสาม ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป และให้นายกรัฐมนตรีดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑	เพื่อกำหนดขั้นตอนและเงื่อนไขในการตราร่างพระราชบัญญัติเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๒๔) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ก่อนให้มีผลใช้บังคับ ซึ่งเป็นการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนที่พระราชบัญญัติจะใช้บังคับ โดยกำหนดขั้นตอน ดังนี้

(๑) ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติใดขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๘๑ ถ้า

๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าวส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

๒) กรณีนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นเช่นว่านั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย

(๒) กำหนดให้นายกรัฐมนตรีระงับการดำเนินการนำร่างพระราชบัญญัติตามอนุมาตรา (๑) และ (๒) ขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย

(๓) ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แยกได้ดังนี้

๑) กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้น มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และข้อความดังกล่าวเป็นสาระสำคัญให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

๒) กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัตินั้น มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแต่มิใช่เป็นสาระสำคัญ ให้ข้อความที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป และนายกรัฐมนตรีดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๔๙ ให้นำความในมาตรา ๑๔๘ มาใช้บังคับแก่ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภาที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณี ให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วยโดยอนุโลม	เพื่อกำหนดให้ข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร หรือของวุฒิสภา หรือของรัฐสภาสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๕๙ ทวิ) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดให้นำหลักการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก่อนที่พระราชบัญญัติจะใช้บังคับตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๔๘ มาใช้บังคับแก่ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ก่อนนำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วยโดยอนุโลม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ โดยจะถามเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ ตามข้อบังคับการประชุมแห่งสภานั้น ๆ ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดให้มีการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าไว้ด้วย รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบกระทู้เมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน	กำหนดวิธีการการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีเกี่ยวกับงานในหน้าที่และสิทธิในการตอบกระทู้ของรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔๐) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี

การตั้งกระทู้ถามจะถามเป็นหนังสือหรือวาจาก็ได้ตามข้อบังคับการประชุม และในข้อบังคับการประชุมนั้น อย่างน้อยต้องกำหนดให้มีการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าด้วย ดังนั้นรัฐมนตรีทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอในการตอบกระทู้ถามอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลให้การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภามีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น ทั้งนี้ ได้กำหนดข้อยกเว้นกรณีที่เป็นเรื่องที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ายังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน รัฐมนตรีมีสิทธิไม่ตอบกระทู้ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๑ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ เมื่อได้มีการเสนอญัตติตามวรรคหนึ่งแล้ว จะมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรมิได้ เว้นแต่จะมีการถอนญัตติหรือการลงมตินั้นไม่ได้คะแนนเสียงตามวรรคสี่ เมื่อการอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง โดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป ให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ การลงมติในกรณีเช่นว่านี้มิให้กระทำในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุดลง มติไม่ไว้วางใจต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรีคนใดพ้นจากตำแหน่งเดิมแต่ยังคงเป็นรัฐมนตรีในตำแหน่งอื่นภายหลังจากวันที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อตามวรรคหนึ่ง หรือพ้นจากตำแหน่งเดิมไม่เกินเก้าสิบวันก่อนวันที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อตามวรรคหนึ่ง แต่ยังคงเป็นรัฐมนตรีในตำแหน่งอื่น ให้รัฐมนตรีคนนั้นยังคงต้องถูกอภิปรายเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจต่อไป	เพื่อกำหนดเงื่อนไขการขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๘๕ และมาตรา ๑๘๖) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙) แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้มีการบัญญัติแยกเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีออกจากคณะรัฐมนตรี เนื่องจากนายกรัฐมนตรีเป็นรัฐมนตรีคนหนึ่ง ดังนั้นจึงกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติดังกล่าวเป็นจำนวนเดียวกัน

ทั้งนี้ การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ เป็นมาตรการในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินวิธีหนึ่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นมาตรการที่สำคัญและมีประสิทธิภาพมากรูปแบบหนึ่ง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนด

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรที่มีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมและเป็นจำนวนเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งหากมีการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้สูงมาก จะทำให้การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และตรวจสอบการกระทำทุจริตและประพฤติมิชอบของรัฐมนตรีกระทำได้ยากขึ้น ดังนั้น เมื่อกำหนดให้การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีกระทำได้ไม่ยากจนเกินไป จะทำให้รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีต้องระมัดระวังในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและโปร่งใสมากขึ้น มิฉะนั้นอาจถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจจนเป็นเหตุให้ต้องพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๗๐ (๓) ได้

(๒) การที่กำหนดห้ามมิให้มีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อได้มีการเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปนั้น เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐมนตรีตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเมื่อมีการอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลงแล้ว ห้ามมิให้ลงมติในวันที่มีการอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีเวลาไตร่ตรองก่อนลงมติ

(๓) การกำหนดคะแนนเสียงในการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีจะต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้รัฐมนตรีนั้นพ้นจากตำแหน่ง

(๔) กำหนดให้รัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งเดิมแต่ยังคงเป็นรัฐมนตรีในตำแหน่งอื่นภายหลังจากวันที่มีการเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ สามารถถูกอภิปรายได้ เพื่อเป็นการป้องกันการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร จะเข้าชื่อกันเพื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักถามข้อเท็จจริงหรือเสนอแนะปัญหาต่อคณะรัฐมนตรี โดยไม่มีการลงมติก็ได้	เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักถามข้อเท็จจริงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่มีการลงมติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติใหม่ ซึ่งแต่เดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะเป็นการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาเข้าชื่อกันเพื่อขอเสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อเป็นช่องทางให้สามารถตรวจสอบหรือเสนอแนะแนวทางการทำงานของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐบาล และเป็นการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรได้นำข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น ปัญหาและอุปสรรคของประชาชนมาอภิปราย เพื่อให้คณะรัฐมนตรีได้มีข้อมูลในการบริหารราชการแผ่นดินในเรื่องนั้น ๆ ตลอดจนได้รับรู้ถึงปัญหาที่ประชาชนประสบ เพื่อนำข้อมูลไปแก้ไขปัญหาตามความต้องการของประชาชนได้ แม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอาจใช้วิธีการตั้งกระทู้ถามได้ แต่การตั้งกระทู้ถามมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ส่วนการเปิดอภิปรายทั่วไปสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสภาจะสามารถมีส่วนร่วมได้ ซึ่งถ้ารัฐบาลมีความใจกว้างก็อาจทำให้ได้รับข้อเสนอแนะหรือแนวความคิดที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของประชาชนหรือประเทศชาติได้ การกำหนดไม่ให้มีการลงมติไม่ไว้วางใจ ก็เพื่อให้การเปิดอภิปรายมีลักษณะของการปรึกษาหารือมากกว่าจะเป็นการต่อสู้กันในทางการเมือง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๓ สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเข้าชื่อขอเปิดอภิปรายทั่วไปในวุฒิสภาเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีการลงมติ	กำหนดเงื่อนไขในการขอเปิดอภิปรายทั่วไปของสมาชิกวุฒิสภาโดยไม่มีการลงมติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติทำนองเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๘๗) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๖๑) เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยให้สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินโดยไม่มีการลงมติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๔ การเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๕๑ มาตรา ๑๕๒ หรือมาตรา ๑๕๓ แล้วแต่กรณี ให้กระทำได้ปีละหนึ่งครั้ง ความในวรรคหนึ่งไม่ใช้บังคับแก่การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๕๑ ที่สิ้นสุดลงด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป	ให้การเปิดอภิปรายทั่วไปทำได้ปีละหนึ่งครั้ง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เป็นการจำกัดการเปิดอภิปรายทั่วไปให้กระทำได้ปีละหนึ่งครั้ง เพื่อเปิดโอกาสให้รัฐบาลมีเวลาทำงานและมิให้เป็นภาระแก่รัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีมากเกินไป และในขณะเดียวกัน ก็จะทำให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีเวลาในการปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่นด้วย โดยปีหนึ่งจะมีประชุมสองสมัย สมัยละหนึ่งร้อยยี่สิบวัน ตามมาตรา ๑๒๑ วรรคสอง

ส่วนกรณีการขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะตามมาตรา ๑๕๑ ที่สิ้นสุดลงด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไป สามารถขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจอีกได้ในปีเดียวกัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๕ ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยหรือเศรษฐกิจของประเทศ สมควรที่จะปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีนี้ ประธานรัฐสภาต้องดำเนินการให้มีการประชุมภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการแจ้ง แต่รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้ การประชุมตามวรรคหนึ่งให้ประชุมลับ และคณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ต้องเข้าร่วมประชุมด้วย	กำหนดให้ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมุ่งประสงค์ให้รัฐสภาเป็นเวทีในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง โดยถือว่าผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรในฐานะที่เป็นผู้แทนราษฎรอาวุโสย่อมอยู่ในวิสัยที่จะเห็นปัญหาของประเทศชาติและประชาชนในมุมมองอีกมุมมองหนึ่ง หากได้มีการนำมุมมองนั้นเข้ามาหารือกันในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็อาจทำให้มีการปรึกษาหารือ หรือหาทางออกที่จะทำให้ไม่เกิดปัญหารุนแรงขึ้น เป็นการแก้ไขวิกฤติของประเทศชาติได้อีกทางหนึ่ง มาตรานี้จึงกำหนดให้เป็นสิทธิของผู้นำฝ่ายค้านที่จะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีนี้ ประธานรัฐสภาต้องดำเนินการให้มีการประชุมภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งจากผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

ความในวรรคสองกำหนดให้ประชุมลับ เพราะต้องการให้ฝ่ายการเมืองทุกฝ่ายรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาของชาติ และเพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถอภิปรายได้อย่างเต็มที่โดยสุจริตใจ จึงกำหนดไม่ให้มีการถ่ายทอดสดทางวิทยุหรือโทรทัศน์หรือทางอื่นใด อันอาจเป็นเหตุให้มีการมุ่งต่อการหาเสียง หรือโจมตีกันไปมา จนหาข้อยุติไม่ได้ ทั้งยังกำหนดให้คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ต้องเข้าร่วมประชุมด้วย

ส่วนที่ ๕
การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

ความมุ่งหมาย

ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีรัฐสภา ซึ่งประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา เป็นสถาบันตัวแทนของประชาชน โดยสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ในการตรากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และวุฒิสภาทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายและการให้ความเห็นชอบแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ การปฏิบัติหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวของรัฐสภาจะต้องกระทำในที่ประชุม ซึ่งโดยปกติสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาจะแยกกันประชุมตามอำนาจหน้าที่ แต่ก็มีบางกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ทั้งสองสภาประชุมร่วมกัน เรียกว่า “การประชุมร่วมกันของรัฐสภา” เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีประชุมร่วมกันเพื่อพิจารณาหรือให้ความเห็นชอบในเรื่องใด ๆ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๖ ในกรณีต่อไปนี้ ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน (๑) การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗ (๒) การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาตามมาตรา ๑๙ (๓) การรับทราบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ตามมาตรา ๒๐ (๔) การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๑ (๕) การให้ความเห็นชอบในการปิดสมัยประชุมตามมาตรา ๑๒๑ (๖) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๒๒ (๗) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๒ (๘) การปรึกษาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๑๔๖ (๙) การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๔๗ (๑๐) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๕๕ และมาตรา ๑๖๕ (๑๑) การตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๕๗ (๑๒) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๑๖๒ (๑๓) การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามตามมาตรา ๑๗๗ (๑๔) การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามมาตรา ๑๗๘ (๑๕) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ (๑๖) กรณีอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ	กำหนดกรณีที่รัฐสภาต้องมีการประชุมร่วมกัน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๖๒) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดกิจการสำคัญที่รัฐสภาต้องประชุมร่วมกัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๗ ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้ใช้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลมไปพลางก่อน ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้นำบทที่ใช้แก่สภาทั้งสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ในเรื่องการตั้งคณะกรรมาธิการ กรรมาธิการซึ่งตั้งจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของแต่ละสภาจะต้องมีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกของแต่ละสภา	กำหนดให้การประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้ใช้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๖๔) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยให้ใช้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา แต่ถ้ายังไม่มีก็ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลมไปพลางก่อน และเนื่องจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่เท่ากัน ในการตั้งคณะกรรมาธิการ จึงให้ตั้งคณะกรรมาธิการจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของแต่ละสภาให้มีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกของแต่ละสภา

หมวด ๘
คณะรัฐมนตรี

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี หลักเกณฑ์การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี เงื่อนไขการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรี ตลอดถึงการตรากฎหมายลำดับรองที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งรับกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ

ที่มาของคณะรัฐมนตรีไทยในระบบรัฐสภานั้นเกิดขึ้นครั้งแรกหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งในขณะนั้นเรียกว่า คณะกรรมการราษฎร และหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช พ.ศ. ๒๔๗๕ จึงเปลี่ยนมาเรียกว่า คณะรัฐมนตรี และได้ใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ในหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี ที่มีความสำคัญแตกต่างจากเดิมหลายประการ กล่าวคือ

(๑) เรื่องการเสนอรายชื่อบุคคลเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับการเป็นรัฐมนตรี รวมทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติเสนอรายชื่อล่วงหน้า เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งได้ทราบและเป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาตัดสินใจในการลงคะแนนให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองใด อันเป็นการเน้นถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่จะต้องพิจารณาบุคคลที่จะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังกำหนดให้พรรคการเมืองที่จะเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีนั้น จะต้องเป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๕๙)

(๒) การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้น (มาตรา ๑๖๐) เช่น ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ไม่มีพฤติกรรมเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง รวมทั้งต้องไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

(๓) กำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีนำแนวนโยบายที่พรรคการเมืองได้เสนอต่อประชาชนในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย เพื่อนำไปปฏิบัติในนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลขึ้นอย่างแท้จริง โดยคณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาในฐานะผู้แทนของปวงชน เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อรัฐสภา (มาตรา ๑๖๒)

(๔) การแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะกำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้เท่านั้น แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่โดยให้คณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญด้วย (มาตรา ๑๖๔)

(๕) กำหนดเงื่อนไขกรณีคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งแล้วให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปและกรณีที่ต้องให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทน (มาตรา ๑๖๘)

(๖) การทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ในมาตรา ๑๗๘ โดยกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น โดยกำหนดให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาจากผลกระทบจากการทำหนังสือสัญญา และประการสำคัญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยในกรณีเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประเภทของหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๘ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกัน นายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งรวมกันแล้วเกินแปดปีมิได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการดำรงตำแหน่งติดต่อกันหรือไม่ แต่มิให้นับรวมระยะเวลาในระหว่างที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปหลังพ้นจากตำแหน่ง	บัญญัติพระราชอำนาจในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี และวาระการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔๖) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ การกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ในขณะเดียวกันการแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการ รัฐธรรมนูญก็กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง นับเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและพระมหากษัตริย์ที่สอดคล้องต้องกันและบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นการใช้อำนาจร่วมกันระหว่างประชาชนและพระมหากษัตริย์ ดังจะสังเกตเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยตรง จะไม่มีการกำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงแต่งตั้งอีก เพราะถือว่าประชาชนได้เลือกมาโดยตรงแล้ว ส่วนคณะรัฐมนตรี อันเป็นฝ่ายบริหาร และผู้พิพากษาและตุลาการ อันเป็นฝ่ายตุลาการนั้น เมื่อมิได้เป็นการเลือกโดยตรงจากประชาชน รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และเพื่อป้องกันมิให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงรับผิดชอบในการกระทำของฝ่ายบริหาร จึงได้มีบทบัญญัติในมาตรา ๑๘๒ ที่บัญญัติว่า บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมุ่งหมายให้ผู้ที่รับสนองพระบรมราชโองการต้องเป็นผู้รับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

สำหรับบทบัญญัติให้คณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกันเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๗๑) นั้น มุ่งหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า ในการใช้อำนาจบริหารที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ผ่านทางคณะรัฐมนตรีนั้น เป็นการใช้อำนาจผ่านคณะบุคคล มิใช่ผ่านรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง ในการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีจึงต้องดำเนินการตามความเห็นร่วมกัน หรือที่เรียกว่า “มติ” ของคณะรัฐมนตรี และเมื่อเป็นการบริหารราชการแผ่นดินร่วมกัน จึงย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกันในผลที่เกิดขึ้น ความเสียหายหรือความผิดพลาดใด ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง หากผลนั้นเกิดขึ้นต่อประเทศชาติหรือสังคมหรือประชาชนโดยทั่วไป คณะรัฐมนตรีย่อมต้องรับผิดชอบในทางการเมืองร่วมกัน จะอ้างว่าเป็นการกระทำของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง โดยคนอื่นมิได้ร่วมกระทำด้วยไม่ได้ เว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา ผู้ที่มิได้ร่วมรู้เห็นหรือร่วมสนับสนุนด้วยก็อาจไม่ต้องรับผิดได้

(๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ในการแต่งตั้งบุคคลเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๕๙ โดยกำหนดหลักการให้พรรคการเมืองต้องเปิดเผยรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองมีมติว่า จะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น โดยให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้าว่าบุคคลที่พรรคการเมืองจะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีคือบุคคลใด เพื่อให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าถ้าตนเลือกพรรคการเมืองใด ตนจะได้ผู้ใดมาเป็นนายกรัฐมนตรี และเนื่องจากการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นกิจการของสภาผู้แทนราษฎรโดยแท้ จึงกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

นอกจากนี้ ได้กำหนดหลักการใหม่เกี่ยวกับการนับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนับระยะเวลา กล่าวคือ การนับระยะเวลาแปดปีนั้น แม้บุคคลดังกล่าวจะมิได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันก็ตาม แต่หากรวมระยะเวลาทั้งหมดที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวแล้วเกินแปดปี ก็ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าการนับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีในระหว่างรักษาการภายหลังจากพ้นจากตำแหน่ง จะไม่นำมานับรวมกับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีดังกล่าว การกำหนดระยะเวลาแปดปีไว้ก็เพื่อมิให้เกิดการผูกขาดอำนาจในทางการเมืองยาวเกินไปอันจะเป็นต้นเหตุเกิดวิกฤติทางการเมืองได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๕๙ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีจากบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐ และเป็นผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ เฉพาะจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร การเสนอชื่อตามวรรคหนึ่งต้องมีสมาชิกรับรองไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มติของสภาผู้แทนราษฎรที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องกระทำโดยการลงคะแนนโดยเปิดเผยและมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร	กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบผู้ซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในวรรคหนึ่งแห่งมาตรานี้เป็นการวางหลักการใหม่เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการเสนอชื่อบุคคลเพื่อเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับการเป็นรัฐมนตรี รวมทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติเสนอรายชื่อล่วงหน้า เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งได้ทราบและเป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาตัดสินใจในการลงคะแนนให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองใด อันเป็นการเน้นถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่จะต้องพิจารณาบุคคลที่จะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังกำหนดให้พรรคการเมืองที่จะเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีนั้น จะต้องเป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

แนวคิดในเรื่องการให้พรรคการเมืองเสนอรายชื่อบุคคลที่พรรคการเมืองประสงค์จะสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อบรรลุเป้าหมาย ๓ ประการ คือ ประการแรก เพื่อให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าถ้าตนเลือกพรรคการเมืองใด ตนจะได้ผู้ใดมาเป็นนายกรัฐมนตรี ในการตัดสินใจลงคะแนนเลือกผู้สมัครผู้ใด ประชาชนจะต้องพิจารณา ทั้งตัวบุคคลที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นโยบายของพรรคการเมือง และตัวบุคคลที่พรรคการเมืองนั้นเสนอให้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหากพรรคการเมืองนั้นได้รับคะแนนเสียงข้างมาก ประการที่สอง พรรคการเมืองต้องคัดสรรบุคคลที่จะเสนอให้ดำรงตำแหน่ง

นายกรัฐมนตรีอย่างเข้มงวดโดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ประการที่สาม เป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงข้างมาก นำบุคคลที่ประชาชนไม่เคยรับรู้มาก่อนมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถ้าประชาชนรู้ล่วงหน้าว่าจะนำบุคคลเช่นนั้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประชาชนอาจไม่ลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นและพรรคการเมืองนั้นก็ได้ แนวคิดนี้เป็นการสอดคล้องกับระบบการเลือกตั้งแบบใหม่ที่ลงคะแนนครั้งเดียวแต่ส่งผลต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ และตัวบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๘๘)

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่เดิมกำหนดให้การเสนอชื่อบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรรับรอง แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดจำนวนสมาชิกรับรองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมกลุ่มกันเสนอชื่อบุคคลที่สมควรเป็นนายกรัฐมนตรีได้มากขึ้น อันจะเป็นเหตุให้สภาผู้แทนราษฎรมีโอกาสเลือกได้มากขึ้น

(๓) บทบัญญัติวรรคสามคงหลักการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกำหนดให้การลงมติของสภาผู้แทนราษฎรที่เห็นชอบการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นการลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีจำนวนคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๐ รัฐมนตรีต้อง (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปี (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ (๕) ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง (๖) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๗) ไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุด หรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท (๘) ไม่เป็นผู้เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุกระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ มาแล้วยังไม่ถึงสองปีนับถึงวันแต่งตั้ง	กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้มีมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๓๕ ที่กำหนดให้การร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่จะต้องครอบคลุมในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและการใช้อำนาจโดยไม่ชอบ จึงได้มีการกำหนดให้รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นเท่ากับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ดูคำอธิบายมาตรา ๙๘ ประกอบ) และคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้น เช่น ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ไม่มีพฤติกรรมเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง รวมทั้งต้องไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำ ดังต่อไปนี้ “ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ” ในกรณีที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้คณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนที่จะถวายสัตย์ปฏิญาณ ให้คณะรัฐมนตรีนั้นดำเนินการตามมาตรา ๑๖๒ วรรคสองได้ ในกรณีเช่นนี้ให้คณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๘ (๑) พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่นับแต่วันที่โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมดังกล่าว	กำหนดให้รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ก่อนเข้ารับหน้าที่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๔๑) และบัญญัติในทำนองเดียวกันโดยตลอด แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขให้สามารถถวายสัตย์ปฏิญาณต่อผู้แทนพระองค์ได้ สุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สำหรับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เนื่องจากเพื่อมิให้การถวายสัตย์ปฏิญาณทำให้เกิดความล่าช้าในการเข้าบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี จึงได้บัญญัติให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจให้คณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินไปพลางก่อนที่จะมีการถวายสัตย์ปฏิญาณได้ และเมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้คณะรัฐมนตรีเข้าบริหารราชการแผ่นดินได้ จะมีผลให้คณะรัฐมนตรีชุดเดิมที่อยู่ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ต้องพ้นจากตำแหน่งไปในวันที่มีพระบรมราชโองการดังกล่าว

การกำหนดให้มีการถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์หรือต่อผู้แทนพระองค์ เป็นไปตามหลักการที่ว่าอำนาจทั้งปวงเป็นของปวงชนชาวไทยโดยมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นผ่านองค์กรต่าง ๆ เมื่อจะมีผู้เข้าบริหารอำนาจนั้น จึงให้มีการถวายสัตย์เพื่อให้รับรู้ถึงที่มาแห่งอำนาจของผู้ที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ และให้คำรับรองว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งเป็นการยืนยันเพื่อให้เกิดความไว้วางใจในตัวผู้นั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๒ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาซึ่งต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ และต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ ทั้งนี้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่ ก่อนแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามวรรคหนึ่ง หากมีกรณีที่สำคัญและจำเป็นเร่งด่วนซึ่งหากปล่อยให้เนิ่นช้าไปจะกระทบต่อประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีที่เข้ารับหน้าที่จะดำเนินการไปพลางก่อนเพียงเท่าที่จำเป็นก็ได้	กำหนดเงื่อนไขการเข้าบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

การกำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาก่อนที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ก็เพื่อให้รัฐสภาได้รับรู้ว่า คณะรัฐมนตรีจะมีแนวนโยบายอย่างใดในการบริหารราชการแผ่นดิน และหากเห็นควรเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมอย่างไรจะได้มีการอภิปรายหรือแถลงชี้แจงเสียก่อนที่จะเริ่มเข้าบริหารราชการแผ่นดิน แนวนโยบายที่แถลงไว้ดังกล่าวนอกจากจะผูกมัดคณะรัฐมนตรีในการที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุตามแนวนโยบายนั้นแล้ว ยังเป็นการบอกให้รัฐสภาทราบเพื่อจะได้คอยติดตามหรือทวงถามได้ และในกรณีที่มีการกำหนดให้ต้องมีการลงมติความไว้ใจ ก็จะผูกมัดสภาที่ให้ความไว้วางใจว่า เมื่อคณะรัฐมนตรีดำเนินการตามนโยบายดังกล่าวแล้ว สภาจะต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการตรากฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารราชการแผ่นดินให้บรรลุตามนโยบายนั้นด้วย

ในเรื่องการลงมติความไว้วางใจในชั้นที่มีการแถลงนโยบายนั้น รัฐธรรมนูญที่ผ่านมามีทั้งกำหนดให้ต้องได้รับความไว้วางใจ และไม่ต้องลงมติความไว้วางใจ ในการกำหนดให้ต้องได้รับความไว้วางใจมีเหตุผลว่า เพื่อให้ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารรับรู้และรับรองซึ่งกันและกันในการที่จะร่วมกันบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ทั้งยังเป็นหลักประกันว่าคณะรัฐมนตรีได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยความเห็นชอบด้วยของสมาชิกเสียงข้างมากของสภาที่ให้การรับรองนโยบายนั้น ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมิได้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามนโยบายที่แถลงไว้ ฝ่ายนิติบัญญัติก็มีอำนาจที่จะขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจได้ ส่วนฝ่ายที่เห็นว่าในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีก่อนเข้ารับหน้าที่ เป็นเพียงมาแถลงให้ฝ่ายนิติบัญญัติรับทราบ เท่านั้น หากให้มีการลงมติความไว้วางใจเสียแต่ในชั้นนี้ ก็อาจทำให้การบริหารราชการสะดุดหยุดลงได้ และก่อให้เกิดวิกฤติการเมืองได้โดยที่ฝ่ายบริหารยังไม่ทันได้ลงมือทำงาน หากการดำเนินการของฝ่ายบริหารจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติหรือประชาชน หรือไม่ดำเนินการตามนโยบายที่แถลงไว้ ฝ่ายนิติบัญญัติ

ย่อมมีอำนาจที่จะเข้าชื่อกันเพื่อขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจได้อยู่แล้ว จึงไม่มีเหตุสมควรอันใดที่จะต้องให้มีการลงมติความไว้วางใจในชั้นที่มีการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีก่อนที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน รัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ต้องมีการลงมติความไว้วางใจ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๐) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๘๔) ส่วนรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ไม่ต้องมีการลงมติความไว้วางใจ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๑๔๑) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ นับแต่นั้นเป็นต้นมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติมาตรานี้โดยคงหลักการในการแถลงนโยบายโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน แต่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าแนวนโยบายที่จะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย การกำหนดเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้คณะรัฐมนตรีจัดทำนโยบายในลักษณะ “ประชานิยม” โดยไม่คำนึงถึงที่มาแห่งรายได้ของรัฐที่จะนำมาใช้จ่ายหรือกระทบต่อการดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งยังเป็นการบ่งชี้ว่าในการหาเสียงของพรรคการเมือง ที่ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขดังกล่าวจะมีผลให้พรรคการเมืองนั้นแม้จะได้รับเสียงข้างมากจนจัดตั้งคณะรัฐมนตรีได้ ก็จะไม่สามารถนำนโยบายที่หาเสียงไว้มากำหนดเป็นนโยบายของคณะรัฐมนตรีได้

สำหรับบทบัญญัติในวรรคสองกำหนดให้คณะรัฐมนตรีเข้าทำหน้าที่เพื่อดำเนินการไปพลางก่อนเพียงเท่าที่จำเป็นก่อนแถลงนโยบายได้ เฉพาะกรณีที่เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนอันจะกระทบต่อประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๓ รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาแต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน เว้นแต่เป็นการออกเสียงลงคะแนนในสภาผู้แทนราษฎรในกรณีที่รัฐมนตรีผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย และให้นำเอกสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม	กำหนดสิทธิของรัฐมนตรีในการเข้าประชุมสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๔๘) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อรับรองสิทธิของรัฐมนตรีในการเข้าร่วมประชุมและแถลงข้อเท็จจริงในที่ประชุมสภา โดยไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน อันเป็นการยืนยันหลักความรับผิดชอบของรัฐมนตรีต่อรัฐสภา

ความว่า “รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุมและแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภา” หมายถึง ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา แต่หากเป็นการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หากรัฐมนตรีผู้นั้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถออกเสียงลงคะแนนในสภาผู้แทนราษฎรได้ ทั้งนี้ ให้นำเอกสิทธิ์ในการกล่าวถ้อยคำในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมวุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๔ ในการบริหารราชการแผ่นดิน คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย (๑) ปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ เปิดเผย และมีความรอบคอบและระมัดระวังในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศและประชาชนส่วนรวม (๒) รักษาวินัยในกิจการที่เกี่ยวกับเงินแผ่นดินตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐอย่างเคร่งครัด (๓) ยึดถือและปฏิบัติตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (๔) สร้างเสริมให้ทุกภาคส่วนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรม ผาสุก และสามัคคีปรองดองกัน รัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของตน รวมทั้งต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี	กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและความรับผิดชอบของรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีให้ชัดเจน เนื่องจากในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา ได้กำหนดหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีไว้แต่เพียงว่ามีหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขใดไว้ เพราะถือว่าคณะรัฐมนตรีเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหารราชการแผ่นดิน การใด ๆ ที่คณะรัฐมนตรีมีมติมักจะทำให้เข้าใจว่ามีผลใช้บังคับได้เสมอ ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้น การตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะรัฐมนตรีจึงมีมากขึ้น เป็นการสมควรที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้ชัดเจนว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีจะต้องดำเนินการในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขอย่างไร จึงได้มีการบัญญัติมาตรานี้ขึ้น โดยได้วางหลักว่าคณะรัฐมนตรีจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (๑) – (๔)

นอกจากนี้ บทบัญญัติในวรรคสองเป็นการกำหนดหลักความรับผิดชอบร่วมกันของคณะรัฐมนตรี และหลักความรับผิดชอบของรัฐมนตรีต่อรัฐสภาในการบริหารราชการแผ่นดิน อาทิ นโยบายของคณะรัฐมนตรี การเสนอกฎหมาย เป็นต้น ซึ่งการปฏิบัติงานต่างๆ ย่อมมีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีที่จะต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๕ ในกรณีที่มีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้	กำหนดเงื่อนไขในการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๓๒) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดขึ้นเพื่อให้คณะรัฐมนตรีมีโอกาสได้รับฟังความเห็นที่หลากหลายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ในเรื่องที่มีความสำคัญอันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี ผ่านการอภิปรายทั่วไปของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีแจ้งไปยังประธานรัฐสภาเพื่อขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไป โดยรัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้ ซึ่งวิธีการนี้นับว่าเป็นกลไกทางรัฐธรรมนูญในการหาทางแก้ไขปัญหา และเป็นประโยชน์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๖ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องที่เกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีขอให้มีการออกเสียงประชามติได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๗๔) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญเท่านั้น และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๓๙ อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติรายละเอียดที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ นอกจากจะให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ยังกำหนดให้กิจการเรื่องอื่น ๆ ที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ามีความสำคัญ และอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติและประชาชนสามารถนำไปออกเสียงประชามติได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติ เพื่อให้มีผลเป็นข้อยุติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องที่เกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ ทั้งนี้ การออกเสียงประชามติ (Referendum) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อแนวทางการปกครองประเทศ และถือเป็นหลักประชาธิปไตยทางตรงอย่างหนึ่งในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๗ รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ (๑) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๗๐ (๒) อายุสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร (๓) คณะรัฐมนตรีลาออก (๔) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔ เมื่อรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งตาม (๑) (๓) หรือ (๔) ให้ดำเนินการเพื่อให้มีคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙	กำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดของคณะรัฐมนตรีและการตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดเหตุที่จะทำให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติในอนุมาตรา (๔) “พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๑๔๔” หมายถึง กรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ทำการหรืออนุมัติให้กระทำการหรือรู้ว่ามีการกระทำอันมีส่วนได้เสียในการใช้จ่ายงบประมาณของประเทศแล้วมิได้สั่งยับยั้ง และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยแล้ว ให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๘ ให้คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (๑) ในกรณีพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๖๗ (๑) (๒) หรือ (๓) ให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๖๗ (๑) เพราะเหตุขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ หรือมาตรา ๑๖๐ (๔) หรือ (๕) นายกรัฐมนตรีจะอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้ (๒) ในกรณีพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๖๗ (๔) คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งจะอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้ ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้ตาม (๒) หรือคณะรัฐมนตรีที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปลาออกทั้งคณะและเป็นกรณีที่ไม่อาจดำเนินการตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙ ได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือยังดำเนินการตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙ ไม่แล้วเสร็จ ให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ๆ เฉพาะเท่าที่จำเป็นไปพลางก่อน โดยให้ปลัดกระทรวงคัดเลือกกันเองให้คนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี	กำหนดเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติกรณีคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งแล้วต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปและกรณีที่ต้องให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทน

คำอธิบายประกอบ

หลักการในเรื่องการให้คณะรัฐมนตรีที่สิ้นสุดลงต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ เป็นหลักการที่มีอยู่แต่เดิมทุกยุคทุกสมัย และเป็นหลักการที่ใช้กันอยู่ในนานาประเทศ แต่มีบางกรณีที่คณะรัฐมนตรีต้องพ้นจากตำแหน่ง และมีพฤติการณ์ที่ไม่พึงไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป เพราะเป็นเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมของผู้เป็นนายกรัฐมนตรี หรือเพราะเป็นความประสงค์ของคณะรัฐมนตรีที่ไม่ประสงค์จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไป จึงสมควรกำหนดแนวทางที่ชัดเจนขึ้นว่าในแต่ละกรณี การอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปสมควรดำเนินการอย่างไร

โดยหลักการสำคัญมาตรานี้ยังคงยึดหลักการที่ว่าคณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งจะต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะเพราะเหตุที่นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ หรือมาตรา ๑๖๐ (๔) (ขาดความ

ซื่อสัตย์สุจริต) (๕) (มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง) ในกรณีเช่นนี้ นายกรัฐมนตรีจะอยู่ปฏิบัติหน้าที่มิได้ ส่วนคณะรัฐมนตรีท่านอื่น ๆ ยังคงอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้ต่อไป

(๒) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะเพราะฝ่าฝืนข้อห้ามตามมาตรา ๑๔๔ (การแปรญัตติเป็นผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมีส่วนในการใช้งบประมาณรายจ่าย) คณะรัฐมนตรีจะอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้

(๓) คณะรัฐมนตรีที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ลาออกทั้งคณะ (เป็นการลาออกหลังจากที่พ้นจากตำแหน่งแล้ว อันแสดงให้เห็นว่าคณะรัฐมนตรีไม่ประสงค์จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไป) คณะรัฐมนตรีจึงไม่ควรอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปอีก

ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีทั้งคณะไม่อาจอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ หรือในกรณีที่คณะรัฐมนตรีที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ลาออกทั้งคณะ และยังไม่มีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ความในวรรคสองกำหนดให้ปลัดกระทรวงทำหน้าที่แทนรัฐมนตรีเป็นการชั่วคราว และให้กระทำหน้าที่ได้เฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น โดยให้ปลัดกระทรวงคัดเลือกกันเองให้คนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๖๙ คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๖๗ (๒) และต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามมาตรา ๑๖๘ ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (๑) ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติงานหรือโครงการ หรือมีผลเป็นการสร้างความผูกพันต่อคณะรัฐมนตรีชุดต่อไป เว้นแต่ที่กำหนดไว้แล้วในงบประมาณรายจ่ายประจำปี (๒) ไม่แต่งตั้งหรือโยกย้ายข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ หรือพนักงานของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากการปฏิบัติหน้าที่หรือพ้นจากตำแหน่ง หรือให้ผู้อื่นมาปฏิบัติหน้าที่แทน เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน (๓) ไม่กระทำการอันมีผลเป็นการอนุมัติให้ใช้จ่ายงบประมาณสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อน (๔) ไม่ใช้ทรัพยากรของรัฐหรือบุคลากรของรัฐเพื่อกระทำการใดอันอาจมีผลต่อการเลือกตั้ง และไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด	กำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุอายุสภาสิ้นสุดลงหรือยุบสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๑๕)และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๘๑) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีซึ่งพ้นจากตำแหน่งและต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นจากการที่รัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีใช้ระยะเวลาในช่วงรักษาการ สร้างประโยชน์แก่ตนเองหรือพรรคการเมืองที่ตนสังกัด ซึ่งก่อให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบและไม่เป็นธรรมกับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๐ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ (๑) ตาย (๒) ลาออก (๓) สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ไว้วางใจ (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐ (๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ (๖) มีพระบรมราชโองการให้พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๗๑ นอกจากเหตุที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามวรรคหนึ่งแล้ว ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเมื่อครบกำหนดเวลาตามมาตรา ๑๕๘ วรรคสี่ ด้วย ให้นำความในมาตรา ๘๒ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๒) (๔) หรือ (๕) หรือวรรคสอง โดยอนุโลม เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ด้วย	กำหนดเหตุที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๑ วรรคสอง) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดเหตุที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดเพิ่มเหตุที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ

(๑) กรณีอนุมาตรา (๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐ เช่น การใช้สถานะหรือตำแหน่งหน้าที่ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการก้าวก่าย หรือ แทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่นหรือของพรรคการเมืองโดยมิชอบ ตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม

(๒) กรณีอนุมาตรา (๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่กำหนดว่านอกจากเหตุที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวดังกล่าวแล้ว ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเมื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรวมกันครบ ๘ ปีอีกด้วย

บทบัญญัติในวรรคสาม กำหนดให้นำความในมาตรา ๘๒ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตามอนุมาตรา (๒) (๔) หรือ (๕) หรือวรรคสอง โดยอนุโลม เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ	บัญญัติพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช ๒๕๐๒ (มาตรา ๑๕) โดยบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง” และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๑๔๕) ได้เพิ่มความเป็นดังนี้ “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำได้” และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ

เนื่องจากในทางปฏิบัติพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งรัฐมนตรีตามการถวายคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี การที่พระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง จึงบัญญัติให้เป็นไปตามการถวายคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีจึงเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในผลทางการเมืองที่อาจเกิดขึ้น ผู้ใดจะนำไปอ้างว่าเป็นพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์มิได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๒ ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้ การตราพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ถ้าอยู่นอกสมัยประชุมและการรอการเปิดสมัยประชุมสามัญจะเป็นการชักช้า คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการให้มีการเรียกประชุมรัฐสภาสมัยวิสามัญเพื่อพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยเร็ว ถ้าสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติหรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบต่อกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น หากพระราชกำหนดตามวรรคหนึ่งมีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด และพระราชกำหนดนั้นต้องตกไปตามวรรคสาม ให้บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีอยู่ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิก มีผลใช้บังคับต่อไปนับแต่วันที่การไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้นมีผล ถ้าสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาอนุมัติพระราชกำหนดนั้น หรือถ้าวุฒิสภาไม่อนุมัติและสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลใช้บังคับเป็นพระราชบัญญัติต่อไป การอนุมัติหรือไม่อนุมัติพระราชกำหนด ให้นายกรัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีไม่อนุมัติ ให้มี	กำหนดกระบวนการตราพระราชกำหนด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ผลตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา การพิจารณาพระราชกำหนดของสภาผู้แทนราษฎร และของวุฒิสภา และการยืนยันการอนุมัติพระราชกำหนด จะต้องกระทำในโอกาสแรกที่มีการประชุมสภานั้น ๆ	

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๒๙) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้อำนาจในการตรากฎหมายของฝ่ายบริหาร ที่เรียกว่า พระราชกำหนด ซึ่งจะกระทำในกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเป็นการบัญญัติสอดคล้องกับหลักที่ใช้กันอยู่ในนานาประเทศ กล่าวคือ ในการตรากฎหมายซึ่งตามปกติจะต้องได้รับคำแนะนำหรือยินยอมจากฝ่ายนิติบัญญัติก่อน แต่กระบวนการตรากฎหมายตามปกติจะใช้ระยะเวลาหนึ่ง และฝ่ายนิติบัญญัติอาจปรับปรุงแก้ไขจนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของฝ่ายบริหารได้ ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ หรือมีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งต้องทำโดยรีบด่วนและเป็นการลับ การใช้กระบวนการตรากฎหมายตามปกติจะทำให้ไม่ทันต่อเหตุการณ์หรือเกิดความเสียหายได้ ทุกประเทศจึงยอมให้ฝ่ายบริหารสามารถตรากฎหมายออกมาใช้บังคับไปพลางก่อนได้ โดยมีเงื่อนไขให้ฝ่ายนิติบัญญัติตรวจสอบและให้ความเห็นชอบในภายหลังได้

โดยที่บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักการข้างต้น โดยบัญญัติให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติได้ โดยกำหนดเงื่อนไขให้กระทำได้เฉพาะเมื่อมีเหตุสำคัญอันเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยของประเทศ หรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ ส่วนพระราชกำหนดอีกประเภทหนึ่ง ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๔ เป็นพระราชกำหนดที่เกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตรา ที่จะต้องพิจารณาโดยด่วนและลับ (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๑๗๔)

สำหรับการพิจารณาพระราชกำหนดในขั้นตอนของรัฐสภา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของพระราชกำหนดที่ออกโดยคณะรัฐมนตรีตามหลักประชาธิปไตย โดยกำหนดให้คณะรัฐมนตรีเสนอ พระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า ซึ่งหากสภาผู้แทนราษฎรไม่อนุมัติ หรือสภาผู้แทนราษฎรอนุมัติแต่วุฒิสภาไม่อนุมัติ และสภาผู้แทนราษฎรยืนยันการอนุมัติด้วยคะแนนเสียงไม่มากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๓ ก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาจะได้อนุมัติพระราชกำหนดใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าพระราชกำหนดนั้นไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง และให้ประธานแห่งสภานั้นส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นเพื่อวินิจฉัย และให้รอการพิจารณาพระราชกำหนดนั้นไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง และให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ส่งความเห็นนั้นมา ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ให้พระราชกำหนดนั้นไม่มีผลใช้บังคับมาแต่ต้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญว่าพระราชกำหนดใดไม่เป็นไปตามมาตรา ๑๗๒ วรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่	กำหนดขั้นตอนกรณีมีข้อสงสัยว่าการตราพระราชกำหนดใดเป็นไปโดยชอบตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกที่มีผู้เข้าชื่อเพื่อเสนอความเห็นต่อประธานสภานั้น เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๗๖) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อกำหนดมาตรการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชกำหนด โดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเสนอความเห็นเกี่ยวกับพระราชกำหนดให้ประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิกนำเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ทำการพิจารณาวินิจฉัย และกำหนดเหตุที่จะเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดที่ตราขึ้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยให้นำความเห็นเสนอต่อประธานสภาที่ตนเป็นสมาชิกให้นำเสนอศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาว่าเหตุแห่งการตราพระราชกำหนดนั้นเป็นกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นรีบด่วนหรือไม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะรัฐมนตรีให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อมีการเสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ให้รอการพิจารณาพระราชกำหนดจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๔ ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยภาษีอากรหรือเงินตราซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้ ให้นำความในมาตรา ๑๗๒ วรรคสาม วรรคสี่ วรรคห้า วรรคหก และวรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นการตราขึ้นในระหว่างสมัยประชุม จะต้องนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรภายในสามวันนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา	กำหนดเงื่อนไขในการตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตรา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติรองรับหลักสากลที่ได้ยอมให้ฝ่ายบริหารตรากฎหมายที่เรียกว่า พระราชกำหนด ใช้บังคับได้เลย โดยยกเว้นไม่ต้องได้รับคำแนะนำหรือยินยอมจากรัฐสภาเสียก่อน ซึ่งการตรากฎหมายตามขั้นตอนปกติ จะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำหรือยินยอมของรัฐสภา (มาตรา ๘๑) อย่างไรก็ดี การจะตราพระราชกำหนดได้นั้น จะต้องมีเงื่อนไขที่เป็นกรณีฉุกเฉินรีบด่วน หรือเกี่ยวกับภาษีอากร หรือเงินตรา และเมื่อมีการตราพระราชกำหนดขึ้นแล้ว คณะรัฐมนตรีจะต้องเสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาโดยไม่ชักช้า แต่เนื่องจากเดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กำหนดให้กระทำในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น ถ้านอกสมัยประชุมจะกระทำไม่ได้ เนื่องจากเกรงว่าฝ่ายบริหารจะถือโอกาสตราพระราชกำหนดนอกสมัยประชุมเพื่อบังคับใช้เป็นระยะเวลานานเกินสมควร และอาจเกิดความเสียหายได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแตกต่างจากเดิม โดยไม่ได้มีการบัญญัติ “ในระหว่างสมัยประชุม” อีกต่อไป เนื่องจากเมื่อมีความจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดเกี่ยวกับภาษีอากรหรือเงินตราเมื่อใดก็สมควรดำเนินการได้ทันที ไม่ต้องรอให้อยู่ในสมัยประชุม เพราะเรื่องภาษีอากรและเงินตราเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงที่ต้องเร่งดำเนินการโดยเร็ว หากรอกำหนดเวลาในสมัยประชุมจะเป็นการเนิ่นช้าไม่ทันการณ์ได้ และเมื่อตราพระราชกำหนดดังกล่าวแล้ว ถ้าเป็นในสมัยประชุมก็ต้องเสนอสภาผู้แทนราษฎรในการประชุมคราวต่อไป ถ้าเป็นการตราพระราชกำหนดนอกสมัยประชุมฝ่ายบริหารก็ต้องจัดให้มีการเรียกประชุมวิสามัญโดยเร็ว ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ ก็จะสามารถรักษาประโยชน์ส่วนรวม และคุ้มครองประชาชนได้ตามความประสงค์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการตราพระราชกฤษฎีกา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๖) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยบัญญัติให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกา ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองของฝ่ายบริหาร โดยมีเงื่อนไขแต่เพียงว่าพระราชกฤษฎีกานั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เว้นแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ที่ได้บัญญัติแตกต่างไป โดยบัญญัติเงื่อนไขการตราพระราชกฤษฎีกาว่า จะกระทำได้เฉพาะเมื่อมีกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น เท่านั้น จะตราพระราชกฤษฎีกาออกมาใช้บังคับโดยตรง โดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจมิได้ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากอย่างมาก เพราะกฎหมายที่อยู่ในลำดับรองระดับพระราชกฤษฎีกานั้น ปกติจะตราขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การบริหารราชการแผ่นดิน โดยไม่กระทบต่อประชาชนแต่อย่างใด เช่น พระราชกฤษฎีกากำหนดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของข้าราชการ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยค่าเช่าบ้านของข้าราชการ เป็นต้น อย่างไรก็ตามภายหลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ และรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มารวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กลับไปใช้หลักการเดิม คือสามารถตราพระราชกฤษฎีกาโดยตรงได้ เพียงแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายเท่านั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๖ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๓) เพื่อกำหนดให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก

ส่วนความในวรรคสอง ได้มีการบัญญัติเพิ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๕๒) เพื่อรองรับกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน กฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกเป็นกฎหมายเพื่อให้อำนาจทหารในกรณีที่มีเหตุจำเป็นเฉพาะแห่งเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง เช่น ในกรณีเกิดสงคราม การจลาจล หรือในกรณีภัยพิบัติธรรมชาติใหญ่ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ซึ่งการประกาศใช้กฎอัยการศึกจะมีขอบเขตอำนาจหน้าที่เป็นลำดับขั้นว่า ตำแหน่งใดสามารถประกาศใช้กฎอัยการศึกในเขตใด เช่น เขตหมู่บ้าน เขตอำเภอ หรือเขตจังหวัด เป็นต้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๗ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงครามเมื่อได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา มติให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการประกาศสงคราม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๗) โดยกำหนดว่า “การประกาศสงครามเป็นพระราชอำนาจของกษัตริย์ แต่จะทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามคำแนะนำของกรรมการราษฎร” ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ยังคงบัญญัติให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการประกาศสงคราม แต่ได้เปลี่ยนจากการใช้อำนาจประกาศสงครามจากเดิมที่ให้อยู่ภายใต้คำแนะนำของ “กรรมการราษฎร” มาเป็นอยู่ภายใต้กรอบกติกา “สันนิบาตชาติ” ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศระดับสากลที่ประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ในขณะนั้น ในมาตรา ๕๔ วรรคสอง ได้บัญญัติว่า “การประกาศสงครามนั้น จะทรงทำต่อเมื่อไม่ขัดแก่บทบัญญัติแห่งกติกาสันนิบาตชาติ” อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๗๕) ได้บัญญัติให้พระราชอำนาจในการประกาศสงครามเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์และจะทรงประกาศได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของรัฐสภาแล้ว และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เว้นแต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๕ (มาตรา ๙๑) ได้บัญญัติเพิ่มเงื่อนไขพระราชอำนาจการประกาศสงครามของพระมหากษัตริย์อีกสองข้อว่า การประกาศสงครามนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎบัตรสหประชาชาติและ ต้องได้รับความยินยอมของสภาผู้แทนราษฎรด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

พระราชอำนาจในเรื่องนี้ ก็เป็นเรื่องทำนองเดียวกับพระราชอำนาจตามมาตรา ๑๗๕ มาตรา ๑๗๖ มาตรา ๑๗๘ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน จึงเป็นพระราชอำนาจที่ต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ทั้งมาตรานี้ยังกำหนดเงื่อนไขให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาด้วยคะแนนเสียงถึงสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หากมีข้อผิดพลาดอย่างใด ความรับผิดจึงต้องอยู่กับผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในฐานะผู้ถวายคำแนะนำและรัฐสภาในฐานะผู้ให้ความเห็นชอบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๘ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสอง หรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ	๑) บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ ๒) กำหนดประเภทของหนังสือสัญญาที่มีความสำคัญและอาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศที่จะต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ๓) ในกรณีที่มีข้อสงสัย ได้เปิดช่องทางให้คณะรัฐมนตรีขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ๔) กำหนดกรอบเวลาการพิจารณาทั้งรัฐสภาและศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

(๑) การเจรจาการเมืองกับต่างประเทศ ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๖) และบัญญัติในทำนองเดียวกัน

ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการขยายความประเภทหนังสือสัญญาเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความซึ่งทำให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานได้ยาก ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้บัญญัติความเพิ่มเติมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดกรอบเวลาให้ชัดเจนเพื่อเป็นบทเร่งรัดการพิจารณาของรัฐสภาและกำหนดความหมายของ “หนังสือสัญญาอื่น” เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการตีความ

อนึ่ง คำว่า “หนังสือสัญญา” ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัย (คำวินิจฉัยที่ ๖ - ๗/๒๕๕๑) เกี่ยวกับคำว่า “หนังสือสัญญา” ให้หมายความถึง ความตกลงทุกประเภทที่ประเทศไทยทำขึ้นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศโดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความผูกพันทางกฎหมายระหว่างกันตามกฎหมายระหว่างประเทศ หนังสือสัญญาดังกล่าวต้องมีลักษณะที่ทำขึ้นเป็นหนังสือ และเป็นสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ โดยมีลักษณะคือ

๑) ทำขึ้นระหว่างรัฐ หรือระหว่างรัฐกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การระหว่างประเทศด้วยกันเอง

๒) ความตกลงนั้นต้องทำเป็นหนังสือ ซึ่งลงนามโดยหัวหน้าฝ่ายบริหาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หรือผู้ได้รับมอบอำนาจเต็ม (Full powers) จากคณะรัฐมนตรี

๓) เป็นความตกลงสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่มีเจตนาก่อให้เกิดพันธะผูกพันทางกฎหมาย และ

๔) ความตกลงนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายระหว่างประเทศ

(๒) บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นการบัญญัติให้การทำหนังสือหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

(๓) บทบัญญัติวรรคสองกำหนดหนังสือสัญญาที่คณะรัฐมนตรีต้องขอรับความเห็นชอบจากรัฐสภา มีทั้งสิ้น ๔ ประเภท คือ

๑) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตของประเทศ

๒) หนังสือสัญญาที่มีบทเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ

๓) หนังสือสัญญาที่จะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา

๔) หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง

นอกจากนี้ ความในวรรคสองตอนท้ายเป็นการบัญญัติความเพิ่มเติมโดยกำหนดกรอบระยะเวลาเพื่อเป็นบทเร่งรัดให้รัฐสภาพิจารณาให้แล้วเสร็จ ส่วนการเพิ่มความว่ากรณีการให้ถือว่ารัฐสภา

ให้ความเห็นชอบ ถ้าไม่พิจาณาให้แล้วเสร็จภายในกรอบเวลานั้น กำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติและเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของประเทศชาติ

(๔) บทบัญญัติในวรรคสามเป็นบทบัญญัติใหม่ระบุว่า “หนังสือสัญญาอื่น ที่มีผลกระทบด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง” หมายความเฉพาะ

๑) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี

๒) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับเขตศุลกากรร่วม

๓) หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน

๔) หนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ซึ่งการกำหนดความหมายของหนังสือดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องว่า หนังสือสัญญาใดจะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาในการตีความคำว่า “หนังสือสัญญาอื่น” ให้มีความชัดเจน

(๕) บทบัญญัติในวรรคสี่กำหนดให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาจากผลกระทบจากหนังสือสัญญาตามวรรคสาม

(๖) บทบัญญัติในวรรคห้าเป็นบทบัญญัติใหม่ กำหนดกรอบเวลาให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในกรณีเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประเภทของหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๗๙ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการพระราชทานอภัยโทษ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๕) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการสากลที่ให้ประมุขของประเทศสามารถอภัยโทษได้ และโทษนั้นมิได้จำกัดแต่เฉพาะโทษทางอาญาเท่านั้น โทษอื่น ๆ ประมุขแห่งรัฐก็อาจอภัยให้ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๐ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า และทรงให้พ้นจากตำแหน่ง เว้นแต่กรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ	บัญญัติพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งและการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการระดับสูง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓๕)

หลักการในเรื่องนี้เป็นการกำหนดเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการแห่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน ฝ่ายการเมือง และฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ยึดโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุข การกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนในระดับสูงจึงเป็นไปเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะได้ตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งในการใช้อำนาจบริหารที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ตามหลักการของบทบัญญัติมาตรา ๓

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๑ ข้าราชการและพนักงานของรัฐซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง จะเป็นข้าราชการการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นมิได้	กำหนดห้ามมิให้ข้าราชการและพนักงานของรัฐดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเป็นข้าราชการการเมืองในเวลาเดียวกัน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๐๐) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เป็นการกำหนดหลักการเพื่อแยกข้าราชการการเมืองออกจากข้าราชการประจำและพนักงานของรัฐ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๒ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ	กำหนดให้ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงที่ได้รับสนองพระบรมราชโองการ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้มีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓ และมาตรา ๗) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับเพื่อกำหนดหลักการรับสนองพระบรมราชโองการในกิจการต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการ The King Can Do No Wrong อันเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หมายเหตุ บทบัญญัติมาตรา ๑๘๒ ในรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติบัญญัติว่า

“มาตรา ๑๘๒ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ

ให้ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงบรรดาที่ได้รับสนองพระบรมราชโองการ”

ต่อมาได้มีการปรับแก้ใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่๔) พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๙/๑ วรรคสิบเอ็ด เป็นดังนี้

“มาตรา ๑๘๒ บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ

ให้ผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการทั้งปวงบรรดาที่ได้รับสนองพระบรมราชโองการ”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๓ เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นขององคมนตรี ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานวุฒิสภา ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา บำเหน็จบำนาญหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นขององคมนตรีซึ่งพ้นจากตำแหน่ง ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา	กำหนดให้เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนขององคมนตรี ประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานวุฒิสภา ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาต้องเป็นไปตามที่กำหนดโดยกฎหมาย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๑๐๐) เพื่อกำหนดเงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นของประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานและรองประธานวุฒิสภา ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง ได้บัญญัติทำนองเดียวกันกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๙๖ วรรคสอง) เพื่อกำหนดให้บำเหน็จบำนาญหรือประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นขององคมนตรีซึ่งพ้นจากตำแหน่ง ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

หมวด ๙
การขัดกันแห่งผลประโยชน์

ความมุ่งหมาย

แนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ได้มีอิทธิพลในประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และได้มีการนำหลักการป้องกันมิให้มีการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของสมาชิกรัฐสภามาบัญญัติไว้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๘๐ โดยหลักการดังกล่าวยังคงปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรทุกฉบับ แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๕ และมาตรา ๒๖๖ ยังคงมีสภาพปัญหาความไม่ชัดเจนในหลายประการเกี่ยวกับปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งบางประเด็นได้เป็นที่ยุติแล้วโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่มีบางประเด็นที่ยังไม่เป็นที่ยุติโดยยังคงมีข้อถกเถียงกันอยู่

ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำหลักการป้องกันมิให้มีการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์มากำหนดไว้ในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ เพื่อบัญญัติสาระสำคัญในการป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนบุคคล ในการแทรกแซงการใช้ดุลพินิจหรือกระบวนการตัดสินใจของบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งนำไปใช้บังคับกับรัฐมนตรี และบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อป้องกันมิให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ละทิ้งคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะเป็นการละเมิดต่อจริยธรรมและกฎหมาย อันจะสร้างความเสียหายให้แก่รัฐและผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๔ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้อง (๑) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (๒) ไม่รับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม (๓) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานปกติ (๔) ไม่กระทำการใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมอันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการใช้สิทธิหรือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ มาตรานี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภารับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ เงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน และมิให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภารับหรือดำรงตำแหน่งกรรมาธิการของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดินที่เกี่ยวกับกิจการของสภา หรือกรรมการตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ให้นำ (๒) และ (๓) มาบังคับใช้แก่คู่สมรสและบุตรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา และบุคคลอื่นซึ่งมิใช่คู่สมรสและบุตรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภานั้นที่ดำเนินการในลักษณะผู้ถูกใช้ ผู้ร่วมดำเนินการ หรือผู้	เพื่อแยกอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารออกจากกันมิให้ก้าวก่ายกันนอกเหนือจากความสัมพันธ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ พร้อมทั้งป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์และการแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ได้รับมอบหมายจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาให้กระทำการตามมาตรานี้ด้วย	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๗๙ และมาตรา ๘๐) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวกับ มาตรา ๑๘๔ (๔) เป็นการนำหลักการในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มารวมบัญญัติเป็นข้อห้ามสำหรับฝ่ายการเมือง (ดู มาตรา ๑๘๖ ประกอบ) เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยกำหนดไว้เพื่อป้องกันการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบระหว่างปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาและเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้มีการบัญญัติขยายให้ครอบคลุมถึงการกระทำของคู่สมรส บุตร และบุคคลอื่นซึ่งมิใช่คู่สมรสและบุตรที่ดำเนินการในลักษณะผู้ถูกใช้ ผู้ร่วมดำเนินการ หรือผู้ได้รับมอบหมายให้กระทำการดังกล่าวด้วย เนื่องจากบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา เพราะอยู่ในฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงไม่ควรอยู่ในการผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายหรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติข้อห้ามเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งในหน่วยงานของรัฐ การไม่รับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทาน หรือการรับเงิน หรือประโยชน์ใด ๆ หรือกระทำการใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม รวมทั้ง ได้เพิ่มขึ้นใหม่เกี่ยวกับข้อห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่ให้แทรกแซงกลไกการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน

(๒) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๑) บัญญัติไว้เพื่อกำหนดขอบเขตในการทำหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติมิให้เข้าไปก้าวก่ายหรือกระทำการในฐานะเป็นฝ่ายบริหาร จึงบัญญัติเป็นข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือที่ปรึกษาก็ตาม

(๓) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๒) บัญญัติไว้เพื่อเป็นการป้องกันการการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับประโยชน์สาธารณะในขณะที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา โดยกำหนดลักษณะข้อห้ามว่า ไม่รับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

ในเรื่องการถือหุ้น รัฐธรรมนูญมีความมุ่งหมายว่าในขณะดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะถือหุ้นในบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐไม่ได้โดยมีเจตนารมณ์ไม่ประสงค์จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภารับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ เป็นหุ้นส่วนหรือเป็นผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว โดยถือเอาการรับหรือแทรกแซงหรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น หรือเป็นคู่สัญญา ณ ขณะที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเป็นสำคัญ

(๔) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๓) บัญญัติไว้เพื่อเป็นข้อห้ามในการใช้อำนาจหน้าที่ของตนเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ เพื่อรับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ แต่กรณีการรับเงิน หรือประโยชน์ใด ๆ ในธุรกิจการงานปกติ สามารถรับได้ตามระเบียบที่ทางราชการกำหนดไว้

(๕) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๔) เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่เพื่อเป็นข้อห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ไม่ให้แทรกแซงกลไกการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนตกเป็นเครื่องมือหรือการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ บทบัญญัตินี้บัญญัติควบคู่กับมาตรา ๙๘ (๓) ซึ่งห้ามเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนสมัครรับเลือกตั้ง

(๖) บทบัญญัติในวรรคสอง เป็นการบัญญัติยกเว้นไม่ให้ใช้บังคับกับกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติงานในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดินที่เกี่ยวกับกิจการของสภา หรือกรรมการตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งมีความแตกต่างจากบทบัญญัติเดิมของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีการยกเว้นกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหมายจำกัดไม่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติเข้าไปแทรกแซงการบริหารราชการแผ่นดินที่ไม่เกี่ยวกับกิจการของสภา

(๗) บทบัญญัติในวรรคสาม เป็นการบัญญัติเพื่อระบุเพิ่มเติมว่าข้อห้ามตามอนุมาตรา (๒) และ (๓) นำไปใช้บังคับกับคู่สมรส บุตร และบุคคลอื่นที่ได้รับมอบหมายจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในระหว่างที่บุคคลดังกล่าวดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภากระทำการใด ๆ อันมีลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ในเรื่องดังต่อไปนี้ (๑) การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น (๒) กระทำการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา (๓) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น	กำหนดข้อห้ามเพื่อป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใช้ตำแหน่งเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงระบบราชการในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการประจำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้เงินงบประมาณหรือโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ รวมถึงการบรรจุ แต่งตั้งโยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๑๑๑) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๖๖) อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มข้อห้ามเกี่ยวกับการกระทำในลักษณะที่ทำให้บุคคลผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ โดยยกเว้นกรณีที่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นกำหนดขึ้นเพื่อป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเป็นการบัญญัติข้อห้ามมิให้ใช้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปก้าวก่ายแทรกแซงระบบราชการในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการประจำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้เงินงบประมาณหรือโครงการ

ใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

สำหรับผลประโยชน์โดยตรงหรือโดยอ้อมนั้น ไม่ได้หมายถึงตัวบุคคลที่ไปกระทำ บางกรณีได้บัญญัติห้ามไปถึงบุคคลเหล่านั้น เช่น คู่สมรส หรือบุตร เป็นต้น ส่วนถ้าเป็นกรณีของบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในความสัมพันธ์ เช่น การใช้ผู้อื่นไปกระทำแทน ย่อมเป็นผลประโยชน์โดยตรงเช่นกัน ส่วนตัวอย่างผลประโยชน์ทางอ้อมที่ชัดเจน คือ กรณีที่ได้มีการเปลี่ยนวันหยุดราชการให้เป็นวันราชการ ทำให้ผู้นั้นได้ประโยชน์ในการไปโอนที่ดินในวันดังกล่าวได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๖ ให้นำความในมาตรา ๑๘๔ มาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลม เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ (๑) การดำรงตำแหน่งหรือการดำเนินการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่หรืออำนาจของรัฐมนตรี (๒) การกระทำตามหน้าที่และอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน หรือตามนโยบายที่ได้แถลงต่อรัฐสภา หรือตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากกรณีตามวรรคหนึ่ง รัฐมนตรีต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งกระทำการใดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม อันเป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมืองโดยมิชอบตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม	กำหนดข้อห้ามเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนและป้องกันมิให้รัฐมนตรี แสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่เพื่อตนเอง และหรือของผู้อื่นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๖๗) ซึ่งเป็นการบัญญัติข้อห้ามเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์มาใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้นำความในมาตรา ๑๘๔ มาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลม เพื่อป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ทั้งนี้การกำหนดให้นำความในมาตรา ๑๘๔ มาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีด้วย โดยอนุโลมนั้น จะต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการบริหารงานของรัฐโดยปกติ

บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติใหม่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดข้อห้ามเพิ่มเติมสำหรับรัฐมนตรีว่าจะต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งอันเป็นการก้าวก่ายหรือแทรกการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมืองโดยมิชอบ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม

อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีสามารถเข้าไปเป็นกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดินได้โดยไม่ถือว่าเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๗ รัฐมนตรีต้องไม่เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทหรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่อไปตามจำนวนที่กฎหมายบัญญัติ และต้องไม่เป็นลูกจ้างของบุคคลใด ในกรณีที่รัฐมนตรีผู้ใดประสงค์จะได้รับประโยชน์จากกรณีตามวรรคหนึ่งต่อไป ให้แจ้งประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง และให้โอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทดังกล่าวให้แก่นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รัฐมนตรีจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามวรรคสองไม่ว่าในทางใด ๆ มิได้ มาตรานี้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ให้ใช้บังคับแก่คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของรัฐมนตรี และการถือหุ้นของรัฐมนตรีที่อยู่ในความครอบครองหรือดูแลของบุคคลอื่นไม่ว่าโดยทางใด ๆ ด้วย	กำหนดมาตรการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของผู้เป็นรัฐมนตรี ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์กรธุรกิจที่รัฐมนตรีมีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๐๙) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๖๙) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรีให้เป็นไปโดยสุจริตและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ โดยเป็นการจำกัดสิทธิในการเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทของรัฐมนตรีตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการถือครองหุ้นของรัฐมนตรี และต้องไม่เป็นลูกจ้างซึ่งได้รับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร โดยมิได้คำนึงว่าจะมีการทำสัญญาจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐมนตรีไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในกิจการใดและไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำ อิทธิพล หรืออาณัติของผู้ใดซึ่งจะทำให้สามารถทำหน้าที่ได้โดยอิสระ

นอกจากนี้ กำหนดให้รัฐมนตรีสามารถโอนหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้นิติบุคคลเข้ามาจัดการทรัพย์สินและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแทนได้ โดยต้องแจ้งให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบภายในสามสิบวันและต้องดำเนินการโอนหุ้นภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด โดยห้ามมิให้รัฐมนตรีเข้าเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหุ้นหรือกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทไม่ว่าในทางใด ๆ ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรี

บทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นเป็นการนำข้อห้ามเรื่องการเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือไม่คงไว้ซึ่งความเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทของรัฐมนตรีไปบังคับใช้กับคู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของรัฐมนตรี ไม่ว่าการถือหุ้นนั้นจะเป็นการถือหุ้นของตนเองโดยตรงหรือเป็นการถือหุ้นแทนก็ตาม รวมตลอดจนบุคคลที่รัฐมนตรีมอบหมายให้ถือหุ้นแทนด้วย เพื่อป้องกันมิให้เกิดการปกปิดซ่อนเร้นทรัพย์สินของรัฐมนตรี

หมวด ๑๐
ศาล

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้าง หน้าที่และอำนาจของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร อันถือว่าองค์กรฝ่ายตุลาการซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง โดยดำเนินการในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ตามรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมาย ซึ่งรับกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ

เดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะกำหนดให้หมวดศาล ประกอบด้วยศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้แยกศาลรัฐธรรมนูญเป็นอีกหมวดหนึ่ง โดยให้มีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติในหมวด ๑๑

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในส่วนนี้เป็นการวางหลักการทั่วไปเกี่ยวกับการพิพากษาคดี หน้าที่และอำนาจของศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง	เพื่อให้เป็นไปตามหลักการแบ่งแยกอำนาจและประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ เดิมได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๓) บัญญัติว่า “กษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ พระราชบัญญัติก็ดี คำวินิจฉัยของศาลก็ดี การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะก็ดี จะต้องกระทำในนามของกษัตริย์” และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๘) บัญญัติว่า “การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ท่านว่าเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในนามพระมหากษัตริย์ และหลังจากนั้นได้บัญญัติทำนองเดียวกันไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งเป็นการยืนยันว่า พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยผ่านศาลตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยคงไว้ซึ่งความเชื่อมโยงระหว่างศาลกับสถาบันพระมหากษัตริย์ตามโบราณราชนิติประเพณีให้มีอยู่ตลอดมา ดังเช่นที่ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับได้บัญญัติให้ใช้คำว่า “ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีความหมายในตัวเองว่า เป็นผู้แทนของพระมหากษัตริย์ และขณะเดียวกันมีนัยแสดงถึงภาระหน้าที่ของศาลที่สืบทอดมาจากอดีตในการคุ้มครองประชาชนให้เกิดความสงบสุขด้วยความยุติธรรมภายใต้กฎหมาย

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นการรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทั้งนี้ การพิจารณาคดีของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๘๙ บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ การตั้งศาลขึ้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่มีตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ จะกระทำมิได้	ในการจัดตั้งศาลต่าง ๆ ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติเท่านั้น ทั้งนี้ การจัดตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งจะกระทำมิได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๕๙) ส่วนความในวรรคสองได้บัญญัติเพิ่มขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ (มาตรา ๘๒) และได้บัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยกำหนดให้การจัดตั้งศาลทำได้โดยพระราชบัญญัติเท่านั้น และห้ามมิให้ตั้งศาลขึ้นใหม่หรือกำหนดวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งหรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะแทนศาลที่มีตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๐ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง แต่ในกรณีที่พ้นจากตำแหน่งเพราะความตาย เกษียณอายุ ตามวาระ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ	เพื่อยืนยันพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งและให้พ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษาและตุลาการ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๖๖) โดยบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง ย้าย และถอดถอนผู้พิพากษา” และบัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๕ (มาตรา ๑๐๔) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ (มาตรา ๑๖๒) ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๐๘ วรรคหนึ่ง) บัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาพ้นจากตำแหน่ง”

อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติคงหลักการสำคัญในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะทรงแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาและตุลาการพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากผู้พิพากษาและตุลาการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และได้เพิ่มเติมเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งเพราะเกษียณอายุ ตามวาระ หรือพ้นจากราชการเพราะถูกลงโทษ ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ เพื่อให้ครอบคลุมทุกกรณีตามสภาพการณ์ปัจจุบัน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้ “ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยปราศจากอคติทั้งปวง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ”	กำหนดให้ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรก ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๐๘ วรรคสอง) โดยบัญญัติว่า “ก่อนเข้ารับหน้าที่ครั้งแรก ผู้พิพากษาต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำที่คณะกรรมการตุลาการเป็นผู้กำหนด” ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๕๒) ได้เพิ่มเติมถ้อยคำที่ใช้ถวายสัตย์ปฏิญาณไว้ในรัฐธรรมนูญ และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๐๑) เพื่อให้ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๒ ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นกรรมการ หลักเกณฑ์และวิธีการชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๑๓) โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกันให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย” และได้มีการบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับ ต่อมาภายหลังในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๔๘) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๙๙) ได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจวินิจฉัยเป็นรูปแบบคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ที่เรียกว่า “คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล” ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรมศาลปกครอง หรือศาลทหาร และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติเพื่อคงหลักการดังกล่าวเช่นกัน

สำหรับตำแหน่งประธานศาลทหารในกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารใช้คำว่า “หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร” มีสถานะเทียบเท่าประธานศาลอื่นนอกจากนี้ การบัญญัติให้คณะกรรมการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คน เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลและความรอบคอบในการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลของประธานศาลกับผู้ทรงคุณวุฒิ

ทั้งนี้ ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหาร เป็นเรื่องระหว่างศาลด้วยกันที่ควรจะต้องปรึกษาหารือกัน ส่วนรายละเอียดหลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๓ ให้แต่ละศาล ยกเว้นศาลทหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานของแต่ละศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้ศาลยุติธรรมและศาลปกครองมีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดสถานะของหน่วยธุรการในการบริหารงานทั่วไปของแต่ละศาล ยกเว้นศาลทหาร เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของศาล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๗๕) และบัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๒๒ และมาตรา ๒๒๗) ซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อให้ศาลมีหน่วยธุรการในการบริหารงานทั่วไปสนับสนุนการดำเนินงานของศาลที่เป็นอิสระ ส่วนหน่วยงานธุรการของศาลจะประกอบด้วยส่วนงานใด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับการกำหนดระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนของศาลยุติธรรมและศาลปกครองเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติแยกต่างหากจากข้าราชการพลเรือนสามัญ เพื่อประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของศาล

ส่วนที่ ๒
ศาลยุติธรรม

ความมุ่งหมาย

ส่วนที่ ๒ นี้ กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาโดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และได้กำหนดหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา โดยให้การบริหารงานบุคคลของศาลยุติธรรมเป็นอิสระและปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๔ ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น	กำหนดหน้าที่ อำนาจ การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลยุติธรรม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติทำนองเดียวกันดังที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๗๑) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๑๘) บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาคดีพิพากษาคดีทั้งปวงที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๕ ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคนตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยให้เลือกเป็นรายคดี ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา การวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามวรรคสี่ ให้ดำเนินการโดยองค์คณะของศาลฎีกาซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาซึ่งไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อนและได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนเก้าคน โดยให้เลือกเป็นรายคดี และเมื่อองค์คณะของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยแล้ว ให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง	กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือดำรงตำแหน่งระดับสูงให้เกิดความรวดเร็ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ทางการเมืองมีคำพิพากษาให้ผู้ใดพ้นจากตำแหน่ง หรือคำพิพากษานั้นมีผลให้ผู้ใดพ้นจากตำแหน่ง ไม่ว่าจะมีการอุทธรณ์ตามวรรคสี่หรือไม่ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งตั้งแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา หลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์ตามวรรคสี่ และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคห้า ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๗๒ วรรคสองและวรรคสาม และมาตรา ๓๐๘) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๑๙ มาตรา ๒๗๗ และมาตรา ๒๗๘) ซึ่งเป็นการกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาโดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะ เพื่อมุ่งให้เกิดผลในการปราบปรามทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างจริงจังและรวดเร็ว ทั้งนี้ บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มเติมหลักการใหม่ โดยได้เปิดโอกาสให้โจทก์และจำเลยสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ เพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และได้กำหนดรูปแบบการพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการจัดตั้งองค์คณะของศาลฎีกาเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาอุทธรณ์แทนที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

(๒) องค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้กำหนดว่า ต้องเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ทั้งนี้ ให้เป็นดุลพินิจของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในการคัดเลือกกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี แต่จำนวนองค์คณะผู้พิพากษาต้องไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยให้เลือกเป็นรายคดี โดยมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนองค์คณะผู้พิพากษาแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่กำหนดไว้เป็นจำนวนแน่นอน คือ เก้าคน แต่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เปิดให้สามารถตรากฎหมายกำหนดองค์คณะได้ตามความเหมาะสมซึ่งต้องไม่น้อยกว่าห้าคนแต่ไม่เกินเก้าคน เพื่อให้สามารถกำหนดจำนวนองค์คณะให้เหมาะสมกับลักษณะแห่งคดีได้

การที่กำหนดให้เลือกองค์คณะผู้พิพากษาเป็นรายคดีนั้น เพื่อให้เกิดความโปร่งใส เป็นธรรม และอำนวยความสะดวกในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

สำหรับความว่า “ผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา” บัญญัติขึ้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาก็มีสิทธิร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีได้ แต่ต้องเป็นผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งไม่ผู้ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกามาก่อน

(๓) “คดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” ที่อยู่ในอำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หมายถึง

๑) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย และรวมถึงตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดดังกล่าว (มาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๒))

๒) คดีที่คณะผู้ไต่สวนอิสระเห็นว่ากรรมการ ป.ป.ช. มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (มาตรา ๒๓๖ และมาตรา ๒๓๗ (๓))

๓) คดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สิน (มาตรา ๒๓๔ (๓) และมาตรา ๒๓๕ วรรคเจ็ด)

(๔) กำหนดให้วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระบบไต่สวน และเป็นไปโดยรวดเร็ว เพื่อให้เหมาะสมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากกว่าบุคคลทั่วไป และเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(๕) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่โดยกำหนดให้การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา และการวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาให้ดำเนินการโดยองค์คณะของศาลฎีกาจำนวนเก้าคนเพื่อพิจารณาอุทธรณ์นั้นเป็นการทำหน้าที่แทนที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยให้ถือว่าการพิจารณาขององค์คณะของศาลฎีกาเป็นการพิจารณาอุทธรณ์ในนามของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

สำหรับองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาในการวินิจฉัยอุทธรณ์คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้ปรับให้จำนวนองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาที่พิจารณาในชั้นอุทธรณ์แตกต่างกับองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกา

พิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในชั้นต้น โดยให้มีจำนวนเก้าคน และต้องเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา หรือผู้พิพากษาอาวุโสซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และต้องไม่เคยพิจารณาคดีนั้นมาก่อน ซึ่งที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะตั้งองค์คณะขึ้นมาพิจารณาอุทธรณ์ โดยกระทำการในนามของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยให้เลือกเป็นรายคดี และเมื่อองค์คณะของศาลฎีกาดังกล่าวได้วินิจฉัยแล้ว ให้ถือว่าคำวินิจฉัยนั้นเป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา

นอกจากนี้ สิทธิของคู่ความในการยื่นอุทธรณ์คำพิพากษา อุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นการปฏิบัติเช่นเดียวกับในนานาประเทศ และสอดคล้องต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ในมาตรานี้ไม่ได้จำกัดอนุญาตเฉพาะผู้ต้องคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ที่จะมีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเท่านั้น แต่ได้เปิดกว้างให้สิทธิคู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง โดยไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากหลักการเดิมตามที่เคยบัญญัติไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการอุทธรณ์ และการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๖ การบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับผู้พิพากษาศาลยุติธรรมต้องมีความเป็นอิสระ และดำเนินการโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการ บรรดาที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการไม่เกินสองคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคลของศาลยุติธรรม

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้คงหลักการการกำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเพื่อการบริหารงานบุคคลของศาลยุติธรรม ดังที่เคยมีในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการเพื่อรับรองคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมถือได้ว่าเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาแล้วไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นคณะกรรมการที่ทำหน้าที่แต่งตั้ง โยกย้าย เลื่อนเงินเดือนหรือตำแหน่งและดำเนินการบริหารงานบุคคลของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ซึ่งจำเป็นต้องมีความเป็นอิสระและปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรใด

ก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ การรับรองความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล กำหนดไว้แต่เพียงว่าการแต่งตั้งและการให้ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมพ้นจากตำแหน่ง ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการก่อน โดยมิได้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการ หากแต่ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการของศาลยุติธรรมขึ้น โดยนอกจากจะกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการในทุกชั้นศาลตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว ยังกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก ที่วุฒิสภาเป็นผู้เลือกอีกสองคนด้วย โดยมีเหตุผลเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมีฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยังคงหลักการคุ้มครองความเป็นอิสระของตุลาการศาลยุติธรรมไว้เช่นเดิม แต่มิได้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการไว้ คงกำหนดให้

ประธานศาลฎีกาเป็นประธาน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล ที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการ โดยมิได้กำหนดจำนวนไว้ในรัฐธรรมนูญ หากแต่ให้เป็นไปตามที่กฎหมายจะได้บัญญัติต่อไป ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มิได้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการนั้น ยังคงให้มีอยู่จำนวนไม่เกินสองคน โดยให้ข้าราชการตุลาการเป็นผู้เลือก การกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก ก็เพื่อให้คณะกรรมการตุลาการมีโอกาสได้รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการมาก่อนด้วย

สำหรับองค์ประกอบในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นบุคคลภายในนั้น รัฐธรรมนูญมิได้แยกว่าจะต้องมาจากศาลใดเป็นจำนวนเท่าใด คงมีเงื่อนไขแต่เพียงว่าผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวต้องเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล และผู้เลือกต้องเป็นข้าราชการตุลาการ โดยนัยดังกล่าว ผู้ใดเป็นข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาลย่อมมีสิทธิได้รับเลือก และเมื่อเป็นข้าราชการตุลาการย่อมมีสิทธิที่จะเลือกตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายจะได้บัญญัติต่อไป แต่กฎหมายดังกล่าวจะกำหนดเงื่อนไขให้ข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาลบางประเภทเท่านั้นจึงจะมีสิทธิได้รับเลือกหรือกำหนดให้ข้าราชการตุลาการบางประเภทจึงจะมีสิทธิเลือก อาจเป็นการเลือกปฏิบัติและขัดรัฐธรรมนูญได้

ส่วนที่ ๓
ศาลปกครอง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติในส่วนที่ ๓ นี้ กำหนดให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองซึ่งไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๗ ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลปกครองให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น	กำหนดอำนาจของศาลปกครอง และชั้นของศาล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ (มาตรา ๑๙๕) โดยบัญญัติว่า ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๗๖) ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดลักษณะคดีปกครองไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐(มาตรา ๒๒๓) แต่อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแตกต่างจากเดิม คือ ไม่ได้บัญญัติรายละเอียดของคดีปกครองไว้ในรัฐธรรมนูญ คงบัญญัติเพียงหลักสำคัญของคดีปกครองไว้ว่า “คดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง” ส่วนรายละเอียดให้ไปบัญญัติในกฎหมาย เพื่อให้เกิดความคล่องตัวขึ้น

นอกจากนี้ ได้จำกัดอำนาจศาลปกครองมิให้ก้าวล่วงไปยังการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระเฉพาะที่เป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระต่าง ๆ เป็นไปโดยอิสระอย่างแท้จริง ในการกำหนดชั้นของศาลปกครองนั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติว่าอาจมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้ แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ตัดความส่วนนี้ออก เพราะเห็นว่าการมีศาลปกครอง

สองระดับน่าจะเป็นการเหมาะสมแล้ว มิฉะนั้นจะทำให้คดีปกครองมีขั้นตอนยืดยาวออกไปอีกอันอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๘ การบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับตุลาการศาลปกครองต้องมีความเป็นอิสระ และดำเนินการโดยคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองซึ่งประกอบด้วยประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นประธาน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นตุลาการในศาลปกครอง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นตุลาการในศาลปกครองไม่เกินสองคน บรรดาที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการศาลปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดให้การบริหารงานบุคคลของศาลปกครองดำเนินการ โดยรูปแบบคณะกรรมการที่ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสม เพื่อความเป็นอิสระ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้คงหลักการการกำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองเพื่อการบริหารงานบุคคลของศาลปกครอง ดังที่เคยมีในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๗๙) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๒๖) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการเพื่อรับรองคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองถือได้ว่าเป็นหลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการศาลปกครองไว้ในรัฐธรรมนูญ

เดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง โดยนอกจากจะกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการศาลปกครองตามจำนวนที่กำหนดไว้โดยเฉพาะแล้ว ยังกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอกที่วุฒิสภาเป็นผู้เลือกอีกสองคนและจากคณะรัฐมนตรีอีกหนึ่งคนด้วย ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยังคงหลักการคุ้มครองความเป็นอิสระของตุลาการศาลปกครองไว้เช่นเดิม แต่มิได้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองไว้ โดยบัญญัติหลักการไว้ให้ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นประธาน และให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นตุลาการในศาลปกครองและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นตุลาการในศาลปกครองไม่เกินสองคน บรรดาที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการศาลปกครอง โดยมิได้กำหนดจำนวนไว้ในรัฐธรรมนูญ หากแต่ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติต่อไป ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มิได้เป็นหรือเคยเป็นตุลาการในศาลปกครองนั้น ยังคงให้มีอยู่จำนวนไม่เกินสองคน โดยให้ข้าราชการตุลาการศาลปกครองเป็นผู้เลือก การกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากบุคคลภายนอก ก็เพื่อให้คณะกรรมการตุลาการศาลปกครองมีโอกาสได้รับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการศาลปกครองมาก่อนด้วย

ส่วนที่ ๔
ศาลทหาร

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในส่วนที่ ๔ บัญญัติขึ้นเพื่อให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๑๙๙ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหาร และคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลทหาร ตลอดจนการแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	เพื่อกำหนดอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและการดำเนินการต่าง ๆ ของศาลทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๑๑) และบัญญัติในทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เพื่อบัญญัติอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและการดำเนินการต่าง ๆ ของศาลทหาร โดยกำหนดให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น โดยในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้เพิ่มเติมความในวรรคสองเรื่องการจัดตั้ง วิธีพิจารณาคดี และการดำเนินงานของศาลทหารให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ เรื่องการจัดตั้งวิธีพิจารณาคดีและการดำเนินงานของศาลทหารตลอดจนการแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งในวรรคสอง มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ แล้ว ศาลทหารมีศาลชั้นต้น ศาลทหารกลางเทียบได้กับศาลอุทธรณ์ และศาลทหารสูงสุดเทียบได้กับศาลฎีกา

หมวด ๑๑
ศาลรัฐธรรมนูญ

ความมุ่งหมาย

นับแต่มีรัฐธรรมนูญฉบับแรกในปี ๒๔๗๕ ได้มีบทบัญญัติเป็นที่ชัดเจนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัตินั้นเป็นโมฆะ แต่มิได้มีบทบัญญัติกำหนดให้องค์กรใดเป็นผู้วินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ คงมีแต่บทบัญญัติให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งสิทธิเด็ดขาดในการตีความแห่งรัฐธรรมนูญ โดยอาจจะเข้าใจว่าเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ย่อมอยู่ในอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรที่จะตีความรัฐธรรมนูญได้ ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง รัฐบาลไทยถูกบังคับให้ลงโทษผู้กระทำการเป็นอาชญากรสงคราม รัฐบาลจึงดำเนินการตราพระราชบัญญัติอาชญากรสงคราม พ.ศ. ๒๔๘๘ ให้เอาโทษแก่ผู้ที่มีการกระทำที่ตามกฎหมายนั้นถือว่าเป็นอาชญากรสงคราม ไม่ว่าการกระทำนั้นจะกระทำขึ้นก่อนหรือหลังจากที่กฎหมายนี้ใช้บังคับก็ตามและมีการนำผู้ต้องหาฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลฎีกา ศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙ วินิจฉัยว่าศาลฎีกามีอำนาจในการตีความรัฐธรรมนูญได้ และได้วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติอาชญากรสงครามเฉพาะที่บัญญัติย้อนหลังขัดต่อรัฐธรรมนูญและตกเป็นโมฆะ ต่อมาจึงเริ่มเกิดแนวคิดที่จะบัญญัติให้อำนาจในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญพ้นออกมาจากศาลยุติธรรม โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้แยกการตีความรัฐธรรมนูญออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรก ได้แก่การตีความรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้เป็นอำนาจของรัฐสภา โดยในการตีความดังกล่าวจะต้องได้คะแนนเสียงไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกของทั้งสองสภา ส่วนที่สองว่าด้วยการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้เป็นอำนาจขององค์กรที่ตั้งขึ้นใหม่ เรียกว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐสภาแต่งตั้ง เป็นประธานตุลาการคนหนึ่ง และตุลาการอีกสิบสี่คน ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ (มาตรา ๑๖๘) ได้บัญญัติองค์ประกอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้เปลี่ยนใหม่เป็นประกอบด้วย ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนที่รัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย โดยมีประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ โครงสร้างทำนองนี้ได้ใช้มาจนสิ้นสุดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ต่อมาในปี ๒๕๔๐ ได้มีแนวคิดที่จะให้องค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่เป็นองค์กรที่เป็นอิสระจากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยเด็ดขาด จึงได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้าง องค์ประกอบ อำนาจ หน้าที่ ตลอดจนวิธีพิจารณาขององค์กรที่ทำหน้าที่ประกันสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญเสียใหม่โดยให้อยู่ในรูปแบบ “ศาล” เรียกว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งจะบัญญัติเป็นส่วนที่ ๒ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยรวมไว้ในหมวดเดียวกับศาล

ทั้งนี้ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีฐานะเป็นศาล แต่เป็นศาลพิเศษ ที่ไม่ควรถือว่าเป็นศาลที่มีศักดิ์และฐานะรองจากศาลอื่น และเพื่อมิให้มีผู้นำไปจัดลำดับตามเลขที่ของ “ส่วน” จึงได้แยกศาลรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้เป็นอีกหมวดหนึ่งต่างหากจากศาลทั่วไป การกำหนดที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่สูงกว่าที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีองค์ประกอบที่เข้มขึ้นและมีความสำคัญมากกว่าเดิมซึ่งจำเป็นต่อการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดไว้ และเพื่อให้ได้ผู้มีความรู้และประสบการณ์อย่างสูงจากศาลยุติธรรมและอัยการ จึงได้ขยายอายุให้ดำรงตำแหน่งได้จนถึงอายุเจ็ดสิบห้าปี โดยต้องสมัครเสียก่อนอายุครบหกสิบแปดปี

อย่างไรก็ดี นับแต่ได้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ศาลรัฐธรรมนูญได้แสดงบทบาทในการวินิจฉัยปัญหาที่สำคัญต่อบ้านเมืองเป็นจำนวนมาก และเนื่องจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเป็นที่สุด ไม่อาจมีการอุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยต่อไปได้ บทบาทและความรับผิดชอบของตุลาการแต่ละท่านจึงมีความสำคัญอย่างมาก ยิ่งเป็นคำวินิจฉัยที่กระทบต่อส่วนได้เสียของกลุ่มการเมืองหรือสังคมส่วนรวม เสียงวิพากษ์วิจารณ์เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินออกมาในทางหนึ่งทางใดก็มักถูกยกเป็นประเด็นทางการเมือง ถึงขนาดมีการกล่าวหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่าไม่เป็นกลาง และเรียกร้องให้ยุบเลิกศาลรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ในการวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายย่อมส่งผลกระทบต่อการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายบริหาร ไม่มากก็น้อย เนื่องจากการใช้และการตีความรัฐธรรมนูญเป็นการก้าวล่วงเข้าไปกระทบกับความมีอยู่ของหลักเกณฑ์ไปในทางหนึ่งทางใด ไม่ว่าจะเป็นไปในทางขยายหรือลด หรือเปลี่ยนแปลงผลผูกพันทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญตามที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นสมควร ครั้นจะให้ฝ่ายนิติบัญญัติตีความรัฐธรรมนูญเอาเองเมื่อมีการโต้แย้งว่าร่างกฎหมายหรือกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติจัดทำขึ้นเอง จะทำให้ขาดความน่าเชื่อถือได้เพราะเป็นผู้ร่างกฎหมายนั้นเอง และการจะให้ศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองเป็นผู้ตีความว่ากฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก็จะทำให้รัฐธรรมนูญมีฐานะไม่ต่างจากหลักเกณฑ์ทั่วไป ไม่ใช่กฎหมายสูงสุด

ด้วยเหตุนี้ จึงให้คงมีศาลรัฐธรรมนูญเหมือนเช่นรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับที่ผ่านมา เพียงแต่เมื่อคำนึงถึงบทบาทที่สำคัญของศาลรัฐธรรมนูญจึงได้มีการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้ต้องมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่สูงขึ้นกว่าที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเดิม เพื่อให้เป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีคุณธรรม ความกล้าหาญ อุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ และมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๐ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้ (๑) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวนสามคน (๒) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าตุลาการศาลปกครองสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวนสองคน (๓) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวนหนึ่งคน (๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวนหนึ่งคน (๕) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน ในกรณีไม่อาจเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาตาม (๑) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกบุคคลจากผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีก็ได้ การนับระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้นับถึงวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา แล้วแต่กรณี ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้	กำหนดองค์ประกอบ และคุณลักษณะและที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคน ซึ่งเป็นจำนวนเดิมตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้สูงขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจที่เพิ่มขึ้นและเกิดความเชื่อมั่นในความรู้และประสบการณ์แก่สังคมยิ่งขึ้น โดยมีความมุ่งหมายให้มีการคัดเลือกหรือสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตาม (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๕) โดยกำหนดจำนวนและคุณสมบัติจากผู้พิพากษาศาลฎีกา ศาลปกครองสูงสุด ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ และผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอื่นด้วย

(๒) การคัดเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกามาดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวนสามคน ตามความในอนุมาตรา (๑) ได้วางหลักสำคัญใหม่ในการพิจารณาว่าผู้พิพากษาคนใดจะได้รับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คือ ๑) ในขณะได้รับการคัดเลือกต้องดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกา และ ๒) ต้องดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี ทั้งนี้ คำว่า “ผู้พิพากษา” นั้น หมายรวมถึงผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกาซึ่งมีคุณสมบัติดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ตาม โดยที่คำนึงว่าอาจมีกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาไม่สามารถคัดเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีเพื่อคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตาม (๑) ได้ จึงได้วางหลักไว้ในวรรคสองว่าให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกบุคคลจากผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อคงหลักการในเรื่ององค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่าจะต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมาจากผู้พิพากษาในศาลฎีกา

(๓) การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๒๐๐ (๓) และ (๔) จากผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ ในสาขานิติศาสตร์จำนวนหนึ่งคน สาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์จำนวนหนึ่งคน มีความหมายดังนี้

๑) ความว่า “ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” หมายถึงศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งต้องได้รับการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเฉพาะบุคคลที่มีผลงานผ่านเกณฑ์ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดเท่านั้น ทั้งนี้ การที่กำหนดคุณสมบัติทางวิชาการสูงถึงระดับศาสตราจารย์ เนื่องจากการที่จะดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ได้นั้น บุคคลนั้นย่อมมีการศึกษากว้างขวางลึกซึ้ง คิดค้น วิจัยทางวิชาการ และมีผลงานเป็นที่ยอมรับ ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญสั่งสมประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๒) ความหมายของการมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ มิได้หมายถึงเพียงการที่บุคคลดังกล่าวยังคงแสดงความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาที่เคยได้รับตำแหน่งทางวิชาการโดยเฉพาะการผลิตงานเขียนตำรา งานวิจัย หรือบทความ แต่ยังเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่ยังดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในทางวิชาการสาขานั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ยังคงปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์หรือเป็นวิทยากรบรรยายในสาขาที่เคยได้รับตำแหน่งทางวิชาการในงานสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ หรือผลงานวิชาการที่เคยสร้างสรรค์มานั้นยังได้รับการยอมรับ ตีพิมพ์ หรืออ้างอิงอยู่อย่างสม่ำเสมอ

(๔) ความในอนุมาตรา (๕) กำหนดให้ผู้ที่จะเข้ามาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องรับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน โดยมุ่งหมายให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดว่าต้องรับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า ส่วนราชการนั้นจะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ได้ แต่ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารส่วนราชการนั้นอย่างแท้จริง เช่น ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด หรือเอกอัครราชทูตซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการในต่างประเทศ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ซึ่งแม้จะมีระดับตำแหน่งเทียบได้ระดับเดียวกับอธิบดี แต่มิได้เป็นหัวหน้าส่วนราชการนั้น เช่นรองหัวหน้าส่วนราชการที่มีหัวหน้าส่วนราชการเทียบได้กับปลัดกระทรวง และรองหัวหน้าส่วนราชการนั้นมีระดับตำแหน่งเทียบได้กับอธิบดี เช่น รองปลัดกระทรวง รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ฯลฯ ในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ากับอธิบดี เพราะมิได้เป็นหัวหน้าส่วนราชการ

การที่กำหนดให้ต้องมีฐานะอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า โดยมุ่งเน้นความเป็นหัวหน้าส่วนราชการ เนื่องจากเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบังคับบัญชาและบริหารงาน บริหารบุคคล และบริหารงบประมาณ ในระดับไม่ต่ำกว่าอธิบดีมาแล้วตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ย่อมทำให้มั่นใจได้ว่าเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ รวมทั้งเชื่อได้ว่าในเวลาใช้อำนาจในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือกรรมการขององค์กรอิสระแล้ว จะทำให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ รอบด้านอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน

สำหรับความที่ว่า “ต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี” นั้น การนับระยะเวลาดำรงตำแหน่งไม่จำเป็นต้องดำรงตำแหน่งต่อเนื่องหรือติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี แต่สามารถนับระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่องมารวมกันได้

นอกจากนี้ เมื่อใช้ความว่า “หัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า” ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าส่วนราชการ จึงไม่อยู่ในความหมายของความว่า “หัวหน้าส่วนราชการ” ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนี้ กรณีอธิการบดีมหาวิทยาลัยเป็นตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ากรม อธิการบดีมหาวิทยาลัยจึงมีคุณสมบัติตามความใน (๕) ของมาตรา ๒๐๐ แต่สำหรับตำแหน่งรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ข้าราชการพลเรือนผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งระดับ ๑๑ หรือศาสตราจารย์ระดับ ๑๑ ไม่ใช่ตำแหน่งหัวหน้าส่วนราชการจึงไม่ถือเป็นคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในมาตรานี้เป็นต้น

(๕) วรรคสาม ความว่า “...ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้” หมายความว่าในกรณีที่คณะกรรมการสรรหาไม่สามารถสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลฎีกา ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ผู้ทรงคุณวุฒิ สาขานิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง หรือผู้พิพากษาในศาลฎีกาตามวรรคสอง อาจจำเป็นต้องลดระยะเวลาคุณสมบัติการดำรงตำแหน่งเหลือเพียงสองปี โดยคณะกรรมการสรรหาจะประกาศให้ทราบเป็นกรณี ๆ ไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๑ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ด้วย (๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่ถึงหกสิบแปดปีในวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา (๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ (๕) มีสุขภาพที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	กำหนดคุณสมบัติทั่วไปของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ได้กำหนดคุณสมบัติตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสูงขึ้นกว่าที่ได้เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ บทบัญญัติในอนุมาตรา (๒) เป็นการกำหนดคุณสมบัติใหม่ว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่ถึงหกสิบแปดปีในวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา เพื่อให้ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง และอัยการ ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงสมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น การกำหนดอายุแรกเข้าดำรงตำแหน่งไว้ที่ไม่ถึงหกสิบแปดปี เพื่อให้ครอบคลุมถึงผู้พิพากษาอาวุโสที่ยังมีอายุราชการอีกอย่างน้อยสองปีมีแรงจูงใจที่ไปสมัครรับการคัดเลือก ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา ๒๐๘ (๔) ที่ขยายอายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องพ้นจากตำแหน่งจากเดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ บัญญัติไว้เจ็ดสิบปีเป็นสูงสุดที่เจ็ดสิบห้าปีเพื่อให้มีตัวเลือกมากขึ้น นอกจากนี้ บทบัญญัติในอนุมาตรา (๕) ยังได้กำหนดให้สุขภาพเป็นคุณสมบัติสำคัญที่จะต้องมีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๒ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ (๑) เป็นหรือเคยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระใด (๒) ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๗) หรือ (๑๘) (๓) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (๔) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในระยะสิบปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา (๕) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสิบปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา (๖) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ (๗) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ (๘) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด (๙) เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ (๑๐) มีพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง	กำหนดลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมากขึ้น และสูงกว่าที่เคยได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เพื่อให้สอดคล้องผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญอื่น ๆ กล่าวคือ การเป็นหรือเคยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระใดมาก่อน จะไม่สามารถดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้อีก เพื่อป้องกันมิให้

บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระอาศัยความได้เปรียบและเพื่อขจัดการมีส่วนได้ส่วนเสีย และการขัดกันแห่งผลประโยชน์จากการปฏิบัติหน้าที่ภายในองค์กรดังกล่าวมาเป็นประโยชน์ในการได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๓ เมื่อมีกรณีที่จะต้องสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหา ซึ่งประกอบด้วย (๑) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ (๒) ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการ (๓) ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นกรรมการ (๔) บุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๐๑ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒ และไม่เคยปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ องค์กรละหนึ่งคน เป็นกรรมการ ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสรรหาตาม (๒) หรือกรรมการสรรหาตาม (๔) มีไม่ครบไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการสรรหาเท่าที่มีอยู่ ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของคณะกรรมการสรรหา ให้คณะกรรมการสรรหาดำเนินการสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหา ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด ในการสรรหา ให้คณะกรรมการสรรหาปรึกษาหารือเพื่อคัดสรรให้ได้บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ และมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม โดยนอกจากการประกาศรับสมัครแล้ว ให้คณะกรรมการสรรหาดำเนินการสรรหาจากบุคคลที่มีความเหมาะสมทั่วไปได้ด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น	กำหนดองค์ประกอบ หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดองค์ประกอบของกรรมการสรรหา ประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เป็นองค์อำนาจของประเทศซึ่งประกอบด้วยฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ และเพื่อให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมด้วย จึงกำหนดให้คณะกรรมการในองค์กรอิสระแต่งตั้งคัดเลือกผู้แทนซึ่งไม่ใช่องค์กรของตนเข้าร่วมเป็นกรรมการสรรหา ทั้งนี้ ยกเว้นฝ่ายบริหาร เนื่องจากองค์กรเหล่านี้จะเป็นหลักในการควบคุมตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร จึงไม่ควรให้ฝ่ายบริหารเข้าร่วมเป็นกรรมการสรรหาด้วย

ส่วนความในวรรคสามเป็นการกำหนดให้ชัดเจนขึ้นในรัฐธรรมนูญว่า ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของคณะกรรมการสรรหา เนื่องจากเดิมสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวมาอยู่ก่อนแล้ว และผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องผ่านความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงาน

สำหรับการดำเนินการสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ว่า กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กร กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย และคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด เนื่องจากที่ผ่านมามักมีข้อโต้แย้งเรื่องคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และนำไปฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดข้อขัดข้องเดินหน้าต่อไปไม่ได้ จึงกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย และให้เป็นที่สุด โดยไม่ต้องไปฟ้องศาล และทำให้กระบวนการสรรหาสามารถเดินหน้าต่อไปได้

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการสำคัญในการพิจารณาสรรหาผู้ที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องพิจารณาจากบุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ และมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม ทั้งนี้ คำว่า “กล้าหาญ” มุ่งหมายให้บุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องทำหน้าที่ด้วยความเชื่อมั่นในความถูกต้องชอบธรรม เด็ดขาด กล้าตัดสินใจบนพื้นฐานแห่งความสุจริต โดยปราศจากภยาคติทั้งปวง

สำหรับความว่า “... โดยนอกจากการประกาศรับสมัครแล้ว ให้คณะกรรมการสรรหาสรรหาจากบุคคลที่มีความเหมาะสมทั่วไปได้ด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น” หมายถึง วิธีการดำเนินการสรรหานั้น นอกเหนือจากการประกาศรับสมัครแล้ว ให้คณะกรรมการสรรหามีอำนาจที่จะไปคัดสรรหรือคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วนและไม่มีลักษณะต้องห้าม ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสม แต่มิได้ยื่นสมัคร

ส่วนความที่ว่า “ในการสรรหา ให้คณะกรรมการสรรหาปรึกษาหารือเพื่อคัดสรรให้ได้บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง....” นั้น มุ่งหมายที่จะให้คณะกรรมการใช้วิธีการในการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน มากกว่าที่จะใช้วิธีลงคะแนนโดยไม่ปรึกษาหารือกันเลย และที่เน้น “บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง” ก็เพื่อให้คัดสรรบุคคลที่เสียสละ ทุ่มเท ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ โดยไม่ใช่ทำงานเฉพาะในเวลาที่นัดประชุมกันเท่านั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๔ ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ในกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกรายใด ให้ดำเนินการสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลใหม่แทนผู้นั้น แล้วเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบต่อไป เมื่อผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาแล้ว ให้เลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ	กำหนดให้ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับเห็นชอบจากวุฒิสภา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ ได้บัญญัติให้ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ โดยเมื่อผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาแล้วให้เลือกกันเองเป็นประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบและให้ประธานวุฒิสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ต่อไป

ส่วนกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติแตกต่างจากที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๐๖) ที่เดิมเคยกำหนดว่า “ในกรณีที่วุฒิสภาไม่เห็นชอบในรายชื่อใด ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ส่งรายชื่อนั้นกลับไปยังคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพร้อมด้วยเหตุผลเพื่อให้ดำเนินการสรรหาใหม่ หากคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่เห็นด้วยกับวุฒิสภาและมีมติยืนยันตามมติเดิมด้วยคะแนนเอกฉันท์ ให้ส่งรายชื่อนั้นให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป แต่ถ้ามติที่ยืนยันตามมติเดิมไม่เป็นเอกฉันท์ ให้เริ่มกระบวนการสรรหาใหม่..”

โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติใหม่ในวรรคสองแห่งมาตรานี้ว่า ในกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกรายใด ให้ดำเนินการสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลใหม่แทนผู้นั้น แล้วเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๕ ผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ยังมิได้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๐๒ (๖) (๗) หรือ (๘) หรือยังประกอบวิชาชีพตาม (๙) อยู่ ต้องแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพตามมาตรา ๒๐๒ (๖) (๗) (๘) หรือ (๙) แล้ว ต่อประธานวุฒิสภาภายในเวลาที่ประธานวุฒิสภากำหนด ซึ่งต้องเป็นเวลาก่อนที่ประธานวุฒิสภาจะนำความกราบบังคมทูลตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสี่ ในกรณีที่ไม่แสดงหลักฐานภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ และให้ดำเนินการคัดเลือกหรือสรรหาใหม่	กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพก่อนที่ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้ง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญกรณียังไม่พ้นจากตำแหน่ง กล่าวคือ

(๑) ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(๒) พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

(๓) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

(๔) เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ

โดยต้องแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพต่อประธานวุฒิสภา ภายในเวลาที่ประธานวุฒิสภากำหนด ในกรณีที่ไม่แสดงหลักฐานภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ และให้ดำเนินการคัดเลือกหรือสรรหาใหม่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๖ ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๒๐๔ ถ้ามีผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญแล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบโดยไม่ต้องรอให้มีผู้ได้รับความเห็นชอบครบเก้าคน และเมื่อโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปพลางก่อนได้ โดยในระหว่างนั้น ให้ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่มีอยู่	กำหนดจำนวนขั้นต่ำของตุลาการที่ทำหน้าที่ในศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน รวมทั้งให้เลือกกันเองเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญได้แม้ยังไม่มีตุลาการครบเก้าคน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้กรณีมีผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดคนแล้ว ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบเลือกกันเองคนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจไปพลางก่อน การที่กำหนดจำนวนไว้เจ็ดคนนั้น เนื่องจากจำนวนดังกล่าวเป็นองค์คณะที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในการนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัยได้ตามมาตรา ๒๑๑ และเมื่อโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งแล้วให้ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่มีอยู่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๗ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว	กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เดิมได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (มาตรา ๒๕๙) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๐๘) โดยกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งไว้เก้าปี แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแปลงใหม่โดยกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้เจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งระยะเวลาเจ็ดปี น่าจะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ในขณะเดียวกันก็มีเวลาเพียงพอที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร เป็นการเปิดโอกาสให้สามารถเปลี่ยนแปลงบุคคลที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อันจะนำความคิดและทัศนคติใหม่เข้ามาในการปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องกับพลวัตรของสังคม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (๑) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๐๑ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒ (๒) ตาย (๓) ลาออก (๔) มีอายุครบเจ็ดสิบห้าปี (๕) ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เพราะเหตุฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (๖) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ประธานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งลาออกจากตำแหน่ง ให้พ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่พ้นจากตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่แทน ในกรณีที่มีปัญหาว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดพ้นจากตำแหน่งตาม (๑) หรือ (๓) หรือไม่ ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด การร้องขอ ผู้มีสิทธิร้องขอ การพิจารณา และการวินิจฉัยตามวรรคสี่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ	กำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนอกเหนือการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ และกำหนดหลักเกณฑ์การวินิจฉัยเมื่อมีเหตุต้องวินิจฉัยกรณี (๑) หรือ (๓) ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดเหตุแห่งการพ้นจากตำแหน่งของประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เพิ่มขึ้นใหม่จากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ กล่าวคือ

(๑) ความในอนุมาตรา (๔) เป็นบทบัญญัติที่ขยายอายุของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องพ้นจากตำแหน่งจากเดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ บัญญัติไว้เจ็ดสิบปีเป็นสูงสุดอายุครบเจ็ดสิบห้าปี

(๒) ความในอนุมาตรา (๕) เป็นบทบัญญัติใหม่กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

(๓) ความในอนุมาตรา (๖) เป็นบทบัญญัติใหม่กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แล้วแต่กรณี ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ในวรรคสอง บัญญัติให้ประธานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งลาออกจากตำแหน่ง ให้พ้นตำแหน่งตุลาการด้วย เนื่องจากตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นตำแหน่งที่ต้องได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นการเฉพาะ และเพื่อมิให้มีการสลับตำแหน่งระหว่างประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่พ้นจากตำแหน่งตามวาระ ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งแทน เพื่อให้มีการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดพ้นจากตำแหน่งตามอนุมาตรา (๑) หรืออนุมาตรา (๓) หรือไม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักเกณฑ์ใหม่โดยให้อำนาจคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย ทั้งนี้ รายละเอียดต่าง ๆ หลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๐๙ ในระหว่างที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระและยังไม่มีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกรณีมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน	ในกรณีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นตำแหน่งก่อนวาระและมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่อย่างน้อยเจ็ดคน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดขึ้นเพื่อให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แม้จะยังไม่มีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง โดยให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่เหลืออยู่อย่างน้อยเจ็ดคนปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เพื่อให้ครบองค์คณะ

อนึ่ง กรณีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีจำนวนเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๔ (ดูคำอธิบายประกอบในมาตรา ๒๑๔)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๐ ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้ (๑) พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย (๒) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ (๓) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การยื่นคำร้องและเงื่อนไขการยื่นคำร้อง การพิจารณาวินิจฉัย การทำคำวินิจฉัย และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้นำความในมาตรา ๑๘๘ มาตรา ๑๙๐ มาตรา ๑๙๑ และมาตรา ๑๙๓ มาใช้บังคับแก่ศาลรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม	กำหนดหน้าที่และอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีและการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ กำหนดหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไว้กว้างขวางมากกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยเฉพาะในหมวดหน้าที่ของรัฐและหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งประชาชนสามารถฟ้องตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนั้น ยังได้ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยหน้าที่และอำนาจระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญได้ก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งขึ้น

(๒) การกำหนดหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย หมายถึง

๑) กรณีกฎหมายประกาศใช้บังคับแล้ว ได้แก่

๑.๑) กรณีที่ศาลจะใช้กฎหมายบังคับแก่คดีใด หากมีข้อความที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่กรณีโต้แย้ง ให้ศาลส่งความเห็นดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย (มาตรา ๒๑๒)

๑.๒) ในกรณีผู้ตรวจการแผ่นดินเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย (มาตรา ๒๓๑ (๑))

๒) กรณีก่อนที่กฎหมายจะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ได้แก่กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา หรือนายกรัฐมนตรีเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา ๑๔๘) หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๓๒ ประกอบมาตรา ๑๔๕ มาตรา ๑๔๘ และมาตรา ๘๑)

๓) กรณีการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างข้อบังคับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมของวุฒิสภา ร่างข้อบังคับการประชุมของรัฐสภา ที่จะประกาศใช้บังคับมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๔๙)

๔) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของพระราชกำหนดมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๑๗๒ และมาตรา ๑๗๓)

(๓) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๒) เป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากเดิมในเรื่องการกำหนดหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ เพื่อแก้ปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญได้ปฏิบัติหน้าที่ในเชิงรุกมากขึ้น โดยให้มีอำนาจวินิจฉัยได้แม้กรณีเกิดข้อสงสัยในหน้าที่และอำนาจระหว่างองค์กร

(๔) บทบัญญัติในอนุมาตรา (๓) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

๑) การพิจารณาวินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย (ตามมาตรา ๑๔๔)

๒) การพิจารณาวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง (ตามมาตรา ๘๒ และมาตรา ๑๔๔)

๓) การพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการพ้นจากตำแหน่งของคณะรัฐมนตรีและความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง (ตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสาม และมาตรา ๑๗๐)

๔) การพิจารณาวินิจฉัยหนังสือสัญญาใดต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่ (ตามมาตรา ๑๗๘)

๕) การพิจารณาวินิจฉัยร่างพระราชบัญญัติมีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ (ตามมาตรา ๑๓๙)

๖) การพิจารณาวินิจฉัยสั่งการกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ตามมาตรา ๔๙)

๗) การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ตามมาตรา ๒๑๓)

๘) การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (ตามมาตรา ๒๕๖ (๙))

๙) หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี (มาตรา ๒๑๙) และให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่ง (บทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๖ วรรคหนึ่ง)

๑๐) หน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในการให้ข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อรัฐสภา (ตามมาตรา ๑๓๑ (๑))

๑๑) การให้ความเห็นต่อรัฐสภาเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (ตามมาตรา ๑๓๒ (๒) และ (๓))

๑๒) การแต่งตั้งกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ (๔) สรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ยกเว้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ตามมาตรา ๒๑๗)

๑๓) กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องส่งความเห็นต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามบทเฉพาะกาล (ตามมาตรา ๒๖๗)

(๕) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นการกำหนดให้นำเรื่องการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในมาตรา ๑๘๘ การแต่งตั้งและการพ้นจากตำแหน่งของผู้พิพากษาและตุลาการให้อยู่ในพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ตามมาตรา ๑๙๐ การถวายสัตย์ปฏิญาณตามมาตรา ๑๙๑ และเรื่องหน่วยงานรับผิดชอบธุรการตามมาตรา ๑๙๓ มาใช้บังคับแก่ศาลรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๑ องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ	กำหนดองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย และกำหนดพันธะแห่งคำวินิจฉัย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ โดยเพิ่มจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในองค์คณะเป็นเจ็ดคนเพื่อเป็นการเพิ่มหลักประกันให้เกิดความยุติธรรม และกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในทุกประเด็นเมื่อรับพิจารณาแล้ว โดยให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กรและศาล รวมทั้งหน่วยงานของรัฐ โดยคำว่า “ศาล” ในที่นี้มุ่งหมายถึงองค์กรที่มีฐานะเป็นศาลทุกองค์กร รวมทั้งศาลรัฐธรรมนูญด้วย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเมื่อผูกพันองค์กรอื่น ๆ ทุกองค์กรแล้ว องค์กรอื่น ๆ ต้องสามารถมั่นใจได้ว่าการทำตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะไม่กลายเป็นการกระทำฝ่าฝืนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในอนาคตเพราะเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญมิได้ถูกพันต่อคำวินิจฉัยของตน จนเป็นเหตุให้เกิดความไม่แน่นอนในคำวินิจฉัย แต่การเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเพราะเหตุที่บริบทหรือวิวัฒนาการหรือข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปและศาลรัฐธรรมนูญมีเหตุผลที่ชี้แจงได้ ย่อมอยู่ในวิสัยที่อาจเกิดขึ้นได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๒ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่ในคดีอาญาให้ถือว่าผู้ซึ่งเคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยมาตรา ๕ นั้นเป็นผู้ไม่เคยกระทำความผิดดังกล่าว หรือถ้าผู้นั้นยังรับโทษอยู่ก็ให้ปล่อยตัวไป แต่ทั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าชดเชยหรือค่าเสียหายใด ๆ	กำหนดวิธีการโต้แย้งความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบทบัญญัติแห่งกฎหมายในระหว่างที่คดีอยู่ในศาล

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๕ ที่บัญญัติให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเป็นประการใดแล้วให้ใช้ได้กับคดีทั้งปวง และมีผลผูกพันทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๒๑๑)

การที่บัญญัติไว้ในวรรคสามมิให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทบต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว ก็เพื่อเป็นการยอมรับความเป็นอิสระของศาลแต่ละศาล การใดที่ศาลอื่นได้วินิจฉัยไปจนถึงที่สุดแล้ว แม้กฎหมายที่ศาลอื่นใช้เป็นหลักจะถูกวินิจฉัยในภายหลังว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็ไม่มีผลต่อคำพิพากษาของศาลที่มีไปก่อนหน้านั้นจนถึงที่สุดแล้ว คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลเฉพาะต่อคดีที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอื่นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจะมีผลย้อนหลังในทางที่เป็นคุณต่อผู้ที่เคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดด้วย โดยให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยกระทำ

ความผิด และถ้ายังอยู่ในระหว่างการรับโทษก็ให้ปล่อยตัวไป แต่ผู้นั้นจะย้อนกลับมาเรียกร้องค่าชดเชยหรือค่าเสียหายไม่ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๓ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ	กำหนดหลักการและวิธีการในการคุ้มครองบุคคลจากการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นหลักการใหม่ ซึ่งเป็นบทบัญญัติรองรับกับมาตรา ๕ ที่บัญญัติว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ขยายสิทธิของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ เพื่อใช้สิทธิในการยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ให้ขยายรวมถึง “การกระทำ” ที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งเดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๑๒) ให้สิทธิบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้เฉพาะกรณีบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเท่านั้น การที่ความคุ้มครองของมาตรานี้ขยายไปถึงการกระทำนั้น เป็นการเพิ่มความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยการอุดช่องว่างในกรณีที่ไม่มีอำนาจของศาลใดเข้าไปคุ้มครอง และเพื่อให้ความคุ้มครองไม่เพียงแต่การละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่เกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐ หรือแม้แต่การกระทำของเอกชนก็อยู่ในข่ายที่อาจถูกโต้แย้งว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญได้เช่นกัน ซึ่งได้ให้สิทธิแก่บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง เพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการขยายการคุ้มครองสิทธิตามวรรคหนึ่งเป็นเรื่องที่อาจมีขอบเขตกว้างขวาง และเพื่อมิให้ศาลรัฐธรรมนูญต้องรับภาระเกินสมควร จึงได้มีการกำหนดเงื่อนไขการใช้สิทธิตามมาตรานี้ไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๔ ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน ให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราวให้ครบเก้าคน โดยให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งทำหน้าที่ในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้จนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ตนทำหน้าที่แทนจะปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งแทน	กำหนดขึ้นเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้กรณีเมื่อมีตุลาการบางคนต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลืออยู่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ และเพื่อให้ครบองค์คณะในการพิจารณาคดี จึงกำหนดให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราว จนกว่าจะมีการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามความในมาตรานี้ไม่ต้องได้รับการแต่งตั้ง และไม่ต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เพราะเป็นการเข้ามาทำหน้าที่แทนเท่านั้น

หมวด ๑๒
องค์กรอิสระ

ความมุ่งหมาย

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ คือ องค์กรอัยการ และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับการบัญญัติให้เป็นองค์กรอิสระ ในขณะที่องค์กรอัยการ ยังคงเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

องค์กรอิสระ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญและได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจของรัฐตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษ ซึ่งได้รับหลักประกันให้สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้โดยอิสระ ปลอดพ้นจากการแทรกแซงจากองค์กรอื่นของรัฐหรือสถาบันการเมืองอื่น โดยจัดให้ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ คุ้มครองและดูแลสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐหรือการกระทำของบุคคล รวมทั้งการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน และเพื่อให้การทำหน้าที่ขององค์กรทั้ง ๕ องค์กรเป็นไปอย่างเข้มแข็ง รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มและปรับปรุงอำนาจขององค์กรอิสระในหลายเรื่อง รวมทั้งกำหนดให้องค์กรอิสระทั้งหลายร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรด้วย

ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

ความมุ่งหมาย

เป็นบทบัญญัติทั่วไปที่รับรองถึงฐานะขององค์กรอิสระทั้งหลายว่ามีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และกำหนดเรื่องการสรรหาบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และการพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมถึงการมีหน่วยงานธุรการขององค์กรอิสระแต่ละแห่ง และยังกำหนดเรื่องใหม่อีกสองเรื่องที่ไม่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้คือ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ ศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ คณะรัฐมนตรี รัฐสภา ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ไปจนถึงหัวหน้าหน่วยงานธุรการในศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ และ การกำหนดให้องค์กรอิสระร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร และถ้าองค์กรอิสระใดเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น ให้แจ้งองค์กรอิสระนั้นทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๕ องค์กรอิสระเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ	กำหนดให้องค์กรอิสระมีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยให้เป็นไปอย่างสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้บัญญัติขึ้นเพื่อรับรองถึงความเป็นอิสระขององค์กรอิสระในการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่เพื่อกำหนดถึงการทำหน้าที่และการใช้อำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรอิสระว่าต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม กล้าหาญ และปราศจากอคติทั้งปวง ซึ่งหลักการเหล่านี้เป็นหลักการที่สำคัญในการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระ

อนึ่ง คำว่า “กล้าหาญ” มุ่งหมายให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทำหน้าที่ด้วยความเชื่อมั่นในความถูกต้องชอบธรรม เด็ดขาด กล้าตัดสินใจบนพื้นฐานแห่งความสุจริต ดังนั้น ในการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ คณะกรรมการสรรหาจำเป็นต้องคำนึงถึงการคัดสรรบุคคลที่มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ประกอบการพิจารณาด้วยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๓

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๖ นอกจากคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยองค์กรอิสระแต่ละองค์กรแล้ว ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามทั่วไปดังต่อไปนี้ด้วย (๑) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี (๒) มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๐๑ (๑) (๓) (๔) และ (๕) (๓) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒	กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ เป็นการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กร โดยได้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๐๑ ทุกข้อยกเว้นเรื่องอายุของผู้ดำรงตำแหน่ง และมาตรา ๒๐๒ มาเป็นฐานในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ยังได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละองค์กรไว้ในมาตราอื่น ๆ แล้วแต่ภารกิจขององค์กรนั้น

นอกจากนี้ การที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเรื่องอายุ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี เนื่องจากต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปีและในบางกรณีกำหนดให้มีประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี เมื่อบุคคลเริ่มทำงานเมื่ออายุยี่สิบห้าปี หรือมากกว่าจึงกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่สี่สิบห้าปี และจากข้อมูลงานวิจัยหลายหน่วยงานพบว่าอายุคนไทยมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือจากอายุเจ็ดสิบปี เป็นเจ็ดสิบเจ็ดปี และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น จึงได้กำหนดอายุสูงสุดไว้ที่เจ็ดสิบปี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๗ เมื่อมีกรณีที่จะต้องสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระนอกจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ ที่จะดำเนินการสรรหา เว้นแต่กรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ (๔) ให้ประกอบด้วยบุคคลซึ่งแต่งตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระที่มิใช่องค์กรอิสระที่ต้องมีการสรรหา ให้นำความในมาตรา ๒๐๓ มาตรา ๒๐๔ มาตรา ๒๐๕ และมาตรา ๒๐๖ มาใช้บังคับแก่การสรรหาตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม	ให้มีคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ยกเว้นการสรรหาในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษที่กระบวนการสรรหาต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้คณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ ทำหน้าที่สรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เว้นแต่กรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ (๔) ให้ประกอบด้วยบุคคลซึ่งแต่งตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระที่มิใช่องค์กรอิสระที่ต้องมีการสรรหา เพื่อมิให้มีกรณีผลประโยชน์ทับซ้อน โดยมีหน้าที่และอำนาจในการสรรหาผู้ที่มีความเหมาะสมเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ ยกเว้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษที่กระบวนการสรรหาต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับหลักการปารีส (Paris Principles) ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นข้อตกลงร่วมกันของนานาชาติในการรับรองคุ้มครององค์กรสิทธิมนุษยชน โดยคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ประกอบด้วย

(๑) ประธานศาลฎีกา เป็นประธาน

(๒) ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการ

(๓) ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นกรรมการ

(๔) บุคคลซึ่งแต่งตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระที่มิใช่องค์กรอิสระที่ต้องมีการสรรหา

นอกจากนี้ กำหนดให้นำความในมาตรา ๒๐๓ มาตรา ๒๐๔ มาตรา ๒๐๕ และมาตรา ๒๐๖ ซึ่งเป็นบทบัญญัติอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมถึงการได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา มาใช้บังคับแก่การสรรหาตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

สำหรับวิธีการดำเนินการสรรหานั้น นอกเหนือจากการประกาศรับสมัครแล้ว เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ให้คณะกรรมการสรรหาสามารถพิจารณาจากบุคคลที่มีความเหมาะสมทั่วไปได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้นั้นด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่งเมื่อ (๑) ตาย (๒) ลาออก (๓) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามทั่วไปตามมาตรา ๒๑๖ หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามเฉพาะตามมาตรา ๒๒๒ มาตรา ๒๒๘ มาตรา ๒๓๒ มาตรา ๒๓๘ หรือตามมาตรา ๒๔๖ วรรคสอง และตามกฎหมายที่ตราขึ้นตามมาตรา ๒๔๖ วรรคสี่ แล้วแต่กรณี ให้นำความในมาตรา ๒๐๘ วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และมาตรา ๒๐๙ มาใช้บังคับแก่การพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระโดยอนุโลม ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ถ้ามีจำนวนเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ให้นำความในมาตรา ๒๑๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม	กำหนดเหตุแห่งการพ้นตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ นอกเหนือกรณีการพ้นตามวาระ และกำหนดวิธีปฏิบัติหน้าที่ในกรณีผู้ดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระมีไม่ครบตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นการกำหนดการพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่นอกเหนือไปจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ

สำหรับกรณีการพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง กำหนดให้นำความในมาตรา ๒๐๘ วรรคสอง วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า และมาตรา ๒๐๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ

(๑) ในกรณีบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระลาออกจากตำแหน่ง ให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการองค์กรอิสระนั้นไปพร้อมกันด้วย (มาตรา ๒๐๘ วรรคสอง)

(๒) ในกรณีที่กรรมการองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้กรรมการองค์กรอิสระที่พ้นจากตำแหน่ง ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งกรรมการองค์กรอิสระใหม่แทน (มาตรา ๒๐๘ วรรคสาม)

(๓) ในกรณีที่มีปัญหาว่ากรรมการองค์กรอิสระผู้ใดพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุลาออกหรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาเป็นที่สุด (มาตรา ๒๐๘ วรรคสี่)

(๔) การร้องขอ ผู้มีสิทธิร้องขอ การพิจารณา และการวินิจฉัยว่ากรรมการองค์กรอิสระผู้ใดพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์กรอิสระนั้น ๆ (มาตรา ๒๐๘ วรรคห้า)

(๕) ในระหว่างที่กรรมการองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระและยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการองค์กรอิสระแทนตำแหน่งที่ว่างลง ให้กรรมการองค์กรอิสระเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ (มาตรา ๒๐๙)

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสามเป็นการบัญญัติในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากถูกศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้อง เพราะถูกกล่าวหาว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๒๓๔ (๑) ถ้ามีผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมีจำนวนเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ให้นำความในมาตรา ๒๑๔ มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามในส่วนของกรรมการที่ขาดหายไป ทำหน้าที่เป็นกรรมการในองค์กรอิสระนั้นเป็นการชั่วคราวให้ครบตามจำนวน โดยให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งทำหน้าที่ในฐานะกรรมการองค์กรอิสระได้ไปจนกว่ากรรมการองค์กรอิสระที่ตนทำหน้าที่แทน จะปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งแทน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๑๙ ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ทั้งนี้ มาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวต้องครอบคลุมถึงการรักษาเกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ และต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง ในการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้รับฟังความคิดเห็นของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย และเมื่อประกาศใช้บังคับแล้วให้ใช้บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย แต่ไม่ห้ามสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะรัฐมนตรีที่จะกำหนดจริยธรรมเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ของตน แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา	กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง เพื่อใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและคณะรัฐมนตรี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติใหม่ที่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้น เป็นมาตรฐานกลางที่ใช้บังคับร่วมกันของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ โดยกำหนดอย่างน้อยมาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวว่าต้องครอบคลุมถึงการรักษาเกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ และต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรงด้วย เพื่อให้ทุกองค์กรมีมาตรฐานทางจริยธรรมเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

เหตุที่ความในมาตรานี้จะต้องระบุชัดเจนในเรื่องการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง เพราะตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม

มาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงเป็นลักษณะต้องห้ามที่สำคัญประการหนึ่ง และอาจเป็นเหตุให้พ้นจากตำแหน่งได้ (ดูคำอธิบายมาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ (๑) ประกอบ)

นอกจากนี้ ได้กำหนดขั้นตอนในการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมว่าต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย และให้ใช้มาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวบังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย แต่ทั้งนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีสามารถกำหนดจริยธรรมเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ของตน แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับมาตรฐานทางจริยธรรมกลาง

ทั้งนี้ ในบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๖ ได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หากศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่ง

กำหนดให้มาตรฐานทางจริยธรรมต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้รับรู้รับทราบเป็นการทั่วไปและมีผลใช้บังคับได้อย่างแท้จริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๐ ให้องค์กรอิสระแต่ละแห่ง นอกจากคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการดำเนินการ และอำนวยความสะดวก เพื่อให้องค์กรอิสระบรรลุภารกิจและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และเป็นไปตามมติหรือแนวทางที่องค์กรอิสระกำหนด โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งซึ่งแต่งตั้งโดยความเห็นชอบขององค์กรอิสระแต่ละองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของหน่วยงานนั้น รับผิดชอบขึ้นตรงต่อองค์กรอิสระ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดให้องค์กรอิสระแต่ละแห่งมีหน่วยงานธุรการเป็นของตนเอง มีหัวหน้าหน่วยงานผู้รับผิดชอบการบริหารงานของหน่วยงานนั้น ยกเว้นคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินทำหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยธุรการของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ ได้ปรับหลักการจากเดิมในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่เคยกำหนดว่า ให้มีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระ มีเลขาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานกรรมการ การแต่งตั้งเลขาธิการจะต้องได้รับความเห็นชอบขององค์กรอิสระแต่ละองค์กร และวุฒิสภา ทั้งนี้ ในส่วนของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินกำหนดให้มีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระเช่นกัน โดยมีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้องค์กรอิสระแต่ละแห่งนอกจากคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน่วยงานธุรการเป็นของตนเอง โดยให้หน่วยงานธุรการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้องค์กรอิสระนั้นบรรลุภารกิจและหน้าที่ การแต่งตั้งหัวหน้าหน่วยงานจะต้องแต่งตั้งโดยความเห็นชอบขององค์กรอิสระแต่ละองค์กร โดยไม่ได้บัญญัติให้ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาอีกต่อไป นอกจากนี้ยังกำหนดให้หัวหน้าหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของหน่วยงานนั้น และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจึงกำหนดให้หน่วยงานธุรการรับผิดชอบขึ้นตรงต่อองค์กรอิสระด้วย

ส่วนกรณีที่ในมาตรานี้มิได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินด้วยนั้น เนื่องจากในการตรวจเงินแผ่นดินต้องประกอบด้วย คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและหลักเกณฑ์ในการตรวจเงินแผ่นดิน โดยมีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งต้องมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ โดยรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินซึ่ง

เป็นหน่วยธุรการจึงต้องอำนวยความสะดวกและรับผิดชอบงานธุรการทั้งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ดังนั้น จึงไม่ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๐ นี้

(๒) สำหรับเหตุผลที่กำหนดให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งซึ่งแต่งตั้งโดยความเห็นชอบขององค์กรอิสระ เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานของหน่วยงาน เนื่องจากหัวหน้าหน่วยงานจะเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยงานนั้น ซึ่งมีอำนาจในการสั่งบรรจุและแต่งตั้งบุคลากรในองค์กรได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้องค์กรอิสระร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร และถ้าองค์กรอิสระใดเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น ให้แจ้งองค์กรอิสระนั้นทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป	กำหนดให้องค์กรอิสระร่วมมือ ช่วยเหลือกัน และแจ้งเตือนในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรอิสระ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ เป็นหลักการที่เพิ่มขึ้นใหม่ โดยให้องค์กรอิสระร่วมมือ ช่วยเหลือกัน และแจ้งเตือนเพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรอิสระบรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร โดยหากองค์กรอิสระใดเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ไม่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระที่พบนั้น ให้แจ้งองค์กรอิสระอื่นที่มีหน้าที่และอำนาจในเรื่องดังกล่าวดำเนินการต่อไปได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระต่าง ๆ และเพื่อให้การทำงานรวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติหน้าที่แต่ละองค์กร

ส่วนที่ ๒
คณะกรรมการการเลือกตั้ง

ความมุ่งหมาย

กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางทางการเมือง โดยมุ่งหวังให้ทำหน้าที่ควบคุม จัดการ และตรวจสอบการเลือกตั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมถึงการควบคุมการออกเสียงประชามติ และมีกลไกในการบริหารจัดการการเลือกตั้ง ควบคุมการเลือกตั้ง และการสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้เป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มจำนวนกรรมการการเลือกตั้งและเพิ่มคุณสมบัติให้สูงขึ้นนั้น เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถปฏิบัติภารกิจที่กำหนดเพิ่มขึ้นในลักษณะเชิงรุกเกี่ยวกับการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้กรรมการที่สามารถปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ อันจะทำให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๒ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากบุคคลดังต่อไปนี้ (๑) ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่จะยังประโยชน์แก่การบริหารและจัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหา จำนวนห้าคน (๒) ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีผู้พิพากษา หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวนสองคน ผู้ซึ่งจะได้รับการสรรหาเป็นกรรมการการเลือกตั้งตาม (๑) ต้องมีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๓๒ (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) หรือ (๗) หรือเป็นผู้ทำงานหรือเคยทำงานในภาคประชาสังคมมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการสรรหาประกาศกำหนด	กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งและคุณสมบัติที่จำเป็นเพิ่มเติมจากคุณสมบัติทั่วไปที่กำหนดไว้แล้วในมาตรา ๒๑๖

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีจำนวนเจ็ดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มคุณสมบัติ หน้าที่และอำนาจของกรรมการการเลือกตั้งให้สูงขึ้นกว่าที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

โดยที่มาของกรรมการการเลือกตั้งมาจากสองส่วนเช่นเดียวกับที่มาของกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ มาจากการสรรหาของคณะกรรมการสรรหาจำนวนห้าคน และมาจากการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจำนวนสองคน

(๒) ความในอนุมาตรา (๑) กำหนดคุณสมบัติของกรรมการว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่จะยังประโยชน์แก่การบริหารและจัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับตำแหน่งและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ (ดูคำอธิบายประกอบมาตรา ๒๓๒) ดังนี้

๑) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

๒) เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

๓) ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์

๔) เป็นหรือเคยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีกฎหมายรับรองการประกอบวิชาชีพโดยประกอบวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปีนับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อ และได้รับการรับรองการประกอบวิชาชีพจากองค์กรวิชาชีพนั้น

๕) เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ทางด้านการบริหาร การเงิน การคลัง การบัญชี หรือการบริหารกิจการวิสาหกิจในระดับไม่ต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงของบริษัทมหาชนจำกัดมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี

๖) เคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตามข้างต้นรวมกันไม่น้อยกว่าสิบปี

๗) เป็นผู้ทำงานหรือเคยทำงานในภาคประชาสังคมมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี

ความหมายของ “ภาคประชาสังคม” หมายความถึง (๑) องค์กรที่เกิดจากการรวมตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล (๒) มีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง (๓) ไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร (๔) มีอาสาสมัครช่วยทำงาน และ (๕) มีรูปแบบของการบริหารงานในลักษณะขององค์กรที่เปิดโอกาสให้สมาชิกขององค์กรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทั้งนี้ ไม่จำกัดว่าองค์กรดังกล่าวจะมีสถานะเป็นนิติบุคคลหรือไม่ก็ตาม ถ้าเป็นกรณีที่ไม่ได้เป็นนิติบุคคลควรเป็นองค์กรที่ได้รับการรับรองหรือสามารถอ้างอิงการทำงานร่วมกับภาคราชการมาก่อนด้วย

การที่กำหนดให้กรรมการเป็นผู้ทำงานหรือเคยทำงานในภาคประชาสังคมนั้น เนื่องจากประสงค์จะได้ผู้ที่เคยทำงานคลุกคลีกับประชาชนในภาคส่วนต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และสามารถนำประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ โดยการนับระยะเวลาที่ทำงานหรือเคยทำงานในภาคประชาสังคมมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี ไม่จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องติดต่อกันถึงยี่สิบปี แต่สามารถนำระยะเวลามารวมกันได้

ทั้งนี้ การที่ต้องกำหนดคุณสมบัติไว้หลายประการนั้น เพื่อให้คณะกรรมการสรรหามีทางเลือกในการสรรหาคนจากหลากหลายวงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดูแลการจัดการเลือกตั้ง

(๓) ความในอนุมาตรา (๒) กำหนดคุณสมบัติของกรรมการว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านกฎหมาย มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีผู้พิพากษา หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีอัยการมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน โดยมาจากการคัดเลือกของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ เพื่อให้ได้กรรมการที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางกฎหมาย และเพื่อให้ทำหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบในเรื่องสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งโดยเฉพาะ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๓ กรรมการการเลือกตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ในระหว่างที่กรรมการการเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ และยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แต่ถ้ามีกรรมการการเลือกตั้งเหลืออยู่ไม่ถึงสี่คนให้กระทำได้แต่เฉพาะการที่จำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้	กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ กรณีมีกรรมการการเลือกตั้งเหลืออยู่ไม่ถึงสี่คนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เฉพาะมีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระอื่น ทั้งนี้ การที่กำหนดระยะเวลาเป็นเจ็ดปี นั้น เนื่องจากเป็นผลจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้วเห็นว่าระยะเวลาเจ็ดปีเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป และเป็นมาตรฐานเดียวกับทุกองค์กร

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นการอุดช่องว่างในระหว่างที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระบางคน ซึ่งทำให้ไม่ครบองค์ประกอบของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เพื่อไม่ให้การทำงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องหยุดชะงักลงจึงบัญญัติให้กรรมการที่เหลือทำงานต่อไปได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (๑) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ (๒) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตาม (๑) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร (๓) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตาม (๑) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย (๔) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตาม (๑) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริตหรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม (๕) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย (๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการหรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการ	กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ เพื่อให้การเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ เป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม รวมทั้งมีหน้าที่และอำนาจในการกำกับดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
เลือกตั้งกำหนดก็ได้ การใช้อำนาจตาม (๓) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด	

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการบริหารจัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยหน้าที่และอำนาจหลักของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ การบริหารจัดการการเลือกตั้งและมีอำนาจประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และประกาศผลการออกเสียงประชามติ รวมทั้ง มีหน้าที่และอำนาจควบคุมการเลือกตั้ง และมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งทั้งสามอำนาจเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ทั้งนี้ การเพิ่มจำนวนกรรมการการเลือกตั้ง และการเพิ่มคุณสมบัติให้สูงนั้นเพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจที่กำหนดเพิ่มขึ้นในลักษณะเชิงรุกเกี่ยวกับการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้กรรมการที่สามารถปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ อันจะทำให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน

(๑) “จัด” หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา และการออกเสียงประชามติให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการในการจัดการดังกล่าว ส่วน “การดำเนินการ” หมายความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้คณะกรรมการมีอำนาจดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการ

(๒) เป็นการกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนเมื่อพบว่าการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

(๓) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(๔) คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตาม (๑) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๕ ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งนั้น ถ้าผู้กระทำการนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก แล้วแต่กรณี หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวตามมาตรา ๒๒๔ (๔) คำสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นที่สุด	ก่อนที่จะมีการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ หากพบว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ ให้อำนาจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งในการสั่งให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ในกรณีหากมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม แต่เนื่องจากในการทุจริตการเลือกตั้งหรือการเลือกอาจมีได้ทั้งกรณีของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือก หรือเป็นกรณีที่มีส่วนรู้เห็นกับบุคคลอื่นในการกระทำผิดเลือกตั้งหรือการเลือกก็อาจมีได้ จึงได้บัญญัติให้ครอบคลุมถึงกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกมีส่วนรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่นด้วย โดยคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือรับเลือกของผู้นั้นไว้เป็นการชั่วคราวได้เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี โดยคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งนี้ ให้เป็นที่สุด

(๒) เหตุที่ต้องบัญญัติมาตรานี้ก็เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจดำเนินการกับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกที่กระทำการทุจริตก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือก ซึ่งจะทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย โดยการระงับการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นเป็นมาตรการชั่วคราวเพื่อขจัดปัญหาการทุจริตเฉพาะหน้า ถ้ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อให้มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต่อไปตามมาตรา ๒๒๖

(๓) มาตรานี้มีความมุ่งหมายในการให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ในการจัดการเลือกตั้งหรือการเลือก ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งสั่งระงับสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัคร

รับเลือกตามมาตรานี้ ย่อมไม่กระทบผู้สมัครรับเลือกตั้ง หากศาลตัดสินในภายหลังว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกดังกล่าวไม่มีความผิดเกี่ยวกับการการเลือกตั้ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๖ เมื่อมีการดำเนินการตามมาตรา ๒๒๕ หรือภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้น การพิจารณาของศาลฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้นำสำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ในกรณีที่ศาลฎีกาพิพากษาว่าบุคคลตามวรรคหนึ่งกระทำความผิดตามที่ถูกร้อง ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นเวลาสิบปี ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี เมื่อศาลฎีกามีคำสั่งรับคำร้องไว้พิจารณาแล้ว ถ้าผู้ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้นั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่าผู้นั้นมิได้กระทำความผิด และเมื่อศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี ให้นำมาตรานี้ไปใช้บังคับแก่การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้อำนาจของศาล	กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา เพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในกรณีที่พบว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกหรือในกรณีที่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาแล้ว เป็นผู้กระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือก หรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ฎีกาเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ และให้คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในกรณีดังนี้

๑) เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำสั่งก่อนประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกให้มีการเลือกตั้งหรือการเลือกใหม่ตามมาตรา ๒๒๕ หรือ

๒) ภายหลังการประกาศผลการเลือกตั้งหรือการเลือกแล้ว มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกผู้ใดกระทำการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น

(๒) ในการพิจารณาของศาลฎีกานั้น กำหนดให้ศาลฎีกาต้องใช้สำนวนการสืบสวนหรือไต่สวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลักในการพิจารณา แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิที่ศาลฎีกาจะสั่งไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมสูงสุด

(๓) สำหรับการกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ให้ศาลฎีกาสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้นั้นเป็นระยะเวลาสิบปี ซึ่งรายละเอียดจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แล้วแต่กรณี

(๔) บทบัญญัติในวรรคสี่กำหนดว่าเมื่อศาลฎีการับคำร้องแล้ว ถ้าผู้ที่ถูกกล่าวหาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ผู้นั้นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลฎีกาจะพิพากษาว่ามิได้กระทำความผิด โดยถ้าศาลฎีกามีคำพิพากษาว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ให้สมาชิกภาพของผู้นั้นสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ เพื่อมิให้ผู้ที่ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาใช้อำนาจของตนเข้าแทรกแซงการพิจารณาหรือกระทำการอันใดอันเป็นการขัดขวางการพิจารณาได้

(๕) บทบัญญัติในวรรคห้าเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่ององค์ประชุมของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา โดยกำหนดมิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสี่เป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

(๖) กำหนดให้นำความในมาตรานี้ไปใช้แก่การเลือกตั้งของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นด้วยโดยอนุโลม แต่ให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์แทนศาลฎีกา และให้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด เพื่อมิให้คดีต้องขึ้นสู่ศาลฎีกาอีก ซึ่งจะแตกต่างจากการเลือกตั้งระดับประเทศ ที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกา

(๗) กำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเป็นผู้ออกระเบียบว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ โดยกำหนดให้การพิจารณาคดีเป็นระบบไต่สวนและต้องดำเนินการโดยเร็ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๗ ในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือเมื่อประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ มีผลใช้บังคับ ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวกรรมการการเลือกตั้งไปสอบสวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด ในกรณีที่มีการจับกรรมการการเลือกตั้งในขณะกระทำความผิด หรือจับหรือคุมขังกรรมการการเลือกตั้งในกรณีอื่น ให้รายงานต่อประธานกรรมการการเลือกตั้งโดยด่วน และให้ประธานกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับได้ แต่ถ้าประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ถูกจับหรือคุมขัง ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่าที่มีอยู่เป็นผู้ดำเนินการ	กำหนดบทคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการการเลือกตั้งในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภา หรือเมื่อประกาศให้มีการออกเสียงประชามติมีผลใช้บังคับ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ กำหนดขึ้นเพื่อให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกสมาชิกวุฒิสภาหรือเมื่อประกาศให้มีการออกเสียงประชามติ สามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่นเพื่อป้องกันมิให้มีอำนาจหรืออิทธิพลอื่นใดมาเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเลือกตั้ง

ส่วนที่ ๓
ผู้ตรวจการแผ่นดิน

ความมุ่งหมาย

กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้เป็นกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ที่มาของผู้ตรวจการแผ่นดินนั้น มีแนวคิดมาจากประเทศแถบสแกนดิเนเวียที่ปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ โดยมีตำแหน่งที่เรียกว่า "ออมบุดสแมน" (Ombudsman) เพื่อทำหน้าที่ดูแลปัดเป่าเรื่องทุกข์ร้อนของประชาชนแทนพระมหากษัตริย์ และได้มีการพัฒนามาสู่ระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งในประเทศไทยได้เริ่มมีการจัดตั้งขึ้นครั้งแรกโดยใช้ชื่อว่า “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ซึ่งได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๖ รัฐสภา ส่วนที่ ๗ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงระบบผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไว้ในรัฐธรรมนูญในหมวด ๑๑ ส่วนที่ ๑ โดยบัญญัติให้เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญองค์กรหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐต่อไป พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่เพิ่มเติมให้อีกหลายประการ และมีการเปลี่ยนแปลงชื่อจาก “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” เป็น “ผู้ตรวจการแผ่นดิน”

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดองค์ประกอบของผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคน และปรับเปลี่ยนบทบาท หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินใหม่เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนและภาครัฐให้อยู่ในกรอบของกฎ กติกาที่ดีงามมากกว่าเป็นการตรวจสอบจับผิดหน่วยงานของรัฐ เพื่อจะได้นำไปสู่การเสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง ดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น จะต้องทำงานเชิงรุกในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจเสนอแนะให้หน่วยงานดำเนินการ โดยมิได้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าไปดำเนินการจัดการเอง รวมทั้งได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบ เนื่องจากหน่วยงานของรัฐนั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรัฐมนตรี การที่หน่วยงานของรัฐจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวนโยบายและการจัดสรรงบประมาณของคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้โดยเอกเทศเหมือนรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ หากแต่ให้มีอำนาจส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยได้ตามมาตรา ๒๓๑ เฉพาะเมื่อได้มี

การปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๐ แล้ว พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใดไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือเป็นเพราะกฎหมายที่มีอยู่แล้วนั้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๘ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่ากรมตามที่คณะกรรมการสรรหาประกาศกำหนด โดยต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน และเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี จำนวนหนึ่งคน	กำหนดองค์ประกอบ ที่มา และคุณสมบัติเฉพาะของผู้ตรวจการแผ่นดินเพิ่มเติมจากคุณสมบัติทั่วไปที่กำหนดไว้แล้วในมาตรา ๒๑๖

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดองค์ประกอบของผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคน ซึ่งเป็นจำนวนเดียวดังที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

การกำหนดให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินจำนวนสามคนนั้น เนื่องจากการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้มีรูปแบบการทำงานเป็นองค์คณะเหมือนคณะกรรมการในองค์กรอิสระอื่น การที่บัญญัติไว้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคน น่าจะมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้

(๒) กำหนดคุณสมบัติของผู้ตรวจการแผ่นดิน โดยแบ่งเป็น

๑) กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวนสองคน มาจากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่ากรมตามที่คณะกรรมการสรรหาประกาศกำหนด โดยต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี เนื่องจากหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินนั้น จะมุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดินเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงต้องกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และการที่กำหนด

คุณสมบัติให้มีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดินไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐที่เทียบได้ไม่ต่ำกว่ากรม เนื่องจากเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบังคับบัญชาและบริหารงาน บริหารบุคคล และบริหารงบประมาณ ในระดับไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าหรือหัวหน้าหน่วยงานของรัฐมาแล้ว ดังนั้น การที่บุคคลปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานใดจนได้ขึ้นมาเป็นหัวหน้าหน่วยงานนั้น ย่อมเป็นการสั่งสมประสบการณ์และปัญหาอุปสรรค รวมทั้งวิธีการปฏิบัติงานมาแล้วจนครบถ้วน เมื่อรวมกับระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้นี้ ย่อมทำให้มั่นใจได้ว่าเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ รวมทั้งเชื่อได้ว่าในเวลาใช้อำนาจในฐานะกรรมการขององค์กรอิสระแล้ว จะทำให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ รอบด้านอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน

สำหรับความที่ว่า “ต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี” นั้น การนับระยะเวลาดำรงตำแหน่งไม่จำเป็นต้องดำรงตำแหน่งต่อเนื่องหรือติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี แต่สามารถนับระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่องมารวมกันได้

๒) กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน จำนวนหนึ่งคน มาจากผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้ผู้ตรวจการแผ่นดินที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนประสบอยู่อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ

(๓) ความว่า “เป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วไม่น้อยกว่ายี่สิบปี” หมายถึง การนับระยะเวลาในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะ ไม่จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องติดต่อกันไม่น้อยกว่ายี่สิบปี แต่สามารถนำระยะเวลามารวมกันได้ สำหรับกิจการอันเป็นสาธารณะนั้นโดยรวมแล้วจะต้องเป็นกิจการที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ส่วนการพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะหรือไม่ ควรพิจารณาจากตัวบุคคลผู้เข้ารับการสรรหาเป็นหลักว่าได้เคยดำเนินกิจการอันเป็นสาธารณะมาแล้วหรือไม่ มิใช่พิจารณาจากองค์กรหรือหน่วยงานที่ผู้นั้นดำรงตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๒๙ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว	กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ตรวจการแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ตรวจการแผ่นดิน ให้มีวาระเจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระอื่น ทั้งนี้ การที่กำหนดระยะเวลาเป็นเจ็ดปีนั้น เนื่องจากเป็นผลจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้วเห็นว่าระยะเวลาเจ็ดปีเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป และเป็นมาตรฐานเดียวกับทุกองค์กร ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวมีความต่อเนื่องสำหรับการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระและในขณะเดียวกันก็มีเวลาเพียงพอที่เอื้อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๐ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้ (๑) เสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ บรรดาที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน หรือเป็นภาระแก่ประชาชนโดยไม่จำเป็นหรือเกินสมควรแก่เหตุ (๒) แสวงหาข้อเท็จจริงเมื่อเห็นว่ามีผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมอันเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ขจัดหรือระงับความเดือดร้อนหรือความไม่เป็นธรรมนั้น (๓) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบถึงการที่หน่วยงานของรัฐยังมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจการแผ่นดินตาม (๑) หรือ (๒) โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งให้คณะรัฐมนตรีทราบเพื่อพิจารณาสั่งการตามที่เห็นสมควรต่อไป ในการดำเนินการตาม (๑) หรือ (๒) หากเป็นกรณีที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินส่งเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการต่อไป	ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นกลไกหนึ่งในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนหรือไม่เป็นธรรมทั้งจากกฎเกณฑ์กฎหมาย หรือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐ พร้อมทั้งกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติเพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนและภาครัฐให้อยู่ในกรอบของกฎ กติกาที่ดีงามมากกว่าเป็นการตรวจสอบจับผิดหน่วยงานของรัฐ ฉะนั้น เมื่อไปพบปัญหาของประชาชนอันเกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ ทั้งปวง จึงมิใช่

พิจารณาแต่เพียงว่าหน่วยงานนั้นได้กระทำถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายหรือไม่ แต่ให้ดูว่ากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง หรือขั้นตอนการปฏิบัติงานใด ๆ นั้น ออกมาโดยชอบด้วยเหตุผลหรือสร้างความเดือดร้อนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมหรือไม่ เพื่อจะได้นำไปสู่การเสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง ดังกล่าวต่อไป

ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดินนั้น ไม่ว่าจะมีผู้ร้องเรียนหรือไม่มีผู้ร้องเรียนก็ตาม จะต้องทำงานเชิงรุกในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจสั่งการ จะเห็นว่าทั้งบทบัญญัติตามอนุมาตรา (๑) และ (๒) เป็นเรื่องการบัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะให้หน่วยงานดำเนินการ โดยมิได้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าไปดำเนินการจัดการเอง ส่วนบทบัญญัติตามอนุมาตรา (๓) เป็นเรื่องที่กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบ โดยไม่ใช่ผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าไปสั่งการให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เพราะหน่วยงานของรัฐนั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรัฐมนตรี การที่หน่วยงานของรัฐจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวนโยบายและการจัดสรรงบประมาณของคณะรัฐมนตรี

(๒) ส่วนความในวรรคสาม เป็นความมุ่งหมายที่จะแยกหน้าที่และอำนาจให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้มีการทำงานซ้ำซ้อนระหว่างผู้ตรวจการแผ่นดินกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๑ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๐ ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ามีกรณี ดังต่อไปนี้ (๑) บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (๒) กฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครองและให้ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง	กำหนดมาตรการให้ผู้ตรวจการแผ่นดินในการที่จะหาข้อยุติในปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ที่เกิดขึ้นหรือพบจากการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๓๐

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และในกรณีดำเนินการตามมาตรา ๒๓๐ แล้วเห็นว่ากรณีนั้น ๆ มีปัญหาว่าการใช้อำนาจนั้นเป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ ก็ให้ส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่เดิมกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินอาจเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองได้เมื่อเห็นว่ามีกรณีที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นอำนาจพิเศษที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้โดยเอกเทศ หากแต่ให้มีอำนาจตามมาตรานี้เฉพาะเมื่อได้มีการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๐ แล้ว พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใดไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือเป็นเพราะกฎหมายที่มีอยู่แล้วนั้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๔
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ความมุ่งหมาย

กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือไม่ หากพบว่ามีพฤติกรรมเช่นว่านี้ก็ให้ไต่สวนและมีความเห็น หรือไต่สวนและวินิจฉัยเพื่อดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ยังให้มีหน้าที่ตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ซึ่งรวมถึงคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลนั้น ๆ ด้วย อันเป็นกลไกที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศ นอกจากนี้ ในกรณีมีการกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่สุจริต ได้กำหนดให้มีคณะผู้ไต่สวนอิสระทำหน้าที่ในการไต่สวนหาข้อเท็จจริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๒ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านกฎหมาย บัญชี เศรษฐศาสตร์ การบริหารราชการแผ่นดิน หรือการอื่นใดอันเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ด้วย (๑) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีผู้พิพากษา อธิบดีศาลปกครองชั้นต้น ตุลาการพระธรรมนูญ หัวหน้าศาลทหารกลาง หรืออธิบดีอัยการมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี (๒) รับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี (๓) เป็นหรือเคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของรัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี (๔) ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ (๕) เป็นหรือเคยเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่มีกฎหมายรับรองการประกอบวิชาชีพโดยประกอบวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปีนับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อและได้รับการรับรองการประกอบวิชาชีพจากองค์กรวิชาชีพนั้น (๖) เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ทางด้านการบริหาร การเงิน การคลัง การบัญชี หรือการบริหารกิจการวิสาหกิจในระดับไม่ต่ำกว่าผู้บริหารระดับสูงของบริษัท	กำหนดองค์ประกอบ ที่มา และคุณสมบัติเฉพาะของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพิ่มเติมจากคุณสมบัติทั่วไปที่กำหนดไว้แล้วในมาตรา ๒๑๖

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มหาชนจำกัดมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี (๗) เคยเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตาม (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๖) รวมกันไม่น้อยกว่าสิบปี การนับระยะเวลาตามวรรคสอง ให้นับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา แล้วแต่กรณี	

คำอธิบายประกอบ

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มคุณสมบัติ หน้าที่และอำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้สูงขึ้นกว่าที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติประกอบด้วยกรรมการจำนวนเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา

(๒) บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยต้องเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หลากหลายสาขา เพื่อต้องการให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่หลากหลายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตในด้านต่าง ๆ อีกทั้ง การกำหนดให้นักวิชาการหรือภาคเอกชนสามารถเข้ามาเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้นั้น เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีประสิทธิภาพและมุมมองที่หลากหลายในการตรวจสอบการทุจริต

นอกจากนี้ การกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามที่บัญญัติในวรรคสอง อนุมาตรา (๑) - (๗) นั้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ และความซื่อสัตย์สุจริตในตำแหน่งหน้าที่

(๓) การกำหนดคุณสมบัติการรับราชการหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ามาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี โดยมิได้กำหนดให้ส่วนราชการนั้นต้องเป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด ตามบทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดี หรือเป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่าอธิบดี เช่น ปลัดกระทรวงซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการกระทรวง ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการจังหวัด หรือเอกอัครราชทูตซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการในต่างประเทศ แต่มิได้หมายรวมถึงผู้ดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งแม้จะมีระดับตำแหน่งเทียบได้ระดับเดียวกับอธิบดี ซึ่งมิได้เป็นหัวหน้าส่วน

ราชการนั้น เช่น รองหัวหน้าส่วนราชการที่มีหัวหน้าส่วนราชการเทียบได้กับปลัดกระทรวง และรองหัวหน้าส่วนราชการนั้นมีระดับตำแหน่งเทียบได้กับอธิบดี เช่น รองปลัดกระทรวง รองผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่ากับอธิบดี เพราะมิได้เป็นหัวหน้าส่วนราชการ

การที่กำหนดให้ต้องมีฐานะอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า โดยมุ่งเน้นความเป็นหัวหน้าส่วนราชการ เนื่องจากเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบังคับบัญชาและบริหารงานบริหารบุคคล และบริหารงบประมาณ ในระดับไม่ต่ำกว่าอธิบดี มาแล้วตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ย่อมทำให้มั่นใจได้ว่าเป็นผู้บริหารที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ รวมทั้งเชื่อได้ว่าในเวลาใช้อำนาจในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือกรรมการขององค์กรอิสระแล้ว จะทำให้คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ รอบด้านอันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน

สำหรับความที่ว่า “ต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี” นั้น การนับระยะเวลาดำรงตำแหน่งไม่จำเป็นต้องดำรงตำแหน่งต่อเนื่องหรือติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี แต่สามารถนับระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่องมารวมกันได้

(๔) การกำหนดคุณสมบัติการดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์

๑) ความว่า “ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” หมายถึง ศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่งต้องได้รับการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งเฉพาะบุคคลที่มีผลงานผ่านเกณฑ์ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดเท่านั้น ทั้งนี้ การที่กำหนดคุณสมบัติทางวิชาการสูงถึงระดับศาสตราจารย์ เนื่องจากการที่จะดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ได้นั้น บุคคลนั้นย่อมมีการศึกษากว้างขวางลึกซึ้ง คิดค้น วิจัยทางวิชาการ จนมีผลงานเป็นที่ยอมรับมากกว่านักวิชาการทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ สั่งสมประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่กรรมการในองค์กรอิสระ

๒) ความหมายของการมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ มิได้หมายถึงเพียงการที่บุคคลดังกล่าวยังคงแสดงความรู้ความสามารถทางวิชาการในสาขาที่เคยได้รับตำแหน่งทางวิชาการโดยเฉพาะการผลิตงานเขียนตำรา งานวิจัย หรือบทความ แต่ยังเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่ยังดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในทางวิชาการสาขานั้น ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น ยังคงปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์หรือเป็นวิทยากรบรรยายในสาขาที่เคยได้รับตำแหน่งทางวิชาการในงานสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ หรือผลงานวิชาการที่เคยสร้างสรรค์มานั้นยังได้รับการยอมรับ ตีพิมพ์ หรืออ้างอิงอยู่อย่างสม่ำเสมอ

(๕) ความว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพที่มีกฎหมายรับรองการประกอบวิชาชีพ” หมายถึง ผู้เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพ เช่น

๑) แพทยสภา ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๒๕

๒) สภาเภสัชกรรม ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. ๒๕๓๗

๓) สภาเทคนิคการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติเทคนิคการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๔๗

๔) ทันตแพทยสภา ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพทันตกรรม พ.ศ. ๒๕๓๗

๕) สัตวแพทยสภา ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. ๒๕๔๕

๖) สภาการพยาบาล ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. ๒๕๒๘

๗) สภากายภาพบำบัด ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพกายภาพบำบัด พ.ศ. ๒๕๔๗

๘) สภาการแพทย์แผนไทย ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. ๒๕๕๖

๙) สภาการสาธารณสุขชุมชน ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสาธารณสุขชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๖

๑๐) สภาวิศวกร ตามพระราชบัญญัติวิศวกร พ.ศ. ๒๕๔๒

๑๑) สภาสถาปนิก ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. ๒๕๔๓

๑๒) สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี พ.ศ. ๒๕๕๑

๑๓) คุรุสภา ตามพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๖

๑๔) สภาทนายความ ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘

๑๕) สภาวิชาชีพบัญชี ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพบัญชี พ.ศ. ๒๕๔๗

๑๖) สภาประกอบวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ พ.ศ. ๒๕๕๖

อย่างไรก็ดี จะต้องคำนึงด้วยว่าคุณสมบัติในวิชาชีพนั้นจะต้องเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามวรรคสองด้วย

(๖) ความในอนุมาตรา (๗) เป็นบทบัญญัติเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีประสบการณ์ และมีความรู้หลากหลายนำมารวมกันเพื่อให้มีคุณสมบัติเข้ารับการสรรหาได้

(๗) บทบัญญัติในวรรคสาม เป็นบทบัญญัติเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องการนับระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งตามวรรคสอง ให้นับระยะเวลาโดยให้นับถึงวันที่ได้รับการเสนอชื่อหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหาแล้วแต่กรณี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๓ กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ในระหว่างที่กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ และยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้กรรมการเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ เว้นแต่จะมีกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงห้าคน	กำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และกำหนดองค์ประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ระหว่างที่มีกรรมการพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยกำหนดให้มีวาระเจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระอื่น อย่างไรก็ดี เพื่อไม่ให้การทำงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ต้องหยุดชะงักลงในกรณีที่กรรมการบางคนพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ จึงบัญญัติให้กรรมการที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แต่กรรมการที่เหลือจะต้องมีไม่น้อยกว่าห้าคน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (๑) ไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๒) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๓) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๔) หน้าที่และอำนาจอื่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ในการปฏิบัติหน้าที่ตาม (๑) (๒) และ (๓) ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ในกรณี	กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
จำเป็นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มิใช่เป็นความผิดร้ายแรง หรือที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับหรือกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยธุรการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตก็ได้	

คำอธิบายประกอบ

(๑) เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดให้มีกระบวนการในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งอีกต่อไปแล้ว เพราะกลไกในการถอดถอนเป็นกลไกทางการเมืองซึ่งยากที่จะเป็นไปตามเหตุและปัจจัยต่างๆ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการให้บุคคลพ้นจากตำแหน่งโดยกระบวนการทางศาลฎีกา ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือศาลรัฐธรรมนูญ โดยให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการที่จะเอาบุคคลเหล่านั้นพ้นจากตำแหน่ง โดยให้ศาลที่กำหนดไว้เป็นผู้พิจารณา

(๒) ในส่วนที่เกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบและมีความเห็นเพื่อเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจวินิจฉัยกลุ่มบุคคลดังกล่าว

(๓) หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่เป็นส่วนสำคัญมี ๓ เรื่อง คือ

๑) การตรวจสอบและทำความเห็นสำหรับกรณีที่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญเช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ หรือทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

๒) การตรวจสอบและวินิจฉัยสำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

๓) การตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินของบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญและเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าวด้วย

นอกจากนั้นเพื่อให้คณะกรรมการป.ป.ช.ทำงานในเชิงรุก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสูง จึงได้กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางในการที่จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ขณะเดียวกันให้สามารถมอบอำนาจให้หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการแทนในบางเรื่องบางระดับได้เพื่อให้เกิดความรวดเร็วมากขึ้น เพื่อเป็นช่องทางผ่อนปรนให้แก่ คณะกรรมการ ป.ป.ช.ในกรณีที่มีงานคั่งค้างเกินสมควร เพราะเป็นเจตนาของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้มีการตรวจสอบการทุจริตให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๓๖ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินผู้ใดมีพฤติการณ์ตามมาตรา ๒๓๔ (๑) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนข้อเท็จจริง และหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เห็นว่าผู้นั้นมีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไต่สวนให้ดำเนินการดังต่อไปนี้ (๑) ถ้าเป็นกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ให้นำความในมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาโดยอนุโลม (๒) กรณีอื่นนอกจาก (๑) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำเนินการอื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต การไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้อง ให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น	กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการเมื่อพบว่ามีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แล้วแต่กรณี ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดฐานร่ำรวยผิดปกติหรือทุจริตต่อหน้าที่ ให้ริบทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน การพิจารณาของศาลฎีกาและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้นำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔ (๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วยโดยอนุโลม	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติมาตรานี้กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำการไต่สวนข้อเท็จจริง และหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เห็นว่าผู้นั้นมีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไต่สวน ให้ดำเนินการดังนี้

๑) ถ้าเป็นกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาวินิจฉัย โดยให้การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาเป็นไปตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้ใช้ระบบไต่สวนและให้ดำเนินการโดยรวดเร็ว

๒) ถ้าเป็นกรณีอื่นให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำเนินการอื่นตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนด

(๒) การกำหนดกรอบระยะเวลาในการไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนด

(๓) บทบัญญัติวรรคสามเป็นบทบัญญัติที่ให้ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรับฟ้องไปจนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น และถ้าได้มีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้ จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

(๔) บทบัญญัติวรรคสี่เป็นการกำหนดโทษให้ผู้ถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ

นอกจากนี้กำหนดให้มีการริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาเนื่องจากการร่ำรวยผิดปกติหรือการทุจริตต่อหน้าที่ โดยให้บรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

(๕) สำหรับการพิจารณาคดีของศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกำหนดให้ใช้สำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลสามารถไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับกับกรณีบุคคลตามมาตรา ๒๓๔ (๓) ที่จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินโดยอนุโลมนั้น หมายความว่า ต้องนำมาตรา ๒๓๕ มาใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นได้ด้วยโดยอนุโลม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๖ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวน และการดำเนินการอื่นที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดเงื่อนไขในการเข้าชื่อกล่าวหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกระทำผิดตามมาตรา ๒๓๔ (๑)

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่เปิดให้มีการตรวจสอบกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงหรือไม่ ซึ่งแตกต่างจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งในเรื่องจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อ และไม่ได้มีการบัญญัติให้ที่ประชุมวุฒิสภาเป็นผู้ที่ถอดถอนออกจากตำแหน่งอีกต่อไป ซึ่งเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้ยื่นคำร้องต่อประธานวุฒิสภาเนื่องจากวุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอน แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอน ดังนั้น จึงกำหนดให้ยื่นคำร้องต่อประธานรัฐสภาแทน เพื่อให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจของประธานรัฐสภา

โดยกำหนดให้บุคคลต่อไปนี้มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการ ป.ป.ช. ผู้นั้นกระทำการดังกล่าวต่อประธานรัฐสภา พร้อมด้วยหลักฐานตามสมควรได้ กล่าวคือ

๑) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้ง ๒ สภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้ง ๒ สภา ซึ่งแตกต่างจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ได้กำหนดจำนวนไว้ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้ง ๒ สภา หรือ

๒) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน ซึ่งเป็นจำนวนเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และง่ายในการตรวจสอบ เพราะหากกำหนดจำนวนไว้เป็นจำนวนที่มากกว่านี้ อาจทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าชื่อตรวจสอบได้ อันทำให้ไม่เกิดการตรวจสอบได้จริง

(๒) เมื่อได้มีการยื่นกล่าวหากรรมการดังกล่าวแล้ว หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เพื่อไต่สวนข้อเท็จจริง โดยรายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม หน้าที่และอำนาจ วิธีการไต่สวน ระยะเวลาการไต่สวน และการดำเนินการอื่นตามที่จำเป็นของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

วัตถุประสงค์ในการตั้งผู้ไต่สวนอิสระขึ้นมาทำการไต่สวนหาข้อเท็จจริงก่อน เพื่อให้มีการพิจารณากลั่นกรองข้อเท็จจริงก่อนที่จะเสนอเรื่องต่อศาล เนื่องจากหากมีการเสนอเรื่องต่อศาลแล้ว ผู้ถูกกล่าวหาต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา อันจะทำให้เกิดปัญหาต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ ดังนั้น จึงต้องมีการกลั่นกรองข้อเท็จจริงในเบื้องต้นก่อน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๗ เมื่อดำเนินการไต่สวนแล้วเสร็จ ให้คณะผู้ไต่สวนอิสระดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด (๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย โดยให้นำความในมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคหก มาใช้บังคับโดยอนุโลม (๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์ตามที่ถูกกล่าวหา และมิใช่กรณีตาม (๒) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และให้นำความในมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม	กำหนดขั้นตอนการดำเนินการของผู้ไต่สวนอิสระเมื่อไต่สวนแล้วเสร็จ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ได้วางหลักการใหม่เพื่อกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานของคณะผู้ไต่สวนอิสระ ในการไต่สวนกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่ถูกกล่าวหาให้เกิดความชัดเจน โดยมีขั้นตอน ดังนี้

๑) ถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้สั่งยุติเรื่อง และให้คำสั่งดังกล่าวเป็นที่สุด

๒) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ซึ่งเมื่อศาลฎีกาได้ประทับรับฟ้องแล้ว ให้กรรมการผู้ถูกกล่าวหานั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น และถ้าได้มีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้ จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ ซึ่งในการพิจารณาของศาลฎีกานั้น ให้ใช้สำนวนไต่สวนของคณะผู้ไต่สวนอิสระเป็นหลัก แต่ไม่ตัดอำนาจของศาลที่จะไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

๓) ถ้าเห็นว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อ

ดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ประทับรับฟ้องแล้ว ให้กรรมการผู้ถูกกล่าวหานั้นหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา เว้นแต่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น และถ้าได้มีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง ให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ทั้งนี้ จะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้ รวมทั้งให้ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

(๒) ความในอนุมาตรา (๓) การที่กำหนดให้มูลความผิดอื่นนอกจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ต้องส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เนื่องจากมูลความผิดดังกล่าว เป็นมูลความผิดที่ส่อไปในทางอาญา ดังนั้น จึงต้องให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ดำเนินการฟ้องคดี

(๓) สำหรับกรรมการที่ถูกศาลพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด จะไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไป และไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ

ส่วนที่ ๕

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ความมุ่งหมาย

(๑) บทบัญญัติในส่วนที่ ๕ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนั้น มีองค์ประกอบอยู่ ๒ ส่วน คือ

๑) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และ

๒) ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติโครงสร้างขององค์กรตรวจเงินแผ่นดินให้แตกต่างไปจากองค์กรอิสระอื่น เนื่องจากมีความแตกต่างกันในเรื่องภารกิจหน้าที่ ซึ่งองค์กรอิสระอื่นนั้น หน้าที่และอำนาจจะเป็นของคณะกรรมการ และมีเลขาธิการทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหน่วยงานธุรการเพื่อช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการเป็นไปได้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ แต่สำหรับองค์กรตรวจเงินแผ่นดินนั้น หน้าที่และอำนาจในการตรวจเงินแผ่นดินจะเป็นหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินจะเป็นผู้กำกับการทำงานของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน โดยการวางนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน แต่จะไม่มีอำนาจไปสั่งการผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้เข้าตรวจหน่วยรับตรวจใดหน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือมีผลเป็นการเลือกปฏิบัติต่อหน่วยรับตรวจ หรือทำให้มีการตรวจสอบที่อยู่นอกเหนือหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการ หรือมีผลให้ผู้ว่าการไม่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ผู้ว่าการต้องมีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ยังต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินอยู่

(๒) สำหรับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนั้น มีหน้าที่และอำนาจในการวางนโยบายและกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับกับการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งกำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายและหลักเกณฑ์ และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐด้วย และยังมีอำนาจให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน รวมถึงให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินของหน่วยงานรัฐด้วย นอกจากนี้ยังมีอำนาจสั่งลงโทษทางปกครองกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

(๓) ส่วนหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินนั้น มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินกำหนด ตรวจผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ และมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังกล่าว รวมทั้งกำกับและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวด้วย

(๔) นอกจากหน้าที่และอำนาจดังกล่าวแล้ว ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินยังมีอำนาจแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบว่ามีการใช้จ่ายเงินแผ่นดินที่มีพฤติการณ์อันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรืออาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และเป็นกรณีที่อยู่นอกเหนืออำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวทราบและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป อันเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรอิสระในการปราบปรามการทุจริตในประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๘ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน กฎหมาย การบัญชี การตรวจสอบภายในการเงินการคลัง และด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ เป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี	กำหนดองค์ประกอบ ที่มา รวมถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่มา ของผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้กำหนดจำนวนคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไว้เก้าคน ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งได้รับการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหา ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตหน้าที่และอำนาจ สามารถทำหน้าที่ได้ตรงตามความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้สรรหาบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในระดับสูงได้อย่างแท้จริง

(๒) การกำหนดคุณสมบัติของกรรมการตรวจเงินแผ่นดินในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา กล่าวคือ กรรมการตรวจเงินแผ่นดินจะต้องมีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กรแล้ว ในมาตรานี้ยังกำหนดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินจะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน กฎหมาย การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ เป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ ประกอบกับงานด้านการตรวจเงินแผ่นดินมิใช่ว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านบัญชีเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีความรู้ความชำนาญในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ด้านกฎหมาย การตรวจสอบบัญชี หรือด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ การที่กำหนดระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี เพื่อให้ได้ผู้มีประสบการณ์การทำงานในระดับหนึ่ง สามารถ

ตรวจเงินแผ่นดินและวางนโยบายการทำงานได้ รวมถึงเพื่อให้ได้บุคคลที่มีอายุที่เหมาะสมมาดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ทั้งนี้ บุคคลที่จะถือว่ามีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ตามความมุ่งหมายของมาตรานี้ หมายถึง ผู้ที่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการผู้ดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงหรือเทียบเท่า หรือเป็นหรือเคยเป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาและดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองศาสตราจารย์มาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี หรือเป็นผู้สอบบัญชีรับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยผู้สอบบัญชีหรือวิชาชีพบัญชีมาแล้วไม่น้อยกว่าสิบปี และดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานของรัฐ หรือเคยดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับประธานกรรมการ กรรมการผู้จัดการ หรือตำแหน่งเทียบเท่าที่เรียกชื่ออย่างอื่นของธุรกิจที่เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และต้องดำรงตำแหน่งดังกล่าวรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๓๙ กรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว	กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน โดยกำหนดให้มีวาระเจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระอื่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๐ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (๑) วางนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน (๒) กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน (๓) กำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตาม (๑) และ (๒) และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ (๔) ให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ รวมทั้งการให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน (๕) สั่งลงโทษทางปกครองกรณีมีการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ถูกสั่งลงโทษตาม (๕) อาจอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดได้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง ในการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุดต้องคำนึงถึงนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินตาม (๑) และ (๒) ประกอบด้วย	กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน โดยเทียบเคียงกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งได้บัญญัติให้มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน ให้คำปรึกษา แนะนำ และเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนที่แตกต่างจากเดิมนั้น คือ ไม่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวินัยทางการเงินและการคลัง เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความมุ่งหมายให้

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้วินิจฉัยและกำหนดโทษปรับทางปกครองในความผิดทางวินัยการเงินการคลังของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจในการแนะนำและกำกับดูแลโดยต้องไม่แทรกแซงหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตามหลักความเป็นอิสระของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

(๒) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจในการกำกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน โดยการกำหนดนโยบายการตรวจเงินแผ่นดิน และหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน และตรวจสอบรายงานผลการตรวจเงินแผ่นดินตามที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมอบหมายเท่านั้น

(๓) การกำหนดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจในการให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินนั้น เนื่องจากปัญหาดังกล่าวบางส่วนเกิดจากความไม่รู้ของหน่วยงานรัฐ ซึ่งเป็นปัญหาเล็กน้อย จึงควรให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจสั่งการให้หน่วยงานของรัฐแก้ไขให้ถูกต้องได้โดยไม่ลงโทษ อันจะทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐเป็นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น

(๔) เหตุที่ให้ผู้ถูกสั่งลงโทษตามอนุมาตรา (๕) ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลปกครองสูงสุดภายในเก้าสิบวัน เนื่องจากผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเงินการคลังของรัฐ และเมื่อพบว่ามีการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยการเงินการคลังของรัฐ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินก็สามารถสั่งลงโทษทางปกครองแก่ผู้นั้นได้ โดยได้เปิดกว้างให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินสามารถใช้ดุลพินิจในเรื่องความผิดและบทกำหนดโทษ ทั้งนี้ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินสามารถวางแนวทางเป็นการภายในได้ว่าความผิดใดควรมีบทลงโทษเท่าใด หากมีความผิดที่นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้หรือแนวทางที่เคยปฏิบัติก็ให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของพฤติกรรมที่กระทำผิดและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดนั้น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๑ ให้มีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนหนึ่ง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาโดยได้รับการเสนอชื่อจากคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ได้รับการเสนอชื่อเพื่อแต่งตั้งเป็นผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และให้นำความในมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสี่ และมาตรา ๒๐๕ มาใช้บังคับแก่การแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วยโดยอนุโลม การสรรหา การคัดเลือก และการเสนอชื่อผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน	กำหนดกระบวนการการได้มาซึ่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้กำหนดกระบวนการการได้มาซึ่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน แตกต่างจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการองค์กรแตกต่างจากองค์กรอิสระอื่น ๆ โดยให้หน้าที่และอำนาจในการดำเนินการของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจะอยู่ที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดโดยจะอยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และได้กำหนดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้เสนอชื่อผู้สมควรได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ

(๒) การที่กำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เนื่องจากหน้าที่และอำนาจในการตรวจเงินแผ่นดินเป็นของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน จึงจำเป็นต้องกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามให้สูงเทียบเท่ากับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

(๓) บทบัญญัติในวรรคสาม เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้การสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องได้รับความเห็นชอบของวุฒิสภาซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นลักษณะเดียวกับการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ตามมาตรา ๒๐๔ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสี่ และมาตรา ๒๐๕ โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ถ้าในกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบ ให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเสนอชื่อบุคคลผู้จะดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินใหม่แทนบุคคลที่ไม่ได้รับความเห็นชอบ แล้วเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบต่อไป และเมื่อวุฒิสภาให้ความเห็นชอบกับรายชื่อนั้นแล้ว ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เพื่อให้การได้มาซึ่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบที่เข้มงวดอันจะได้มาซึ่งบุคคลที่มีความเหมาะสมและมีความสามารถในการตรวจเงินแผ่นดิน

นอกจากนี้ การบัญญัติให้นำมาตรา ๒๐๕ มาใช้โดยอนุโลม หมายความว่า ถ้าผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินยังมิได้พ้นจากตำแหน่งข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือ เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด หรือยังประกอบวิชาชีพเป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระอยู่ ต้องแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพนั้นแล้วต่อประธานวุฒิสภาภายในเวลาที่ประธานวุฒิสภากำหนด ซึ่งต้องเป็นเวลาก่อนที่ประธานวุฒิสภาจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้ง ในกรณีที่ไม่แสดงหลักฐานภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ และให้ดำเนินการใหม่ตั้งแต่ต้น

(๔) กำหนดให้นำรายละเอียดเกี่ยวกับการสรรหา การคัดเลือก และการเสนอชื่อผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้ กระบวนการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระของคณะกรรมการสรรหาเป็นการดำเนินการตามมาตรา ๒๐๓ ไม่ได้นำมาใช้กับการสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย เนื่องจากในมาตรานี้ได้บัญญัติกระบวนการสรรหาผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๒ ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินปฏิบัติหน้าที่โดยเที่ยงธรรม เป็นกลาง และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ โดยมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้ (๑) ตรวจเงินแผ่นดินตามนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินกำหนด และตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ (๒) ตรวจผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ (๓) มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตาม (๑) และ (๒) (๔) กำกับและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตาม (๓)	กำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินโดยต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม เป็นกลาง และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้เป็นการกำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากได้เพิ่มเติมหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมากขึ้น ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๔ และมาตรา ๒๔๕ (ดูคำอธิบายประกอบในมาตราดังกล่าว) ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่นั้น ต้องเป็นไปโดยเที่ยงธรรม เป็นกลาง และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ

(๒) สำหรับหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินนั้น มีดังนี้

๑) ตรวจเงินแผ่นดินตามนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินกำหนด และตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังกล่าวได้ โดยผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องกำกับและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวด้วย

๒) ตรวจผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ และมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังกล่าวได้ โดยผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องกำกับและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๓ ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยธุรการของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน วาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน	กำหนดหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินภายใต้การกำกับของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งวางหลักการที่รับรองความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและการเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของหน่วยธุรการ โดยยังคงมีความยึดโยงกับคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินอยู่ เพื่อให้การตรวจเงินแผ่นดินเป็นไปอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยการกำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หมายถึงคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้กำหนดมาตรฐาน นโยบาย แล้วกำกับให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินปฏิบัติตามเท่านั้น แต่จะไม่มีอำนาจไปสั่งการผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้เข้าตรวจหน่วยรับตรวจใดหน่วยใดหน่วยหนึ่ง หรือมีผลเป็นการเลือกปฏิบัติต่อหน่วยรับตรวจ หรือทำให้มีการตรวจสอบที่อยู่นอกเหนือหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการ หรือมีผลให้ผู้ว่าการไม่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นไปตามหลักที่ผู้ว่าการต้องมีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ยังต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินอยู่ และการที่บัญญัติเช่นนี้ เพื่อมิให้เกิดกรณีที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินอาจกระทำการบางอย่างตามอำเภอใจซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ จึงต้องบัญญัติให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินต้องรับผิดชอบต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

นอกจากนี้กำหนดให้นำรายละเอียดเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้นำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๔ ในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการใช้จ่ายเงินแผ่นดินมีพฤติการณ์อันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรืออาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และเป็นกรณีที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจจะดำเนินการใดได้ ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินแจ้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี เพื่อทราบและดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ในการดำเนินการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานอื่นตามที่ได้รับแจ้งตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบหรือจัดทำขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือของหน่วยงานอื่นนั้น แล้วแต่กรณี	กำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคอยสอดส่องดูแลและเฝ้าระวังมิให้มีการใช้จ่ายเงินแผ่นดินในลักษณะที่เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือ กฎหมาย หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

คำอธิบายประกอบ

เนื่องจากการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบ มักจะเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการในเรื่องการใช้จ่ายเงินแผ่นดินหรือผลประโยชน์อื่นโดยมิชอบ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงบัญญัติให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคอยสอดส่องดูแลและเฝ้าระวังมิให้มีการใช้จ่ายเงินแผ่นดินในลักษณะที่เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือ กฎหมาย หรือทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม โดยกำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อดำเนินการเฉพาะเรื่องซึ่งนอกเหนือการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจทั่วไปในเรื่องที่คาบเกี่ยวระหว่างหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่พบการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินหรืออาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ซึ่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจจะดำเนินการใดได้ โดยให้แจ้งหน่วยงานดังกล่าวที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่เกี่ยวกับ

การทุจริตการเลือกตั้ง ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีอำนาจดำเนินการได้ แต่สามารถตรวจสอบการใช้จ่ายเงินเพื่อเรียกเงินคืนได้ หรือในเรื่องเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่หรือกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินจะต้องส่งสำนวนการตรวจสอบไปให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป เป็นต้น

เอกสารและหลักฐานที่ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบหรือจัดทำขึ้นให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือของหน่วยงานอื่น เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าวต่อไป

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๕ เพื่อประโยชน์ในการระงับหรือยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่การเงินการคลังของรัฐ ให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเสนอผลการตรวจสอบการกระทำที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐและอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่การเงินการคลังของรัฐอย่างร้ายแรง ต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อพิจารณา ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเห็นพ้องด้วยกับผลการตรวจสอบดังกล่าว ให้ปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หากที่ประชุมร่วมเห็นพ้องกับผลการตรวจสอบนั้น ให้ร่วมกันมีหนังสือแจ้งสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบโดยไม่ชักช้า และให้เปิดเผยผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อประชาชนเพื่อทราบด้วย	กำหนดมาตรการยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่การเงินการคลังของรัฐอย่างร้ายแรง

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นหลักการใหม่กำหนดมาตรการยับยั้งความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่การเงินการคลังของรัฐอย่างร้ายแรง โดยกำหนดให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบการเงินการคลังของรัฐโดยตรงและมีโอกาสที่จะตรวจพบการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่การเงินการคลังของรัฐอย่างร้ายแรงมากที่สุด จึงกำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา ๒๔๕ วรรคหนึ่งได้ ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองได้กำหนดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินที่เห็นพ้องด้วยกับผลการตรวจสอบของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ปรึกษาหารือร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามาตรวจสอบการกระทำที่อาจเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเข้ามาตรวจสอบการกระทำที่อาจเข้าข่ายการทุจริตได้ และยังเป็นการป้องกันไม่ให้องค์กรอิสระเพียงองค์กรเดียวมีอำนาจในการเข้าไปก้าวล่วงการดำเนินนโยบายของฝ่ายบริหารโดยไม่มีเหตุผลที่รัดกุมหรือชัดเจนเพียงพอ

ทั้งนี้ การที่ให้องค์กรทั้ง ๓ องค์กรนี้ร่วมกันมีหนังสือแจ้งสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบโดยไม่ชักช้า และให้เปิดเผยผลการตรวจสอบดังกล่าวต่อประชาชนเพื่อทราบด้วยนั้น เพื่อให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องและประชาชนได้พิจารณาหรือติดตามการดำเนินการด้วยความใกล้ชิด อันเป็นกลไกส่วนหนึ่งในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และเพื่อให้เกิดแรงผลักดันจากสาธารณชนให้รัฐต้องพิจารณาเรื่องการใช้จ่ายเงินให้รอบคอบ

ส่วนที่ ๖
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ความมุ่งหมาย

กำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งเดิมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีสถานะเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับการบัญญัติให้เป็นองค์กรอิสระ โดยกำหนดให้องค์ประกอบคณะกรรมการสรรหาแตกต่างจากคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระอื่น กล่าวคือ มีที่มาที่มีความหลากหลายโดยการสรรหาต้องให้มีผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาด้วย ทั้งยังกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการกำหนดองค์ประกอบและที่มาให้มีความหลากหลายดังกล่าวนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปารีส (Paris Principles) ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นข้อตกลงร่วมกันของนานาชาติในการรับรองคุ้มครององค์กรสิทธิมนุษยชน ด้วย ทั้งนี้ได้กำหนดกรอบหน้าที่และอำนาจไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมจากที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา โดยให้มีหน้าที่และอำนาจชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในระดับสากลและของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งได้รับการสรรหา ผู้ซึ่งได้รับการสรรหาต้องมีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นกลางทางการเมือง และมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การสรรหา และการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ทั้งนี้ บทบัญญัติเกี่ยวกับการสรรหาต้องกำหนดให้ผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนมีส่วนร่วมในการสรรหาด้วย	กำหนดจำนวน องค์ประกอบ ที่มา คุณสมบัติ และวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพิ่มเติมจากคุณสมบัติทั่วไปที่กำหนดไว้แล้วในมาตรา ๒๑๖

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงองค์ประกอบ ที่มา คุณสมบัติ และวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยกำหนดให้ที่มาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สอดคล้องกับหลักการสากลซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันของนานาชาติในการรับรองคุ้มครององค์กรสิทธิมนุษยชน ซึ่งรายละเอียดปลีกย่อยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม การสรรหา และการพ้นจากตำแหน่ง ให้นำไปบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องมีความเป็นกลางทางการเมือง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายภายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) และ หลักการปารีสว่าด้วยสถานะของสถาบันแห่งชาติเพื่อการส่งเสริม

และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Paris Principles Relating to the Status of National Institutions for the Promotion and Protection of Human Rights)

ส่วนการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กำหนดให้มีวาระเจ็ดปี และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์เดียวกับวาระการดำรงตำแหน่งขององค์กรอิสระอื่น

การสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากองค์กรอิสระอื่น โดยจะต้องเปิดกว้างและควรมีองค์ประกอบของกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักการปารีส

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๗ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (๑) ตรวจสอบและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนทุกกรณีโดยไม่ล่าช้า และเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการป้องกันหรือแก้ไขการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการเยียวยาผู้ได้รับความเสียหายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง (๒) จัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศเสนอต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี และเผยแพร่ต่อประชาชน (๓) เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดทั้งการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (๔) ชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม (๕) สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน (๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ เมื่อรับทราบรายงานตาม (๑) และ (๒) หรือข้อเสนอแนะตาม (๓) ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมโดยเร็ว กรณีใดไม่อาจดำเนินการได้หรือต้องใช้เวลาในการดำเนินการ ให้แจ้งเหตุผลให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทราบโดยไม่ชักช้า	กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยให้คำนึงถึงความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ในการปฏิบัติหน้าที่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องคำนึงถึงความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญด้วย	

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเดิมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของไทย และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เสนอแนะนโยบายและเสนอการปรับปรุงกฎหมาย ส่งเสริมการศึกษาการวิจัยและการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน และการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ องค์การเอกชน และองค์การอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสถานะเป็น “องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ” และได้มีการเพิ่มอำนาจหน้าที่ในการเสนอเรื่องหรือฟ้องคดีต่อศาล ทั้งนี้ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสถานะเป็น “องค์กรอิสระ”และมีหน้าที่และอำนาจแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการเสนอเรื่องหรือฟ้องคดีต่อศาล และไม่ได้มุ่งหมายให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นเพียงองค์กรตรวจสอบสิทธิในประเทศเท่านั้น แต่มุ่งหมายให้มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศโดยเพิ่มหน้าที่และอำนาจในการชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องให้ต่างประเทศทราบในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่บิดเบือน ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีดังนี้

(๑) หน้าที่ในการตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศทุกกรณี

(๒) หน้าที่ของคณะกรรมการในการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ

(๓) หน้าที่ของคณะกรรมการในการเสนอแนะแนวทาง ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอันเนื่องมาจากการทำหน้าที่ตาม (๑) และ (๒)

(๔) กำหนดให้มีการชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่บิดเบือน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นผู้ชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงโดยไม่ล่าช้า เพื่อให้ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ชี้แจงเอง เนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ จึงมีความ

น่าเชื่อถือและเป็นกลางมากกว่าหน่วยงานของรัฐ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่ในการชี้แจงข้อเท็จจริงเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่ถูกต้องให้กับต่างประเทศทราบด้วย ซึ่งในการชี้แจงนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศในการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ต่างประเทศเกิดความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องได้

(๕) ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นในทุกด้าน เป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมีการสื่อสารกับสังคมและรณรงค์ให้สามารถรับรู้และเข้าใจปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง รวมถึงการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน อันจะเป็นกลไกหนึ่งในการปกป้องและแก้ไขปัญหาในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี

(๖) ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองเป็นการเร่งรัดให้คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนโดยเร็ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดผลในการปกป้องสิทธิมนุษยชนได้อย่างแท้จริง

บทบัญญัติวรรคสามเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ที่แสดงถึงคำอธิบายประกอบสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ต้องคำนึงถึงความผาสุกของประชาชนชาวไทยและผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติเป็นสำคัญ

หมวด ๑๓
องค์กรอัยการ

ความมุ่งหมาย

เดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญ โดยแยกออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทแรกได้แก่องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน ฯลฯ ประเภทที่สองได้แก่องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฯลฯ โดยมีอัยการเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญด้วย แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้แยกประเภทองค์กรตามรัฐธรรมนูญทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หากแต่กำหนดให้มีแต่องค์กรอิสระ ในส่วนที่เกี่ยวกับอัยการ ได้กำหนดหมวดหนึ่งขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับองค์กรอัยการ เพื่อรับรองความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอัยการ และเพื่อให้พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่ ปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์และการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง มีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามกฎหมาย รวมตลอดทั้งมีความอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่แตกต่างจากที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่สำคัญไว้หลายประการ กล่าวคือ ได้มีการบัญญัติองค์ประกอบของคณะกรรมการอัยการไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม กำหนดให้ประธานกรรมการต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ ส่วนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้มาจากการเลือกกันเองของพนักงานอัยการ โดยมีเงื่อนไขว่าต้องเลือกบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนสองคน การบัญญัติองค์ประกอบของคณะกรรมการอัยการ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารงานบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นอิสระจะไม่ถูกเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้มีอำนาจใด ๆ

นอกจากนี้ในมาตรา ๒๔๘ วรรคสอง ยังได้กำหนดว่า การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง เพื่อทำให้การพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นอิสระอย่างแท้จริงไม่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครอง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้มีบทบัญญัติให้การแต่งตั้งและการให้อัยการสูงสุดพ้นจากตำแหน่งต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาดังเช่นที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๘ องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการให้มีความเป็นอิสระ โดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสม และการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยประธานกรรมการซึ่งต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ และผู้ทรงคุณวุฒิบรรดาที่ได้รับเลือกจากพนักงานอัยการ ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนสองคน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้	เพื่อรับรองหน้าที่และอำนาจ การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการ และการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการ และกำหนดองค์ประกอบคณะกรรมการอัยการ รวมถึงกำหนดมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลต่อการสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติในวรรคหนึ่งเป็นกำหนดหน้าที่และอำนาจขององค์กรอัยการ ซึ่งเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือตามที่จะมีกฎหมายกำหนดขึ้น กฎหมายดังกล่าวอาจเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรอัยการเป็นการเฉพาะ หรือกฎหมายอื่นใดที่กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจขององค์กรอัยการก็ได้

(๒) ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง ได้เพิ่มเติมหลักการจากที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนอกเหนือจากความ

เที่ยงธรรมแล้วอีก ๒ ประการ คือ ต้องรวดเร็ว และปราศจากอคติทั้งปวง เพราะความล่าช้าย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในตัวเอง ในขณะเดียวกัน การที่พนักงานอัยการจะปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดความเที่ยงธรรมได้ จะต้องปราศจากอคติทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ หรือโมหาคติ และเพื่อเป็นการคุ้มครองและรับรองความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการจึงกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าการสั่งคดีของพนักงานอัยการไม่ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง เพื่อมิให้ผู้ใดนำดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไปฟ้องต่อศาลปกครองได้

(๓) บทบัญญัติในวรรคสามได้บัญญัติรับรองให้การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการให้มีความเป็นอิสระ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าพนักงานอัยการจะได้รับค่าตอบแทนที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะทำนองเดียวกับตุลาการ จึงได้บัญญัติให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมสำหรับการบริหารงานบุคคล ได้กำหนดไว้ให้ชัดเจนว่าต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ และเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีผู้มีอำนาจใด ๆ มาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของคณะกรรมการอัยการ จึงได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญถึงองค์ประกอบสำคัญของคณะกรรมการอัยการ ว่า ประธานกรรมการจะต้องเป็นผู้ที่พนักงานอัยการเลือกมาจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่เป็นพนักงานอัยการ ส่วนกรรมการอื่นจะมีจำนวนเท่าไรให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่อย่างน้อยจะต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนจำนวนสองคน กรรมการดังกล่าวพนักงานอัยการเป็นผู้เลือก อย่างไรก็ตามแม้ว่าความในตอนท้ายจะบัญญัติว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ก็ตาม แต่กฎหมายที่จะบัญญัติขึ้น จะบัญญัติให้ผิดไปจากหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมิได้ เช่น จะบัญญัติมิให้พนักงานอัยการที่ดำรงตำแหน่งอัยการอาวุโส ไม่มีสิทธิเลือกหรือรับเลือกมิได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดว่า อัยการอาวุโสมิใช่พนักงานอัยการ ในกรณีเช่นนั้น ผู้ดำรงตำแหน่งอัยการอาวุโสก็อาจไม่มีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาสั่งหรือฟ้องคดีได้

(๔) ส่วนความในวรรคสี่ เป็นการกำหนดหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันจะขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ หรือทำให้มีส่วนได้เสียในการปฏิบัติหน้าที่ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้ง และใช้เป็นการทั่วไป ความตอนท้ายที่ว่า “โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้” มีความหมายว่า กฎหมายที่จะไปบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ ต้องบัญญัติให้ชัดเจน จะบัญญัติในลักษณะที่จะทำให้มีการมอบอำนาจให้องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้พิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติเป็นกรณี ๆ ไปมิได้

ทั้งนี้ บทเฉพาะกาล ได้กำหนดข้อห้ามในมาตรา ๒๗๗ วรรคสาม กำหนดให้ในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ ห้ามมิให้พนักงานอัยการดำรงตำแหน่งกรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน หรือดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือกิจการอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นที่ปรึกษาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะเดียวกัน

หมวด ๑๔
การปกครองส่วนท้องถิ่น

ความมุ่งหมาย

ภายใต้หลักการของการเป็นรัฐเดี่ยวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดนี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้สามารถจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยกำหนดให้การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง มีความโปร่งใส่ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น กำหนดกลไกให้ประชาชนเสนอความต้องการและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ พร้อมทั้งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการให้บริการประชาชนและจัดกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ มีรายได้เป็นของตนเอง และมีอิสระในการบริหารงานต่าง ๆ โดยจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ พร้อมทั้งกำหนดให้ การบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามระบบคุณธรรม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๔๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๑ ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน	กำหนดหลักการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและเงื่อนไขในการปกครองตนเอง

คำอธิบายประกอบ

หลักแห่งการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๑๔) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาทุกฉบับ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้ ภายใต้หลักการปกครองตนเองที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การกำหนดหลักการเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญ จะต้องอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา ๑ ความว่า “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้” ดังนั้นการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษในลักษณะที่เป็นอิสระอย่างเด็ดขาดจากรัฐ จึงกระทำมิได้

บทบัญญัติในวรรคสองเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อวางหลักว่าท้องถิ่นใดจะมีรูปแบบการปกครองแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ต้องดูปัจจัยอื่นประกอบด้วย ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ ๑) รายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้ ๒) จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และ ๓) พื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสี่ และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะใดที่เป็นหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าการร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือการมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมหรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการนั้นก็ได้ รัฐต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ของตนเองโดยจัดระบบภาษีหรือการจัดสรรภาษีที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้อย่างเพียงพอ ในระหว่างที่ยังไม่อาจดำเนินการได้ ให้รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปพลางก่อน	กำหนดหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
กฎหมายตามวรรคหนึ่งและกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม การป้องกันการทุจริต และการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ และต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และการป้องกันการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่นด้วย	

คำอธิบายประกอบ

ในอดีตก่อนปีพ.ศ. ๒๕๔๐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระอย่างแท้จริง เนื่องจากถูกควบคุมโดยระเบียบของกระทรวงมหาดไทย บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้นำหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาปรับปรุงเนื้อหาโดยบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ มีอำนาจในการจัดทำบริการสาธารณะ กิจกรรมสาธารณะ และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้กำกับดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น รวมทั้งรองรับกับการกระจายอำนาจ โดยกำหนดแนวทางต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

(๑) กำหนดขอบเขตและบทบาทการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องดำเนินการทั้ง “การจัดทำบริการสาธารณะ” ซึ่งเป็นเรื่องการบริการ ควบคู่กับการจัด “กิจกรรมสาธารณะ” ซึ่งเป็นเรื่องกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นสาธารณะ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งไม่ใช่คิดถึงการหารายได้เพียงอย่างเดียว

หมายเหตุ : เดิมสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินมีความเห็นว่า การจัดทำกิจกรรมสาธารณะไม่มีกฎหมายรองรับและให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการได้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้กำหนดขอบเขตการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ให้ชัดเจน โดยการบัญญัติแยกความว่า “การจัดทำบริการสาธารณะ” และ“กิจกรรมสาธารณะ” ออกจากกัน เพื่อประสงค์ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรม

สาธารณะต่าง ๆ ที่ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ร่วมกัน โดยอาจเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามประเพณีของท้องถิ่น หรือกิจกรรมเพื่อสร้างความสามัคคีภายในท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมแห่เทียนพรรษา หรือประเพณีตักบาตรเทโว เป็นต้น โดยสามารถใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมดังกล่าวได้

(๒) “การจัดทำบริการสาธารณะ” ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความหมายอย่างกว้าง ครอบคลุมการจัดทำบริการสาธารณะโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย ซึ่งสามารถกำหนดมาตรฐานหรือแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หรือจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นไว้ในกฎหมายลำดับรองต่อไป

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสองได้บัญญัติขึ้นเพื่อมุ่งหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะประเภททั่วไป หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยมีภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะประเภททั่วไปก็ได้ แต่ถ้าบริการสาธารณะเรื่องใดที่กำหนดในกฎหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นเป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะ กฎหมายจะต้องคำนึงถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย เนื่องจากปัจจุบันมีการกระจายบริการสาธารณะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการโดยไม่คำนึงถึงรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเองต้องได้รับผลกระทบจากการจัดทำบริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ หรือไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง

ทั้งนี้ ความในวรรคสองยังได้กำหนดขั้นตอนในการกระจายอำนาจของส่วนราชการ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ การกระจายอำนาจต้องคำนึงถึงรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งและความสามารถที่แตกต่างกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย

(๓) กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้หรือเก็บภาษีอากรเพื่อเป็นรายได้ของตนเอง โดยจัดให้มีระบบภาษีอากรและการจัดสรรภาษีอากรที่เหมาะสมระหว่างรัฐกับท้องถิ่น เพื่อให้มีส่วนแบ่งภาษีอากรที่ชัดเจน ลดการพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐส่วนกลาง ซึ่งอาจถูกแทรกแซงทางการเมืองได้ง่าย นอกจากนี้ ยังจะต้องส่งเสริมและพัฒนาการหารายได้อย่างอื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ใช่การจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นต่อไป รวมทั้งได้กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น อย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเรื่องการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และการป้องกันการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่นมาใช้บังคับกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกฎหมายดังกล่าวจะต้องเหมาะสมแก่บริบทด้านสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๑ การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องใช้ระบบคุณธรรมและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบการจัดให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันเพื่อให้สามารถพัฒนาร่วมกันหรือการสับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันได้	กำหนดรูปแบบการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และบัญญัติต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกำหนดขึ้นเพื่อวางหลักการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๒) การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องใช้ระบบคุณธรรมแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความต้องการที่เหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ประกอบกัน เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นมีความต้องการบุคลากรและมาตรฐานในการบริหารงานบุคคลที่แตกต่างกัน

(๓) รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติหลักการให้การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีระบบพิทักษ์คุณธรรมของข้าราชการส่วนท้องถิ่นไว้ ซึ่งเป็นหลักการในทำนองเดียวกับมาตรา ๒๘๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยวางมาตรการคุ้มครองระบบคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารงานบุคคลภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเป็นมาตรการป้องกันมิให้นักการเมืองท้องถิ่นแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่น และเป็นหลักการเดียวกับที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติไว้สำหรับการบริหารงานบุคคลในหน่วยงานของรัฐทั้งหลาย (มาตรา ๗๖ วรรคสอง)

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๒ สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย	กำหนดหลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไว้ด้วย

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติลักษณะนี้ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ (มาตรา ๒๑๖ และมาตรา ๒๑๗) และได้บัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญต่อมาทุกฉบับ เพื่อกำหนดหลักการเกี่ยวกับการเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ปรับปรุงวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น และกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นอาจมาใน ๒ รูปแบบ คือ ๑) จากการเลือกตั้งโดยประชาชนในท้องถิ่น หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น และ ๒) ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (รวมถึงพื้นที่ที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ) ให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย เหตุที่บัญญัติให้มีวิธีที่สอง เนื่องจากการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในปัจจุบันยังไม่มีหลักการที่ชัดเจน ในอนาคตอาจมีการกำหนดที่มาของผู้บริหารท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในรูปแบบอื่น อาทิ ท้องถิ่นบางแห่งมีความจำเป็นต้องบริหารจัดการโดยบุคคลที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญ ผู้บริหารท้องถิ่นอาจมาจากการแต่งตั้งโดยสภาท้องถิ่นในลักษณะสัญญาจ้างเพื่อให้ทำหน้าที่บริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้การกำกับของสภาท้องถิ่นก็ได้ ทั้งนี้เพื่อเปิดทางเลือกให้ท้องถิ่นสามารถออกแบบวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นได้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในช่วงเวลานั้นๆ แต่การออกแบบการได้มาซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๓ ในการดำเนินงาน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดหลักการในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรก และบัญญัติต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อให้การดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีช่องทางให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๔ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ	กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัตินี้ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นครั้งแรก (มาตรา ๒๘๖ และมาตรา ๒๘๗) และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๒๘๕ และมาตรา ๒๘๖) โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำความในทั้งสองมาตรามาบัญญัติไว้รวมกันเป็นมาตราเดียวเพื่อบัญญัติให้สิทธิของประชาชนในการเสนอข้อบัญญัติ และถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้

(๒) รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีการบัญญัติกระบวนการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา แต่บัญญัติให้ การปกครองในระดับท้องถิ่น ประชาชนสามารถถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ เนื่องจากการปกครองในระดับท้องถิ่นเป็นการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชน ประชาชนจะรู้เห็นและรับทราบการทำงานของสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตลอดเวลา ประชาชนจึงควรใช้สิทธิในการถอดถอนผู้ได้รับเลือกตั้งให้พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระได้ หากมีการกระทำที่ไม่เหมาะสมหรือกระทำผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้

หมวด ๑๕
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ความมุ่งหมาย

โดยที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เป็นกฎหมายที่กำหนดรูปแบบของประเทศ และองคาพยพในการบริหารกิจการบ้านเมือง ความสัมพันธ์ขององคาพยพดังกล่าว และที่สำคัญเป็นเสมือนสัญญาประชาคมที่จะยอมให้รัฐมีบทบาทในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้มากน้อยเพียงใด ภายใต้เงื่อนไขอย่างใด แต่แม้จะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ในยามที่สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป หรือความต้องการของประชาชนเปลี่ยนแปลง ก็อาจมีความจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมได้ ในรัฐธรรมนูญจึงต้องมีบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ ซึ่งตามปกติจะมีวิธีการแก้ไข ใน ๒ ระดับ คือ สามารถแก้ไขได้ง่าย หรือแก้ไขได้ยาก ซึ่งตามปกติในนานาประเทศ การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะกำหนดให้มีการแก้ไขได้ยากกว่าการแก้ไขกฎหมายปกติ แต่แม้กระนั้นระดับความยากก็ยังมีหลายระดับ สุดแต่ภูมิหลังหรือความประสงค์ของประชาชนในขณะที่เกิดรัฐธรรมนูญขึ้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้เป็น ๒ ระดับ คือ ระดับที่สำคัญมากจะกำหนดให้การแก้ไขเป็นไปได้ยากมาก ส่วนระดับที่ไม่มีผลกระทบต่อรูปแบบของรัฐหรือโครงสร้างทางการเมืองมากนัก จะกำหนดให้แก้ไขได้ในระดับที่ยากกว่าปกติ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นสำคัญ เหตุที่แยก เป็น ๒ ระดับเช่นนี้ ก็เนื่องจากรัฐธรรมนูญนี้ได้มีเจตนารมณ์ที่จะให้มีการพัฒนา ปฏิรูปการเมืองให้เป็นไปโดยสุจริต ขจัดการทุจริตคอร์รัปชันให้ลดน้อยหรือหมดไป จึงมีความจำเป็นต้องสร้างกลไกต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้มีการดำเนินการไปสู่ผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว การแก้ไขรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวจึงกำหนดให้ทำได้ยากมากขึ้นกว่าปกติ โดยกำหนดให้ต้องผ่านการทำประชามติจากประชาชนก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมจึงจะเกิดผล แต่ในกรณีที่เป็นการแก้ไขบทบัญญัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ก็กำหนดให้ทำได้ยากกว่าปกติ เพื่อให้มีการคำนึงถึงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อันเป็นการป้องกันมิให้ใช้เสียงข้างมาก โดยไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อยอย่างที่เคยปรากฏในอดีต

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้เป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

(๑) ห้ามแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ (มาตรา ๒๕๕)

(๒) การแก้ไขเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้ ๑) หมวด ๑ บททั่วไป ๒) หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ๓) หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๔) เรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และ ๕) เรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ กำหนดให้รัฐสภาเป็นผู้พิจารณาญัตติ ขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เสนอโดยสมาชิกรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน (มาตรา ๒๕๖) แล้ว ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติด้วย

(๓) การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติอื่นใด ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ จะกระทำมิได้	กำหนดข้อห้ามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ เป็นข้อห้ามเด็ดขาดในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๑ ของรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ได้กำหนดว่า ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้ และมาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดรูปแบบการปกครองของประเทศ (State Administration Form) ว่าประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเป็นหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญและขณะเดียวกันเป็นการยืนยันว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับกระทำไม่ได้ การที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหลักการดังกล่าวย่อมกระทำมิได้โดยเด็ดขาด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๕๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้ (๑) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (๒) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ (๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา (๔) การพิจารณาในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา โดยการออกเสียงในวาระที่สองนี้ ให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ แต่ในกรณีที่เป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้แทนของประชาชนที่เข้าชื่อกันได้แสดงความคิดเห็นด้วย (๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป (๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่ง	กำหนดหลักเกณฑ์ กระบวนการและเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยการขอแก้ไขเพิ่มเติมอาจมาจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา (๗) เมื่อมีการลงมติเห็นชอบตาม (๖) แล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน แล้วจึงนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำความในมาตรา ๘๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม (๘) ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ ก่อนดำเนินการตาม (๗) ให้จัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ถ้าผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม จึงให้ดำเนินการตาม (๗) ต่อไป (๙) ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยตาม (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณีว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๗) ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ หรือมีลักษณะตาม (๘) และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยมิได้	

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติลักษณะนี้ ได้บัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ (มาตรา ๖๓) และบัญญัติทำนองเดียวกันในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางประการ เพื่อป้องกันการใช้เสียงข้างมากแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อย และให้ความสำคัญกับวุฒิสภาเพื่อให้ได้ความเห็นชอบจากทุกภาคส่วนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง

(๒) ผู้มีสิทธิเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ได้แก่

๑) คณะรัฐมนตรี

๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

๔) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

(๓) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต่อรัฐสภา และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ ดังนี้

วาระที่หนึ่ง ขั้นรับหลักการ การออกเสียงลงคะแนนใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ทั้งนี้ เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีผลใช้บังคับกับประชาชนทุกคน การออกเสียงลงคะแนนจึงต้องเกิดจากความร่วมมือกันและความเห็นชอบร่วมกันของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

วาระที่สอง ขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา การออกเสียงให้ถือเสียงข้างมาก แต่หากเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้แทนของประชาชนที่เข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมแสดงความคิดเห็นด้วย เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

วาระที่สาม เป็นขั้นสุดท้าย การออกเสียงลงคะแนนให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามความเห็นชอบร่วมกันของทุกพรรคการเมืองและด้วยความเห็นชอบสมาชิกวุฒิสภา เพื่อป้องกันปัญหาการลงมติการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยใช้เสียงข้างมากและไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อยได้

(๔) คะแนนเสียงที่ใช้ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามความใน (๓) และ (๖) ซึ่งต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภานั้น ซึ่งเป็นหลักการเดิมในการลงมติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ เป็นต้นมา

(๕) เมื่อรัฐสภามีมติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน แล้วจึงนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

(๖) กรณีที่ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติ ก่อนดำเนินการนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย หากเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องดังต่อไปนี้

๑) การแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป

๒) การแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๒ พระมหากษัตริย์

๓) การแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

๔) การแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ

๕) การแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้

(๗) สำหรับกระบวนการการตรวจสอบการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าชอบด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยกำหนดว่าก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกันมีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภาว่า

๑) ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ หรือไม่

๒) เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือไม่

๓) เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่

๔) เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ หรือไม่

ในกรณีที่เป็นไปตาม ๒) ๓) และ ๔) ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติก่อนที่นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ตามมาตรา ๒๕๖ (๘) เมื่อประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวแล้วให้ส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยไม่ได้

หมวด ๑๖
การปฏิรูปประเทศ

ความมุ่งหมาย

บทบัญญัติในหมวดนี้ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่และเป็นกลไกสำคัญ เพื่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็น เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องบัญญัติหลักการ และกำหนดกรอบเวลาในการปฏิรูปอย่างชัดเจน รวมทั้งมีบทบังคับในตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

ในการบัญญัติหมวดการปฏิรูปประเทศนั้น คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้นำรายงานข้อเสนอการปฏิรูปในเรื่องต่าง ๆ อันประกอบด้วยวาระการปฏิรูป จำนวน ๓๗ วาระ และวาระพัฒนา จำนวน ๘ วาระ ซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบของสภาปฏิรูปแห่งชาติ และแนวทางในการดำเนินงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการปฏิรูปประเทศตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๕ มาตรา กล่าวคือ มาตรา ๒๕๗ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการปฏิรูป มาตรา ๒๕๘ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดประเด็นการปฏิรูปว่า ต้องดำเนินการปฏิรูปอย่างน้อยใน ๗ ด้านรวม ๓๒ ประเด็น มาตรา ๒๕๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกลไกในการปฏิรูปในภาพรวม และบทบัญญัติตามมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ กำหนดกรอบการดำเนินการในเรื่องการปฏิรูป ๒ เรื่อง ที่เป็นรากฐานสำคัญ คือ การปฏิรูปกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิรูปการศึกษา โดยในมาตรา ๒๖๐ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีกลไกในการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำรวจเป็นการเฉพาะ และในขณะที่มาตรา ๒๖๑ ก็เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีกลไกในการปฏิรูปการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะอีกทางหนึ่งด้วย

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๗ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้ (๑) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ (๒) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ (๓) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	กำหนดเป้าหมายในการปฏิรูปประเทศเพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศ สังคมมีความสงบสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ กำหนดเป้าหมายการปฏิรูปโดยกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปเพื่อให้ ๑) ประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย มีความสามัคคีปรองดอง มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ ๒) สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม และมีโอกาสอันทัดเทียมกันเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำ และ ๓) ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๘ ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยในด้านต่าง ๆ ให้เกิดผล ดังต่อไปนี้ ก. ด้านการเมือง (๑) ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด (๒) ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (๓) มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศโฆษณานโยบายที่มิได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสี่ยงอย่างรอบด้าน (๔) มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน (๕) มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ข. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (๑) ให้มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินและการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ในการบริหารราชการแผ่นดิน และเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน (๒) ให้มีการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐ	กำหนดประเด็นในการปฏิรูปประเทศว่าต้องมีอย่างน้อย ๗ ด้านดังนี้ (๑) ด้านการเมือง (๒) ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน (๓) ด้านกฎหมาย (๔) ด้านกระบวนการยุติธรรม (๕) ด้านการศึกษา (๖) ด้านเศรษฐกิจ (๗) ด้านอื่น ๆ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ทุกหน่วยงานเข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นระบบข้อมูลเพื่อการบริหารราชการแผ่นดินและการบริการประชาชน (๓) ให้มีการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างและระบบการบริหารงานของรัฐและแผนกำลังคนภาครัฐให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ ๆ โดยต้องดำเนินการให้เหมาะสมกับภารกิจของหน่วยงานของรัฐแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกัน (๔) ให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานบุคคลภาครัฐเพื่อจูงใจให้ผู้มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ามาทำงานในหน่วยงานของรัฐ และสามารถเจริญก้าวหน้าได้ตามความสามารถและผลสัมฤทธิ์ของงานของแต่ละบุคคล มีความซื่อสัตย์สุจริต กล้าตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง โดยคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีความคิดสร้างสรรค์และคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้การปฏิบัติราชการและการบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการคุ้มครองป้องกันบุคลากรภาครัฐจากการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมของผู้บังคับบัญชา (๕) ให้มีการปรับปรุงระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้มีความคล่องตัว เปิดเผย ตรวจสอบได้ และมีกลไกในการป้องกันการทุจริตทุกขั้นตอน ค. ด้านกฎหมาย (๑) มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา ๗๗ และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ (๒) ปฏิรูประบบการเรียนการสอนและการศึกษาอบรมวิชากฎหมายเพื่อพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายให้เป็นผู้มีความรอบรู้ มีนิติทัศนะ และยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมาย (๓) พัฒนาระบบฐานข้อมูลกฎหมายของรัฐโดยใช้	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลกฎหมายได้สะดวก และสามารถเข้าใจเนื้อหาสาระของกฎหมายได้ง่าย (๔) จัดให้มีกลไกช่วยเหลือประชาชนในการจัดทำและเสนอร่างกฎหมาย ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๑) ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม (๒) ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก (๓) เสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม ให้มุ่งอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนโดยสะดวกและรวดเร็ว (๔) ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง และโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกัน เพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
อย่างมีอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพ และภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน จ. ด้านการศึกษา (๑) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (๒) ให้ดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนตามมาตรา ๕๔ วรรคหก ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ (๓) ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู (๔) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด และปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ ฉ. ด้านเศรษฐกิจ (๑) ขจัดอุปสรรคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ อย่างยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี (๒) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ (๓) ปรับปรุงระบบภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มพูนรายได้ของรัฐด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงระบบการจัดทำและการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิผล (๔) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการ	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
แต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน ช. ด้านอื่น ๆ (๑) ให้มีระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน (๒) จัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ (๓) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้ (๔) ปรับระบบหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์จากการบริหารจัดการ และการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน (๕) ให้มีระบบการแพทย์ปฐมภูมิที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม	

คำอธิบายประกอบ

(๑) กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ อย่างน้อย ๗ ด้าน ดังนี้

๑) ด้านการเมือง

๒) ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน

๓) ด้านกฎหมาย

๔) ด้านกระบวนการยุติธรรม

๕) ด้านการศึกษา

๖) ด้านเศรษฐกิจ

๗) ด้านอื่น ๆ

ทั้งนี้ ในการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ นั้น จะบัญญัติแต่เฉพาะเป้าหมายและหลักการสำคัญของการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น เพื่อเป็นกรอบให้หน่วยงานหรือองค์กรที่รับผิดชอบโดยตรงเป็นผู้กำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้เกิดการปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรม

(๒) **ก. ด้านการเมือง**

๑) กำหนดขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องระบอบประชาธิปไตย และมีส่วนร่วมในการพัฒนาพรรคการเมือง โดยกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน

๒) กำหนดให้พรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริง เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันการเมืองของประชาชน และกำหนดให้มีกระบวนการคัดเลือกเพื่อให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการกำหนดให้มีกลไกความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในนโยบายที่มิได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสี่ยงอย่างรอบด้าน และให้มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธี

(๓) **ข. ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน**

๑) เป้าหมายสำคัญของการปฏิรูปด้านการบริหารราชการแผ่นดิน คือ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้าง ระบบการบริหารงานของรัฐ และแผนกำลังคนภาครัฐให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ ๆ รวมทั้งต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารงานของรัฐให้เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ มีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ และให้มีการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐทุกหน่วยงานเข้าด้วยกัน อันจะทำให้ระบบการบริหารราชการแผ่นดินของประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีได้อย่างแท้จริง

๒) กำหนดให้มีการปฏิรูประบบราชการให้มีความเข้มแข็ง ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมือง รวมทั้งกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำให้มีความเหมาะสม เสริมสร้างและใช้ระบบคุณธรรมอย่างเคร่งครัด ให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการควบคุมการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน และมีการเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินงานของรัฐเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวได้โดยสะดวก

๓) การปฏิรูปด้านการบริหารราชการแผ่นดินควรเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความรู้สามารถเข้าไปสู่ระบบราชการได้อย่างแท้จริง โดยมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานได้ด้วยศักยภาพของตนเอง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน และให้นำระบบคุณธรรมมาใช้ในการแต่งตั้ง การโยกย้ายข้าราชการ เพื่อให้สามารถคัดเลือกข้าราชการที่ดีและซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ให้บริการประชาชนได้ตามศักยภาพของข้าราชการนั้น ๆ รวมทั้งมีมาตรการคุ้มครองจากการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมจากผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ ควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและวิธีการปฏิบัติงานของข้าราชการ ไม่ให้

ยึดติดกับประเพณีปฏิบัติหรือกรอบการปฏิบัติราชการแบบเดิม ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้การดำเนินงานของราชการเป็นไปด้วยความล่าช้าและไม่ทันต่อเหตุการณ์ด้วย

๔) กำหนดให้มีการปรับปรุงระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้มีความคล่องตัว เปิดเผย ตรวจสอบได้ และมีกลไกในการป้องกันการทุจริตทุกขั้นตอน

(๔) **<u>ค. ด้านกฎหมาย</u>**

๑) การปฏิรูปด้านกฎหมาย มีเป้าหมายหลักคือ การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบันให้เป็นไปตามหลักการที่บัญญัติในมาตรา ๗๗ และสอดคล้องกับหลักสากล ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีกฎหมายที่สร้างภาระเกินความจำเป็นแก่ประชาชน

๒) การปฏิรูปการศึกษากฎหมาย ควรมีการปฏิรูประบบการเรียนการสอนวิชากฎหมายเพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายมีความรอบรู้ ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมาย

๓) ในการปฏิรูปด้านกฎหมายจะต้องดำเนินการจัดให้มีกลไกช่วยเหลือประชาชนในการจัดทำและเสนอร่างกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา ๑๓๓ (๓) ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนสามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้

(๕) **<u>ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม</u>**

๑) กำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมให้มีความชัดเจน และควรให้มีการปฏิรูประบบการสอบสวนของพนักงานสอบสวน เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญา ดังนั้น จึงควรออกแบบกลไกเพื่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือมอบหมายให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งมีอำนาจสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวน เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม

๒) กำหนดให้มีหน่วยงานบริการด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกัน เพื่อเป็นการลดการใช้ดุลพินิจในการของพนักงานสอบสวน และสร้างความเชื่อมั่นรวมทั้งเป็นหลักประกันให้สังคมและประชาชน ได้รับความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

๓) กำหนดให้มีการเสริมสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมเกิดความสะดวกและรวดเร็ว

๔) กำหนดให้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ และภารกิจของตำรวจ รวมถึงปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันมิให้การปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าจนเป็นเหตุให้คดีขาดอายุความ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สร้างความเป็นธรรมและสร้างความเชื่อมั่นในระบบการสอบสวนและการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชน

(๖) **<u>จ. ด้านการศึกษา</u>**

๑) การปฏิรูปด้านการศึกษา เป็นการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา และกำหนดกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ รวมถึงปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ

๒) วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปด้านการศึกษาเพื่อให้มีการปฏิรูปอย่างเป็นรูปธรรม เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๔ ของรัฐธรรมนูญนี้ โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา การปรับโครงสร้างการศึกษา และการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังกำหนดให้มีการตรากฎหมายจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือการศึกษาให้แล้วเสร็จภายใน ๑ ปี

๓) ควรมีการปฏิรูประบบคัดกรองผู้ประกอบวิชาชีพครู เนื่องจากมีการใช้บุคลากรทางการศึกษาที่ไม่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของครู ตัวอย่างเช่น ครูที่ได้รับทุนการศึกษาไปศึกษาต่อต่างประเทศ เมื่อสำเร็จการศึกษากลับได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ทำการสอนในสถานศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถที่ศึกษามา เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการปฏิรูปการศึกษา กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เพื่อดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีภายในสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

(๗) **<u>ฉ. ด้านเศรษฐกิจ</u>**

๑) การปฏิรูปด้านเศรษฐกิจ เป็นการขจัดอุปสรรคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และปรับปรุงระบบภาษีอากรให้มีความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ

๒) แนวคิดเรื่องการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ คือ ต้องมีหลักประกันว่าประชาชนจะไม่ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัจจัยสี่ในราคาที่สูงเกินความจำเป็นจนเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งหลักประกันดังกล่าวนั้นได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๕ ที่การจัดระบบเศรษฐกิจของรัฐต้องเป็นไปเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ซึ่งต้องครอบคลุมถึงปัจจัยสี่ด้วย

(๘) **<u>ช. ด้านอื่น ๆ</u>**

นอกเหนือจากการปฏิรูปในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีการปฏิรูปในด้านอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิรูปประเทศอีกหลายด้าน อาทิ เช่น

๑) การปฏิรูประบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยต้องคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกันด้วย

๒) จัดให้มีการปฏิรูปที่ดินเพื่อให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ

๓) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้

๔) ปฏิรูประบบหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์จากการบริหารจัดการ และการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน

๕) จัดให้มีระบบการแพทย์ปฐมภูมิที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๕๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ การวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี ให้ดำเนินการตรากฎหมายตามวรรคหนึ่ง และประกาศใช้บังคับภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในระหว่างที่กฎหมายตามวรรคหนึ่งยังไม่มีผลใช้บังคับ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการปฏิรูปโดยอาศัยหน้าที่และอำนาจที่มีอยู่แล้วไปพลางก่อน	กำหนดให้มีกลไกในการปฏิรูปประเทศโดยให้มีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศโดยต้องแล้วเสร็จใช้บังคับได้ภายใน ๑๒๐ วันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ กำหนดให้มีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ เพื่อเป็นกรอบการดำเนินการซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการ การวัดผล และระยะเวลาการปฏิรูปในแต่ละด้าน เพื่อให้การปฏิรูปในหมวดนี้บรรลุผลได้อย่างชัดเจนตามที่คาดหวังภายในห้าปี โดยกำหนดให้ตรากฎหมายและประกาศใช้บังคับภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ในระหว่างที่กฎหมายตามวรรคหนึ่งยังไม่มีผลใช้บังคับ กำหนดให้การดำเนินการปฏิรูปในบางเรื่องที่หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปก็ให้หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการโดยอาศัยหน้าที่และอำนาจที่มีอยู่แล้วไปพลางก่อนได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๐ ในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายตามมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๔) ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ประกอบด้วย (๑) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน เป็นประธาน (๒) ผู้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตำรวจซึ่งอย่างน้อยต้องมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติรวมอยู่ด้วย มีจำนวนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด เป็นกรรมการ (๓) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน มีจำนวนเท่ากับกรรมการตาม (๒) เป็นกรรมการ (๔) ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม และอัยการสูงสุด เป็นกรรมการ ให้คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เมื่อครบกำหนดเวลาตามวรรคสองแล้ว ถ้าการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จ ให้การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจดำเนินการตามหลักอาวุโสตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา	เพื่อให้มีการปฏิรูปตามมาตรา ๒๕๘ ง. (๔) กำหนดให้มีคณะกรรมการในการปฏิรูปตำรวจขึ้นเป็นการเฉพาะ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไข และระยะเวลาเพื่อให้มีการปฏิรูปเกิดขึ้นจริง

คำอธิบายประกอบ

(๑) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นบทบัญญัติเพื่อให้การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพนั้น กำหนดให้มีคณะกรรมการในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมด้านตำรวจ ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี เพื่อให้เกิดการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดขึ้นจริง

โดยคณะกรรมการประกอบด้วย บุคคลดังนี้

๑) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน เป็นประธาน

๒) ผู้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตำรวจซึ่งอย่างน้อยต้องมีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติรวมอยู่ด้วย มีจำนวนตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด เป็นกรรมการ

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน มีจำนวนเท่ากับกรรมการตาม (๒) เป็นกรรมการ

๔) ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม และอัยการสูงสุด เป็นกรรมการ

(๒) ในการปฏิรูปตำรวจตามมาตรานี้ เพื่อมุ่งหมายให้ตำรวจทำงานตามภารกิจของตนเองได้และสามารถเติบโตได้ตามผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก โดยคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งที่ไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อนและผู้เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตำรวจในสัดส่วนเท่ากัน โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมเป็นที่ประจักษ์และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจมาก่อน เป็นประธาน รวมทั้งได้เปิดช่องให้เอกชนหรือนักวิชาการอิสระซึ่งเป็นผู้มองจากภายนอกองค์กรตำรวจมีส่วนร่วมในการปฏิรูป เนื่องจากเอกชนหรือนักวิชาการอิสระจะมีมุมมองที่แตกต่างจากตำรวจ โดยสามารถเข้ามาเป็นกรรมการตามมาตรานี้ได้ เนื่องจากตามความในวรรคหนึ่งได้บัญญัติความว่า “...และไม่เคยเป็นข้าราชการตำรวจ...” ซึ่งมีความหมายรวมถึงเอกชนและนักวิชาการอิสระแล้ว

(๓) สำหรับสัดส่วนของคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจตามอนุมาตรา (๔) ได้มีการปรับปรุงที่มาของสัดส่วนของกรรมการที่มิใช่กรรมการที่มาจากข้าราชการตำรวจหรือผู้เคยเป็นข้าราชการตำรวจ โดยกำหนดให้มีกรรมการที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม อัยการสูงสุด ซึ่งเป็นผู้แทนหน่วยงานผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจด้วย

(๔) กำหนดให้คณะกรรมการดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ สำหรับระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวรรคสองนี้ เป็นระยะเวลาที่กำหนดให้คณะกรรมการตามความในมาตรา ๒๖๐ ต้องดำเนินการตามที่กำหนดไว้ให้แล้วเสร็จเท่านั้นไม่ใช่วาระการดำรงตำแหน่ง หากดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายไม่แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คณะกรรมการดังกล่าวก็จะต้องดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

(๕) บทบัญญัติวรรคสามเป็นการบัญญัติเพื่อกำหนดว่าเมื่อครบกำหนดเวลาหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้ว ถ้าการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวยังไม่แล้วเสร็จ ในช่วงระยะเวลารอการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลข้าราชการตำรวจ ให้การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจดำเนินการตามหลักอาวุโส โดยให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ทั้งนี้ ความว่า “ตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา” หมายถึงเป็นหลักเกณฑ์ใหม่

เมื่อกำหนดให้การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจดำเนินการตามลำดับอาวุโส ทำให้ต้องมีการจัดลำดับอาวุโส จึงให้เป็นหน้าที่และอำนาจคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารในการวางหลักเกณฑ์ในการจัดลำดับอาวุโสแล้วประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาโต้แย้งในเรื่องลำดับอาวุโส การที่บัญญัติเช่นนี้เนื่องจากมุ่งหวังว่าการใช้หลักอาวุโสตามเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีจะกำหนดขึ้นใหม่จะเปิดโอกาสเป็นการพัฒนาตำรวจโดยจะทำให้ได้บุคคลที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความสามารถ มาทำหน้าที่ และจะขจัดปัญหาเกี่ยวกับการวิ่งเต้นในวงการตำรวจที่เป็นที่รับรู้รับทราบทั่วกันตามสื่อต่างๆให้หยุดลงได้ และนำไปสู่การมีตำรวจมืออาชีพอย่างแท้จริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๑ ในการปฏิรูปตามมาตรา ๒๕๘ จ. ด้านการศึกษา ให้มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระคณะหนึ่งที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และให้คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายให้แล้วเสร็จและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีภายในสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง	กำหนดให้มีกลไกเฉพาะเพื่อปฏิรูปการศึกษา

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้ เป็นบทบัญญัติกำหนดให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระคณะหนึ่งเพื่อดำเนินการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการปฏิรูปด้านการศึกษา โดยให้จัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายให้แล้วเสร็จและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีภายในสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

ในกรณีที่คณะกรรมการตามความในมาตรา ๒๖๑ ดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในสองปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรีอาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่แทน หรือจะให้คณะกรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ต่อไปก็ได้

บทเฉพาะกาล

ความมุ่งหมาย

บทเฉพาะกาลกำหนดขึ้นเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินในช่วงเปลี่ยนผ่านเป็นไปอย่างต่อเนื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้วางหลักการใหม่ กล่าวคือ

(๑) มาตรา ๒๖๙ ได้บัญญัติให้ในวาระเริ่มแรกให้สมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการสรรหาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ผ่านคณะกรรมการสรรหา จำนวนหนึ่งร้อยเก้าสิบสี่คน ผ่านการเลือกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ห้าสิบคน และมีสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งหกคน รวมสองร้อยห้าสิบคน โดยให้อยู่ในตำแหน่งห้าปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

(๒) มาตรา ๒๗๐ บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภาชุดแรกนี้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับสมาชิกวุฒิสภาในบทหลักแล้ว ยังกำหนดให้วุฒิสภาเป็นกลไกหลักในการทำหน้าที่และมีอำนาจเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศให้สำเร็จตามยุทธศาสตร์ชาติ และกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศบัญญัติไว้

(๓) มาตรา ๒๗๒ ได้กำหนดกระบวนการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีในระยะเวลาห้าปีแรก ให้ชัดเจนเป็นไปตามผลการออกเสียงประชามติในส่วนที่มีคำถามเพิ่มเติมจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ว่า การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรี ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หากมีกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร อาจเข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีมติยกเว้นได้ และเมื่อรัฐสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาให้ยกเว้นได้ จึงกลับไปดำเนินการเพื่อเสนอชื่อต่อไป โดยจะเสนอชื่อผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้หรือไม่ก็ได้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๒ ให้คณะองคมนตรีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เป็นคณะองคมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้	เพื่อความต่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะองคมนตรี

คำอธิบายประกอบ

มาตรา ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดรูปแบบการปกครองของประเทศ (State Administration Form) ว่าประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประกอบกับมาตรา ๓ วางหลักว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ การที่ทรงใช้อำนาจดังกล่าวจึงเป็นพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์

ในการมีพระบรมราชวินิจฉัยนี้ เมื่อเดิมตั้งแต่แรกมีรัฐธรรมนูญขึ้นนั้น พระมหากษัตริย์จะทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยด้วยพระองค์เอง อย่างไรก็ดี ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๔๙๐ เป็นต้นมา ได้มีการตั้งองค์กรที่เรียกว่า “อภิรัฐมนตรี” ขึ้นเป็นคณะที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์โดยการถวายความเห็นโดยชอบและถูกต้องแก่พระมหากษัตริย์ในกิจการต่าง ๆ ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ ได้มีการเปลี่ยนชื่อองค์กรนี้เป็น “คณะองคมนตรี” และได้กำหนดหน้าที่ของคณะองคมนตรีให้ชัดเจนขึ้นว่ามีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาทุกฉบับ ไม่ว่าจะเป็นฉบับชั่วคราวหรือถาวร รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ด้วย ก็ได้บัญญัติรับรองความมีอยู่ของคณะองคมนตรีมาโดยตลอด แม้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวบางฉบับจะมิได้กำหนดหน้าที่ของคณะองคมนตรีไว้ชัดเจน แต่คณะองคมนตรีก็ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษามาอย่างต่อเนื่อง จนกล่าวได้ว่าการมีอยู่และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะองคมนตรีเป็นประเพณีปฏิบัติทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Convention) ของประเทศไปแล้ว

ดังนั้น เพื่อความต่อเนื่องในการปฏิบัติภารกิจของคณะองคมนตรีในการถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นไปโดยต่อเนื่อง มาตรา ๒๖๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงบัญญัติให้คณะองคมนตรีซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เป็นคณะองคมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๓ ในระหว่างที่ยังไม่มีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ยังคงทำหน้าที่รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาต่อไป และให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ตามลำดับ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติและสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสิ้นสุดลงในวันก่อนวันเรียกประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปที่จัดขึ้นตามรัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แล้ว ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม รวมทั้งเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพตามที่บัญญัติไว้สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ ดังต่อไปนี้ด้วย (๑) มาตรา ๙๘ ยกเว้น (๓) (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) (๒) มาตรา ๑๐๑ ยกเว้น (ก) กรณีตาม (๖) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ ยกเว้น (๓) (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) (ข) กรณีตาม (๗) เฉพาะในกรณีที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย และในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๑๘๔ (๑) (๓) มาตรา ๑๐๘ ยกเว้น ก. คุณสมบัติตาม (๓) และ (๔) และ ข. ลักษณะต้องห้ามตาม (๑) (๒) และ (๗) แต่เฉพาะกรณีตาม (๑) นั้น ไม่รวมส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๓) และ (๑๕)	ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติในฐานะรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาต่อไปเป็นการชั่วคราว ในระหว่างที่ยังไม่มีรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ และโดยที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีที่มาแตกต่างไปจากสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามบทหลักเนื่องจากมิใช่สถานการณ์ปกติ กรณีจึงต้องยกเว้นไม่นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามบางประการที่กำหนดไว้สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในบทหลักมาใช้บังคับแก่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในช่วงที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มิให้นำมาตรา ๑๑๒ มาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดที่ห้ามมิให้บุคคลดำรงตำแหน่งทางการเมือง มิให้นำมาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๖๔ ข้าราชการการเมืองที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๖๔ หรือเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติตามมาตรา ๒๖๕ หรือสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามมาตรานี้ ในระหว่างที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ตามวรรคหนึ่ง ให้อำนาจของประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมาย เป็นอำนาจของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ในระหว่างที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หากมีตำแหน่งว่างลง หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคสอง เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติแทนก็ได้ เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกภายหลังจากวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมิได้ เว้นแต่จะได้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้	

คำอธิบายประกอบ

(๑) มาตรานี้มุ่งหมายให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่นิติบัญญัติในฐานะรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาไปพลางก่อนระหว่างที่ยังไม่มีรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เพื่อความต่อเนื่องในด้านการนิติบัญญัติของประเทศ และเพื่อให้สอดคล้องกัน จึงได้กำหนดให้อำนาจของ

ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมาย เป็นอำนาจของประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วย

(๒) โดยที่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีที่มาแตกต่างจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาตามบทหลัก โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ซึ่งได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่นิติบัญญัติในระหว่างที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่ปกติ การให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่นิติบัญญัติในฐานะรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาไปพลางก่อนระหว่างที่ยังไม่มีรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามบทหลัก จึงต้องยกเว้นไม่นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามบางประการที่กำหนดไว้สำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในบทหลักมาใช้บังคับแก่สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในระหว่างที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ดังต่อไปนี้

๑) วรรคสอง (๑) เป็นการยกเว้นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ อันได้แก่กรณี ดังต่อไปนี้

- การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ
- การเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง การเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น
- การเป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี การเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

๒) วรรคสอง (๒) (ก) เป็นการยกเว้นไม่ให้สมาชิกภาพสิ้นสุดลง ในกรณีดังต่อไปนี้

- เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ (มาตรา ๙๘ (๓))
- เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง (มาตรา ๙๘ (๑๒))
- เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา ๙๘ (๑๓))
- เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี (มาตรา ๙๘ (๑๔))
- เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (มาตรา ๙๘ (๑๕))

๓) วรรคสอง (๒) (ข) เป็นการยกเว้น ให้สามารถเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย และในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๑๘๔ (๑) (การดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น)

(คุณสมบัติที่เกี่ยวกับ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ หรือทำงานในด้านที่สมัครไม่น้อยกว่าสิบปี หรือเป็นผู้มีลักษณะตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา) และคุณสมบัติตามมาตรา ๑๐๘ ก. (๔) (เกิด มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ทำงาน หรือมีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ที่สมัคร ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา)

นอกจากนั้นยังยกเว้นลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๐๘ ข. (๑) (๒) และ (๗) แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามตาม มาตรา ๑๐๘ ข. (๑) นั้น ไม่รวมถึงลักษณะต้องห้ามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๙๘ (๓) และ (๑๕)

๔) (วรรคสาม) ยกเว้นให้ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาและพ้นสมาชิกภาพมายังไม่เกินสองปี อาจได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

(๓) เพื่อให้การนิติบัญญัติของประเทศในระหว่างที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่นิติบัญญัติในฐานะรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาไปพลางก่อนระหว่างที่ยังไม่มีรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ เป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ หากมีตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติว่างลง จึงได้กำหนดว่าหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคสอง เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติแทนก็ได้

(๔) ความในวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติที่ทำให้กฎหมายที่ห้ามมิให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งมาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ไม่นำมาใช้บังคับกับการที่บุคคลเหล่านั้นจะมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือข้าราชการการเมืองอื่นที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีหรือเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผลแห่งบทบัญญัติดังกล่าว บรรดาบทกฎหมายที่มีบทบัญญัติห้ามไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งตามกฎหมายนั้น ๆ ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น เป็นอันไม่ใช้บังคับ ในขณะเดียวกันการที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะไปดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามกฎหมายดังกล่าว เมื่อกฎหมายที่ห้าม ไม่ใช้บังคับแล้ว ประกอบกับข้อยกเว้นในเรื่องคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น จึงไปดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามที่มีกฎหมายห้ามไว้ได้

(๕) เพื่อป้องกันมิให้เกิดประโยชน์ทับซ้อน เนื่องจากภารกิจสำคัญของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่สำคัญประการหนึ่งคือ การตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง และการเลือกตั้ง จึงได้ห้ามมิให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามความในวรรคหนึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่จะพ้นจากตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๔ ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เป็นคณะรัฐมนตรีตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ จนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้จะเข้ารับหน้าที่ และให้นำความในมาตรา ๒๖๓ วรรคสาม มาใช้บังคับแก่การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลม รัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งนอกจากต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แล้ว ต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้สำหรับรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๐ ยกเว้น (๖) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) และต้องพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๗๐ ยกเว้น (๓) และ (๔) แต่ในกรณีตาม (๔) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) และยกเว้นมาตรา ๑๗๐ (๕) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรา ๑๘๔ (๑) การดำเนินการแต่งตั้งรัฐมนตรีในระหว่างเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ แต่ต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามวรรคสองด้วย ให้นำความในมาตรา ๒๖๓ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งและวรรคสามด้วยโดยอนุโลม	กำหนดให้คณะรัฐมนตรีปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยต้องมีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามบทหลักของรัฐธรรมนูญ ยกเว้นลักษณะต้องห้ามบางประการอันเป็นกรณีที่ใช้บังคับแก่คณะรัฐมนตรีซึ่งมีที่มาตามรัฐธรรมนูญนี้เป็นการเฉพาะ

คำอธิบายประกอบ

(๑) มาตรานี้บัญญัติขึ้นเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารเป็นไปโดยต่อเนื่อง

(๒) โดยที่คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้มีที่มาแตกต่างจากคณะรัฐมนตรีตามบทหลัก โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ การให้คณะรัฐมนตรีชุดดังกล่าวเป็นคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญนี้ จึงต้องยกเว้นไม่นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามบางประการที่กำหนดไว้สำหรับรัฐมนตรีในบทหลักมาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีในช่วงเปลี่ยนผ่านนี้ด้วย ดังต่อไปนี้

๑) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่ได้กำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๒๐ หมายถึง

- มีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปี
- สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- ไม่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกพรรคการเมืองภายในระยะเวลาสามปีก่อนวันที่ได้รับการแต่งตั้งและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗
- ไม่เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ กรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหาร
- ไม่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาหรือตุลาการ อัยการ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน หรือกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒) ความว่า “ต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้สำหรับรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๐ ยกเว้น (๖) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕)” หมายถึง

- ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๑))
- มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปี (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๒))
- สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๓))
- มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๔))
- ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๕))
- ไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุด หรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๗))

- ไม่เป็นผู้เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุกระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ มาแล้วยังไม่ถึงสองปีนับถึงวันแต่งตั้ง (มาจากมาตรา ๑๖๐ (๘))

- ไม่มีลักษณะต้องห้ามโดยเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง (มาจากมาตรา ๙๘ (๑๒)) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาจากมาตรา ๙๘ (๑๓)) เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกภาพสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี (มาจากมาตรา ๙๘ (๑๔)) หรือเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจหรือเป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ (มาจากมาตรา ๙๘ (๑๖))

๓) ความว่า “ต้องพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๗๐ ยกเว้น (๓) และ (๔) แต่ในกรณีตาม (๔) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๑๒) (๑๓) (๑๔) และ (๑๕) และยกเว้นมาตรา ๑๗๐ (๕) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรา ๑๘๔ (๑)” หมายถึง ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวเมื่อตาย หรือลาออกตามมาตรา ๑๗๐ ยกเว้น

- สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ไว้วางใจ (มาจากมาตรา ๑๗๐ (๓))

- ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐(มาจากมาตรา ๑๗๐ (๔)) แต่ในกรณีตามอนุมาตรา (๔) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรา ๙๘ (๑๒) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำนอกจากข้าราชการการเมือง (๑๓) เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (๑๔) เป็นสมาชิกวุฒิสภาหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสิ้นสุดลงยังไม่เกินสองปี การเป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และ (๑๕)เป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

- และยกเว้นกรณีมาตรา ๑๗๐ (๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการตามมาตรา ๑๘๔ (๑) โดยให้นำหลักการข้อยกเว้นให้สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสามารถดำรงตำแหน่งอื่นซึ่งไม่ใช่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติการตามหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เป็นการดำรงตำแหน่งในฐานะส่วนตัว เช่น การดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือกรรมการกฤษฎีกา เป็นต้น มาบัญญัติเป็นข้อยกเว้นให้แก่คณะรัฐมนตรีด้วย

(๓) เมื่อได้ยกเว้นไม่นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามบางประการที่กำหนดไว้สำหรับรัฐมนตรีในบทหลักมาใช้บังคับแก่รัฐมนตรีในช่วงเปลี่ยนผ่านโดยที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านแล้ว ในกรณีที่จำเป็นต้องมีการแต่งตั้งรัฐมนตรีขึ้นใหม่หรือขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างก่อนที่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญนี้ จึงได้กำหนดให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เพื่อให้สอดคล้องกันด้วย

(๔) เพื่อป้องกันมิให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้นเป็นครั้งแรกภายหลังจากรัฐธรรมนูญนี้มีผลใช้บังคับ จึงได้ห้ามมิให้รัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็น

คณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญนี้ซึ่งพ้นจากตำแหน่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่จะพ้นจากตำแหน่งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๕ ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้จะเข้ารับหน้าที่ ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง ให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติและคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ และให้ถือว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติและคณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงมีผลใช้บังคับได้ต่อไป ให้นำความในมาตรา ๒๖๓ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ดำรงตำแหน่งในคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้วยโดยอนุโลม	เพื่อให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติในช่วงเวลาดังกล่าว

คำอธิบายประกอบ

(๑) การกำหนดให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้จะเข้ารับหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน

(๒) โดยที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้จะเข้ารับหน้าที่เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน จึงจำเป็นต้องกำหนดให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช

๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ทั้งนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังสามารถใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน

(๓) การห้ามมิให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งพ้นจากตำแหน่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่จะพ้นจากตำแหน่งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และทำให้ไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๖ ให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปพลางก่อนเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ จนกว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศที่ตราขึ้นตามมาตรา ๒๕๙ เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติจะปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือวิธีการทำงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเพื่อให้การปฏิรูปประเทศตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มีประสิทธิภาพมากขึ้นก็ได้ ให้นำความในมาตรา ๒๖๓ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของสมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้วยโดยอนุโลม	กำหนดให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศคงอยู่ต่อไปเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ จนกว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ ทั้งนี้ เพื่อความต่อเนื่องในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ

คำอธิบายประกอบ

(๑) มาตรานี้กำหนดขึ้นเพื่อให้การปฏิรูปประเทศดำเนินการต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยให้สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปพลางก่อนเพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ จนกว่าจะมีกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศที่ตราขึ้นตามมาตรา ๒๕๙

(๒) การกำหนดให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีอำนาจเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือวิธีทำงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้นั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ให้การขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถมีข้อเสนอแนะเพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศได้อย่างเป็นระบบ

(๓) การห้ามมิให้สมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามความในวรรคหนึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เว้นแต่จะพ้นจากตำแหน่งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม และทำให้ไม่เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๗ ให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไป เพื่อจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังต่อไปนี้ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป (๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง (๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน (๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (๙) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน	กำหนดให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นและทราบถึงความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นอย่างดี เป็นผู้ยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวทั้ง ๑๐ ฉบับ ให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เพื่อเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณา โดยมีกลไกที่จะแก้ไขในกรณีที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญถูกแก้ไขให้ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยให้มีกรรมการร่วมกันเพื่อพิจารณา และเมื่อกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทุกฉบับเสร็จสิ้นลง ให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
(๑๐) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การดำเนินการตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวขึ้นใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และต้องมุ่งหมายให้มีการขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ และต้องทำให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และเมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เสนอตามวรรคหนึ่งเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นอันพ้นจากตำแหน่ง แต่ต้องไม่ช้ากว่าวันพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติตามมาตรา ๒๖๓ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เกิดประสิทธิภาพและรวดเร็ว คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะขอให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่งเพิ่มขึ้นก็ได้ แต่รวมแล้วต้องไม่เกินสามสิบคน ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแล้ว สภานิติบัญญัติแห่งชาติต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ ในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดไม่แล้วเสร็จภายในเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนั้นตามที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเสนอ เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ให้ส่งร่าง	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา ถ้าศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง หรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ให้แจ้งให้ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น และให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวนสิบเอ็ดคน ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือประธานองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และกรรมการร่างรัฐธรรมนูญซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย ฝ่ายละห้าคน เพื่อพิจารณาแล้วเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อให้ความเห็นชอบ ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติไม่เห็นชอบด้วยคะแนนเสียงเกินสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป ในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติไม่ถึงสองในสามดังกล่าว ให้ถือว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้ความเห็นชอบตามร่างที่คณะกรรมาธิการวิสามัญเสนอ และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๘๑ เพื่อประโยชน์แห่งการขจัดส่วนได้เสีย ห้ามมิให้กรรมการร่างรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายในสองปีนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสอง	

คำอธิบายประกอบ

(๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (Organic Act/Loi Organique) เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดของหลักการหรือกลไกสำคัญของรัฐธรรมนูญในเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจสอบและถ่วงดุลการทางการเมือง หรือกำหนดกลไกการดำเนินงานขององค์กรที่มีความสำคัญ เพื่อให้หลักการหรือกลไกสำคัญของรัฐธรรมนูญนั้น “มีผลปฏิบัติอย่างแท้จริง” โดยมีกระบวนการตราเป็นพิเศษแตกต่างจากกระบวนการตราพระราชบัญญัติปกติเพื่อป้องกันมิให้ถูกแก้ไขได้ง่ายจนเกินไป ประกอบกับคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็น

ผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นและทราบถึงความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นอย่างดี จึงได้กำหนดให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปเพื่อจัดทำพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และเมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว ให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นอันพ้นจากตำแหน่ง

(๒) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องจัดทำมีจำนวน ๑๐ ฉบับ ดังนี้

๑) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

๓) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๕) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

๖) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๗) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน

๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

๙) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน

๑๐) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๓) โดยที่กำหนดระยะเวลาการดำเนินการการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำกัดเพียงสองร้อยสี่สิบวัน เฉลี่ยเวลาในการทำฉบับละยี่สิบสี่วัน จึงกำหนดเพิ่มเติมว่า ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะร้องขอให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมก็ได้

(๔) กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสิบฉบับนั้น ได้กำหนดให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็นผู้พิจารณา เพื่อเป็นหลักประกันว่าในการแก้ไขเพิ่มเติมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติจะตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงได้กำหนดกระบวนการตรวจสอบและกลั่นกรองการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสภานิติบัญญัติแห่งชาติไว้ด้วย โดยเมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นให้ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา ถ้าศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องในฐานะผู้ปฏิบัติ หรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญในฐานะผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญ เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว “ไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” ให้แจ้งให้ประธานสภานิติ

บัญญัติแห่งชาติทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น และให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนสิบเอ็ดคน ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญหรือประธานองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และกรรมการร่างรัฐธรรมนูญซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย ฝ่ายละห้าคน เพื่อพิจารณาแล้วเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อให้ความเห็นชอบ ถ้าสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติไม่เห็นชอบด้วยคะแนนเสียงเกินสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ให้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป ในกรณีที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติไม่ถึงสองในสามดังกล่าว ให้ถือว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้ความเห็นชอบตามร่างที่คณะกรรมาธิการวิสามัญเสนอ

แม้ว่าบทบัญญัติแห่งวรรคห้าของมาตรานี้ ที่กำหนดให้มีคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณาในกรณีสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้แก้ไขบทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น มิได้เฉพาะในกรณีที่เห็นว่าไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเท่านั้น หากมีกรณีที่องค์กรอิสระหรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่าผลของการแก้ไขทำให้มีบทบัญญัติใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติแห่งวรรคห้านี้ไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมาธิการวิสามัญที่จะวินิจฉัยได้ การจะวินิจฉัยว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ยังคงเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

(๕) การห้ามไม่ให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ เป็นเวลาสองปี นั้น เป็นส่วนหนึ่งของการขจัดการมีส่วนได้เสียอันเป็นเจตนารมณ์สำคัญของรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๘ ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๖๗ (๑) (๒) (๓) และ (๔) มีผลใช้บังคับแล้ว	เป็นการกำหนดระยะเวลาการเลือกตั้งครั้งแรกภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

ระยะเวลาที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งครั้งแรกภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้นับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้ง อันได้แก่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง มีผลใช้บังคับทั้งสี่ฉบับแล้ว ก็เพื่อให้มีกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินการเลือกตั้งให้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้วจึงจะสามารถดำเนินการเลือกตั้งได้ สำหรับระยะเวลาที่กำหนดไว้ถึงหนึ่งร้อยห้าสิบวันก็เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการต่าง ๆ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อนจะถึงวันเลือกตั้ง เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมือง และการดำเนินการเลือกตั้ง ได้กำหนดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมด้วยในหลายขั้นตอน เช่น การจัดตั้งพรรคการเมือง การกำหนดให้ผู้สมัครต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง และกระบวนการในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ซึ่งจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ย่อมจำเป็นที่จะต้องร่างให้สอดคล้องกับกระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ การกำหนดให้ต้องมีการจัดให้มีการเลือกตั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันจึงนับว่าเป็นการเหมาะสมตามความจำเป็นแล้ว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๖๙ ในวาระเริ่มแรก ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยห้าสิบคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติถวายคำแนะนำ โดยในการสรรหาและแต่งตั้งให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้ (๑) ให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคณะหนึ่งซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ และมีความเป็นกลางทางการเมือง จำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบสองคน มีหน้าที่ดำเนินการสรรหาบุคคลซึ่งสมควรเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้ (ก) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๗ จำนวนสองร้อยคนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน แล้วนำรายชื่อเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ข) ให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในอันจะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาและการปฏิรูปประเทศมีจำนวนไม่เกินสี่ร้อยคน ตามวิธีการที่คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภากำหนด แล้วนำรายชื่อเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทั้งนี้ ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จไม่ช้ากว่าระยะเวลาที่กำหนดตาม (ก) (ค) ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติคัดเลือกผู้ได้รับเลือกตาม (ก) จากบัญชีรายชื่อที่ได้รับจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ได้จำนวนห้าสิบคน และคัดเลือกรายชื่อสำรองจำนวนห้าสิบคน โดยการคัดเลือกดังกล่าวให้คำนึงถึงบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ	กำหนดให้วุฒิสภาชุดแรกมีจำนวนสองร้อยห้าสิบคน ประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง ๖ คน สมาชิกที่มาจากการสรรหาโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติจำนวน ๑๙๔ คน และสมาชิกที่มาจากการเลือกตามบทหลักที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นผู้คัดเลือกอีก ๕๐ คน โดยวุฒิสภาชุดนี้ นอกจากจะมีหน้าที่ตามบทหลักแล้วยังมีหน้าที่เร่งรัดและกำกับการปฏิรูปประเทศด้วยเพื่อเป็นหลักประกันว่าการปฏิรูปจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างแท้จริง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
อย่างทั่วถึง และให้คัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อที่ได้รับการสรรหาตาม (ข) ให้ได้จำนวนหนึ่งร้อยเก้าสิบสี่คนรวมกับผู้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นสองร้อยห้าสิบคน และคัดเลือกรายชื่อสำรองจากบัญชีรายชื่อที่ได้รับการสรรหาตาม (ข) จำนวนห้าสิบคน ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายในสามวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ (๒) มิให้นำความในมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๖) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมาใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับสรรหาตาม (๑) (ข) และมิให้นำความในมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๒) มาตรา ๑๘๔ (๑) และมาตรา ๑๘๕ มาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง (๓) ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาตินำรายชื่อบุคคลซึ่งได้รับการคัดเลือกตาม (๑) (ค) จำนวนสองร้อยห้าสิบคนดังกล่าวขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งต่อไป และให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ (๔) อายุของวุฒิสภาตามมาตรานี้มีกำหนดห้าปีนับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาเริ่มตั้งแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ถ้ามีตำแหน่งว่างลง ให้เลื่อนรายชื่อบุคคลตามลำดับในบัญชีสำรองตาม (๑) (ค) ขึ้นเป็นสมาชิกวุฒิสภาแทน โดยให้ประธานวุฒิสภาเป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ สำหรับสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง เมื่อพ้นจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในขณะได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาก็ให้พ้นจากตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาด้วย และให้ดำเนินการเพื่อแต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งแทน ให้สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทน	

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
ตำแหน่งที่ว่าง อยู่ในตำแหน่งเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่ (๕) ในระหว่างที่ยังไม่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งบุคคลในบัญชีรายชื่อสำรองขึ้นเป็นสมาชิกวุฒิสภาแทนตำแหน่งที่ว่างตาม (๔) หรือเป็นกรณีที่ไม่มีรายชื่อบุคคลเหลืออยู่ในบัญชีสำรอง หรือไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ (๖) เมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลงตาม (๔) ให้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๗ ต่อไป และให้นำความในมาตรา ๑๐๙ วรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม	

คำอธิบายประกอบ

(๑) เนื่องจากรัฐธรรมนูญนี้มีเจตนารมณ์ชัดเจนที่จะให้มีการปฏิรูปประเทศอย่างจริงจัง และต้องการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้กำหนดหมวดว่าด้วยการปฏิรูปประเทศไว้ด้วย แต่การปฏิรูปประเทศจำต้องมีกลไกในการติดตาม แนะนำ และเร่งรัดกระบวนการปฏิรูปประเทศให้เกิดผล ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติและคณะรัฐมนตรีมีความเห็นว่าควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของวุฒิสภาในการดำเนินการดังกล่าว คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึง ดังนั้น ในมาตรา ๒๗๐ นอกจากจะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาชุดแรกนี้มีหน้าที่และอำนาจเช่นเดียวกับสมาชิกวุฒิสภาในบทหลักแล้ว ยังกำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศให้สำเร็จตามที่กฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศบัญญัติไว้ด้วย โดยในวาระเริ่มแรกให้สมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการสรรหาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติผ่านคณะกรรมการสรรหา จำนวนหนึ่งร้อยเก้าสิบสี่คน ผ่านการเลือกตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนี้ห้าสิบคน และมีสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งหกคน รวมสองร้อยห้าสิบคน โดยให้อยู่ในตำแหน่งห้าปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

(๒) สำหรับหลักเกณฑ์การแต่งตั้งและการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาสรุปได้ ดังนี้

๑) กำหนดให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคณะหนึ่งซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ และมีความเป็นกลางทางการเมือง จำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสิบสองคน มีหน้าที่ดำเนินการสรรหาบุคคลซึ่งสมควรเป็นสมาชิกวุฒิสภา โดยคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมในอันจะเป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาและการปฏิรูปประเทศมีจำนวนไม่เกินสี่ร้อยคน ตามวิธีการที่คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภากำหนด แล้วนำรายชื่อ

เสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทั้งนี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน แล้วนำรายชื่อเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติเพื่อคัดเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อที่ได้รับการสรรหาตาม (ข) ให้ได้จำนวนหนึ่งร้อยเก้าสิบสี่คนให้แล้วเสร็จภายในสามวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘

๒) ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๗ จำนวนสองร้อยคนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนวันที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน แล้วนำรายชื่อเสนอต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติเพื่อให้คัดเลือกผู้ได้รับเลือกตาม (ก) จากบัญชีรายชื่อที่ได้รับจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ได้จำนวนห้าสิบคน และคัดเลือกรายชื่อสำรองจำนวนห้าสิบคน โดยการคัดเลือกดังกล่าวให้คำนึงถึงบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายในสามวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘

๓) กำหนดให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งจำนวนหกคน

(๓) ความในมาตรา ๒๖๙ (๒) ความว่า “มิให้นำความในมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๖) ในส่วนที่เกี่ยวกับการเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมาใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับสรรหาตาม (๑) (ข)” หมายถึง บทบัญญัติลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาในส่วนที่เกี่ยวกับการเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีไม่นำมาใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับสรรหา

(๔) ความในมาตรา ๒๖๙ (๒) ความว่า “...มิให้นำความในมาตรา ๑๐๘ ข. ลักษณะต้องห้าม (๒) มาตรา ๑๘๔ (๑) และมาตรา ๑๘๕ มาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง” หมายถึง บทบัญญัติมาตรา ๑๘๔(๑) ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และความในมาตรา ๑๘๕ ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามสมาชิกวุฒิสภาใช้สถานะหรือตำแหน่งกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมไม่นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง ดังนั้น ข้าราชการอาจได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาได้เฉพาะกรณีสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งเท่านั้น

(๕) ความในมาตรา ๒๖๙ (๔) ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลง ผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่าง คือบุคคลที่มีรายชื่อขึ้นบัญชีสำรองไว้ สำหรับสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งนั้นเมื่อเกษียณอายุราชการแล้วก็จะพ้นจากตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาด้วย และให้ดำเนินการเพื่อแต่งตั้งให้ผู้ดำรง

ตำแหน่งนั้นเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่งแทน ให้สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่าง อยู่ในตำแหน่งเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่

(๖) ความในมาตรา ๒๖๙ (๖) กำหนดว่าเมื่ออายุของวุฒิสภาครบห้าปีแล้ว ให้ดำเนินการเลือกสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๗ ต่อไป และให้สมาชิกวุฒิสภาผู้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่เข้ารับหน้าที่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๐ นอกจากจะมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้วุฒิสภาตามมาตรา ๒๖๙ มีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบทุกสามเดือน ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ร่างพระราชบัญญัติใดที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้แจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบพร้อมกับการเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีมิได้แจ้งว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของแต่ละสภา อาจเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้วินิจฉัย การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องยื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วเสร็จ เมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องตามวรรคสาม ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการร่วม ซึ่งประกอบด้วยประธานวุฒิสภาเป็นประธาน รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนคณะรัฐมนตรีคนหนึ่ง และประธานคณะกรรมาธิการสามัญคนหนึ่งซึ่งเลือกกันเองระหว่างประธานคณะกรรมาธิการสามัญในวุฒิสภาทุกคณะเป็นกรรมการ เพื่อวินิจฉัย	ให้วุฒิสภาเป็นกลไกหลักในการกำกับและขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งกำหนดกลไกในการเสนอและพิจารณาร่างกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
การวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมตามวรรคสี่ให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการร่วมดังกล่าวให้เป็นที่สุด และให้ประธานรัฐสภาดำเนินการไปตามคำวินิจฉัยนั้น	

คำอธิบายประกอบ

(๑) มาตรานี้กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาในการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศและการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยกำหนดให้การเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศมีขั้นตอนที่แยกอย่างชัดเจนจากขั้นตอนการเสนอร่างกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ การเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ซึ่งแตกต่างจากการเสนอร่างกฎหมายทั่วไปที่ต้องเสนอผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อนแล้วจึงเสนอเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภา สำหรับกรณีมีประเด็นว่าร่างกฎหมายที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีเป็นร่างกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศหรือไม่ ให้มีกลไกในการพิจารณาวินิจฉัยเป็นการเฉพาะ

(๒) กำหนดกระบวนการให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบกรณีเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศเพื่อประโยชน์ในการติดตามและขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ แต่ในกรณีคณะรัฐมนตรีไม่ได้แจ้งดังกล่าว หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของแต่ละสภา อาจเข้าชื่อกันร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้วินิจฉัย การยื่นคำร้องดังกล่าวต้องยื่นก่อนที่สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จะพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นแล้วเสร็จ ซึ่งเมื่อประธานรัฐสภาได้รับคำร้องแล้ว ให้เสนอต่อคณะกรรมการร่วมซึ่งประกอบด้วยประธานวุฒิสภาเป็นประธาน รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนคณะรัฐมนตรีคนหนึ่ง และประธานคณะกรรมาธิการสามัญคนหนึ่ง ซึ่งเลือกกันเองระหว่างประธานคณะกรรมาธิการสามัญในวุฒิสภาทุกคณะเป็นกรรมการเพื่อวินิจฉัย คำวินิจฉัยดังกล่าวให้เป็นที่สุด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๑ ในวาระเริ่มแรกภายในอายุของวุฒิสภาตามมาตรา ๒๖๙ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรยับยั้งไว้ตามมาตรา ๑๓๗ (๒) หรือ (๓) ให้กระทำโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเกี่ยวกับ (๑) การแก้ไขเพิ่มเติมโทษหรือองค์ประกอบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ เฉพาะเมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นมีผลให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความผิดหรือไม่ต้องรับโทษ (๒) ร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างร้ายแรง มติของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาที่ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา	เพื่อให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้หรือที่เสนอให้แก้ไขใหม่กลับมาพิจารณาใหม่โดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เป็นไปด้วยความรอบคอบมากที่สุด

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้เป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้หรือที่เสนอให้แก้ไขใหม่กลับมาพิจารณาใหม่โดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เป็นไปด้วยความรอบคอบมากที่สุด

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๒ ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ เว้นแต่การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ในระหว่างเวลาตามวรรคหนึ่ง หากมีกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ไม่ว่าด้วยเหตุใด และสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาขอให้รัฐสภามีมติยกเว้นเพื่อไม่ต้องเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ในกรณีเช่นนั้น ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีการประชุมร่วมกันของรัฐสภาโดยพลัน และในกรณีที่รัฐสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาให้ยกเว้นได้ให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งต่อไป โดยจะเสนอชื่อผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ หรือไม่ก็ได้	กำหนดกระบวนการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีในระยะเวลาห้าปีแรกให้ชัดเจน และสอดคล้องกับคำถามเพิ่มเติมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัติมาตรานี้ เป็นการกำหนดกระบวนการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีในระยะเวลาห้าปีแรกให้ชัดเจน และสอดคล้องกับคำถามเพิ่มเติมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่ได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ

สืบเนื่องมาตรา ๓๗/๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗

ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราชการ ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ กำหนดว่า เมื่อร่างรัฐธรรมนูญได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติ และประเด็นเพิ่มเติม (ที่เรียกกันทั่วไปว่า “คำถามพ่วง” หรือ “คำถามเพิ่มเติม”) ได้รับความเห็นชอบด้วย ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ “**ดำเนินการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับผลการออกเสียงประชามติให้เสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลการออกเสียงประชามติ**” คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงมีหน้าที่แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญที่ได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติเพื่อให้สอดคล้องกับ “ผลการออกเสียงประชามติ” และโดยที่ประชาชนผู้ออกเสียงประชามติได้ลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งมีผลเท่ากับว่าประชาชนเห็นชอบทั้งหลักการและเนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในร่างรัฐธรรมนูญ การแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญตามประเด็นเพิ่มเติมจึงต้องจำกัดเฉพาะข้อความที่แสดงไว้ให้ประชาชนทราบก่อนการออกเสียงประชามติเพื่อให้การแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญสอดคล้องทั้งผลการออกเสียงประชามติที่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญและประเด็นเพิ่มเติม

ในการตั้งประเด็นเพิ่มเติม สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ตั้งประเด็นว่า “ท่านเห็นชอบหรือไม่ว่าเพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดความต่อเนื่องตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ สมควรกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลว่าในระหว่าง ๕ ปีแรก นับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี”

ประเด็นเพิ่มเติมดังกล่าวมีลักษณะเป็นการใช้บังคับเฉพาะกาล กล่าวคือ ใช้เฉพาะห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ดังนั้นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเห็นว่า การแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับผลการออกเสียงประชามติ จึงสมควรต้องบัญญัติขึ้นให้มีลักษณะเป็นบทเฉพาะกาล (มาตรา ๒๗๒) เท่านั้น โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขไว้เป็นบทถาวร (มาตรา ๑๕๙) ซึ่งมีผลดังต่อไปนี้

๑) ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา ๒๖๘ (ซึ่งมีความหมายว่า “รัฐสภาชุดแรก” ตามที่ปรากฏในคำถามเพิ่มเติม แต่ก็ได้เขียนให้ชัดเจนขึ้น) ในการประชุมเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของทั้งสองสภา

๒) ในการเสนอชื่อบุคคล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสนอโดยต้องมีผู้รับรองไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

๓) บุคคลซึ่งจะได้รับการเสนอชื่อจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐ และเป็นผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ เฉพาะจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร

๔) มติของรัฐสภาที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรีต้องกระทำโดยการลงคะแนนโดยเปิดเผย และมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาซึ่ง

เป็นไปตามหลักที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม เพียงแต่แก้ไขจำนวนสมาชิก จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นจำนวนสมาชิกของทั้งสองสภาร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นเพิ่มเติมที่ได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติ

๕) ในกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้ซึ่งมีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ได้ ไม่ว่าด้วยเหตุใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร อาจเข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีมติยกเว้นได้ตามมาตรา ๒๗๒

๖) มติของรัฐสภาตาม ๕) ที่จะยกเว้น ต้องมีไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

๗) เมื่อได้รับการยกเว้นแล้ว จึงกลับไปดำเนินการเพื่อเสนอชื่อและให้ความเห็นชอบตามข้างต้นต่อไป

และเพื่อเป็นการตรวจสอบให้เกิดความถูกต้องตรงตามที่ประชาชนให้ความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงได้ส่งร่างรัฐธรรมนูญที่แก้ไขส่วนที่เกี่ยวข้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการตามมาตรา ๓๗/๑ และมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราชการ ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๖/๒๕๕๙ สรุปว่าร่างรัฐธรรมนูญซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องตามร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ไม่ชอบด้วยกับผลการออกเสียงประชามติ และให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญดำเนินการแก้ไขตามที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้มีการแก้ไขร่างมาตรา ๒๗๒ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

หมายเหตุ . บทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ ในรัฐธรรมนูญฉบับลงประชามติ บัญญัติว่า

“มาตรา ๒๗๒ ในวาระเริ่มแรก เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา ๒๖๘ แล้ว หากมีกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ไม่ว่าด้วยเหตุใด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาขอให้รัฐสภามีมติยกเว้นเพื่อไม่ต้องเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ในกรณีเช่นนั้น ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีการประชุมร่วมกันของรัฐสภาโดยพลัน และในกรณีที่รัฐสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาให้ยกเว้นได้ ให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ ต่อไป โดยจะเสนอชื่อผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ หรือไม่ก็ได้”

ต่อมาคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ เพื่อให้สอดคล้องกับผลการออกเสียงประชามติ ดังนี้

"มาตรา ๒๗๒ ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็น นายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ เว้นแต่การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใด ให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

ในวาระเริ่มแรก เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ แล้ว หากมีกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตาม มาตรา ๘๘ ไม่ว่าด้วยเหตุใด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาขอให้รัฐสภามีมติยกเว้น เพื่อไม่ต้องเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ในกรณีเช่นนั้น ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีการประชุมร่วมกันของรัฐสภาโดยพลัน และในกรณีที่รัฐสภา มีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ให้ยกเว้นได้ ให้***สภาผู้แทนราษฎร***ดำเนินการตาม***มาตรา ๑๕๙*** วรรคหนึ่งต่อไป โดยจะเสนอชื่อผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ หรือไม่ก็ได้"

หลังจากนั้น ได้มีการแก้ไขร่างมาตรา ๒๗๒ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ เป็นดังนี้

"มาตรา ๒๗๒ ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภา***ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘***ชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ เว้นแต่การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

ในวาระเริ่มแรก เมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๒๖๘ แล้ว ในระหว่างเวลาตามวรรคหนึ่ง หากมีกรณีที่ไม่อาจแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ไม่ว่าด้วยเหตุใด และสมาชิกของทั้งสองสภา***ผู้แทนราษฎร***รวมกันจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิก***สภาผู้แทนราษฎร***ทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเข้าชื่อเสนอต่อประธานรัฐสภาขอให้รัฐสภามีมติยกเว้นเพื่อไม่ต้องเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ ในกรณีเช่นนั้น ให้ประธานรัฐสภาจัดให้มีการประชุมร่วมกันของรัฐสภาโดยพลัน และในกรณีที่รัฐสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

ให้ยกเว้นได้ให้ดำเนินการตามวรรคหนึ่งต่อไป โดยจะเสนอชื่อผู้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ หรือไม่ก็ได้”

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๓ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป และเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องที่จัดทำขึ้นตามมาตรา ๒๖๗ ใช้บังคับแล้ว การดำรงตำแหน่งต่อไปเพียงใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ในระหว่างเวลาที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นตามมาตรา ๒๖๗ การพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ในระหว่างที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้	เพื่อรองรับให้การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินสามารถปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนได้

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป และเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องที่จัดทำขึ้นตามมาตรา ๒๖๗ ใช้บังคับแล้ว การดำรง

ตำแหน่งต่อไปเพียงใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว การบัญญัติให้” การดำรงตำแหน่งต่อไปเพียงใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ” นั้น ก็โดยเหตุที่องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ ต่างถูกเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างและคุณสมบัติ ที่แตกต่างกัน บางองค์กรอิสระก็มีพันธะกรณีเกี่ยวกับการปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคี ด้วยเหตุดังกล่าว องค์กรอิสระบางองค์กรก็อาจต้องเริ่มต้นใหม่ บางองค์กรก็อาจอยู่ต่อไปได้ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาเป็นรายองค์กร ประกอบกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของแต่ละองค์กรที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ทั้งนี้การบัญญัติเป็นประการใด จำเป็นต้องพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเป็นส่วนสำคัญประกอบด้วยเพื่อมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๔ ให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นองค์กรตามมาตรา ๖๐ วรรคสาม และให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้	เพื่อรับรองสถานะของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม และกำหนดระยะเวลาการปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้เป็นไปตามบทหลักแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๖๐ วรรคสาม)

คำอธิบายประกอบ

กำหนดให้คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เป็นองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับการดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้งการให้ประชาชนมีส่วนได้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ด้วย โดยให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรา ๖๐ วรรคสามแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อพิจารณาภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๕ ให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีกฎหมายตามมาตรา ๖๕ วรรคสอง ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่กฎหมายดังกล่าวใช้บังคับ	กำหนดระยะเวลาให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำกฎหมายว่าด้วยยุทธศาสตร์ชาติให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีกฎหมายว่าด้วยยุทธศาสตร์ชาติตามมาตรา ๖๕ วรรคสองให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และหลังจากนั้นให้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี เพื่อให้กระบวนการปฏิรูปประเทศสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๖ ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมตามมาตรา ๒๑๙ ภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หากดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ พ้นจากตำแหน่ง ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ระยะเวลาหนึ่งปีตามวรรคหนึ่งให้นับแต่วันที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นใหม่เข้ารับหน้าที่ และให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นใหม่ด้วยโดยอนุโลม	กำหนดระยะเวลาให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระดำเนินการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

คำอธิบายประกอบ

เพื่อให้มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมตามมาตรา ๒๑๙ โดยเร็ว โดยหากดำเนินการให้มีมาตรฐานทางจริยธรรมไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๗ นอกจากที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญนี้ ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๑๙๖ มาตรา ๑๙๘ และมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายให้เป็นไปตามมาตรา ๑๙๖ มาตรา ๑๙๘ และมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม ให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง และคณะกรรมการอัยการ ที่มีอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทำหน้าที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง และคณะกรรมการอัยการตามมาตรา ๑๙๖ มาตรา ๑๙๘ และมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม แล้วแต่กรณี ไปพลางก่อน ในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ ห้ามมิให้พนักงานอัยการดำรงตำแหน่งกรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน หรือดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือกิจการอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นที่ปรึกษาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะเดียวกัน	กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องเสนอกฎหมายตามมาตรา ๑๙๖ มาตรา ๑๙๘ และมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

บทบัญญัตินี้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรมตามมาตรา ๑๙๖ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับศาลปกครองตามมาตรา ๑๙๘ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอัยการตามมาตรา ๒๔๘ วรรคสาม ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง กำหนดขึ้นเพื่อรับรองให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม คณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง และคณะกรรมการอัยการ ที่มีอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่องในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายดังกล่าว

นอกจากนี้ บทบัญญัติวรรคสามกำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ โดยกำหนดห้ามมิให้พนักงานอัยการดำรงตำแหน่งกรรมการในรัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน หรือดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือกิจการอื่นใดที่มีวัตถุประสงค์มุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นที่ปรึกษาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะเดียวกันในระหว่างที่ยังไม่มีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายดังกล่าวเพื่อให้เป็นไปตามมาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ ดังกล่าว

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๘ ให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการให้หน่วยงานของรัฐที่คณะรัฐมนตรีกำหนดดำเนินการให้จัดทำร่างกฎหมายที่จำเป็นตามมาตรา ๕๘ มาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๓ ให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้น ในกรณีที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ให้คณะรัฐมนตรีกำหนดระยะเวลาที่แต่ละหน่วยงานต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามความจำเป็นของแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่เกินสองร้อยสี่สิบวันตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐตามวรรคหนึ่งไม่อาจดำเนินการได้ภายในกำหนดเวลาตามวรรคสอง ให้คณะรัฐมนตรีสั่งให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นพ้นจากตำแหน่ง	กำหนดระยะเวลาให้จัดทำร่างกฎหมายตามมาตรา ๕๘ มาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๓ ให้แล้วเสร็จและให้คณะรัฐมนตรีเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

คำอธิบายประกอบ

(๑) มาตรานี้เป็นบทบัญญัติเพื่อเร่งรัดให้มีการจัดทำร่างกฎหมายที่จำเป็นให้แล้วเสร็จและเสนอต่อสภานิติบัญญัติภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ รวมทั้งเร่งรัดให้ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นเพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

(๒) เพื่อมิให้การตรากฎหมายตามมาตรา ๕๘ มาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๓ อันเป็นกฎหมายที่สำคัญต่อการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชนจึงได้กำหนดมาตรการบังคับไว้ด้วยในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อาจดำเนินการจัดทำร่างกฎหมายที่จำเป็นตามมาตรา ๕๘ มาตรา ๖๒ และมาตรา ๖๓ ให้แล้วเสร็จได้ภายในกรอบเวลาโดยให้คณะรัฐมนตรีสั่งให้หัวหน้าหน่วยงานของรัฐนั้นพ้นจากตำแหน่ง

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ	ความมุ่งหมาย
มาตรา ๒๗๙ บรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ไม่ว่าเป็นประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำที่มีผลใช้บังคับในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ให้ประกาศ คำสั่ง การกระทำ ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น เป็นประกาศ คำสั่ง การกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย และมีผลใช้บังคับโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมประกาศหรือคำสั่งดังกล่าว ให้กระทำเป็นพระราชบัญญัติ เว้นแต่ประกาศหรือคำสั่งที่มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้กระทำโดยคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี บรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ว่าเป็นการชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย	เพื่อรับรองความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น รวมทั้งรับรองว่าบรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) และที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว เป็นอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

คำอธิบายประกอบ

เพื่อรับรองความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น รวมทั้ง

รับรองว่าบรรดาการใด ๆ ที่ได้รับการรับรองว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) และที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ให้เป็นอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

ภาคผนวก

รายชื่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายมีชัย ฤชุพันธุ์
ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายสุพจน์ ไข่มุกด์
รองประธานกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่ง

นายอภิชาต สุขัคคานนท์
รองประธานกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ คนที่สอง

นายนรชิต สิงหเสนี
โฆษกกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต
โฆษกกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นางกีระณา สุมาวงศ์
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นางจุรี วิจิตรวาทการ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์ชาติชาย ณ เชียงใหม่
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายเธียรชัย ณ นคร
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายธิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

พลเอก นิวัติ ศรีเพ็ญ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (ถึงแก่กรรม)

นายประพันธ์ นัยโกวิท
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายภัทระ คำพิทักษ์
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

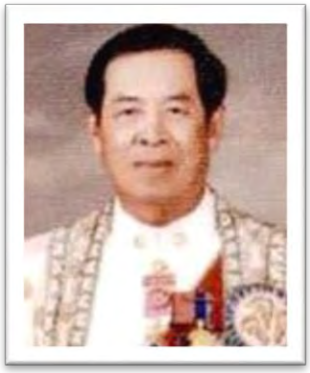

นายภุมรัตน์ ทักษาดิพงศ์
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

พลตรี วิระ โรจนวาศ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายศุภชัย ยาวะประภาษ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายอมร วาณิชวิวัฒน์
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายอัชพร จารุจินดา
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

พลเอก อัฏฐพร เจริญพานิช
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นายปกรณ์ นิลประพันธ์
เลขานุการคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ คนที่หนึ่ง

นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง
เลขานุการคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ คนที่สอง

รายชื่อคณะที่ปรึกษาประจำ
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์พิเศษ
หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

รองศาสตราจารย์เจษฎ์ โทณะวณิก
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์พิเศษวิชา มหาคุณ
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

นายอธิคม อินทุภูติ
ที่ปรึกษาคณะกรรมการ
ร่างรัฐธรรมนูญ

รายชื่อคณะอนุกรรมการ
ตรวจพิจารณาบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญ

นายศุภชัย ยาวะประภาษ

ประธานอนุกรรมการ

นายภัทระ คำพิทักษ์

อนุกรรมการ

นายอมร วาณิชวิวัฒน์

อนุกรรมการ

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต

อนุกรรมการ

นายสุพจน์ ไข่มุกด์

อนุกรรมการ

นายเธียรชัย ณ นคร

อนุกรรมการ

พลตรี วิระ โรจนวาศ

อนุกรรมการ

นางกีระณา สุมาวงศ์

อนุกรรมการ

รองศาสตราจารย์เจษฎ์ โทณะวณิก

อนุกรรมการ

นางสาววลัยพร ภารา

อนุกรรมการและเลขานุการ

ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการตรวจพิจารณาบันทึกเจตนารมณ์ร่างรัฐธรรมนูญ

๑. นายคุณวุฒิ ตันตระกูล	รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ที่ปรึกษา)
๒. นางอารยะหญิง จอมพลาพล	ผู้อำนวยการสำนักกรรมาธิการ ๑ (ที่ปรึกษา)
๓. นายอรุณ ลายผ่องแผ้ว	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง (ที่ปรึกษา)
๔. นางสาววลัยพร ภารา	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๕. นางสาวนันท์ณภัส บางต่าย	นิติกรชำนาญการ
๖. นางดวงตา ธนพัฒนพิศาล	เจ้าพนักงานธุรการอาวุโส
๗. นางขวัญหทัย รัตนประภา	เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลชำนาญงาน

ฝ่ายเลขานุการคณะจัดทำบันทึกการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

๑. นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง สำนักกรรมาธิการ ๒ (หัวหน้ากลุ่มปฏิบัติงาน)
๒. นายรัฐภูมิ คำศรี	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓. นางสาวอัจฉรา สวนสุนทร	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
๔. นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ
๕. นายเผ่าพันธุ์ นวลส่ง	นิติกรชำนาญการ
๖. นายสกนธ์ พรหมบุญตา	นิติกรชำนาญการ
๗. นายนฤพนธ์ ธุลีจันทร์	นิติกรปฏิบัติการ

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร